

Kungl Utrikesdepartementet

Avd: 5

Grupp: 2

Mål: Eu^I

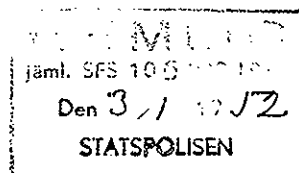
Efterforskning av

Raoul Wallenberg

1952, jan. 1 - 31

12.

Lämnat mig i banden av Jernklöven
Röd lapp.
3/1 52
dm

52 Jern!
223-24
P 2 Jern
1/12

Bedömning

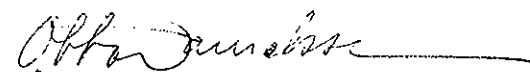
av italienske medborgaren, dr. Claudio de Mohrs vittnesmål.

12.
aa P. 10. 84
S. 1.
9/1

Ehuru man måste ställa sig mycket skeptisk till dr. de Mohrs vittnesmål utgår jag dock ifrån, att det måste ligga någon grund till påståendet, att han påstår sig ha suttit i cellen bredvid Wallenberg. Vad jag dock i första hand är särskilt skeptiskt emot, är påståendet, att Wallenberg verkligen suttit i granncellen under så lång tid, som de Mohr velat göra gällande. Med hänsyn till att dr. de Mohr namnger såväl Supprian som Roedel, vilka man kan räkna med, att de skola återkomma en dag, utgår jag ifrån att det måste ligga något bakom hans påstående, detta såvida han icke visste, att dessa båda herrar äro dömda till så långvariga fängelsestraff, att de icke kunna beräknas återkomma inom rimlig tid. Mitt intryck är icke, att de Mohr är en avsiktlig bedragare, men det är icke alldeles uteslutet, att han på grund av obetänksamhet kommit in i ett tvångsläge, ur vilket han anser sig icke kunna komma med hedern i behåll. Med hänsyn till vad författaren Philipp nu upplyst om vittnet Moschetti, enligt vilken dr. de Mohr skulle ha varit såväl fysiskt som psykiskt nere vid återkomsten från Ryssland, måste man i ännu högre grad vara försiktig med värderingen av dr. de Mohrs vittnesmål. Sedan det även nu är känt, att det var Moschetti, som på sin lista över fångar i Ryssland tagit upp "en svensk, vilkens namn han icke kunde erinra sig", frågar jag mig, om dr. de Mohr måhända, när han i januari eller februari 1951 talade med

Signor Tiberi, såg den av de övriga kamraterna upprättade listan och därvid observerade uppgiften under punkt 61 om den okände svensken, och att detta är grunden till hans påstående om att Wallenberg suttit i Lefortovskajafängelset. Man torde väl kunna antaga för visst, att dr. de Mohr verkligen granskat listan som stöd för sitt eget minne, då det gällde att namngiva sina medfångar. Intressant är att vid samtal med Moschetti få höra, om han och dr. de Mohr diskuterat Wallenbergs eller rättare sagt den okände svenskens person. Har en dylik diskussion ägt rum försvagas värdet av dr. de Mohrs vittnesmål ytterligare. Min uppfattning är, att man icke kan sätta allt för stor tillit till de. de Mohrs vittnesmål utan man får taga det mera som en indikation, att Wallenberg kan ha varit i Lefortovskajafängelset. Dock bör man icke taga fasta på den tidsangivelse, som dr. de Mohr velat fixera.

Stockholm den 3 januari 1952.

(Otto Danielsson)
kriminalkommissarie

2

4.1.52
P.2 kur

Wien den 2 januari 1952.

Personligt och Strängt förtroligt.

R 18.

5 bil.(vardera i
3 ex.)

4.1.52
1/3

4.1.52
1/3

1 ex av brevet jämte fem bilagor
till skidåkaren 4/1 dm

12

Broder,

dm

./.

5.2

10/1

I närslutna uppteckningar får jag delgiva Dig resultatet av en av Hammarskjöld den 28-30 december företagen resa huvudsakligen i ärendet Moser, vilken på grund av successivt erhållna upplysningar kom att utsträckas ända till München. Då det är möjligt, att även fortsättningsvis en del undersökningar av detta spår måste ske på andra sidan gränsen, vill jag på detta sätt endast säga, att vi utgå ifrån att vi på så sätt, inom rimliga gränser, kunna fullfölja vissa här erhållna uppgiftsändar.

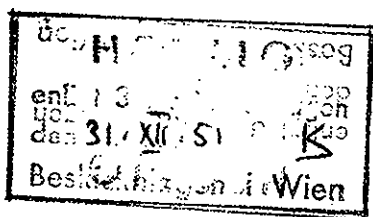
./.

Samtidigt bifogas även en under denna resa från säkerhetschefen i Linz erhållen uppteckning av namn på en serie personer, vilka han minns från sin egen vistelse i Krasnogorsk. De av oss med en blick försedda namnen på österrikare anses vara de bästa upplysningskällorna, varför vi, enligt bemyndigande av Danielsson, snarast komma att kontakta dessa personer.

Am. Torgione

K.-A. Belfrage

Utrikesrådet S. D a h l m a n,
Kungl. Utrikesdepartementet,
S t o c k h o l m.

P.M.

Upplysningar rörande general Moser.

A.) Källa: Baron Kurt von Holzhausen, Steyerling O.Ö., 28 december.

Mosers nationalitet tysk, ålder nu cirka 65 år. Moser var på sin tid successivt chef för artilleriförbanden i Steyr (A 97) och i Wels (A 98). Han torde ha varit väl anskriven i nazistkretsar i Tyskland, då han även skall ha varit chef för den s.k. tyska ordens (Junkerordens) "Ordensburg". Vid tillfångatagandet var Moser Oberfeldkommendant med generals rang i Lublin. I år skall i Polen en process ha ägt rum mot officerarna vid denna Oberfeldkommendantur. För detta ändamål hade man till platsen för processen från olika läger och fängelser sammandragit de officerare som ingått i staben. Moser skall ha frikänts och lär nu befinna sig i Tyskland. Mosers hustru lär nu bo i Linz.

B.) Källa: säkerhetschefen i Linz, 28-29 december.

På grund av vad som nämnts i sista meningen ovan inleddes genast samarbete med säkerhetschefen i Linz för att om möjligt lokalisera fru Moser. Genom kontakt med säkerhetstjänsterna i Steyr och Wels kunde följande uppgifter erhållas.

Fru Mosers förnamn är Hertha, mannens förnamn är Hilmar. Hon är född 1891. Mannen hade under åren 1940-1942 varit chef för artilleriregementet i Wels, vilket även hade en avdelning i Steyr. 1942 hade han förflyttats till Kielce i Ryssland samt tillfångatagits i Lublin 1944 eller 1945.

Följande personer ansågos kunna lämna upplysningar om fru Moser:

Hauptmann Hochhauser (f.d. batterichef i Mosers regemente) nu Rechnungsdirektor in der Landeskassa, Landesregierung Linz,

Arkitekt Wetzlsberger, Wels,

Dr. Hartmann, Mödling.

Fru Moser hade nyligen flyttat från Linz till Flintsbach vid Rosenheim (Bayern), där hon skulle bo hos en familj Egerer.

C.) Källa: Rechnungsdirektor Hochhauser, Linz, 29 december.

Bekräftade, att fru Moser flyttat till ovan angivna adress, men meddelade samtidigt, att hon numera ytterligare flyttat till byn Brannenburg gemeinde Degerndorf ävenledes vid Rosenheim (Bayern) utan närmare angivande av adress. Hochhauser visste att meddela, att processen mot Moser visserligen utlöst till dennes fördel, men att åklagaren begärt revision.

D.) Källa: Fru Moser, Gräfelfing vid München, 30 december.

Fru Moser hade en halvtimme före min ankomst till Brannenburg den 29 på eftermiddagen med tåg avrest till en stad i närheten av München, utan närmare angivande av adress. Hon anträffades den 30 på eftermiddagen i Gräfelfing (villaförestad 3 mil bortom München) hos en familj Eberhart, där en nu hemmavarande dotter varit sjuksköterska i Mosers stab (Oberfeldkommendanturen i Lublin).

Fru Moser meddelade följande:

Generalen hade i juli 1944 tillfångatagits i Lublin. Utanför staden hade han internerats i det s.k. Waldlager. Därifrån fördes han under hösten med flyg till Moskva, där han under någon tid förvarades i Lublianka-fängelset (v. Holzhausen sade på sin tid, att både Moser och Holzhausen förts till Butirka). Därifrån fördes han (sannolikt under hösten 1944)(?) till generalslägret 16 B utanför Moskva, där han vistades till augusti 1946. Då utlämnades han till polackerna, vilka förvarade honom i ett fängelse i Lublin.

Den 9 oktober 1951 ägde därstädes en process rum mot de fältkommandanturen tillhöriga officerarna. Härvid frikändes Moser av Vojvodskapsdomstolen samt skall i samband härmed ha blivit föremål för sympatibevis från Lublin-befolkningens sida. Härefter överfördes Moser till ett Entlassungslager utanför Warszawa för att därifrån få resa hem. Åklagaren överklagade emellertid (som det antages rutinmässigt) frikännandet, varefter Moser i avvaktan på revisionsförfarandet insattes i centralfängelset i Warszawa (Mokotowa).

Moser hade under vistelsen i Lublinfängelset vårdats av en tysk militärtandläkare (likaledes krigsfånge), vilken ursprungligen tillfångatagits i Krakov. Dennes namn är dr. Teuber, numera bosatt i Kiel. Det anses möjligt, att denne under samvaron med Moser erfarit en del rörande den senares fångenskap i Moskva. Teuber är frigiven sedan ett år tillbaka.

Fru Moser förmodade, att hennes man skulle komma att frigivas inom några månader. Hon torde ha kontakt med honom och hans advokater via krigsfångecentralen i Stuttgart. Fru Moser underrettar på ett överenskommet sätt beskickningen, när mannen återvänt.

E.) Källa: sjuksystem Johanna (?) Eberhart, Gräffelfing vid München, 30 december.

E. meddelade, att hon, liksom stabens övriga sjuksköterskor kunnat rädda sig från Lublin endast tack vare Hauptmann Weiss' hjälp. Från Weiss hade hon efter dennes tillfångtagande icke mera hört men visste, att han tillhört stabens avdelning I C Abwehr Befattningshavare inom dessa avdelningar hade erfarenhetsmässigt mycket svårt att få återvända ur krigsfångenskapen. E. angav nedan uppräknade medlemmar av Lublin-staben vilka kunde antagas sitta inne med upplysningar rörande Weiss och övriga stabsmedlemmars öden:

Joser Herzinger, bosatt i Raubling vid Rosenheim i Bayern. Han är Leiter der Krankenkasse der Aschaffener Zellstoffwerke. (E. underströk särskilt dennes värde som upplysningskälla).

Hauptmann Hinz, Lederergasse 45, Linz,

Frau Gleissner, Memmingen im Allgäu (Bayern).

Herzinger och Hinz torde ha suttit i Tjerepowitz
liksom fru Gleissners man, vilken ännu ej återvänt.

Vissa upplysningar om Moser och processen mot honom
likdom hans stab torde med ledning av uppgifterna enligt D.)
ovan sannolikt kunna inhämtas av Warzsawa resp. Lublin-
pressen. I sakens nuvarande läge bör naturligtvis allt und-
vikas som kan ge polackerna - och ryssarna - anledning
att tro, att Moser är en för oss intressant person, vari-
genom hans definitiva frigivande kan riskeras. Av allt att
döma är en av huvudpunkterna beträffande Moser för oss att
erfara huruvida han träffat Weiss under Lublinprocessen.

Wien den 31 december 1951.

K

P.M.

rörande Oberleutnant von S.

Källa: Baron Kurt von Holzhausen, Steyerling, 28 december.

Utom Oberleutnant Strobele (nu som bekant bosatt i Holland) mindes von Holzhausen nu även en annan krigsfånge, som eventuellt kan ha blivit delaktig av Weiss' berättelse. Denne var liksom Strobele Oberleutnant och i det civila skådespelare. Hans namn mindes von Holzhausen endast som "von S.". Strobele torde känna honom väl personligen.

Wien den 31 december 1951.

B

P.M.

rörande lägret Tjerepowitz.

Källa: Baron Kurt von Holzhausen, Steyerling, 28 december.

Tjerepowitz bestod egentligen av två olika med en halvmils avstånd mellan varandra upprättade läger:

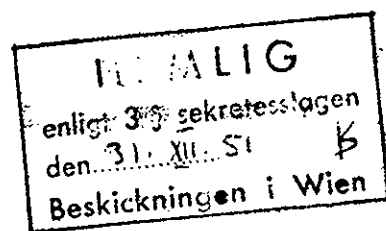
1. Arbetsläger nr 7185
2. "Erholungslager" nr 7437.

Det senare omfattade huvudsakligen officerare, v. Holzhausen, Weiss, Strobele m.fl. befunno sig i läger nr 7437 (lägernumret bekräftat av sjuksystemen Eberhart på tal om någon av Weiss' medfångar) i den s.k. österrikarebaracken.

Enligt von Holzhausen betyder sjuan i de ovan angivna läger-numren, att lägren ligga inom "området Volodka". Denna på ett visst system tydande uppgift torde eventuellt kunna vara av intresse i identifieringen av det eftersökta lägret nr 1156 genom jämförelse med dislokationen av andra läger med fyrsiffriga nummer vars första siffror är 1. Jämförelse torde endast kunna göras med lägernummer avseende samma tidpunkt som von Holzhausens vistelse i Tjerepowitz januari 1946 - september 1947.

Wien den 31 december 1951.

K

P.M.

Beskickningens åtgärder.

Med hänsyn till det genom pressen offentliggjorda "italienska spåret" samt till vad som framkommit under senaste samtalet med v. Holzhausen har vår förbindelseman i inrikesministeriet anmodats att ge följande undersökningar prioritet framför andra för vår räkning:

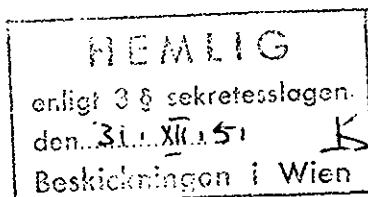
- 1) namn från Butirka
- 2) namn från Tjerepowitz
- 3) genom Suchdienst söka erhålla närmare uppgifter om lägret 16 B.

Beskickningen kommer vidare att snarast kontakta vissa av de på säkerhetschefens i Linz lista upptagna österrikarna, alla bosatta i Wien, vidare Herzinger (Raubling-Bayern), Hinz, samt än en gång Holzhausen (båda Linz), i andra hand, om det kan passa in i samband med besöket av Herzinger, på Danielssons uppdrag, även löjtnant Huber eller dennes dotter (Regensburg) samt fru Gleissner (Memmingen).

Wien den 31 december 1951.

K

Avskrift.

Bil. 5 till hvar. Belpfuge-
-Pallmann 2.1.1952.

5.12.1951.

K r i e g s g e f a n g e n e,

die in der Zeit vom Dezember 1946 bis Juni 1947 sich im Lager 27/1 = 7.027/1 in Krassnogorsk, unweit Moskau, UDSSR befanden.

Soweit erinnerlich.

I.

Österreicher :

- 1.) B u r d a Franz, kaufm.Gehilfe, 13.8.19 Wien geb., kfl.,
Wien, XVII., Zeillergasse 63/XI/1:

War Assistent in der Antifa-Schule und beteiligte sich auch vortragend bei den Polit-Zirkeln der österreichischen Gruppe des Lagers. Komm.eingestellt. Kam Mitte Jänner 1947 vom Lager weg als Assistent einer in einem anderen Lager anlaufenden Antifa-Schule. War am Schluss in einem Lager im Lemberg und kehrte am 12.9.1947 nach Österreich zurück. (Erster Transport).

- 2.) S t a d l e r, Dipl.Ing.Dr. Mitinhaber einer Baufirma in München, München, Kepplerstrasse ? whg., rechts eingestellt.

- 3.) F r ä s Gustav, Friseurgehilfe, 27.11.19 geb., rk., led.,
Wien, XXIV., Johannesplatz 2 bzw. Mödling, Richard Wagnerplatz 5, bzw. Mödling, Riedergasse 18 wh.:

War Obergefreiter beim Heer, charakterlich sehr bedenklich, Kommunist, am 12.9.47 nach Österreich zurückgekehrt (erster Transport).

- 4.) K o r v e n Othmar:

Feldwebel bei der Wehrmacht, Stalingrad-Kämpfer, Kommunist, in Polit-Zirkeln aktiv, am 19.9.1947 zurückgekehrt.

5.) K ö n i g Josef, Ing., (Maschinenbauingenieur, 14.12.04 geb., kfl., vh., Wien, IX., Spittelauerlände 25/12 wh. ???)

früher bei Krause Co. beschäftigt gewesen:

Politische Haltung undurchsichtig, eher links, am 29.11.47 zurückgekehrt.

6.) R ö t t Franz, Elektriker, 18.3.1915 geb., Wien, III., Kardinal Nagelplatz 6 wh.;

Politische Einstellung wahrscheinlich sozialistisch, am 29.11.1947 zurückgekehrt.

7.) H r d l i t s c h k a Wilhelm, Maschinentechniker, 23.5.10 Lundenburg geb., Wien, III., Baumgasse 39 wh.:

Hat eine Schwester in Stockholm. War in den dreissiger Jahren als Spez.Arbeiter in Russland, hat dort eine Russin (aus Charkow) ?) geheiratet, mit der er nach Österreich zurückkehrte. Gattin befand sich nach Kriegsende in Nürnberg. Liess sich nach Rückkehr von ihr scheiden. Ruhiger überlegter Mensch, sozialistisch eingestellt (?), beim Gewerkschaftsbund in Wien beschäftigt, am 29.11.47 zurückgekehrt.

8.) F i n s t e r m a n n Dr. Franz, Arzt, 29.12.1913 geb., Wien, VIII., Hernalsegürtel 20/14 wh.:

Stalingrad-Gefangener, sehr ruhiger und ernster Mensch. CV-Angehöriger, rechts eingestellt, war im Redaktionskomitee der österr. Kriegsgefangenen Nachrichten, das sich in Krassnogorsk befand. Kam überraschend Anfang 1947 aus dem Lager weg. Unbekannt wohin. Für ihn soll sich Nat.Rat Fischer (KP) (früherer Lehrer?) eingesetzt haben. Am 29.11.1947 zurückgekehrt.

9.) H e n g e l Georg, Dipl.Ing., 10.11.1914 Wien geb., rk.,
vh., Wien, VI., Gumpendorferstrasse 106/17 whg., dann angeb-
lich im März 1948 nach Villach verzogen:

Hauptmann der Wehrmacht ? Nach seinen Äusserungen antikomm.
eingestellt. Am 29.11.1947 zurückgekehrt.

10.) S c h o t k o w s k y Karl, 9.1.1915 Wien geb., rk., vh.,
Wien, XIV., Linzerstrasse 183/3 wh.:

Oberleutnant ? der Wehrmacht, dürfte nicht komm. eingestellt
sein. Am 29.11.1947 zurückgekehrt.

11.) R o g e r Hans, Chemiker, 8.7.1912 Wien geb., ev., led.,
Urfahr, Brennerstrasse 24 wh.:

Gab sich sehr komm., bünderte sich insbesondere an Polit-
Kommissar Knausmüller (vermutlich geflüchteter Schutzbündler
aus Graz, der im Lager angestellt war, sowj. Staatsbürger) an,
den er immer mit "Genosse" titulierte. 29.11.1947 zurückgekehrt.

12.) S c h o l z Johann Dr.jur., früher Finanzkommissär, 4.1.
04 Pilnikau, CSR., geb., rk., vh., Gattin Luise, Wien, III.,
Invalidenstrasse 13/24 wh.:

Politische Einstellung nicht bekannt, korrespondierte mit
Kardinal Innitzer. Ministrierte an Sonntagen bei den kath.Got-
tesdiensten, gehalten von Pfarrer Mohr, im Lager. 27.1.1948 ?
zurückgekehrt.

13.) F r a n e k Friedrich, Dr., 16.1.91 Wien geb., rk., vh.,
Wien, III., Modenaplatz 7 whg.:

Sehr aktiv in Polit-Zirkeln, propagierte den Kommunismus,
war in der Wehrmacht zuletzt General und Kommandeur der
Deutschmeister-Division, politisch sehr bedenklich.

War auch im Redaktionskomitee der öst. Kriegsgefangenen Nachrichten, in welchem er auch Artikel schrieb.

14.) I r a s, Major d. deutschen Wehrmacht, Fabrikant aus Wien VII. (?), wohnte in der Baracke des Redaktionskomitees, anscheinend eher rechts eingestellt.

15.) F l e c k Rudolf, 7.8.21 Kematen geb., Landarbeiter, led., Kremsmünster, Kremsegg 31 wh.:

War lange Zeit beim Lagertor als Läufer und Hilfsbursche des wachhabenden Offiziers etc. beschäftigt. Kam anfangs 47 plötzlich weg, angeblich in die Antifa-Schule. Näheres nicht bekannt.

16.) M e i s s n e r

Seinerzeit Oberst im öst. Bundesheer, Generalmajor d. deutschen Wehrmacht (Ritterkreuzträger ?) hielt sich sehr reserviert insbesondere in den Politzirkeln, im Gegensatz zu Franek, wohl nicht komm. eingestellt. Kam anfangs 47 weg, angeblich in ein Generalerholungslager.

17.) S w o b o d a, aus Wien

(? Herbert, Student, 21.6.21 Wien geb., rk., led., Wien, III., Ungargasse 71 wh. ??)

Kommun. Aktivist, 12.9.1947 zurückgekehrt.

18.) S p i r a Herbert, aus Wien

(Student, 26.4.1923 Wien geb., rk., led., Wien, VI., Gumpendorferstrasse 89/11 wh.?)

War sehr aktiv, insbesondere bei Theatergruppe, Wandzeitungen etc., war durch einige Zeit Baracken-Ältester der sogenannten Zone, das ist eine umfriedete Baracke, in die die übrigen Gefangenen keinen Zutritt hatten und in der u.a. ein japanische

General samt Burschen, Fürst Razdiwil samt Familie wohnten, am 23.12.1947 zurück.

19.) M ü l l e r Josef, Wien, VI., Liliengasse ?

War seiner-zeit Kompanieführer beim Gardebat. unter Mase-
ra, zuletzt Oberstleutnant im Stabe Dietl in Narvik (Hqu.), wur-
de ziemlich früh gefangengenommen und befand sich glaublich
seit 1944 im Lager. Äusserst ängstlich, trachtete politisch
mit den komm. Aktivisten gut zu stehen, offensichtlich im Glau-
ben, früher nachhause zu kommen. War Leiter der öst. antifaschi-
stischen Gruppe (mehr oder minder Zwangsvereinigung), um
Schlechtpunkte zu vermeiden, schrieb in Wandzeitungen z.B. über
Februar Putsch 1934, beteiligte sich bei Theateraufführungen
("Floridsdorf" von Wolf).

✓ 20.) K u n z Emil, Ing., 4.12.1890 Botenwald, CSR. geb., rk.,
vh., Wien, X., Arsenal 16/3/78 wh.:

Oberstleutnant des Bundesheeres, Sprengmittelsachverständ-
diger der Bundespolizeidirektion Wien vor 1938, bei der deut-
schen Wehrmacht z. Oberst befördert, jedoch als politisch
nicht ganz verlässlich pensioniert. Wurde 1945 in Wien in der
Wohnung von den Sowjets verhaftet und mit Flugzeug nach Moskau
gebracht. Nicht komm. Beteiligte sich nur zwangsweise an Polit-
Zirkeln, bei welchen er sich völlig passiv verhielt, hatte für
die ganze Propaganda nichts übrig. Dürfte durch lange Lager-
Anwesenheit viele kennen. Gute Auskunftsquelle.

21.) D i e m i t z Ludwig, 23.9.11 Wien geb., rk., led., Wien,
XIII., Kupelwiesergasse 42 wh.:

Sohn des bekannten Psychiaters Dr. Ludwig Diemitz, war Leut-
nant oder Oberleutnant der Wehrmacht, wohl rechts eingestellt.

22.) T a u b aus Wien ?

Angeblich SS-Standartenführer und Adjutant bei Kaltenbrunner od. Seiss-Inquart. Näheres nicht bekannt.

23.) S c h e r b i c h l e r

6.2.1913 geb., rk., led., Wien, VII., Neustiftgasse 26/II/25
whg.:

Stalingrad-Gefangener, fanatischer und hoch agiler Kommunist, Hauptredakteur der öst. Kriegsgefangenen Nachrichten, in Polit-Zirkeln sehr aktiv, nach Rückkehr beim Unfallkrankenhaus in Wien XX. beschäftigt, auch heute komm. hoch aktiv.

24.) K o n e t z k y ? Elektriker aus Wien,

Näheres unbekannt, hatte die Betreuung des Lagerradios über.

25.) A u s m a n n Adolf, Handelsagent

(?? 23.1.18 Wien geb., rk., vh., Wien, II., Wolfgang Schmälzlgasse 16/17 wh. ??):

Obergefreiter in der Wehrmacht. Baracken-Ältester der Baracke 11a, nach seinem Gehaben kommunistisch eingestellt.

26.) R e u s c h e r aus Nied.Öst.,

Dürfte am Februarputsch 1934 beteiligt gewesen sein, Wehrmachtseinheit nicht bekannt, war in der Lagerküche beschäftigt. Anscheinend links sozialistisch eingestellt. War 1947 bereits sehr verdrossen, dass er noch immer nicht zurückkehren konnte.

27.) K i r s c h h o f e r aus Steiermark ?

War SA-Führer (Standartenführer?), Wirtschaftsbesitzer, wohnte beim Redaktionskomitee, gab sich anscheinend aus Opportunitätsgründen kommunistisch. Dürfte 20.12.1947 zurückgekehrt sein.

28.) U h l Siegfried, Monteur, 11.9.22 geb., Gross Enzersdorf,
Neu-Oberhausen 180 wh.:

Gefreiter bei der Wehrmacht ? gab an sowjet. Partisane ge-
wesen zu sein, etwas grossprecherisch, charakterlich sehr be-
denklich, war zuerst im Lager 1 beschäftigt, kam angeblich nach
Liebschaft mit Russin ins Lager 2, wo er als Autoschlosser ar-
beitete. Lichtbild auf der Titelseite einer Nummer vom Aug/
Septb. 1947 der öst. Welt-Illustrierten. 12.9.1947 ? zurückge-
kehrt.

29.) Z u s z i k Paul, Friseurgehilfe, 4.6.06 Wien geb., ev.,
vh., Wien, XVI., Friedrich-Kaiserstrasse 43/11 wh.:

Moralisch bedenklich, Grossprecher, war Friseur im Lager 1
und 2, kommun. eingestellt.

30.) W a m b o l d, von, Student, Vater christl. soz. Abgeordne-
ter von Südmähren, CSR., jetzt Nied. Öst. wh., befreundet
mit Professor Kühle.

31.) M ü l l e r Dr. med., Röntgenarzt.

War auf der Röntgenstation im Lager 27/2. Möglicherweise
ident mit Dr. Wolfgang M ü l l e r, Röntgenarzt, 6.12.1908 geb.,
Wien, IX., Widerhofergasse 3 wh.

32.) M o h r,

kath. Geistlicher, hielt an Sonntagen im Lager den kath.
Gottesdienst, wurde mehrfach vom MWD einvernommen, glaublich
1950 nach Österreich zurückgekehrt.

II

Sudetendeutsche:

- 1.) L a n g e r Dr. Helmut, 25.4.05 Freiwaldau, CSR. geb.,
 Universität Prag, Wien, Konsularakademie Wien, csl. Aussen-
 ministerium (war auch in Bombay) 1938 Aussenamt Berlin, dann
 Dänemark, angebl. durch Gegensatz mit Dr. Werner ^B Pest zur Wehr-
 macht einrückend gemacht als Konsul, dann Schütze oder Gefrei-
 ter bei der Wehrmacht, Gattin Anni Langer, Sonderborg, Als-Gade
 27, Dänemark wh.

War damals nicht kommun. eingestellt.

- 2.) L e w i t s c h e k, Dipl. Ing. aus Brünn.

Studierte in Brünn, war Assistent an der technischen Hoch-
 schule in Berlin, politische Einstellung unbekannt.

- 3.) G r o s s Dr., aus Bärn, CSR.,

war in der NS-Zeit bei der Kreisleitung tätig. Näheres un-
 bekannt.

III.

Reichsdeutsche:

1.) K o p p e n h a g e n, Oberstleutnant;
 War Lagerführer.

2.) von H a u n s t e i n, Oberst:

Verwandter des Bischofs Graf Dahlen von Münster (verstorben).

3.) H e i g l, Oberst:

Stammt aus einem armen Haus in Flossenbürg, Oberpfalz, Bayern. War Kampfgeschwaderkommandant unter Kesselring im Nordafrika. Sehr seriöser Mann, der in der Gefangenschaft sich körperlich betätigte, um bei Kräften zu bleiben und Sprachen studierte. Er war durch viele Monate in der Lubjanka oder Budilka und kam ziemlich geschwächt nach Krassnogorsk.

4.) von H a n s e n, Oberst:

Divisionär ? Schwiegermutter Teilhaberin bei Köhler-Verlag Hamburg ?

5.) G r ä f, Oberstleutnant,

Der bekannte Jagdflieger und Ritterkreuzträger stammt aus Bayern, soll nach Zeitungsnachrichten bei der Ostzonenpolizei sein.

6.) G r a f S c h w e r i n, Oberleutnant oder Hauptmann:

Gutsbesitzer aus Pommern oder Mecklenburg.

7.) P i p e r,

Reichsdeutscher Kommunist, der auch im KZ gewesen ist.

War Mitte 1947 noch nicht nach Deutschland zurückgeschickt worden.

8.) K ü h l e,

" Universitätsprofessor (Theologie), aus Danzig ? bezw. Münster, Westfalen."

8.) O . r s c h e l Dr.,

" Zuletzt-Professor für russisch in Königsberg, Herausgeber von " 30 Stunden Russisch " bei Langenscheidt. War nach der Kapitulation im Lager Morschansk. Nach einzelner Gerüchten galt er als mit Vorzug zu behandeln."

9.) von W i t z l e b e n, Hauptmann,

" Neffe des nach dem Hitler-Attentat justifizierten Generals. Nach Angabe war er am Komplott gegen Hitler gleichfalls beteiligt. W. war Lageraktivist und soll jetzt auch bei der Ostzonenpolizei sein."

10.) O f f e r m a n n, Uffz.,

" Angestellter der Holerith-Gesellschaft in Hamburg im Aufenthalte ?, Frau nach Äusserungen Amerikanerin und nicht ganz arisch, daher Schwierigkeiten bei den NS."

11.) B i s c h o f

" Konsul oder Gesandter im Osten."

12.) W a g n e r,

" Konsul oder Gesandter im Osten. 1947 ins Lager gekommen."

13.) A r n d t,

" Evangel.Pastor, soll angeblich beim Befreiungskomitee Paulus Seydlitz gewesen sein. Hielt an Sonntagen im Lager den evang.Gottesdienst ab. Während die anderen Pastoren anfangs 47 nachhause geschickt wurden, verblieb er noch im Lager."

14.) von H ö y n g e n, Oberleutnant,

" Gutsbesitzer aus Pommern, Onkel Wirtschaftsinhaber in Hamburg."

15.) Z a r t Dr.

" Angebl.Neffe von Prof.Dr.med.Dämmen in Wien; war Partieführer des sogenannten "Hofkommandos" (sauberhalten der Lagerwege etc.) spricht perfekt russisch. Wurde von einigen mit Vorzucht behandelt."

16.) B a m m l e r, General,

" Vom Heerespersonalamt ? Barackenältester der Baracke XI b. Aktivist, betätigt sich sehr rege bei Politzirkeln und Theateraufführungen etc. Soll derzeit bei der Ostzonenpolizei sein.

17.) N i g g e l i n g, Professor,

" Musiker und Komponist, kam anfangs 1947 Gerüchten nach in die Politschule.

18.) M ü l l e r, General,

" Ein General Müller (Vinzenn ?) soll derzeit bei der Ostzonenpolizei sein.

19.) von A s s m u t h, Oberst und Ministerialrat im Luftfahrtministerium:

War unter Külz bereits im Innenministerium, kannte internationale Kriminalistenkreise.

20.) Ing. G e r v e r,

" Bergbaufachmann. Sollte nach Gerüchten ins sächsische Bergbaugebiet, von wo er stammen dürfte, repatriiert werden. Wurde wiederholt einvernommen, kam im Frühjahr 1947 aus dem Lager weg, wohin unbekannt.

21.) I s e t a n t,

" Maler, malte auch die Dekorationen für das Lagertheater.

22.) S c h w a r z, Dr.,

" Chemiker, Dozent an der Universität Münster in Westfalen.

23.) Z i l k e, Oberst,

" Aus Preussen, einarmig.

24.) N i e m ö l l e r j u n .,

" Ein Sohn des bekannten Pastors Niemöller.

25.) H o r s t m a n n, Dr., Schwabe, Arzt, im Lagerrevier.

26.) Graf B ü l o w.

27.) B e r t l i n g

" Vortragender Legationsrat. Zuletzt Festungskommandant von Kösslin ?

Ymk 4/1 P2 Xend
8 4 152

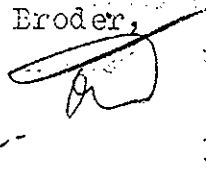
KUNGL.
SVENSKA AMBASSADEN

Oslo den 2 januari 1952.

Strängt förtroligt.

P.M. 9/1 52

Broder,

AG-

Wm

4.4.91

I anslutning till mitt handbrev den 28 nästlidne december och återopande telefonsamtal med Engfeldt den 29 december har jag få meddela, att jag i dag haft ett nytt samtal med byråchefen Colban i norska utrikesdepartementet angående ärendet Harry Tomsen (förnamnet har i något dokument angetts vara Henry). Colban bekräftade därvid, att de norska myndigheterna icke kunnat fastställa existensen av någon person med detta namn, vare sig norsk eller annat lands medborgare eller statslös. Någon Harry (eller Henry) Tomsen hade icke anmälts som salnad och vore icke känd på norska Röda Korset, som sysslat med efterforskningar efter försvunna personer och där utrikesdepartementet förfrågat sig.

Det hade därför icke heller varit möjligt för norska vederbörande att avgöra, om den i norska ambassadens i Stockholm F.M. av den 27 februari 1951 omnämnde Tomsen vore identisk med den i den svenska svarspromemorian av den 21 mars samma år omförmälde personen. Colban ansåg emellertid ganska troligt, att det rörde sig om samme man.

Beträffande de norska förfrågningarna i Paris och London erhöll jag några ytterligare detaljer. Två tjänstemän

Herr Utrikesrådet S. D a h l m a n,
Kungl. Utrikesdepartementet.

An

vid norska ambassadens i Paris konsulatavdelning, som tjänstgjort där under mycket lång tid och synnerligen väl kände till därvarande norska koloni, hade förklarat sig aldrig ha hört talas om Tomsen. Vid ambassadens förfrågan hos speditionsfirman Schenker hade denna uppgivit, att den aldrig haft någon person med detta namn i sin tjänst. I London hade man hos Home Office, Aliens Department, efterlyst den dotter till Tomsen, Anna Stella Giuseppina, som angetts vara bosatt hos en svåger till honom i London. Den brittiska myndigheten hade förklarat sig icke ha någon som helst kännedom om flickan i fråga.

Colban höll icke för uteslutet, att Tomsen i Moskva kunnat falskeligen uppge sitt medborgarskap som norskt i hopp om att därigenom lättare kunna bli fri. Min sagesman kände till ett fall, där en tysk lyckats komma ut under förebärande att han vore dansk medborgare.

Som Du finner, har Colban i stort sett endast kunnat bekräfta sina tidigare per telefon meddelade upplysningar. Han lovade emellertid att för säkerhets skull efterhöra i norska justitiedepartementet och hos passmyndigheterna, om man möjligen där kunde finna någon ytterligare ledtråd. Så snart han meddelat mig resultatet, skall jag återkomma.

Slutligen vill jag nämna, att Colban vore tacksam att, för den händelse under de svenska efterforskningarna uppgifter beträffande norska medborgare skulle erhållas, få del av desamma.

Godt Nyt År!

Din tillgivne

Tord Ericsson

Ymk. 4/1 9 11.52

KUNGL. SVENSKA
GENERALKONSULATETBerlin den 2 januari 1952.
Personligt och strängt förtroligt.

1 ex. till Rob. Ah.

Hemlig.Stockholm den 10 januari 1952.
Överlämnas för kännedom till Kom-
missarie Danielsson, Stockholm.

Enligt uppdrag:

Stig Engfeldt.

Förste Sekreterare.

Rep.

Broder,

S. S.

10/1

I anslutning till tidigare skriftväxling senast mitt handbrev den 19 december ber jag få meddela, att vi nu fått förbindelse med von Asmuth. Jag hade sålunda på nyårsaftonen ett sammanträffande här i Västberlin med en ministerialrat Eduard von Asmuth, som utan varje tvekan är identisk med den i Ditt handbrev omnämnde Oberregierungsrat Asmuth. Von Asmuth hade tidigare haft den i Ditt brev den 3 december uppgivna adressen. Jag sade honom, att jag genom pastor Christiansen hört talas om honom, och att jag vore intresserad av att få samtala med honom. Herr von Asmuth uttryckte sin glädje över att få höra, Christiansen omtalas och att få veta, att denne bodde i Hamburg. Christiansen och han hade lärt känna varandra i rysk fångenskap. På min fråga, under vilken tid von Asmuth suttit i ryskt fängelse, meddelade han, att han från den 1 maj 1945 till den 14 januari 1946 i tur och ordning suttit i följande tre fängelser, Lubjanka, Lefort och Butyrka. I det sistnämnda fängelset, dit han anlänt i oktober 1945, hade han sammanträffat med Christiansen. Jag frågade honom, om han där träffat någon svensk eller

Utrikesrådet Dahlman,
Stockholm.

hört talas om att någon svensk skulle hållas i något ryskt fängelse. Efter en helt kort begrundan förklarade han bestämt, att flera nationaliteter visserligen varit representerade bland fångarna, men att ingen av dessa varit svensk. Han sade, att om så varit fallet, det säkerligen icke hade undgått honom. Von Asmuth hade nämligen under tidigare vistelse i Persien stiftat personlig bekantskap med flera av de svenska officerare, bland dem sedermera envoyén af Wirsén, vilka tjänstgjorde som instruktörer vid det persiska gendarmeriet och hade därigenom kommit att intressera sig för Sverige. Han nämnde också i sammanhanget, att en av hans medfångar i Ryssland varit en general Karl Pfeffer-Wildenbruch, en herre som likaledes under vistelse i Persien skaffat sig en stor bekantsskapskrets bland därvarande svenska officerare. Von Asmuth sade mig, att om Pfeffer-Wildenbruch hade hört, att någon svensk befann sig i rysk fångenskap, han säkerligen hade omnämnt detta för honom. Pfeffer Wildenbruch hade emellertid aldrig sagt något sådant till honom.

Efter dessa von Asmuths uttalanden var uppenbarligen intet mer att hämta hos denne. Jag frågade honom emellertid för säkerhets skull, huruvida namnen af Sandeberg och Wallenberg händelsevis voro honom bekanta. Namnet af Sandeberg hade han aldrig hört, men namnet Wallenberg gäve honom vissa vaga, troligen på "litterär" väg förmedlade, associationer. Då jag sade honom, att Wallenberg var namnet på en känd svensk bankirsläkt, sade han, att han nog hört talas om denne. Raoul Wallenbergs öde var honom däremot tydligen helt obekant.

Till ovanstående vill jag foga, vad jag i dag erfarit från en av von Asmuths medfångar, vilken jag fick anvisning på av honom och med vilken jag i dag sammanträffat. Det är en i Västberlin bosatt herre vid namn Erich Purucker. Denne hölls fången i Butyrka från maj 1945 till mars 1946. Jag lade upp mitt samtal med herr Purucker på ungefär samma sätt som samtalet med von Asmuth. Det gav emellertid samma negativa resultat. Purucker hade varken träffat någon svensk i Butyrka eller över huvud hört, att någon sådan skulle befinna sig i rysk fångenskap.

Namnet Wallenberg var honom ungefär lika litet känt, som det varit för von Asmuth. De enda skandinaver, han träffat i Butyrka, vore två norrmän vid namn Linde (möjligen Linde-Ringert) och Sverre Anker, vilka tydligen varit NS-män.

Kanske bör jag till slut säga något om vad jag erfor rörande mina sagesmän och deras föregående. Von Asmuth hade från 1920 till 1933 tjänstgjort i riksinrikesministeriet, men 1933 övergått till luftfartsministeriet, där han sysslat med luftskyddsfrågor. Under striderna om Berlin hade han tillfångatagits i Potsdam. På grund av sin relativt höga tjänstställning hade han haft samma fångstatus som en general. Jag var intresserad av att höra, vilken behandling han fått i fängelset. Han förklarade, att denna varit icke endast korrekt utan åtminstone tidvis god. Omdömet gällde särskilt den tid, då han suttit i Lefort-fängelset (fångarna hade ibland fått så mycket mat, att de inte orkat äta upp den). Han var emellertid angelägen framhålla, att han endast talade om sina egna erfarenheter och att dessa icke finge generaliseras. Von Asmuth var redan före fångenskapen sjuklig och han undergår för närvarande sjukbehandling i Hamburg.

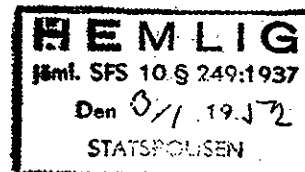
Vad herr Purucker beträffar, så är denne direktör i ett större industriföretag. Han besökte under kriget Bofors och synes ha varit på något sätt knuten till minister Ludwigs handelsdelegationer. Både han och von Asmuth, vilka kuriöst nog först genom min mellankomst fingo tillfälle återknyta varandras bekantskap, ge ett mycket tillförlitligt intryck. Purucker, som för mig kunde bekräfta riktigheten av von Asmuths om sig själv lämnade uppgifter, kunde för övrigt meddela, att von Asmuth var känd för sitt osedvanligt goda minne. Båda herrarna hade återvänt till Tyskland först 1949. De tider de icke tillbragt i fängelse hade de varit intagna i läger respektive sjukhus.

Gott Nytt År
Din Tjänstman
Eyvind Bratt
(Eyvind Bratt)

Röd lapp.

Jahr: 4/1 52

P 2 ken!

223/22

P 2 ken!

P.M.

angående spåret Paul Nordström.

Under november månad 1951 tillskrev jag polismästaren i Jacobstad i Finland och frågade honom, om han ville hava godheten att försöka få ett nytt samtal med Nordström och försöka "lirka ur" denne namnet på den person, som berättat för Nordström om att en svensk vid namn Wallenberg skulle ha befunnit sig i rysk fångenskap samtidigt med Nordström.

I december 1951 inkom ett meddelande från polismästaren i Jacobstad vari förklarades, att Nordström uppgivit sig ha fått upplysningen om en svensk vid namn Erlandsson. Nordström hade sagt sig hava Erlandssons adress antecknad, men vid efterforskning hade han ej kunnat finna adressen.

Med Erlandsson avses säkerligen sjömannen Karl Einar Erlandsson, f. 25/9 1908, nu troligen boende Slöjdgatan 9, Stockholm samt anställd A.B. Sana, Riddargatan 40.

Erlandsson återkom 27 (28) oktober 1945 från rysk fångenskap. Han hade tidigare suttit arresterad i Tyskland från 1943 till april 1945 anklagad för att ha hjälpt polacker att fly från Polen.

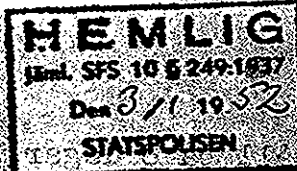
Jag kommer att taga kontakt med Erlandsson så fort sig göra låter.

Stockholm den 3 januari 1952.

Otto Daniel
(Otto Danielsson)

Märk 4/11 225/23
4.1.52

P. L. Lem?

Utdrag av p. 10 Länkahn - 10 52

16 1-10m. ind. 6

Utdrag ind. 8: 9 (utdrag)

L. 11 i sig. Burea. 1)

L. 11 i sig. Burea. 1)

L. 11 i sig. Burea. 1)

L. 11 i sig. Burea. 1)

L. 11 i sig. Burea. 1)

L. 11 i sig. Burea. 1)

L. 11 i sig. Burea. 1)

L. 11 i sig. Burea. 1)

L. 11 i sig. Burea. 1)

L. 11 i sig. Burea. 1)

L. 11 i sig. Burea. 1)

L. 11 i sig. Burea. 1)

L. 11 i sig. Burea. 1)

L. 11 i sig. Burea. 1)

L. 11 i sig. Burea. 1)

L. 11 i sig. Burea. 1)

L. 11 i sig. Burea. 1)

L. 11 i sig. Burea. 1)

L. 11 i sig. Burea. 1)

L. 11 i sig. Burea. 1)

L. 11 i sig. Burea. 1)

L. 11 i sig. Burea. 1)

L. 11 i sig. Burea. 1)

L. 11 i sig. Burea. 1)

L. 11 i sig. Burea. 1)

L. 11 i sig. Burea. 1)

L. 11 i sig. Burea. 1)

L. 11 i sig. Burea. 1)

L. 11 i sig. Burea. 1)

L. 11 i sig. Burea. 1)

L. 11 i sig. Burea. 1)

L. 11 i sig. Burea. 1)

L. 11 i sig. Burea. 1)

L. 11 i sig. Burea. 1)

L. 11 i sig. Burea. 1)

L. 11 i sig. Burea. 1)

L. 11 i sig. Burea. 1)

L. 11 i sig. Burea. 1)

L. 11 i sig. Burea. 1)

L. 11 i sig. Burea. 1)

L. 11 i sig. Burea. 1)

L. 11 i sig. Burea. 1)

25/11 - 12/12 1951.

Avresa skedde den 25/11 1951 kl. 12,45 med flyg till Hamburg, där jag förstvisade och fick kontakt med danske medborgaren pastor Christian Christiansen, vilken bor Abteistrasse 25, Hamburg 13 och är anställd vid IRO-lägrete ute i Bergesdorf utanför Hamburg. Sammanträffandet skedde ute i IRO-lägrete, där Christiansen berättade om sin arrestering och sitt uppehåll i Ryssland under 1945-1946. Han förklarade, att han i sin bostad hade en del adresser på personer, som samtidigt med honom varit arresterade i Ryssland, och han lovade, att han vid ett senare sammanträffande i bostaden skulle överlämna dessa adresser till mig, på det att jag måtte kunna besöka personerna i fråga och höra efter, om de hört något om den försvunne Raoul Wallenberg. Själv hade Christiansen aldrig under sin vistelse i Ryssland hört något om Raoul Wallenberg, och han sade sig ej kunna förklara, hur vederbörande tidningsman kunnat skriva en sådan artikel, som han gjort. Tidningsmannen har tydligen blandat ihop uppgifter, som han erhållit från Christiansen och den svenske journalisten af Sandeberg, och vidare måste han ha fantiserat en del vid sidan om. Christiansen hade den 25/5 1945 kommit till Moskva, där han anklagats för att vara västallierad spion. Han hade internerats i ett läger som låg ett stycke utanför Moskva och hette Plonianaia. Olyckligtvis nog hade ryssarna funnit ett brev, som en rysk flykting lyckats få med i Christiansens bagage, vilket Christiansen icke kände till, och detta brev visade sig vara mycket ödesdigert, enär ryssarna tog detta som bevis för att Christiansen motarbetade Sovjetunionen.

Den 16/8 1945 fördes Christiansen till Butyrka-fängelset, och den 24/11 1945 sändes han till arbetszonen i Krasnogorsk-lägrete. Det var här han träffade af Sandeberg. I arbetszonen vistades Christiansen till den 8/2 1946, då han och af Sandeberg flyttades till karantänen i avd. I i samma läger. Den 29/4 1946 fördes Christiansen till en genomgångskasern i Moskva, och efter 48 timmar fick han avresa med tåg mot Odessa, där ett

uppehåll på 8 dagar gjordes. Han reste tillsammans med 7-8 andra personer bland vilka befunno sig någon rumän. Huruvida någon rumän vid namnet Stefan Carl befann sig i resesällskapet, kan han icke yttra sig om. På grund av sina dåliga erfarenheter om ryssarna vågade han icke i onödsinlåta sig i samspråk med sina medresenärer. Hemresan försiggick utan intermezzon.

Här nedan följer en förteckning över de personer, till vilka Christiansen hade adresser och som varit i Ryssland samtidigt med honom:

- ✓ 1) Hauptman Krause, tysk läkare, adress: Otterbeksallée 15, Hamburg 19.

(Kommentar: Vid besök på den uppgivna adressen sammanträffade jag med Krauses svärfader, som berättade, att Krause ännu icke återkommit, men hustrun kan korrespondera med honom, och han befinner sig i ett läger i Rostov. Jag lämnade mitt visitkort och svärfadern lovade meddela, om och när Krause återvänder).

- ✓ 2) Löjtnant Wittmeier, återkom april 1949, nu telegrafassistent vid Postförvaltningen i Stuttgart.

(Kommentar: Jag sökte Wittmeier lördagen den 8 dec. 1951 i Stuttgart. Han befanns vara identisk med telegrafassistenten Karl Wiedmaier, ca 40 år gammal, anställd vid Stuttgarter Fernsprechamt, boende Vordernbergstrasse 9 n.b.

Först kom jag i förbindelse med hans broder Franz Wiedmaier, vilken var den som återkommit i april 1949. Brodern Karl återkom först våren 1950. Sedan jag haft kontakt med Franz Wiedmaier, ringde han upp brodern Karl, och jag skulle få träffa honom följande måndags- eller tisdagskväll. Ett sammanträffande kunde icke komma till stånd under lördagen när Karl Wiedmaier skulle resa bort omedelbart efter arbetets slut.

Vid telefonsamtalet med brodern hade Karl Wiedmaier erfarit, att mina efterforskningar gällde den svenske diplomaten Wallenberg, och då jag pr telefon kom i förbindelse med Karl Wiedmaier förklarade han, att svensken Wallenberg befann sig i zon I i Krasnogorsk-lägrät.

När jag sedan sammanträffade med Karl Wiedmaier tisdagen den 11 december 1951 i hans bostad framkom emellertid,

att han blandat ihop namnet Wallenberg, med en tysk major vid namn Kaltenberg. Av allt att döma var Wiedmaier ej helt återställd från sin vistelse i Tyskland, ty han hade mycket svårt att hålla ihop sin berättelse, och då han hörde brodern nämna namnet Wallenberg hade han tydligen förvirrats av namnlikheten. Han hade överhuvud ej hört omtalas, att en svensk diplomat var eller varit arresterad i Ryssland. Själv tillbragte Wiedmaier tiden från maj 1945 till januari 1946 i avd. III i Krasnogorsk, varefter han passerade genom ett stort antal läger tills han på våren 1950 frigavs.

Bland personer som skulle kunna tänkas känna till huruvida Wallenberg varit i det s.k. generalslägret i avd. I i Krasnogorsk, nämnde Wiedmaier en tysk generalkonsul von Spiessen (ev. von Spiesser), vilken var württembergare och blivit tillfångatagen i Berlin. Denne von Spiesser befann sig först i arbetszonen III, och kom sedan till generals- eller officerslägret i zon I.

En doktor Karl Gigold, hade under kriget majors grad och torde vara jurist kvarhölls länge i arbetszonen. Okänt om han var i zon I. Lär nu bo i Nürnberg. Weidmaier lovade sända hans adress till undertecknad.

Under vistelsen i zon III i Krasnogorsk lärde Weidmaier känna en österrikisk major, diplomingeniör, vilken bor i Wien. Wiedmaier kunde dock icke vid tillfället erinra sig namnet, men han lovade meddela detta i brev till undertecknad, om han lyckades erinra sig namnet. Under sin vistelse i något av de ryska lägren lärde Wiedmaier känna en österrikisk Hauptmann vid namn Martin Weiss (jmf. von Holzhausens berättelse). Kunde ej erinra sig lägrets namn. På fråga, om han icke hört omtalas någon general Moser, svarade han nekande.

Envoyé Kumlin i Köln har ombetts försöka fästställa von Spiessers identitet och adress.

Enligt vad jag senare erfarit ha inga tyska diplomater återkommit, varför von Spiesser följaktligen alltjämt befinner sig i Ryssland.

3) Hauptmann Schäfer, Hövellenstrasse 8 A i Lübeck.

Kommentar: Under tisdagen den 27/11 1951 sökte jag förbindelse med Schäfer. Jag kom så småningom till det resulta-

givet, att hans hustru var boende i en barack, som var byggd
på gården till ovan angivna adress. Genom föräldrarna till
fråga under punkt 4 omnämnda Wagner erfor jag, att Wagner då han
- återvänder från Ryssland, haft hälsningar från Schäfer till
- dennes hustru. Schäfer skulle i Ryssland ha dömts till
- troligen 25 års fängelse. Jag lyckades ej få träffa fru
- Schäfer, som möjligtvis var bortrest.
Jag bad pastor Albin Hansson i Lübeck försöka kontak-
ta fru Schäfer och om möjligt få några underrättelser om
Schäfer. Pastor Hansson kommer att meddela i sinom tid.

4) Hauptmann Walter Wagner, Wakenitzstrasse 8.

Kommentar: Jag kom på den uppgivna adressen i förbin-
delse med Walter Wagners föräldrar, vilka uppgåvo, att so-
nen återkommit från den ryska fångenskapen, och att han nu
som Oberregierungsrat arbetade och var bosatt i Bonn. Han
är anställd i Bundesfinansamt och bor Damaschkestrasse 6,
Bonn süd.

Onsdagen den 12 december 1951 försökte jag komma i för-
bindelse med Wagner i Bonn, men han befann sig just då på
resa till Hamburg. Efter överenskommelse med envoyé Kumlin
fick attaché Pousette vid handelsavdelningen i Bonn i upp-
drag, att söka få ett samtal till stånd med Wagner. Jag
skrev några rader till Pousette som handledning och hade vi-
dare ett samtal med honom om saken. Meddelande angående resul-
tatet av samtalet skulle av envoyé Kumlin översändas till ut-
rikesrådet Dahlman.

5) Major Focke, adress: Weil am Rhein.

Kommentar: Major Focke var i det civila läkare. Det
var för Christiansen okänt, om Focke återvänt. Genom en kon-
taktman i München har jag begärt underrättelse huruvida Focke
återvänt. Denna underrättelse kommer att inlämnas till be-
skickningschefen vid vår beskickning i Bonn (Köln). Envoyé
Kumlin är underrättad. Ev. kommer attaché Pousette att resa
ned till Weil am Rhein och söka förbindelse med Focke, om
denne återkommit.

6) Oberregierungsrat von Asmuth, adress: Ufastadt, Babels-
berg, Berlinerstrasse 93, Berlin.

Kommentar: Asmuth var fängskad i Butyrka-fängelset.

Försök att nå förbindelse med honom ha gjorts efter föranstaltande av U.D. (genom generalkonsulatet i Berlin. T.v. -företagresultat. -

- 7) ✓ 39) ✓ Överste Schwikert, adress: 22a Alsdorf bei Aachen, Casino des E.B.V.

Kommentar: Var tysk militärattaché vid tyska amb. i Bukarest. Christiansen lärde känna honom i Butyrka-fängelset. Kom från Ryssland i april 1950.

På grund av ändrade direktiv för resan hann jag icke söka upp överste Schwikert. Efter samråd med envoyé Kumlin fick attaché Pousette i uppdrag att kontakta överste Schwikert. Pousette instruerades av undertecknad ang. sakförhållandet. Resultatet av samtalet kommer att insändas till utrikesrådet Dahlman genom envoyé Kumlins försorg.

- 8) ✓ 35) ✓ Överste Süsskind, adress: Iserlohn, Westfalen.

Kommentar: Någon större svårighet att identifiera Süsskind och finna hans adress torde ej föreligga på grund av namnet relativa sällsynthet. Även här kommer attaché Pousette att försöka nå kontakt. Süsskind och Christiansen träffades i zon III i Krasnogorsk.

- 9) ✓ 24) ✓ Holländske medborgaren Jacob Mijsburg, adress: 20 Groot Hoefijzerlaan, Wassenaar bei Haag.

Kommentar: Mijsburg omnämnes även av af Sandeberg. Enligt Christiansen återkom Mijsburg i april 1949. År 1950 reste han som representant för en holländsk firma till Venezuela. Obekant om han återkommit. Efterforskning han inletts genom U.D:s försorg.

- 10) ✓ 44) ✓ Dr. Jur. Willy Zinkahn, Oberregierungsrat, anställd i Bundesministerium für Wohnungsbau, Bonn. Duisdorf, Gallwitz-Kaserne, Block IV.

Kommentar: Jag sammanträffade med Dr. Zinkahn onsdagen den 12/12-1951 i Bonn, och Dr. Zinkahn uppgav, att han tillfångatogs redan 1943 i slutet av december och placerades i Krasnogorsk-lägrät, avd. I, som då var uteslutande karantäns-läger. Här hölls han fången till i början på mars 1945, då han överfördes till arbetslägrät zon III i samma läger. Han hölls kvar i zon III till i maj 1947, och överfördes då till ett läger med namnet Klin, beläget c:a 100 km. n.v. från

Moskva. (Jmf. Korody Katonas uppgift om ett läger K.,
v. som låg ungefär 100 km. från Moskva).

Medan Dr. Zinkahn befann sig i Krasnogorsk sammanträffade han med en tysk läkare, Oswald Kaufmann, vilken nu är anställd vid universitetskliniken i Hamburg. Denne Kaufmann har vistats i såväl zon III som zon I i Krasnogorsk-lägret, och han stannade kvar även efter det att Dr. Zinkahn flyttades till lägret Klin. Just på grund av sitt yrke hade Dr. Zinkahn en betydande rörelsefrihet jämfört med andra fångar, och han torde säkerligen haft möjlighet att få vetskap om vilka fångar, som befunno sig i den s.k. generalsbaracken. Enligt Dr. Zinkahn bör Kaufmann vara den, som skall kunna besvara frågan, om Wallenberg verkligen befunnit sig i Krasnogorsk-lägret. På fråga om Kaufmanns tillförlitlighet i politiskt hänseende förklarade Dr. Zinkahn, att såväl han som hans kamrater nog haft sina tvivel i sådant hänseende, enär man tyckt, att Dr. Kaufmann haft för stora friheter, men dessa friheter kunde måhända förklaras därigenom att han på grund av sitt yrke kunde göra ryssarna en del tjänster. Kaufmann förlovade sig troligen med en svenska eller finska i lägret.

Jag frågade Dr. Zinkahn hur det förhöll sig med de s.k. Schweigelager i Ryssland. Dr Zinkahn uppgav, att det säkerligen fanns många Schweigelager i Ryssland, och ett läger kunde innehålla fångar som voro s.k. Schweige-gefangene och sådana, som fingo meddela sig med yttervärlden. Själv hade Dr. Zinkahn under lång tid varit Schweige-gefangener, enär ett skrivfel hade gjorts, då han skreus in som fånge. Han hade tjänstgjort i Bau- und Siedlungsamt i Warszawa tills han blev tillfångatagen. Emellertid hade vederbörande skrivit Bau- und Umsiedlungsamt, och ryssarna hade fått för sig, att Dr. Zinkahn varit aktiv i förjagandet av polacker och judar från deras bostäder. På grund härav hade han stått upptagen på en lista över fångar, som icke fingo skriva eller mottaga brev eller mottaga några paket från hemlandet.

Det var bekant för Dr. Zinkahn, att de tyska generaler, som varit internerade i zon I i Krasnogorsk, förts till ett Sonderläger med beteckningen 20 B. Var detta läger befann sig, kunde icke sägas.

Under mitt samtal ringde Dr. Zinkahn till två kollegor,

vilka varit internerade i Krasnogorsk, en Dr. ³¹⁾Both och en Dr. ²⁰⁾Rollenblech, men ingen av dem kände till något om Wallenberg. Under besöket i Hamburg sökte jag upp general ¹²⁾Fricke's dotter, vilken bor under adress c/o Moritz, Husumerstrasse 21, n.b. Sammanträffandet skedde den 26/11 1951. Fröken

Fricke berättade, att hennnes fader alltjämt befann sig i rysk fångenskap. Senast hade hon för åtta månader sedan haft ett brevkort från honom, och då befann han sig i Sverdlovsk. Några paket hade han av allt att döma icke fått mottaga, trots att fröken Fricke vid upprepade tillfällen skickat livsmedel m.m.

Fröken Fricke kände till, att en tysk general återvänt från den ryska fångenskapen. Det var den 70-årige generalen Woytasch, som skulle bo i Bremen. Huruvida han varit i Krasnogorsk-lägre, kände hon icke till.

Bland återvändande tyskar från Ryssland nämnde hon en herr Ernst Dannowski, vilken bodde Papenhuderstrasse 42, Hamburg, telefon 22 28 70.

Jag sökte upp Dannowski den 27/11 1951, och Dannowski uppgav, att han vistats endast i Kurlandslägre. Där hade han träffat general Fricke och vid hemkomsten hade han framfört hälsningar till fröken Fricke. Han hade aldrig hört något om den svenske diplomaten Wallenberg.

Den 28/11 1951 sökte jag i Hildesheim upp den adress, som redaktör af Sandeberg lämnat till "fröken" Lena von Bogen. Det visade sig vara general von Bogens hustru som avsågs. Fru von Bogen är alltjämt boende under adress Mozartstrasse 9 i Hildesheim. Hon berättade att hennes man i motsats till vad ryktet velat förtälja alltjämt levde, och hon stöd i brevväxling med honom. Han befinner sig i ett läger bortom Ural, Sverdlovsk och tydligen går det ingen direkt nöd på honom, ty han får taga emot livsmedelspaket m.m. från hemmet. Hon kände till, att han under vistelsen i Krasnogorsk tagit svenska lektioner, och han var mycket intresserad av Sverige och svenska förhållanden, enär han besökt Sverige och på sin tid fått någon svensk orden. Han skulle

säkerligen ha försökt skaffa sig underrättelser om Wallenberg, om han på något sätt fått höra talas om Wallenberg, varför han bör vara en av de bästa vittnena, man kan räkna med, om han kommer tillbaka, vilket fru von Bogen syntes hysa gott hopp om. Enligt vad hon enfarit, skulle inte mindre än två tyska generaler från Hannover, ha återkommit från Ryssland. Den ene heter A.V. Leyser och bor hos Wollermann, Ohéstrasse 3 i Hannover. Den andres namn kände hon ej till. Jag kunde ej träda i kontakt med Leyser, då jag passerade Hannover, enär jag avtalat möte med en tysk representant för Suchdienst i München följande dag. Hos nämnda representant har jag begärt upplysning om general Leyser och general Woytasch. Upplysningarna komma att lämnas in till beskickningschefen i Bonn-Köln för vidare befordran till utrikesrådet Dahlman.

Den 1/12 kom jag i München i förbindelse med en ³⁶⁾baron v.T., vilken samarbetar med den tyska "Suchdienst" som lagt upp ett kartotek på alla från Ryssland återkommande tyska krigsfångar.

Han förklarade, att man nu registrerat sammanlagt 4.000 ryska krigsfångeläger, och det vore därför tämligen lätt att söka ut ett antal pålitliga personer, som varit internerade i sådana läger, där man hade misstankar om att Wallenberg hållits fången. Med anledning härav begärde jag uppgift på sådana personer, som kunde tänkas sitta inne med upplysningar från de tre Moskva-fängelserna, Butyrka, Lefortovskaja och Ljubianka, från Krasnogorsk-lägre, från Brygitki-fängelset i Lwow från Kiev-lägre och från läger 1156. Uppgifter härom kommer att lämnas via beskickningschefen i Bonn-Köln till utrikesrådet Dahlman.

Enligt en artikel i tysk tidning för den 27/11 1951 framgår att Suchdienst's undersökningar givit vid handen, att sedan krigets början 4,5 millioner tyskar saknas, därav 1.480.000 soldater och i runt tal 3.000.000 civila. Fyratusentvåhundra läger ha lokaliserats i Ryssland och 1949 fanns det ännu 800 läger i vilka 190.000 deporterade levde. Man känner till att dittills 400.000 avlidit i Ryssland.

Vid samtalet med von T. uppgav han, att det fanns många s.k. Schweigelager, och att man på grund av att man icke hört något

från en person på 4-5 år, ingalunda måste anse personen ifråga förlorad, ty det fanns flera fall, där man haft plötsligt fått tillbaka en fånge, som icke hörts av sedan han tillfångatogs eller saknades.

Beträffande de tyska generalerna och de tyska diplomaterna uppgav von T., att endast några generaler återvänt och alls inga diplomater.

Den 1/12 1951 avreste jag till Salzburg för att där söka upp von Maasburg²⁸. Före avresan från München hade jag avtalat med von T. om nytt sammanträffande efter återkomsten från Österrike och Schweiz för att efterhöra om ev. några uppgifter hunnit inkomma om Wallenberg eller personer, som kunde tänkas sitta inne med uppgifter om honom.

Vid ankomsten till Salzburg fann jag, att S:t Gilgen, där von Maasburg skulle vara boende, befann sig 32 kilometer från Salzburg. Jag avreste omedelbart till S:t Gilgen, men vid framkomsten dit erfor jag, att von Maasburg flyttat till Kitzbühel i Tyrolen, där han skulle bo under adress: Villa Seereith, Kitzbühel-Schwarzsee. Jag återvände då till Salzburg och söndagen den 2/12 1951 for jag med omnibus till Kitzbühel, där jag sammanträffade med baronessan von Maasburg, vilken berättade, att hennes man befann sig på affärsresa i Italien men att han väntades tillbaka måhända redan följande dag. Jag avtalade med baronessan von Maasburg, att jag under måndagen eller tisdagen skulle ringa till en granne, Kitzbühel 340, och höra efter, om mannen återkommit.

För att under måndagen den 3 december om möjligt komma i förbindelse med baron von Holzhausen¹⁵ återvände jag till Salzburg på söndagskvällen, men på grund av de vaga anteckningar, som attaché Hammarskiöld gjort om von Hölzhausens adress; var jag tvungen att söka telefonkontakt med envoyé Belfrage i Wien. Då något ingående samtal ej kunde etableras mellan Salzburg och Wien på grund av den ryska censuren, kom jag överens med envoyé Belfrage, att attaché Hammarskiöld skulle sammanträffa med mig hos vår vän i Linz, d.v.s. hos Sicherheitsdirektör Rossmann³⁰ på måndagen den 3/12, detta emedan jag gärna ville tala med Dr. Rossmann dels om herr Vas och dels om hans egna efterforskningar.

Efter samtalet med envoyé Belfrage avreste jag till Linz, där jag hade ett samtal med Dr. Rossmanit. Beträffande Väs förklarade han i enlighet med vad som tidigare meddelats vår beskickning i Wien. Det var såväl hans som chefens för statspolisen i Wien åsikt, att Väs ³⁸stod i kontakt med ryssarna och att han var en internationell bedrägare. Säkerligen läte han på nytt tala om sig i något sammanhang, trodde Dr. Rossmanit.

Dr. Rossmanit hade själv suttit internerad i Krasnogorsk-lägre, men han hade kommit dit först på hösten 1946. Då hade han placerats i det s.k. karantänlägret d.v.s. vad som tidigare kallats zon I. Vid denna tidpunkt hade generalsbåracken icke längre varit kvar och några generaler eller personer i särskilt hög ställning hade icke funnits kvar.

Dr. Rossmanit lovade göra upp en förteckning över sådana personer, som han visste varit länge i Krasnogorsk. Han kände till, att en del av dessa återkommit och några av dem levde i Wien. Denna förteckning skulle han samma kväll överlämna till en av inrikesdepartementets ämbetsmän, som var på besök i Linz. Genom denna ämbetsman skulle förteckningen överlämnas till attaché Hammarskiöld.

Jag sammanträffade som avtalat ^{var} med attaché Hammarskiöld, varefter vi bilade till Salzburg. Därifrån ringde Hammarskiöld till baron von Holzhausens bostad och erfor av baronessan von Holzhausen, att baronen befann sig på resa i Tyskland och väntades tillbaka först om en vecka. Genom samtal med Hammarskiöld hade jag fått reda på att han indirekt haft kontakt med Hauptmann Martin Weiss' hustru. Jag ombad nu Hammarskiöld sätta sig personligen i kontakt med fru Weiss och söka erfara så mycket som möjligt om mannens öde samt ombedja fru Weiss underrätta svenska legationen i Wien, om mannen skulle återkomma. Vidare överenskom jag med Hammarskiöld att han om tillfälle yppades, skulle söka kontakt med von Holzhausen, för den händelse han påmint sig ytterligare detaljer om samtalet med Weiss.

Med hänsyn till att österrikarna måhända organiserat något som liknade den tyska Suchdienst bad jag Hammarskiöld genom Dr. Pammer försöka få uppgifter på tillförlitliga österrikare, som befunnit sig i antingen Moskvafängelserna, Krasnogorsklägre, läger 1156, Brygitskivfängelset eller Kievlägret och som återkommit eller kommer tillbaka på det att dessa österrikare måtte tillfrågas, om de hört något om Wallenberg.

Sedan jag tisdagen den 4/12 1951 konstaterat, att von Maasburg återkommit, avreste attaché Hammarskiöld och jag samma dag till Kitzbühel i Hammarskiölds bil. Vi sammanträffade med baron Maasburg, som gav ett positivt intryck. Han försäkrade först och främst, att han var övertygad om att det verkligen varit den svenske diplomaten Wallenberg som befunnit sig i slottet Čeklis. Att det var Čeklis och icke Ivanka, som avsågs, hade han vid ett sammanträffande med de båda slottens ägare, greve Esterhazy, erfarit. Han ritade upp två skisser, en översiktsskiss över infarten till slottet och en över själva slottsbyggnaden. Slottet var uppfört i bottenvåningen och en övervåning. Fångarna förvarades i bottenvåningen och i trappa upp hölls förhör med dessa. Från ingångsporten fördes von Maasburg och hans medfångar till höger snett över gården, och i det rum, där von Maasburg hölls fången befunno sig sammanlagt 17 personer, bland dem den i föregående berättelse omnämnde von Dambrowsky, överstelöjtnanten Kurmanovic, baronen Ede Aczel (tidigare stavat Acyl). Efter några dagar hade den likaledes förnämnde brittiske flygaren Reginald Barrat införts i detta rum, och det var han som berättade, att en svensk diplomat (möjligen konsul) suttit (eller satt) inspärrad på slottet. Enligt von Maasburgs uppfattning hade Barrat tidigare haft en mera gynnsam ställning under fångenskapen, men denna hade förvärrats i och med att Barrat överförts till det rum, där von Maasburg befann sig. Av detta hade von Maasburg dragit den slutsatsen, att Wallenberg haft (och kanske hade vid tiden ifråga) en gynnsammare ställning än vanliga fångar. Barrat var arresterad, därför att ryssarna icke trodde honom vara engelsman utan misstänkte honom vara tysk spion. Säkerligen hade ryssarna försökt förmå honom att spionera för ryssarnas räkning, och då han vägrat, hade han utsatts för ogynnsammare förvaring.

Såsom von Maasburg tidigare berättat, hade han, under det han och hans rumskamrater badade i en utanför slottet befintlig badstuga (se skiss I) uppmärksamats av någon - han sade först att det var Barrat - på den svenske diplomaten (konsuln), som tillsammans med andra fångar voro på marsch över det öppna området mellan badstugan och slottet Čeklis. Vid närmare eftertanke förklarade han, att han icke kunde säga säkert, vem det var, som pekat ut den svenske diplomaten för honom. På fråga om det kunde ha varit Dr. Pitt Bässler förklarade von Maasburg, att så icke kunde vara fallet, ty Pitt Bässler hölls internerad i den vänstra delen av slottet, räknat från entrén.

Jag förklarade för von Maasburg, att jag talat med Dr. Pitt Bässler, och att denne förklarade sig icke ha någon som helst kännedom om någon svensk diplomat, som hållits fängslad på Čeklis slott. Detta kunde nog enligt von Maasburg vara mycket möjligt, att han icke hört något om Wallenberg, men han satt säkerligen inne med en del deluppgifter på andra personer, som befunno sig på slottet samtidigt som von Maasburg var internerad där, och sedan von Maasburg hört, att Dr. Pitt Bässler varit mycket tillknäppt vid samtalet med mig, sade sig von Maasburg på en resa som han i december 1951 skulle företaga i bil till Paris vilja fara över Wilhelmsdorf och försöka få ett samtal med Dr. Bässler för att få reda på namn på ytterligare fångar på slottet Čeklis. Över resultatet skulle han skriva en redogörelse som sedan efter särskild överenskommelse skulle hämtas av attaché Hammarskiöld.

Beträffande Ede Aczel² ifrågasatte von Maasburg om icke denne måste ha suttit tillsammans med Wallenberg. Det överenskomms, att attaché Hammarskiöld skulle försöka uppspåra von Aczels familj, vilken enligt von Maasburg troligen levde i Wien. Likaledes överenskomms, att Hammarskiöld skulle försöka uppspåra överstelöjtnant Kurmanovic¹⁰ familj, vilken troligen levde i Baden, söder om Wien.

Den av von Maasburg tidigare omnämnde polacken von Dombrowsky¹⁰ skall enligt en Schweizisk tidningsartikel ha arkebuserats i Polen¹ någon gång under 1951 förklarade von Maasburg. Denne Dombrowsky skall ha två söner som äro bosatta i England.

Flygaren Barrats öde hade i hög grad intresserat von Maasburg, och han hade stått i tämligen livlig brevväxling med en brittisk underrättelseman vid namn S. Adams, som forskat i denna sak. Det föreföll von Maasburg egendomligt, att engelsmännen ej framtvingat en redogörelse från ryssarna angående Barrats öde, då det fanns bevis för att han befunnit sig i ryssarnas förvar. Enligt ett brev från Adams framgick, att Barrat skulle ha sänt ett julkort 1946 till föräldrarna. I september 1947 befann sig Adams som bitr. flygattaché i Prag.

Bland medfångarna i Čeklis erinrade sig von Maasburg en läkare från Bratislava, men tyvärr kunde han ej påminna sig namnet. Mannen var lika stor som von Maasburg, vilken närmast kan betraktas som en jätte, c:a 190 cm. lång och därtill av imponerande bredd. Läkaren var då c:a 40 år.

En person vid namn Geza Palffy²⁸, en i Budapest väl bekant ung-

rare, var också fånge på Čeklis vid samma tid.

En person, som varit (eller var) president för antikomminternpakten och som var gift med en lithauiska, var fånge troligen på Čeklis och i varje fall i Theresianum i Wien. Denne man, vilkens namn von Maasburg icke kom ihåg, skall nu befinna sig på fri fot i Wien.

Det torde icke var alldeles uteslutet, att von Maasburg skulle komma att erinra sig flera namn på medfångar antingen från Čeklis eller från Theresianum. I så fall skulle han se till att dessa namn komme attaché Hammarskiöld till handa.

Attaché Hammarskiöld har lovat göra undersökningar efter de personer, som omnämnts av von Maasburg och som befinna sig i Wien eller Österrike.

Beträffande Geza Palfy kunde måhända vår beskickning i Budapest göra en diskret förfrågan, huruvida Palfy återkommit.

Tisdagen den 4 december 1951 avreste jag till Bern för att forska efter Reszö Müller och A.K. Coen samt ev. tala med ung-raren Johann von Korody-Katona.

Den 5 december sammanträffade jag med en av säkerhetstjänstens chefer, vilken beträffande efterforskningarna efter Reszö Müller satte mig i förbindelse med chefen för den federala utlänningskontrollen, Dr. Mäder. Denne lät mig granska samtliga poliseringskort på namnet Rudolf (Reszö) Müller både beträffande politiska flyktingar och utlänningar i Schweiz. Bland politiska flyktingar fanns ingen undersk medborgare, som kunde tänkas passa in på den Reszö Müller, som avses. Däremot fanns det bland ungrare, som haft tillfälligt uppehållstillstånd i Schweiz blott en, som våd ålder och yrke beträffande kunde tänkas ifrågakomma, nämligen Rudolf alias Raoul alias Reszö Müller, född 30/6 1894, till yrket affärsman, gift med Ella Müller och boende Ungargasse 2 i Wien. Han hade sökt och erhållit tillfälligt uppehållstillstånd första gången 1949 och då haft 6 månaders uppehållstillstånd. Denna tidsangivelse stämmer ju ganska bra med uppgiften om att Müller för 3 år sedan befann sig i Schweiz. Jag utgår även ifrån, att namnet Raoul tagits av Müller just som ett poängterande av att han samarbetat med Raoul Wallenberg. Den adekvata översättningen av Reszö skall vara Rudolf.

Beträffande A.K. Coen meddelade min kontaktman, att denne icke vistats i Schweiz under sitt rätta namn. Däremot hade man kunnat konstatera, att Coen med all sannolikhet är identisk med en polack med samma namn som nu skall befäinna sig i Brüssel, där han arresterats för någon valutasmugglingsaffär.

Undersökning har igångsatts genom utrikesdepartementets försorg för att få fastslaget, om den i Brüssel anhållne Coen är identisk med den Coen, som under 1947 uppsökte svenska ambassaden i Paris.

Den 6 december sökte jag upp ungerske medborgaren Johann Korody-Katona, som är boende i Alpnachdorf, c:a 2 mil utanför Luzern. Vid besöket i bostaden erfor jag av värdinnan, att Korody-Katona varje dag brukade uppehålla sig inne i Luzern, där han i regel träffades på Nya Biblioteket. Det lyckades för mig att träffa Korody-Katona där, och jag hade ett samtal med honom i biblioteket. Han förklarade, att han träffade Bela Lucasz i början av 1947, då denne återkom från Ryssland och inspärrades i lägret Kiskörös (ueber Donau), i vilket läger Korody-Katona också var inspärrad. Under lägervistelsen hade Lucasz talat om sina erfarenheter från Ryssland, varvid han nämnt, att han suttit i ett läger utanför Moskva, vilket läger befann sig inom en omkrets av omkring 100 km. från Moskva. Jag frågade Korody-Katona, om namnet Krasnogorsk sade honom något, men det gjorde det ej. (Kan f.ö. även ha varit lägret Klin, vilket enligt vad Dr. Zinkahn i Bonn sedermera uppgivit låg c:a 100 km. från Moskva). Korody-Katona ansåg att det nog skulle gå att fastställa lägrets namn, om man gjorde efterforskningar ang. greve Stephan Behlens öde, ty han befann sig enligt Lucasz i samma läger. Möjligt är att även Lucasz' hustru kan genom sin man ha erfarit lägrets namn. Lucasz dömdes under hösten 1947 till 8 års fängelse av en folkdomstol. Enligt vad Lucacs berättat för Korody-Katona skulle i lägret utanför Moskva ha befunnit sig "högre officerare".

Den 7/12 1951 avreste jag från Bern till Stuttgart för att identifiera den av pastor Christiansen omnämnde Wittmeier, alias Wiedmayer; ang. resultatet, se redogörelse här ovan.

.Fick

För att jag icke hade någon möjlighet att under lördagen den 8/12 eller söndagen den 9/12 komma i förbindelse med Wiedmayer, avreste jag på lördagseftermiddagen till München, där jag som avtalat var skulle ha ett nytt sammanträffande med representanter för "Suchdienst", och samtidigt var det med min avsikt, att sätta mig i förbindelse med två bröder Gans, vilka enligt redaktören af Sandeberg möjligen alltgänt voro boende under adress Schloss Kreuzpullach, Deisenhofen, c:a 20 km. söder om München.

Söndagen den 9 december avreste jag till Deisenhofen med järnväg och promenerade sedan c:a 8 km. till Schloss Kreuzpullach, enär någon bil ej stod att uppbringa i Deisenhofen. Jag sammanträffade med godsägaren Greits, som förklarade, att bröderna Gans icke längre bodde kvar på slottet utan att de hade avflyttat till Brasilien troligen 1947. Fru Greits skulle ha deras adress uppskriven någon-stans, men trots ivrigt sökande kunde hon ej finna den. Om hon sedermera skulle påträffa den lovade hon att sända den till mig.

Under måndagen den 10/12 hade jag sammanträffanden med de tidigare omnämnda representanterna för "Suchdienst". Dittills hade de emellertid icke fått fram några namnuppgifter över återkomna fångar från de av mig omnämnda lägren, med de lovade att snarast möjligt inkomma med sådana uppgifter till beskickningschefen i Bonn (Köln) för vidare befordran till Stockholm. Här om har jag talat med envoyén Kumlin, vilken lovat vidare-befordra dessa uppgifter till utrikesrådet Dahlman.

Tisdagen den 11/12 avreste jag via Stuttgart till Bonn. I Stuttgart gjorde jag tillfälligt avbrott i resan och uppsökte telegraftjänstemannen Wiedmayer - se ovan.

I Bonn tog jag kontakt med attaché Pousette och fick sedan följa med beskickningens bil till Köln, där jag sammanträffade med envoyén Kumlin. Just under samtalet med envoyén Kumlin, kom ett telefonsamtal från Stockholm med begäran, att jag skulle avresa till Rom för att där sammanträffa med författaren Philipp, vilken som familjen von Dardels representant skulle sammanträffa med en italiensk diplomat, Dr. de Mohr, som skulle sitta inne med upplysningar om Raoul Wallenberg.

Med anledning av mina ändrade resplaner avtalade jag med envoyé Kumlin, att attaché Pousette, som hade egen bil till sitt förfogande skulle få uppsöka och tala med Oberreigerungsrat Walter

Wagner i Bonn, överste Schwikert i Alsdorf b. Aachen och överste Süsskind i Iserlohn, samt efter ingånget närmare meddelande av majorerna och läkaren Eocke i Weiden am Rhein. Beträffande den avraf Sandeberg omnämnde löjtnant Huber⁽¹⁰⁾ med adress Fräulein Paula Huber, Egidien Platz 6 - 1, Regensburg, har jag avtalat med attaché Hammarskiöld i Wien att han under sin hemfärd med bil på nyåret 1952 skall passera Regensburg och höra sig för, om Huber återvänt och i så fall tala med honom om förhållandena i Krasnogorsklägrat.

Kvarstående arbetsuppgifter:

Tala med general Leyser i Hannover, likaså med generalen Woytasch i Bremen samt med läkaren Kaufmann i Hamburg. Vidare ett samtal med Dr. Coen, i Brüssel, om han nu befinnes vara identisk med den eftersökte Coen.

Nyttillkommen uppgift:

Tala med italienaren Moschetti i Hamburg.

Stockholm den 3 januari 1952.

(Otto Danielsson)

Avskrift.

Betr. tidigare samtal.

Föredetta rumänske Legationssekreterare Mihai Mărculescu /släkting till föredetta rumänske statsministern G. Tătărescu/ befann sig i Budapest i augusti 1944. Efter 23 augusti samma år var han internerad av den ungerska statspolisen. Han befann sig i fängelse när Budapest föll för ryssarna. Han är den ende rumänske diplomaten som satt i ungersk fängelse och som befinner sig f.n. utomlands. /Enligt Rumänska Nationalkommittens och CAROMANS efterforskningar/...

Mărculescu befinner sig f.n. i Argentina och hans sistkända adress är c/o Textila sudamericana

Bartolome Mitre 783

Buenos Aires/ Argentina

Om han skulle ha flyttat under tiden kan man få hans adress genom Rumänska Nationalkommittens representant därstädes: minister C. Vălimărescu, 1865 Calle S. de Bustamante.

Jag känner personligen båda dessa herrar och kan tillskriva dem om det skulle behövas.

Betr. bulgariska diplomater i Budapest:

Ivan Zlatin, svåger till bulgariske ministern i Budapest, befann sig där i augusti 1944 och har varit internerad sedan sept. 1944 i olika fängelse och läger i Budapest. Han kan eventuellt vara den person som Ni åsyftade.

Zlatin har helt nyligen rest från Frankrike till USA som DP och skulle kunna efterlysas antingen genom Kommittee for a Free Europe Bulgarian section: 350 Fifth ave. New York City eller bulgariska kommittén i Washington.

Den som vet mera om bulgariska diplomater vilka befann sig efter 23 augusti 1944 i Budapest är herr Kaler, brorson till bulgariske generalkonsuln i Wien, Karastoiarov. Herr Kaler bor f.n. i Paris och arbetar hos franska radiotjänst /Société de la Radio-difusion française, section bulgaire/.

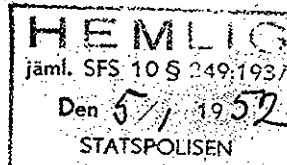
2 januari 1952. MG

Rätt avskrivet intygar:

.....

Avskrift.

Röd lapp.

223-92

5.1.52

Stockholm den 11 januari 1952.
Överlämnas till Envoyén Allard,
Prag, för kännedom.

Lämnat mig i handen av Danielson

Enligt uppdrag:

Engfeldt.

P.M.

Fredagen den 4 januari 1952 infann sig rörarbetaren Karl Einar Erlandsson, boende Slöjdgatan 9, 3 tr. ö.g., varvid jag hade ett samtal med honom angående hans vistelse i Ryssland, sedan han våren 1945 befriats ur tyskt fängelse. Sedan jag fört in samtalet på Krasnogorsklägre och frågat honom, med vilka personer han där kom i kontakt, kommo vi att tala om finske medborgaren Nordström, i lägre kallad Ström. På direkt fråga, om Erlandsson icke träffat eller hört talas om någon svensk, frånsett de personer, som kommit tillsammans med Erlandsson från Berlin, svarade Erlandsson, att någon hade talat om en svensk, som skulle ha befunnit sig i Krasnogorsklägre, innan den övriga svenskgruppen kom dit. Denne svensk skulle enligt utsago av ett "par tyskar" ha varit lång och mager, och han skulle någon tid före svenskgruppens ankomst ha förts till ett annat lägre. Jag försökte nu få fram, vilka det var, som fört svensken på tal, men till en början kunde Erlandsson icke påminna sig detta. Då han nämnde, att man spelade schack i lägre, började jag fråga ut honom om de olika spelarna, och han mindes, att en av spelarna skulle ha varit tysk läkare, då cirka 35 år gammal, en tämligen stor person, duktig schackspelare. Genom att försöka få fram detaljer om de olika spelarna kom jag därhän, att Erlandssons minne började klarna om förhållandena i lägre, och han yttrade plötsligt: "Jo, nu vet jag, vem det var som sade, att den länge, magre svensken befann sig i lägre". Det var en ungersk jude, som låtsade sig vara ledare för en kommunistisk grupp. Denne jude spelade också schack något, men var icke någon driven spelare. Så småningom klarnade det för Erlandsson, att denne ungrare sagt, att han haft en del affärsförbindelser med Sverige. Erlandsson erinrade sig vidare, att han, då han lyckades komma ut från Ryssland, kunnat smuggla ut en "telefonbok" och i denna bok skulle ungrarens namn vara uppskrivit av honom själv. Erlandsson lovade söka reda på boken och senare på kvällen telefonera till min bostad och lämna namnet.

Det har genom U.D:s handlingar kunnat konstateras, att Erlandsson överförts till Krasnogorsklägre den 21/6 1945. Han upp-

gav vid samtalet, att han förts till vad som vanligen i hand-
lingarna betecknats som Zon I, där han fått stanna kvar möj-
ligtvis 1½ vecka. Då han vid ett förhör vägrat underteckna
en handling, att han varit ledare för svenskgruppen, hade han
brutalt klätts av och en mycket noggrann undersökning av hans
kläder hade igångsatts, varefter han omedelbart förts med bil
till Butirkafängelset, där han kvarhållits uppskattningsvis
5å 6 veckor. Sedan hade han återförts till Krasnogorskläg-
rét, men nu till avdelning III. Det var då han kom till den-
na avdelning, vilket alltså bör ha varit ungefär i mitten på
augusti 1945, som han erfor av "de båda tyskarna", att det ti-
digare funnits en lång, mager svensk i lägret, innan svensk-
gruppen kom dit. Då "tyskarna" berättade om den länge, mag-
re svensken, hade även Ström alias Nordström befunnit sig i
närheten och hört samtalet. Nordström gällde faktiskt som
svensk, bara därför att han talade svenska perfekt. Samtalet
mellan Erlandsson och "tyskarna" hade förts på tyska, vilket
språk Erlandsson behärskar.

Senare på kvällen ringde Erlandsson och meddelade, att han
funnit telefonboken, och där fanns det mycket riktigt anteck-
ningar inte bara om ungraren utan även om en tjeck, som varit
närvarande, då ungraren berättat om den länge, magre svensken.
Ungrarens namn är Georg MANDULA, och han hade varit anställd vid
radiofabriken Orion. Enligt anteckningarna såg Erlandsson, att
Mandula bett Erlandsson framföra hälsningar till Orions dotter-
bolag i Sverige, men detta hade Erlandsson glömt. Hälsningarna
skulle hava framförts till bolagets kontor på Alströmergatan.

Den andre mannen, som varit närvarande, då Mandula berätta-
de om den länge, magre svensken, är identisk med tjeckiske med-
borgaren Karel SPARKA, då cirka 25 å 27 år gammal. Som adress
hade Sparka uppgivit: Plseň 5, Guldnerova 58, ČSK.

Jag frågade Erlandsson, om han aldrig hört namnet Wallenberg,
då han vistades i Ryssland. Erlandsson förklarade, att detta icke
var uteslutet, men vid den tiden hade namnet Wallenberg icke sagt
honom mer än att det var ett namn på någon bankirfamilj i Sverige.
Han kunde icke erinra sig, att detta namn nämnts i samband med den
länge, magre svensken, men han ville å andra sidan icke påstå, att

det icke kunde ha varit fallet. Erlandsson lovade tänka igenom sin vistelse i Ryssland och vid ett nytt samtal med undertecknad lämna så många detaljer som möjligt. Han kommer säkert att kunna påminna sig en hel del namn på interner i Krasnogorsk och i Butirkafängelset.

Stockholm den 5 januari 1952.

Otto Danielsson.

Rätt avskrivet, betyga:

.....*Amuley*.....

.....*Ken Gausdell*.....

Ken Georg Mandula, född 1910, var här som ungarska statens rep. i febr. 1949. Han repr. unghet - och rapport avd. för den tunga industrin. Slade kontakt med folks på ung. leg.

Dir. Popper i Orion vilken jag anser förlit sig, har uppgivit, att han känner till Georg Mandula vilken var gift med en dam, som hade ett pensionat. Högst. Skil. d. em.
Dir. Popper kommer att inom 12 månader skaffa uppgift om Mandula.

Kan von Pirkner, Stof:s rep., Beida-
post hjälpa till. Våga på U.D.'s handel,
avdelning torde känna till v. Pirkner.

Ange känner
Pirkner.
S.S.

Nytt ljus över Raoul Wallenbergs öde Cellgranne

1949 berättar

I Moskva fängelset Lefortovskaja

Sensationellt dokument i tyskt arkiv ger bevis

Genom ett nytt, sensationellt vittnesmål av en ur sovjetrisk fångenskap frigiven person kan det nu bevisas, att Raoul Wallenberg ännu i slutet av 1949 och troligen åtminstone i början av 1950 befann sig i det stora Moskva-fängelset Lefortovskaja. Uppgifterna härom har sedan några månader tillbaka funnits i ett märkligt aktstycke i den tyska hjälporganisationen Suchdienst's arkiv, där det nu genom en lycklig tillfällighet påträffats av en AB-medarbetare. Denne har därefter kontaktat den frigivne och fått uppgifterna bekräftade av honom personligen.

Genom det vittnesmål, som för en tid sedan framlades av den italienske diplomaten de Mohr, kunde Wallenbergs öde klarläggas, t. o. m. 1948. Genom de nya uppgifter Aftonbladet i dag är i tillfälle att delge sina läsare belyses den svenske diplomatens öde ytterligare ett år närmare i tiden. Av säkerhetsskäl har en del namn och andra upplysningar måst utelämnas, men materialet i sin helhet har delgivits Wallenbergskommittén, som därigenom fått nya, tungt vägande bevis i sina händer.

Se art. på sid. 5

119
Data och artikeln den 6/1 är
resultat av tyske journalisten
Otto Stadler tefterbesök / gentemot privat
person som, enligt uppgift, Stadler säger.

Ärendet gäller vad italienerna Morchei, från och
italienske generalkonsulater i Hamburg, haft att primära
om uppgifterna Rivos utgör i R.W.-affären.
S.E.

'Fängtelegrafen' gav besked om Raoul Frigiven bekräftar dokument för AB

MÜNCHEN (AB) Knappt har Raoul Wallenbergs öde genom den italienske diplomaten de Mohrs märkliga vittnesmål kunnat klargöras fram till 1948 förrän genom lyckliga omständigheter ett sensationellt dokument kommer i dagen och visar, att den unge svenske diplomaten ännu i slutet av 1949 var vid liv och befann sig i det stora moskvafängelset Lefortovskaja.

Det finns alla skäl att antaga, att Wallenberg förvarades i detta fängelse även åtminstone i början av år 1950. Några som helst svårigheter bör sålunda inte föreligga för de sovjetryska myndigheterna att besvara svenska utrikesdepartementets hänvänelser och lämna alla önskade upplysningar om Wallenberg. Lefortovskaja användes liksom Botyrika- och Lubjankafängelserna huvudsakligen för förvaring av NKWD:s politiska fångar.

Det var en ren tillfällighet, som gjorde att jag påträffade det uppseendeväckande dokumentet. Och därtill följade ytterligare lyckliga omständigheter det så, att jag kort efter lyckades kontakta dess upptäckare, vilken till alla delar personligen bekräftade uppgifternas riktighet. Hänsyn till vissa personers säkerhet gör det tyvärr nödvändigt att här utelämna en del namn och uppgifter, men alla upplysningar har delgivits Raoul Wallenbergs familj och Wallenbergsskommittén och står följaktligen även till UD:s förfogande.

Redan själva upptäckten av dokumentet är en märklig historia, som förtjänar att relateras. Låt oss alltså börja från början.

Våra läsare kan säkert erinra sig, att Aftonbladet vid åtskilliga tillfällen sökt hjälpa en grupp flyktingar från Gammalsvenskby, vilka efter kriget under svåra förhållanden levde i Tyskland. Genom tidningens initiativ har också de senaste åren åtskilliga av dessa flyktingar kunnat beredas en fristad i Sverige. Aktionen har i hög grad understöts av den tyska hjälporganisationen Suchdienst, en avdelning av tyska Röda korset, som i sin kartotek haft över 11 miljoner flyktingar registrerade. Inom Suchdienst har Aftonbladets hjälpaktion för gammalsvenskbyflyktingarna skattats mycket högt, det omvittnades inte minst när jag i samband med tillgången i fråga skulle göra ett reportage hos den tyska hjälporganisationen.

Ett märkligt dokument

Vid mitt samtal med en avdelningschef, som visat mig mycket stort tillmötesgående, frågade denne plötsligt:

— Är det här dokumentet av intresse för er?

Jag började bläddra i dokumentet. Det bar överskriften "Uppteckningar av frigivne Herr X. Angående politiska fångar i Moskvafängelser."

Innan jag hann fördjupa mig mera ingående i handlingen, sade avdelningschefen:

— Det här aktstycket är så till vida intressant som den frigivne i fråga har ett alldeles ovanligt gott minne. Ni får inte glömma att det är rigoröst förbjudet för de av NKWD (hemliga ryska polisen) frigivna fångarna att föra med sig ens den minsta lilla papperslapp eller anteckning. Den frigivne — dokumentets upphovsman — har emellertid i minnet bevarat namnen på över 60 av sina medfångar, alltså namn på människor, som man till största delen inte hört ett ljud ifrån allt sedan krigets slut. Det rör sig dessutom i viss utsträckning om människor, som den frigivne Herr X inte ens sett med sina egna ögon.

Min nyfikenhet var väckt. Aktstycket jag höll i min hand utgjordes av långa listor med namn — de flesta tyska — på förutvarande diplomater, ämbetsmän, professorer, funktionärer i nazistpartiet, tidningsmän o. s. v. Under varje namn fanns kortfattade anteckningar med de uppgifter den frigivne Herr X hade att lämna om var och en av medfångarna i de Moskvafängelser, där han själv till helt nyligen tillbringat efterkrigstiden.

Det var tragiska livsöden dokumentets knapphändiga notiser blottade.

Svensk utan namn

När jag hunnit fram till aktstyckets sista blad kom sensationen! På det skära papperet läste jag följande:

"Nr 61. En svensk, vars namn jag inte kan erinra mig. Denne svensk var cellgranne till Herr Y, vilken senare, år 1949—1950 blev min cellkamrat. Genom Herr Y fick jag veta, att denne svensk 1943 eller 1944, sändes till Budapest för att inom möjligheternas ram bistå judarna i Budapest mot de nazistiska raslagarna."

Som en blix från klar himmel slog det mig — det kan inte vara fråga om någon annan än Raoul Wallenberg! Jag behärskade mig emellertid och frågade, om man inom Suchdienst kunde lämna upplysning om den obekante svenskens namn eller andra detaljer.

Svaret blev nekande.

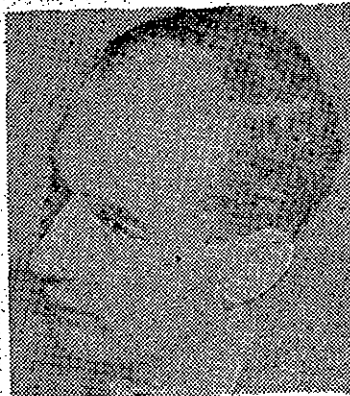
Vad skulle jag göra? Här låg sedan flera månader tillbaka ett dokument med uppgifter om Raoul Wallenberg, och ingen tycktes ana, vilket dramatiskt fynd jag gjort. Nästan automatiskt frågade jag:

— Finns det någon chans för mig att få kontakt med den frigivne Herr X?

— Naturligtvis! kom svaret omedelbart. Avdelningschefen gav mig så adressen men bad mig förhålla mig diskret och försiktig.

Hos den frigivne

Nästa dag satt jag hemma hos den frigivne Herr X, vilken genom sin kortfattade notis så oväntat kastat nytt ljus över Raoul Wallenbergs öde och bevisat att svensken ännu i slutet av 1949 befann sig i Lefortovskaja-fängelset i Moskva. Hans verkliga namn och hans nationalitet kan tyvärr här icke omtalas, då redan detta skulle kunna sätta andras liv på spel.

RAOUL WALLENBERG
fången i Lefortovskaja.

Till att börja med var han tämligen reserverad, ja, snarast missnöjd. Jag förklarade emellertid genast anledningen till mitt besök och frågade rakt på sak, om han kunde erinra sig namnet på den svensk, vars cellgranne hans egen cellkamrat Herr Y varit. Nu tinade han upp.

— Det kan jag tyvärr inte, svarade han småleende. Ni har själv sett, att jag har ett gott minne, men alla namn kunde jag beklagligtvis inte minnas. Det är helt enkelt omöjligt, inte minst därför att de representerade så många olika nationaliteter och för mig ofta hade en främmande klang.

— Kan ni ännu en gång tala om, hur det kom sig, att ni gjorde anteckningen om den för er obekante svensken?

— Gärna — men först vill jag veta hur det kommer sig, att ni i så hög grad intresserar er för hans öde.

Jag svarade, att jag skulle göra det, så snart Herr X slutat sin säkerligen tämligen kortfattade redogörelse.

Fängelsetelegrafen

— Gott! Jag beklagar bara, att det jag har att berätta inte är så värt mycket. Ni förstår, i de tre stora fängelserna i Moskva förvaras mestadels två eller tre fångar i var och en av de små cellerna. Man får inte arbeta — och det är i och för sig en hård straffform — man får inte skriva och allt "privat" samröre med fängelsepersonalen är strängt förbjudet. Den enda återstående formen av tidsfördriv är alltså de ryska böckerna från fängelsebiblio-

teket och samtal med cellkamraterna och med grannarna i alla fyra väderstrecken...

— Vad menas med "samtal i alla fyra väderstrecken"?

— Med cellgrannarna till höger och till vänster och — om möjligt — över och under ens egen cell.

— Genom knäckningar?

— Stämmer. Genom knäckningar. Ni som inte i likhet med mig är efter år vistats bakom fängelsemurar, kan nog knappast föreställa er, hur mycket som faktiskt tränger igenom fängelsemurarna, även murarna i ett NKWD-fängelse. Men blir man överraskad av vakterna under ett knäckningssamtal, blir det hårda straff.

— I slutet av år 1949 fick jag en ny cellkamrat. Det var Herr Y. Dag efter dag samtalade vi om våra och andras upplevelser i de olika fängelser, där vi förvarats. Herr Y kom närmast från Lefortovskaja-fängelset, och han skildrade för mig även många av de människöden han haft kontakt med i detta fängelse.

Under sina skildringar av sina cellgrannar kom han även att berätta om den för mig obekante svensken, vilken varit Herr Y:s närmaste cellgranne även då han själv flyttades bort från Lefortovskaja. Herr Y omtalade att svensken under kriget — något av åren 1943 eller 1944 — sänts till Budapest i diplomatisk mission för att i största möjliga utsträckning rädda de ungerska judarna undan Hitlers raslagar. Just detta kom troligen att fästa sig särskilt i mitt minne, eftersom det ju var fullkomligt ologiskt, att denne svensk, som så intensivt arbetat mot nazisterna, nu i årtal suttit i fängelse hos nazisternas fiender ryssarna.

Sannolikt omtalade Herr Y även namnet på den unge svensken, som varit hans cellgranne, men jag måste tillstå, att det nu fallit mig ur minnet. Det är verkligen beklagligt, men mycket mer har jag nog inte att berätta om honom... Så blev det min tur. Jag klargjorde för den frigivne sovjetfängsen, vem Raoul Wallenberg var och vad han har att betyda för den svenska offentligheten och för hela den civiliserade världen. Hur ofattbart det var för svenskarna, att just en sådan man hölls inspärrad av ryssarna...

Vid min sista anmärkning kru-

sade ett bittert leende Herr X:s läppar:

— Om jag skulle skildra några av mina medfångars lidandeshistoria för er, sade han, skulle säkert inte mycket återstå för er att förvänas över.

Misstag, uteslutet

— Tillåt mig fråga ännu en gång, avbröt jag, är ni fullkomligt övertygad om att ni inte misstagit er på någon punkt i fråga om Raoul Wallenberg?

— Misstagit mig! utbrast Herr X. Varje misstag är uteslutet. Ni får inte glömma, att för oss fångar var allt som hände i fängelserna intressant, och allt blev också bekant för oss. Så snart någon fördes bort till förhör, så snart en ny fånge kom till fängelset fick väggarna liv och knäckningstelegrafn förde nyheten vidare.

Även om jag inte sett Wallenberg med mina egna ögon — åtminstone så vitt jag vet — är jag fullständigt övertygad om att varje misstag är uteslutet. Kanske inte minst därför att jag inte kommer ihåg hans namn, men däremot just det som i fängelset gjorde ett så starkt intryck på mig — det ologiska, det för vår västeuropeiska mentalitet så ofattbara däri att en man som bistått offren för Sovjets fiender nu hölls inspärrad i fängelse just av samma Sovjet! Detta minnesgods är för mig avgörande — jag har icke misstagit mig.

— Och vid vilken tidpunkt blev Herr Y er cellkamrat? frågade jag ännu en gång.

— I slutet av 1949. Vi logerade tillsammans även 1950.

— Det innebär alltså, att Raoul Wallenberg hela året 1949 var cellgranne till Herr Y?

— Ja.

Samtalet med den från sovjetfängelset frigivne Herr X varade över två timmar. Mycket av det han berättade får ännu inte delges allmänheten för att inte ytterligare öka olyckliga människors lidanden och sätta deras liv på spel. Men i en följande artikel skall jag likväl med Herr X:s tillstånd skildra förhållandena i de tre stora moskvafängelserna, då det givetvis bör intressera den svenska allmänheten att erfara under vilka betingelser Raoul Wallenberg tillbragt sina år i dessa fängelser.

COSTA.

Raoul-dunklet

Se art. i af. 5/1)
5/1

förklaras

RAFFINERAD FÖRDELNING AV FÅNGARNA I MOSKVA

Den frigivne sovjetfången, författar en till det i går av Aftonbladet offentliggjorda Wallenberg-dokumentet i tyska Suchdienst, har lämnat en plausibel förklaring till svårigheten att få fram konkreta uppgifter om Raoul Wallenbergs förvaringsort och öden i övrigt under fängelseåren i Moskva.

Förklaringen ligger helt enkelt i det raffinerade system ryssarna tillämpar vid uppdelningen av fångarna på de olika fängelserna. I varje cell placeras fångar, som inte kan förstås språk. Det tar därför lång tid innan de i sina försök att göra sig förstådda för varandra hinner så långt att de kan anförtro varandra mera ingående upplysningar om sig själva. Och då placeras vederbörande vanligen i ett annat fängelse med nya kamrater. Att Wallenbergs fängelse nu blivit känt är slumpens verk.

Behandlingen av de politiska fångarna i Moskva är numera humanare än åren närmast efter kriget. I varje fall är tortyr sällsynt.

Se art. på sid. 5

Humanare behandling av Sovjets politiska fångar — tortyr sällsynt

MÜNCHEN (ABO) — Främsta orsaken till att Raoul Wallenbergs förvaringsort inte tidigare blivit känd är den princip ryssarna tillämpar vid uppdelningen av de politiska fångarna i de tre stora Moskva-fängelserna Lubjanka, Lefortovskaja och Botyrka, framhöll f. d. sovjetfångnen X vid sitt samtal med honom angående det av honom skrivna dokumentet, som offentliggjordes i gårdagens nummer av Aftonbladet. Han har också en ingående kännedom om förhållandena, då han under sina fängelseår efter kriget själv suttit i alla de tre nämnda fängelserna och genomgått alla de fasor detta innebär.

I allmänhet placeras två eller tre fångar i samma cell, framhöll Herr X. En typisk sammansättning är följande: en ryss — ofta från Ural eller det inre av Sibirien — som inte kan tala ett ord utom rysk — en tysk som aldrig bott i Ryssland och endast kan tala tyska samt slutligen en representant för en tredje nation, t. ex. en rumän, en italienare eller en skandinav. Med tiden kommer trion visserligen att kunna göra sig förstådda, men det knä dröja länge, och samtalen rör sig sällan utanför de dagliga bekymrens starkt begränsande sfär. Praktiskt taget aldrig kommer man så långt som till en analys av orsakerna, delikten, till fångenskapen. Chansen att en medfånge någonsin får veta vem Raoul Wallenberg är, vilken roll han spelat o. s. v. är följaktligen synnerligen minimal. Att det nu slutligen skett får skrivas på slumpens konto.

Behandlingen av de politiska fångarna är numera — i den mån mina och mina närmaste medfångars erfarenheter kan anses normerande — betydligt humanare än de två, tre första åren efter kriget, så tillvida att tortyr endast undantagsvis förekommer, fortsätter Herr X. Samtliga politiska fångar betraktas som rann-

sakningsfångar även om de suttit 5, 6, ja, ändå upp till 10 år i fängelset.

Varje förhørsledare har till uppgift att plocka fram en "bekännelse", och förhören fortsätter därför tills vederbörandes "skuld" kunnat påvisas, vilket är förutsättningen för en dom. Självt har jag under mina fem fängelseår i Moskva förhörts av 37 olika NKWD-officerare. Metoden går alltså ut på att "mjuka upp" vederbörande fångar genom långvarigt kvarhållande i rannsakningsfängelset. Ännu de sista dagarna i fängelset visste jag inte, om jag skulle bli frikänd eller dömas till tvångsarbete i Sibiriens koncentrationsläger, den vanligaste straffformen. Frigivningen kom lika oväntat som häktningen.

Ofta kan det gå både månader och år mellan varje förhör. Men man är aldrig riktigt säker — när man minst väntar det kommer en ny våg av förhör. Och dessa är mestadels synnerligen påkostade. Vid förhören får fångarna upplysningar om det politiska läget i världen, men tyvärr alltid vilseledande. Det skulle inte förvåna mig om man t. ex. för Wallenberg hävdade att Sverige nu har kommunistisk regim. Kriget på Korea omtalades först långt efter dess början, och på samma sätt är det med andra världshistoriska händelser.

Korrekt upplysningar om familjerna

Märkligt nog tycks däremot de underrättelser fångarna får om sina anhöriga, händelser i familjen o. s. v., vara korrekta. Som exempel kan nämnas att en österrikisk fånge underrättades om att hans son gift sig och fått ett barn, att dottern fått arbete på en angiven plats, och dessa upplysningar har sedan visat sig vara riktiga.

Livet i de tre fängelserna är i stort sett outhärligt trist, inte minst därför att varje form av arbete är förbjudet för fångarna. Utspisningen är monoton som allt annat. Matransonerna i de tre fän-

gelserna är varierande. I Lefortovskajas "politiska avdelning", som endast omfattar 220 celler, är förplagnaden något bättre än i de båda andra men ändå i knappaste laget.

I det stora Botyrkafängelset Botyrka ser matsedeln ut på följande sätt:

Frukost: En tallrik kascha-gröt och en kopp tesurrogat samt dagsranson av bröd, 500 gram. **Middag:** En tallrik bortscht (ett slags tunn kålsoppa). **Kvällsvard:** En kopp tesurrogat. Ibland får man i stället för den eviga kålsoppan potatismos, vilket av fångarna är livligt uppskattat som omväxling. En gång var eller varannan vecka är det tilldelning av "friska vitaminer", vilket består av en matsked röd-

betor, litet sallad eller en rå fisk, allt utan varje slag av kryddor.

Inte helt rättslösa

Mått blir man sällan av denna kost, men man svälter inte heller ihjäl. Märkligt nog har det hänt att sockersjuka — som givetvis inte får insulin i fängelset — blivit friska tack vare den vitaminfatta kosten. Generellt kan man säga; att maten i Botyrka är tillräcklig men dålig; i Lefortovskaja bättre men knappare.

Trots den stränga behandlingen är fångarna i fråga om förplagnaden inte helt rättslösa. Om en ansvarig på provianteringsavdelningen eller i fängelseköket gjort sig skyldig till allt för grova stölder ur proviantförråden, så att

fångarnas ransoner blir alltför påtagligt lidande, kan anmälan göras till fängelseledningen, och om protesterna upprepas tillräckligt ihärdigt kan det hända att ändring kommer till stånd.

Promenaderna på fängelsegården, en kvart varje gång, är egentligen den mest efterlängtede omväxlingen i fängelselivet, åtminstone på sommaren. På vintern är de mindre omtyckta, då fängdräkterna inte förslår mot den ofta stränga kylan. Tyvärr blir promenaderna på grund av en del fängvaktares lättja eller nonchalans ibland ganska oregelbundna. Uppvärmningen i fängelserna är någorlunda hygglig, men någon riktigt ordentlig värme är det sällan.

Den psykiska pressen är självfallet det avgörande momentet sovjetfängelserna. Unga och friska personer med nerverna i behåll har lättare att uthärda än äldre. Jag har dock sett även män i 60-70-årsåldern, män som vistats i de fruktade fängelserna upp till ett tiotal år. De fysiska strapatserna är för friska människor lättare att uthärda. Det är ju faktiskt så, att människan t. o. m. har större förmåga att uthärda än djuren att uthärda fysiska lidanden. COSTA.

STATSPOLISEN

RÖD LAPP *häm* Inb. 9/223/100
9/1 9/1 9/1
P & hem

Till

H. hem
Herr Sekreterars Hög befordr.
Bif. handlingar överlämnas
på uppdrag av kommn. Samielsen.

as
S. S.
10/1

Staden den 7/1 1952.
H. P. Jacobson

SRA 241949

5, 52

14.12.1951.

Nachforschungen nach dem schwedischen
Diplomaten Raoul WALLENBERG.

Es wurden folgende Personen befragt:

- 1.) Walter WEIDENFELD, Bochum, Zeppelinstr. 20
Obering. und Prokurist
- 2.) Heinz STEINMANN, Wattenscheid, Stadtgartenring.
Ehem. aktiver Luftwaffenoffizier, Kampfflieger, wurde 1943
in der SU über Feindgebiet abgeschossen, geriet in Gefangen-
schaft, befand sich im Gefängnis Ljubljanka, im Zentralge-
fängnis in Moskau und in den Gefängnissen Nutirskaja, (iden-
tisch mit Butyrk) und Lefortowskaja, 45 und 46 stellvertrete
der Lagerältester der Zone II (Arbeitslager) in Krasnogorsk,
Ende 1948 von Krasnogorsk in die Heimat entlassen.

- 2.) Heinz STEINMANN, Wattenscheid, Stadtgartenring.
Ehem. aktiver Luftwaffenoffizier, Kampfflieger, wurde 1943
in der SU über Feindgebiet abgeschossen, geriet in Gefangen-
schaft, befand sich im Gefängnis Ljubljanka, im Zentralge-
fängnis in Moskau und in den Gefängnissen Nutirskaja, (iden-
tisch mit Butyrk) und Lefortowskaja, 45 und 46 stellvertrete
der Lagerältester der Zone II (Arbeitslager) in Krasnogorsk,
Ende 1948 von Krasnogorsk in die Heimat entlassen.

Week	Monday	Tuesday	Wednesday	Thursday	Friday	Saturday	Sunday
1	100	100	100	100	100	100	100
2	100	100	100	100	100	100	100
3	100	100	100	100	100	100	100
4	100	100	100	100	100	100	100
5	100	100	100	100	100	100	100
6	100	100	100	100	100	100	100
7	100	100	100	100	100	100	100
8	100	100	100	100	100	100	100
9	100	100	100	100	100	100	100
10	100	100	100	100	100	100	100
11	100	100	100	100	100	100	100
12	100	100	100	100	100	100	100
13	100	100	100	100	100	100	100
14	100	100	100	100	100	100	100
15	100	100	100	100	100	100	100
16	100	100	100	100	100	100	100
17	100	100	100	100	100	100	100
18	100	100	100	100	100	100	100
19	100	100	100	100	100	100	100
20	100	100	100	100	100	100	100
21	100	100	100	100	100	100	100
22	100	100	100	100	100	100	100
23	100	100	100	100	100	100	100
24	100	100	100	100	100	100	100
25	100	100	100	100	100	100	100
26	100	100	100	100	100	100	100
27	100	100	100	100	100	100	100
28	100	100	100	100	100	100	100
29	100	100	100	100	100	100	100
30	100	100	100	100	100	100	100
31	100	100	100	100	100	100	100
32	100	100	100	100	100	100	100
33	100	100	100	100	100	100	100
34	100	100	100	100	100	100	100
35	100	100	100	100	100	100	100
36	100	100	100	100	100	100	100
37	100	100	100	100	100	100	100
38	100	100	100	100	100	100	100
39	100	100	100	100	100	100	100
40	100	100	100	100	100	100	100
41	100	100	100	100	100	100	100
42	100	100	100	100	100	100	100
43	100	100	100	100	100	100	100
44	100	100	100	100	100	100	100
45	100	100	100	100	100	100	100
46	100	100	100	100	100	100	100
47	100	100	100	100	100	100	100
48	100	100	100	100	100	100	100
49	100	100	100	100	100	100	100
50	100	100	100	100	100	100	100
51	100	100	100	100	100	100	100
52	100	100	100	100			

Befragung von Walter WEIDENFELD,

W. befand sich in der Zone II des Lagers Krasnogorsk. Er hat während seines dortigen Aufenthaltes den Namen WALLENBERG nie gehört. Ihm ist auch nicht bekannt geworden, dass sich ein Internierter schwedischer Nationalität in Krasnogorsk befand. Über das Gefängnis Butirskaja konnte er keine Angaben machen.

Zur Person des HILLE berichtete er, diesen flüchtig kennengelernt zu haben. Er wurde 1946 in das Gefängnis Butirskaja gebracht. Nähere Angaben über HILLE, dessen späteren Verbleib usw. konnte er nicht machen.

Folgendes konnte W. noch in Erfahrung bringen:

In der SU befinden sich noch nachstehende Personen:

- 1.) Harald KRUPP von BOHLEN und HALBACH
Dieser wurde zu 15 Jahren Gefängnis verurteilt und befindet sich nach einem Schreiben seines Bruders an W. im Kgf. - Lager 7476/V. Das Lager soll sich nach einer Auskunft, die das Rote Kreuz gegeben hat, im Ural befinden. Harald KRUPP bestätigte in einem Brief vom März 1951 an seinen Bruder, dass er 2 Briefe und 1 Paket der Familie KRUPP erhalten habe.
- 3.) General BÖHME, der sich in einem Lager in Donbas befinden soll.
- 2.) Ein Wolfgang HAMPEL, Lager nicht bekannt.
- 4.) General d. Luftwaffe HERMANN, soll z.Zt. Werkzeugausgeber in einer Zementfabrik im Petschora-Gebiet sein.

- 3.) General BÖHME, der sich in einem Lager in Donbas befinden soll.

- 2.) Ein Wolfgang HAMPEL, Lager nicht bekannt.

- 4.) General d. Luftwaffe HERMANN, soll z.Zt. Werkzeugausgeber in einer Zementfabrik im Petschora-Gebiet sein.

- 5.) Dipl. Ing. SCHUSTER, soll in einem Bergwerk sein, Lager und Ort nicht bekannt.

Aus Krasnogorsk sind nach 1948 zurückgekehrt:

- 1.) Dr. Rudolf WALTER, Frankfurt/Main. Soll eine leitende Stellung in der Casalla-Schuhfabrik haben.
- 2.) Dipl. Ing. KIPPING, ist bei Siemens tätig, an welchem Ort ist nicht bekannt.
- 3.) Dipl. Ing. Wolfgang HEINA, Nürnberg.

Die 3 Vorgenannten waren Internierte in der "Generalsbaracke".

Ausserdem können nachstehende ehemalige Internierte evtl. von WALLENBERG gehört haben:

- 1.) Heinz STEINMANN, Wattenscheid, Stadtgartenring.
- 2.) Erich PUROCKER, ehem. Generaldirektor der Deutschen Werke, jetzt in Firma Eisenverwertungsgesellschaft H. Bross & Co., Düsseldorf-Oberkassel, Kaiser Friedrich Ring 5, Ruf: 52510.

Nach Auskunft des Herrn Gross am 19.11.51. ist PUROCKER nicht mehr in genannter Firma, sondern in einer Firma in Duisburg, zu erreichen unter Tel. 41042. Nach dortiger Auskunft wurde dies bestätigt mit dem Vermerk, dass PUROCKER z.Zt. verreist ist, und gegen Ende ds. Monats zurück erwartet wird.

- 3.) Willi ABECK, München, Kreitmeierstr. 20, Assistent an der Hochschule in München. Abeck war in Krasnogorsk Ordonnanz des sowjetischen Vernehmungskommissars Oblt. ELPERIN.

Die Generale v. BOGEN, FRICKE und TRAUT sind W. nicht bekannt. Ein General BIELER war nicht in Krasnogorsk, wohl dessen Sohn, der Sohn, der ehemalige Hauptmann Jürgen BIELER, Hildesheim. Dieser soll z.Zt. eine Vertreterstelle in Düsseldorf haben.

Angaben von Heinz STEINMANN,

Das Kriegsgefangenenlager 27, Krasnogorsk, war in 4 Zonen eingeteilt.

Zone I war das Durchgangslager, der sogenannte Interniertenblock, der durch einen Bretterzaun und einer 3-fachen Drahtsperre gesichert war. In diesem Lager befanden sich ab 1945 etwa 50 Personen, Generale, Stabsoffiziere und Mannschaftsdienstgrade. Unter den 50 befanden sich auch einige Zivilisten, darunter der deutsche Konsul in Mukden, und der deutsche Generalkonsul BISCHOFF mit seiner Ehefrau.

In der Zone II, 2 bis 3 km von der Zone I entfernt, befanden sich 1945 noch folgende Personen:

- 1.) General v. BOGEN ✓
- 2.) General KLAMMT ✓
- 3.) General TRAUT ✓
- 4.) mehrere ungarische Generale
- 5.) SANTBERG, ein schwedischer Journalist.

Die vorstehend genannten sind im September/Okttober 1945 in die Zone I Überführt worden. Die Generale v. Bogen, KLAMMT und TRAUT wurden später von einem sowjetischen Militärtribunal zu 25 Jahren Zwangsarbeit verurteilt.

Mitte 1946 wurde die Zone I als Lager aufgelöst. Ein Teil der Insassen soll in die Heimat entlassen worden sein, ein Teil kam angeblich in das Lager Oranki a.d. Koma. Die polnische Fürsterfamilie RADZIWILL wurde von der Zone I zur Zone II verlegt.

Zu dem unter 5) genannten schwedischen Journalisten SANTBERG bemerkte STEINMANN, dass er den Namen gut in Erinnerung habe. Er habe sich mehrmals mit ihm unterhalten, wobei er sich als schwedischer Journalist ausgegeben habe. SANTBERG war eine grosse, hagere Gestalt, sehr lebenslustig, Steckenpferd: Sammel von Tabakspfeifen; er liess sich im Lager allerhand Pfeifen schnitzen. Näheres über die Person des SANTBERG konnte St. nicht angeben wie Vorname, Wohnort in Schweden, unter welchen Umständen nach Krasnogorsk gekommen usw. SANTBERG ist noch 1945 in die Zone I verlegt worden. St. hat dann nichts mehr von ihm gehört. Nach Meinung von St. könnten folgende Personen Auskünfte über SANTBERG erteilen:

- 1.) Gustav KOPPENHAGEN, Erfurt, Böcklingstr. 59a. Ehemaliger Lagerältester der Zone I, mit St. noch heute befreundet. Er steht mit ihm Briefwechsel. Charakterlich einwandfreier Mensch. STEINMANN hat sich bereit erklärt, auf Wunsch entsprechende Anfragen zu übernehmen. ✓
- 2.) Karl BALLENDATH, in Nordrhein-Westfalen wohnhaft, soll an einer Universität studieren. St. hat sich imstande erklärt, die Anschrift des B. festzustellen. B. war in Zone II interniert. ✓

Jürgen Graf v. WALDERSEE kann nach Ansicht von STEINMANN keine Angaben über WALLENBERG machen. Anschrift des Grafen WALDERSEE, Bonn a.Rhein, Ölbergstr. 15. Studiert an der Universität Bonn.

STEINMANN entsann sich an eine Person mit Namen HILLE, konnte aber nichts Näheres dazu aussagen.

Er bat, falls vorhanden, um Vorlage einer Fotografie des WALLENBERG und bemerkte, dass er in der Lage wäre, an Hand des Fotos SANTBERG evtl. mit WALLENBERG zu identifizieren.

Die Zone III des Lagers Krasnogorsk war ein Waldlager, das Bau - und Brennholz für die anderen Zonen lieferte.

Die Zone IV war die Antifa-Schule.

Die hiesigen Nachforschungen haben ergeben, dass ein General MOSER noch nicht aus der Gefangenschaft zurückgekehrt ist.

Beim Suchdienst des Roten Kreuzes sind zwei Generale MOSER registriert und zwar:

General der Artillerie Willi MOSER, geb. 2.11.1887 in Breslau, soll bis 1948 im Lager Woikow, und 1949 im Gefängnis Lublin gewesen sein. (Dies könnte der Gesuchte sein, der ja Chef eines Stabes in Lublin gewesen sein soll, und vielleicht 1949 zu irgendwelchen Nachforschungen am Ort dorthin verlegt worden ist.) Nach einer anderen Information soll derselbe MOSER jedoch am. 18.10.1948. in Swerdlowsk verstorben sein.

Ein anderer, Generalleutnant Hilmar MOSER, soll sich noch in einem polnischen Gefängnis befinden; natürlich kann es sich auch dabei um denselben handeln, und lediglich die Vornamen verwechselt sein, zumal von Letzterem keine Angehörigen bekannt sind.

Zurückgekehrt ist jedoch bisher einwandfrei kein General MOSER, sodass eine Nachforschung in dieser Richtung nicht möglich ist.

Rudolph Philipp
Dahlmann

Karl Lapp.

Sub. 9/1

Hamburg, am 8. 1. 1952

Atlantic Hotel

P. 2 km⁷

40

9.1.52

Herrn Arne S. Lindberg resp.

Hr. Sven Dahlman

S.S.

Lieber Freund;

wie Du aus beiliegendem prälim. Bericht betreffend unsere erste Konferenz mit Herrn Romeo Moschetti sehen wirst, war unsere Hamburg-Reise für Klarheit in Sache R.W. wichtig u. erfolgreich.

Anlass für diesen Brief - den Daniel via Konsulat Grassest expedieren lässt - ist Dein Ersuchen bei unserem Zusammensein am 3. 1. : wenn möglich, auch Beweismaterial aus früherer Periode bei den von Ud geplanten Aktionen, mitzuverwenden.

Ich dachte diesen Deinen Vorschlag gründlich durch und kam zu folgender Kompromisslösung:

Daniel hat noch mehrere Tage nach Erledigung unserer gemeinsamen Sache in Deutschland Arbeit. - Eine Reise von Hamburg in die US-Zone Österreichs - wo sich mehrere Zeugen für frühere Perioden befinden - kostet tour-reton ca 150,- Kronen, und 2-3 Tage dürften für Erledigung genügen. - Ohne grössere finanzielle Kosten könnte ich also morgen - Mittwoch, den 9. 1. - nach Österreich reisen und dort mit den Zeugen zusammentreffen. Ich hatte bisher mit ihnen nur brieflichen Kontakt resp. schickten wir (um die R.W.-Aktion nicht zu sehr finanziell zu belasten) 2 mal Personen zu ihnen, zu denen wir wohl volles Vertrauen haben, die aber (ein weibl. Kurator und ein junger fil. Kand.) nicht über meine oder Daniels Erfahrung in der Behandlung und Bewertung von Zeugen verfügen. Ich würde also jedenfalls ein klareres Bild gewinnen.

A) Das ich in Hamburg bin, wird Daniel

Bisher gaben diese Zeugen ihre Berichte mit der Einschränkung: "Nur für Ph. u. die Familie R.W.S.". Teils haben sie noch Verwandte in Ungarn, für deren Sicherheit sie fürchteten - Teils fühlten sie sich selbst nicht sicher, da ja die Flüchtlinge in Österreich mit komm. Agenten durchsetzt sind und Verschleppungen (Menschenraub) von Leuten, die sich den Russen besonders feindlich aufführen, vorkommen.

Inzwischen ging aber - wie dir bekannt ist - eine Deportationswelle über Budapest. Viele > Klassenfeindliche Elemente < wurden liquidiert, darunter auch Juden u. vor allem fast alle alten Menschen, deren Kinder sie nicht als Kommunisten schützen konnten. Wie ich vor meiner Hamburger Reise zufällig hörte, fiel auch der Vater unseres Salzburger Zeugen der Deportation zum Opfer. - Es besteht deshalb die Möglichkeit, dass die in Frage kommenden Zeugen heute geneigter sind als früher, als Zeugen für R.W. aufzutreten - weil sie jetzt weniger oder nichts zu riskieren haben.

Aber = sicher bin ich dessen nicht.

Und ohne ihre Zustimmung expressis verbis kann und will ich ihre Aussagen nicht den Russen bekannt werden lassen. Eine Camouflierung der Zeugen ist unmöglich, das erklärte auch Moschetti. Er ist überzeugt, dass die NKVD aus den 2 Artikeln Stadlers in Altona-Blatt sowohl ihn (Moschetti) als auch den Ungarn (Rivo) eindeutig agnoscieren kann. - Und weder Daniel noch ich will, dass er (wie bei de Mohr) als "mein Begleiter" auftritt. Das war nicht > gehört <.

R. Ph.

Blatt 3

8.1.1952

Ich präsentierte ^(dem Moschetti) mich als Familienombud^s und ihn als Krim. Komm. und UD-S ombud^s. Und gerade das schaffte eine reine Atmosphäre u. liess Moschetti offenerzig und dabei Verantwortungsbewusst unsere Fragen beantworten. - Deshalb war dieses Anhör im Effekt erfolgreicher als unsere Aktion in Rom.

Also: Kann ich bona fide den Zeugen in Österreich raten, ohne Risiko ihre Aussagen für UD (und damit für die Russen - sonst wäre es ja sinnlos) freizugeben - dann ruhe ich Daniel Telegrafisch (> hier schönes Wetter) nach Österreich. - Und er tritt offen als Kommissarie auf. - Kann ich das nicht bona fide tun, so mache ich genaue Protokolle, telegrafiere aber Daniel > schlechtes Wetter < und er geht nach Erledigung seiner Aufgaben zurück nach Stockholm und sendet ich per Direkt Rück.

Also: Willst Du, dass ich einen Abstecher in Österreichs US-Zone mache, so bitte telegrafiere:
> Philip Atlantichotel Hamburg

Text: Alles in Ordnung
Unterstützt.

Lundborg <

Willst Du das nicht, so bitte telegrafiere:
1) Erwarte seine Ankunft
Lundborg &

Ob: Bitte vorzüglich
nicht das gesamte
Personal des Hamburger Konsulates
in RW-Sache einmischen!

Im Falle 1) bitte ich Sven D.: an Frau Bellander (T. 25 62 03) telefonieren, dass ich erst in ca 1 Woche nachhause komme, was sie Gunborg (61 58 42) und Fam. v. Gardel (32 77 11) mitteilen möge.

(Ich nahm nur 2 Zahnbürste etc. mit, rechnete mit max. 48 Stunden Aufenthalt im Ausland. Deshalb könnten meine Freunde bei längerem Fernbleiben unruhig werden).

Daniel meint: Dieser Versuch ist Meinungsvoll, zumal ja mehr als der halbe Weg gespart wird. Daniel glaubt aber nicht, dass die geplante Intervention durch eventuelle Zustimmung der Zeugen und bei Anwendung ihrer Aussagen gefördert werden würde!

Er meint wie ich: das wäre 1.) Keine Rückzugslinie für die Russen ^{hier} (da sie ja wissen mussten, dass Rht im Lef-gefangnis war resp. ist), aber 2.) dass sie im Gegenteil daraus Kapital schlagen könnten (müßige Redaktions-skyllishet) —

Also: ich für garnicht 100%ig für meinen Kompromissvorschlag. —

Mit besten Grüßen

Rudolph

1 Berlage

Avskrift.

Rudolph Philipp

Hamburg, am 8.1.1952. ...
Atlantic Hotel.

Herrn Arne S. Lundberg resp. Sven Dahlman.

Lieber Freund,

Wie Du aus beiliegendem prälim. Bericht betreffend unsere erste Konferenz mit Herrn Romeo Moschetti sehen wirst, war unsere Hamburg-Reise für Klarheit in Sache R.W. wichtig u. erfolgreich.

Anlass für diesen Brief - den Daniel via Konsulat^{x)} raschest expedieren lässt - ist Dein Ersuchen bei unserem Zusammensein am 3.1.: wenn möglich, auch Beweismaterial aus früherer Periode bei den von UD geplanten Aktionen mitzuverwenden. Ich dachte diesen Deinen Vorschlag gründlich durch und kam zu folgender Kompromisslösung:

Daniel hat noch mehrere Tage nach Erledigung unserer gemeinsamen Sache in Deutschland Arbeit. - Eine Reise von Hamburg in die US-Zone Österreichs - wo sich mehrere Zeugen für frühere Perioden befinden - kostet tour-retour ca 150 Kronen, und 2-3 Tage dürften für Erledigung genügen. - Ohne grössere finanzielle Kosten könnte ich also morgen - Mittwoch, den 9.1. - nach Österreich reisen und dort mit den Zeugen zusammentreffen. Ich hatte bisher mit ihnen nur brieflichen Kontakt resp. schickten wir (um die RW-aktion nicht zusehr finanziell zu belasten) 2 mal Personen zu ihnen, zu denen wir wohl volles Vertrauen haben, die aber (ein weibl.Kurator und ein junger fil.kand) nicht über meine oder Daniels Erfahrung in der Behandlung und Bewertung von Zeugen verfügen.

Ich würde also jedenfalls ein klareres Bild gewinnen. Bisher gaben diese Zeugen ihre Berichte mit der Einschränkung: "Nur

x) Dass ich in Hamburg bin, wird Daniel dem Konsul noch nicht sagen.

für Ph u. die Familie R.W.s". Teils haben sie nah Verwandte in Ungarn, für deren Sicherheit sie fürchteten - teils fühlten sie sich selbst nicht sicher, da ja die Flüchtlinge in Österreich mit komm. Agenten durchsetzt sind und Verschleppungen (Menschenraub) von Leuten, die sich den Russen besonders feindlich aufführen, vorkommen.

Inzwischen ging aber - wie Dir bekannt ist - eine Deportierungswelle über Budapest. Viele "Klassenfeindliche Elemente" wurden liquidiert, darunter auch Juden u. vor allem fast alle alten Menschen, deren Kinder sie nicht als Kommunisten schützen konnten. Wie ich vor meiner Hamburgerreise zufällig hörte, fiel auch der Vater unseres Salzburger Zeugen der Deportierung zum Opfer.-

Es besteht deshalb die Möglichkeit, dass die in Frage kommenden Zeugen heute geneigter sind als früher, als Zeugen für R.W. aufzutreten - weil sie jetzt weniger oder nichts zu riskieren haben.

Aber: sicher bin ich dessen nicht.

Und ohne ihre Zustimmung expressis verbis kann und will ich ihre Aussagen nicht den Russen bekannt werden lassen. Eine Camouffierung der Zeugen ist unmöglich, das erklärte auch Moschetti. Er ist überzeugt, dass die NKVD aus den 2 Artikeln Stadlers in Aftonbladet sowohl ihn (Moschetti) als auch den Ungarn (Rivo) eindeutig agnoscieren kann.- Und weder Daniel noch ich will, dass er (wie bei de Mohr) als "mein Begleiter" auftritt. Das war nicht "renhårigt".

Ich präsentierte mich dem Moschetti als "familjens ombud" und ihn als Krim.Komm. und UD:s ombud. Und gerade das schaffte eine reine Atmosphäre u. liess Moschettis offenerherzig und dabei Verantwortungsbewusst unsere Fragen beantworten. - Deshalb war dieses Verhör im Effekt erfolgreicher als unsere Aktion in Rom.

Also: kann ich bona fide den Zeugen im Österreich raten, ohne Risiko ihre Aussagen für UD (und damit für die Russen - sonst wäre es ja sinnlos) freizugeben - dann rufte ich Daniel telegrafisch ("hier schönes Wetter") nach Österreich.- Und er tritt offen als Kommissarie auf. - Kann ich das nicht bona fide tun, so mache ich genaue Protokolle, telegrafiere aber Daniel "schlechtes Wetter" und er reist nach Erledigung seiner Aufgaben zurück nach Stockholm, und auch ich reise direkt zurück. Also: 1) Willst Du, dass ich einen Abstecher in Österreich US-Zone mache, so bitte telegrafiere: "Philipp Atlantichotel Hamburg
Text: Alles in Ordnung

Unterschrift: Gunborg "

2) Willst Du das nicht, so bitte telegrafiere:

"Erwarte Deine Ankunft"

Gunborg"

Obs.: Bitte womöglich
nicht das gesamte Personal
des Hamburger Konsulates
in RW-Sache einmischen!

Im Falle 1) bitte ich Sven D.: an Frau Bellander (T. 256203) telefonieren, dass ich erst in ca 1 Woche nachhause komme, was sie Gunborg (615842) und Fam.v.Dardel (327711) mitteilen möge. (Ich nahm nur "Zahnbürste" etc. mit, rechnete mit max. 48 Stunden Aufenthalt in Ausland. Deshalb könnten meine Freunde bei längerem Fernbleiben unruhig werden).

Daniel meint: dieser Versuch ist meinungsvoll, zumal ja mehr als der halbe Weg gespart wird. Daniel glaubt aber nicht, dass die geplante Intervention durch eventuelle Zustimmung der Zeugen und bei Anwendung ihrer Aussagen gefördert werden würde. Er meint wie ich: das wäre 1) Keine Rückzugslinie für die Russen (da sie ja wissen mussten, dass RW im Lef.Gefängnis war resp. ist), aber 2) dass sie im Gegenteil daraus Kapital schlagen könnten ("ingen redovisningsskyldighet").-

Also: ich bin gar nicht 100%ig für meinen Kompromissvorschlag.-

Mit besten Grüßen

(undert.) Rudolph.

1 Beilage.

R.Ph. 10/1 ³ ~~Elektronik~~ ^{1. gest. 1949} ^{zum 18. v. vom 8/1-2}
Lundberg / Paris / Atlantic Hotel / Hamburg. S. 1. 1952

H. Lundberg oder Dahlman Dahlman mit

Adress.: Moschetti, Romeo, Hamburg, Oberstrasse 103

14/ Lieber Freund,

Ich reiste am 7. 1. von Bromma u. kam mit Verspätung
ca. 19,00^h hier an.

Wir suchten sofort Moschetti in Privatwohnung
auf. (Bitte einhundertige, dass ich jetzt > starvig >
schreibe. Ich bin ungewohnt, mit Feder zu schreiben. Aber
Hotelportier konnte keine Maschine aufleihen). -

Moschetti hat eine für deutsche Verhältnisse erst-
klassige, recht gross u. gut möblierte Wohnung.
Er erhält seine 10-köpfige Familie auf gutem
Standard. Er hungerte aber bis vor 5 Monaten
als Arbeitsloser. Erst vor knapp 1/2 Jahr schaffte
ihm sein ehemaliger Chef (in Odessa) diese gutbezahlte
Position als Sekretär des Gen. Konsuls hier. Dieser Freund
Moschetti's ist jetzt Personalchef im ital. U.D. -

*) Moschetti war erst beim ital. Gen. Konsulat in Odessa,
als Odessa geräumt wurde, wurde H. Legationssekretär
in Bukarest, wo er von NKVD Ende August 1944 verhaftet wurde. (140)

Beh/Moschetti M. hatte Besuch, den er unserer wegen
wegschickte. - Wir mussten ihn aufsuchen, da
der Suchdienst des Roten Kreuzes < (den Daniel vor meinem
Ankunft aufgesucht hatte) erklärt hatte: > Ohne Zustimmung
Moschetti dürfen wir die Liste der Gefangenen
nicht kopieren <. Der Suchdienst war wegen der
Indiskretion des Stadler (die er kannte) sehr besorgt
u. misstrauisch. Zu Moschetti
Ich präsentierte Daniel (wie erwähnt) in seiner wirklichen
Funktion. Und das erwies sich auch als taktisch
richtig. -

Ich fragte M. symptomatisch (ohne Suggestion) aus.
Er antwortete klar, klug und überzeugend.

Vorläufiges (prälim.) Resumé:

1. Stadlers Bericht prinzipiell ungef. richtig.
2. " " betreffend Orts- u. Zeit-Angaben voll
fehlern.
3. Moschetti hat dem St. nicht Erlaubnis
zum Publizieren gegeben! Trübsom:
St. sollte nur RW-S Familie informieren!

betr. Moschetti

Ad 2 : Moschetti bekam den Namen
 H. Zoltan Rivo nicht erst im Butyrka-
 Gefängnis zum Zellkameraden, sondern im
 Lefortovskaja! Rivo sass nicht bis September 1949
 mit RW, sondern war Ende August/Anfang Sept. 1949
 schon Moschetti's Zellgenosse.
 Rivo war in der ersten Jahreshälfte 1949 Zellenachbar
 R.W.:S gewesen. —

Moschetti's Data wirken auf Daniel u. mich überzeugend.
 Er kann für jedes Datum logisch-psychologische mnemo-
 technische Inhaltspunkte angeben.

Er kann eindeutige u. überzeugende Motivierung für
 Rivos u. sein Verhalten (beteuende) geben.
 So toll ex.: > Warum kennen Sie nicht > des Schweden's
 Namen? <

Antwort : > Rivo war sehr zurückhaltend. Er sprach
 erst nach monatelangem Zusammenleben von
 seinen früheren Zellengenossen resp. Kontakten, und er
 nannte fast nie Namen. Denn es wollte diesen nicht
 schaden. < Von RW sprach er erst, als sich
 Moschetti u. Rivo den Kopf darüber zerbrachen,
 was die Russen mit den Gefangenen in Lefortovskaja

K. Ph.
beti-Moschetti

Blatt 4

S-1-1952

eigentlich vorhaben. Wollten sie alle diplomatisch
gefangenen liquidierten, warum geben sie ihnen dann
relativ ausreichende Nahrung? (Moschetti's Gruppe wurde
in der S.K. Krankenabteilung untergebracht, wo die
Zellen besser waren (fließendes Wasser auch im Zellen Klo-
sett). Das Bettlinen wurde gewaschen, desinfiziert.
Die gefangenen konnten periodisch baden, rasieren etc.) -
Fast nie physische Übergriffe! Keine Beraubung!
M. besitzt noch heute ^(seine alte) Reservoirfeder etc, Aumband-
uhr. - M. hatte immer Bleistift.

M. u. Rivo konnten keinen Plan, kein System in der Haft
erkennen. Und da erzählte - à propos - Rivo,
^{früher} dass er zum Zellennachbar einen Ungarn hatte, der als
Oberst der provis. demokr. ungar. Regierung eine Zeit

sich > Beförderung < Budapester Kommandant für einen Stadtteil
war. Diesen Verbündeten der Russen wurde eines Tages
von NKVD verhaftet u. kam in die Lefortow-Kz. -
Im Anschluss an diese Historie erzählte Rivo
dem M., was er von RW gehört hatte! Als absurdum,
als Symptom für russische Unberechenbarkeit.
Soweit er des erwähnten ungar. Obersten Namen
nannte - nannte Rivo RW's Name.

Deshalb => Ein Schwede der nach Budapest kam,

R. Th.

hiti. Moschetti

Blatt 5

8-1-1982

um die Juden gegen die deutsche Rassegesetz
zu schützen <

Moschetti erfuh. erst von Stadler, dass das ein bestimmtes
Schwebe sei — M. hatte nie bis zum 22-12-1951
von RW: J. Taten etc. gehört.

Resumee : Ich bat M., von seinem ital. Original
— heute Photostat Kopie machen zu lassen und
das Negativ zu geben. So bekommen wir das
primäre Material der Karte des ital. UD
resp. des Suchdienstes.

Heute Kl. 19,00 werden wir M. treffen. Dann
werden wir seinen Bericht schriftlich fixieren.
Was mind. 5 Stunden dauern wird.

M.'s Erlebnis m. Überlegungen sind für uns
sehr interessant. — T. ex. wird klar, dass NKVD
planlos verhaftete m. - jährlinge ohne festes Ziel
hunderte Diplomaten gefangen hielt und
hält. — Und sie eins Tages freigibt —
aber nie gratis! Finden 1. Transport
in Kernen der Russen f. d. Fallschirmspringer.

R. Th

Blatt 6

8-1-1952

bet. Moschetti

Für 3. Transport (9 Männer + 1 Frau, darunter
de Mohr + Moschetti)
glaubt Moschetti, lieferte Italien f.d. russ. Mitbringer
aus, welche auf Seite der Achse gegen SSR gekämpft
hätten -

Ich habe Brustkrampf u. muss schlafen.
Genauer Bericht folgt morgen.

Geno Rubly

P.S. - Moschetti's Liste, deren letzter
Name > ein Geheimnis ist, wurde
von ihm Anfang November 1950
der polit. Abteilung des ital. Auswärtigen
Amtes übergeben.

Eine Zusatzliste (3 Frauen) überreicht
M. im Dezember 1950.

8-1-52

Kl. 13.50

R. Th

Atlantic Hotel

Adskrift.

Hmbg 8.1.1952.

R. Ph.

Hh Lundberg och Dahlman.

Betr: Moschetti, Romeo, Hmbg, Oberstrasse 103.

Lieber Freund,

Ich reiste am 7.1. von Bromma u. kam mit Verspätung ca. 19.00^h hier an.

Wir suchten sofort Moschetti in Privatwohnung auf. (Bitte entschuldige, dass ich jetzt slarvigt schreibe. Ich bin ungewohnt, mit Feder zu schreiben. Aber Hotelportier konnte keine Maschine auftreiben).- Moschetti hat eine für deutsche Verhältnisse erstklassige, recht grosse u. gut möblierte Wohnung. Er erhält sine 10-köpfige Familie auf gutem Standard. Er hungerte aber bis vor 5 Monaten als Arbeitsloser. Erst vor knapp 1/2 Jahr schaffte ihm sein ehemaliger Chef (in Odessa)^x diese gutbezahlte Position als Sekretär des Gen.Konsuls hier. Dieser Freund Moschettis ist jetzt Personalchef im ital. UD.-

M. hatte Besuch, den er unsererwegen wegschickte.- Wir mussten ihn aufsuchen, da Suchdienst des Roten Kreuzes (den Daniel vor meiner Ankunft aufgesucht hatte) erklärt hatte: Ohne Zustimmung Moschettis dürfen wir die Liste der Gefangenen nicht kopieren. Der Suchdienst war wegen der Indiskretion des Stadler (die er kannte) sehr besorgt u. misstrauisch.- Ich präsentierte Daniel für Moschetti (wie erwähnt) in seiner wirklichen Funktion. Und das erwies sich auch als faktisch richtig.- Ich fragte M. systematisch (ohne Suggestion) aus. Er antwortete klar, klug und überzeugend.

Vorläufiges (prelim.) Resumé:

1. Stadlers Bericht prinzipiell ungef. richtig.
2. " " betreffend Orts- u. Zeit-Angaben voll Fehlern.

x) Moschetti war erst beim ital. Gen.Konsulat in Odessa, als Odessa geräumt wurde, wurde M. Legationssekretär in Bukarest wo er von NKVD Ende August 1944 verhaftet wurde.

3. Moschetti hat dem St. nicht Erlaubnis zum Publicieren gegeben. Tvärtom.

St. sollte nur RW:s Familie informieren.

Moschetti bekam den Ungarn Dr. Zoltan Rivo nicht erst im Butyrka-Gefängnis zum Zellkameraden, sondern im Lefortowskaja. Rivo sass nicht bis September 1949 mit RW, sondern war Ende August/Anfang Sept. 1949 schon Moschettis Zellgenosse. Rivo war in der ersten Jahreshälfte 1949 Zellnachbar R. W:s gewesen.-

Moschettis Data wirken auf Daniel u. mich überzeugend. Er kann für jedes Datum logisch-psychologische ~~menmo~~ technische Anhaltspunkte angeben. Er kann eindeutige u. überzeugende Motivierung für Rivos u. sein Verhalten (beteende) geben. So till ex.: "Warum kennen Sie nicht "des Schwedens Namen?"

Antwort: Rivo war sehr zurückhaltend. Er sprach erst nach monatelangem Zusammenleben von seinen früheren Zellgenossen resp. Kontakten, und er nannte fast nie Namen. Denn er wollte diesen nicht schaden." Von RW sprach er erst, als sich Moschetti u. Rivo den Kopf darüber zerbrachen, was die Russen mit den Gefangenen in Lefortowskaja eigentlich vorhatten. Wollten sie alle diplomatgefangenen liquidieren, warum gaben sie ihnen dann relativ ausreichende Nahrung? (Moschettis Gruppe wurde in der s.k. Krankenabteilung untergebracht, wo die Zellen besser waren (fliessendes Wasser auch im Zellen Klosett). Das Bettleinen wurde gewaschen, desinfiziert. Die Gefangenen konnten periodisch baden, rasieren etc.).- Fast nie physische Uebergriffe. Keine Beraubung. M. besitzt noch heute seine alte Reservoirfeder etc., Armbanduhr.- M. hatte immer Bleistift.

M. u. Rivo konnten keinen Plan, kein System in der Haft erkennen. Und da erzählte - à propos - Rivo, dass er früher zum Zellennachbar einen Ungarn hatte, der als Oberst der provis. demokrat. ungar. Regierung eine Zeit nach "Befreiung" Budapests Kommandant für einen Stadtteil war. Dieser Verbündete der Russen wurde eines Tages von NKVD verhaftet u. kam in die Lefortowskaja.- Im Anschluss an diese Historie erzählte Rivo dem M., was er von RW gehört hatte. Als absurdum, als Symptom für russische Unberechenbarkeit. So wenig er des erwähnten ungar. Obersten Namen nannte - nannte Rivo RW:s Name. Deshalb: "Ein Schwede, der nach Budapest kam, um die Juden gegen die deutschen Rassegesetze zu schützen." Moschetti erfuhr erst von Stadler, dass das ein bestimmter Schwede sei - M. hatte nie bis zum 22-12-1951 von RW:s Taten etc. gehört.

Resumé: Ich bat M., von seinem ital. Original heute Photostatkopie machen zu lassen und uns Negativ zu geben. So bekommen wir das primäre Material der Liste des ital. UD resp. des Suchdienstes.-

Heute kl. 19.00 werden wir M. treffen. Dann werden wir seinen Bericht schriftlich fixieren - was mindest 5 Stunden dauern wird.- M:s Erlebnisse u. Ueberlegungen sind für uns sehr interessant. - T.ex. wird klar, dass NKVD planlos verhaftete u. jahrelang ohne festes Ziel hunderte Diplomaten gefangen hielt und hält. - Und sie eines Tages freigibt- aber nie gratis. Für den 1. Transport bekamen die Russen f.d. Fallschirmspringer. Für 3. Transport (9 Männer + 1 Frau, darunter de Mohr + Moschetti) glaubt Moschetti lieferte Italien f.d. russ. Mitbürger aus, welche auf Seite der Achse gegen SSSR gekämpft hatten.-

Ich habe Schreibkrampf u. muss schliessen. Genauer Bericht folgt morgen.

(undert.) Gruss Rudolph.

P.S. Moschettis Liste, deren letzter Name "ein Schwede" ist, wurde von ihm Anfang November 1950 der polit. Abteilung des ital. Aussen-Amtes übergeben. Eine Zusatzliste (3 Frauen) übergab M. im Dezember 1950.

R.Ph.

8-1-52

Kl. 13.00

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Kod Kaffi

P & Lenné ✓

Strängt förtrolig.

9/1-52

10/1

utskickat 1 oktober 1944

19

P.M.

angående Henry Thomsen.

Henry Thomsen anställdes den 18 oktober 1944 å dåvarande beskickningens i Bukarest B-avdelning med uppdrag att närmast handlägga sovjetryska ärenden. (Beskickningen var vid ifrågavarande tidpunkt skyddsmakt bl.a. för Sovjetunionen).

Uppgifterna angående Thomsens nationalitet äro något svävande. I bilagan till beskickningens i Budapest skrivelse (B 99 14.10.44) angående organisationen av beskickningens B-avdelning, förbereddes de sovjetryska ärendena "av en till beskickningen knuten sovjetrisk medborgare, herr Thomsen".

Enligt ett handbrev den 7 december 1944 från Berg till dåvarande sekreteraren Kock på departementets B-avdelning heter det om nämnde Thomsen: "Die sovjetrussische Abteilung steht unter Leitung des gebürtigen Russen Herrn Henry Thomsen, der den Sovjetrussen Herrn Zsukovsky zur Hilfe für schriftliche Arbeiten hat". Den distinktion som där gjorts mellan den ^{avfödd} sovjetfödde Thomsen och den sovjetryske Zsukovsky synes tyda på att Berg vid denna tidpunkt ej var helt övertygad om Thomsens ryska medborgarskap.

Varken Berg (hbr till Österlind 12.3.51) eller undertecknad har någonsin hört talas om att Thomsen skulle varit norsk medborgare. Hade han varit det skulle det säkert vid något tillfälle ha framkommit under hans tjänstgöring på B-avdelningen.

Jag kan idag icke erinra mig om ^{jag under min Budapest} ~~om på beskickning~~ ~~en~~ bedömde att Thomsen var sovjetrisk medborgare eller en-

dast hade ryskt påbrå av något slag. Jag tror att jag någon gång hört att Thomsen skulle varit av baltiskt ursprung, vilket ju alltså icke hindrar att han sedermera förvärvat sovjetryskt medborgarskap.

Jag erinrar mig i övrigt beträffande Thomsen att både Berg och jag ansåge att Thomsen hade ett ganska dunkelt förflutet. Vi kunde aldrig riktigt bedöma om T. var en tillförlitlig person och han skulle nog under normala förhållanden aldrig ha anställts på B-avdelningen. Då beskickningen emellertid hade starkt behov av en rysktalande person anställdes han efter en viss tvekan. Det bör kanske erinras om, att på beskickningen olika avdelningar - såväl på B-avdelningen som Wallenberg-avdelningen - man undan för undan blev tvungen att anställa ett stort antal personer av ungersk eller annan utländsk härkomst och beträffande vilkas tillförlitlighet man icke hade några större garantier.

Stockholm den 9 januari 1952.

P. A.

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Politiska avdelningen

Röd lapp

1 bil.

Förtroligt.

P 2 kens
9/1-52

10/1 Mr. Lundberg, Paris

119

P.M.

angående förtrolig presskonferens rörande Harry Tomsen och Raoul Wallenberg.

Stockholms-Tidningen publicerade idag en rapport från sin Rom-korrespondent rörande ett "parallellfall till Wallenberg", vilket i dagarna kommer till allmänhetens kännedom genom en bok, som skrivits av f.d. sekreteraren vid italienska legationen i Bukarest, Franco Trandafilo. Det gäller en vid svenska beskickningens i Budapest B-avdelning under år 1944 tillfälligt anställd man vid namn Harry Tomsen.

Tomsens vistelse i ryskt fängelse blev bekant för utrikesdepartementet genom en förfrågan den 27 februari 1951 från härvarande norska ambassad, med anledning av uppgifter, som Trandafilo efter sin återkomst från rysk fångenskap lämnat till norska legationen i Rom. Ärendet redovisas utförligt i ett handbrev från utrikesrådet Dahlman till ambassadören Ahlmann i Oslo den 19 december 1951, vartill hänvisas. I handbrevet ombedes Ahlmann att fråga norska vederbörande, vilka eventuella åtgärder man vidtagit i ärendet Tomsen och vilket resultat dessa kan ha fört till. Av två brev från ambassadrådet Göransson till Dahlman, senast den 2 januari 1952, framgår, att norska utrikesdepartementets efterforskningar bland annat i Paris och London varit resultatlösa och att man icke kunnat fastställa existensen av någon person med namnet Harry eller Henry Tomsen, vare sig norsk eller annat lands medborgare eller statslös. I norska utrikesdepartementet håller man det icke för uteslutet, att Tomsen i Moskva falskeligen uppgett sitt medborgarskap som norskt i hopp om att därigenom lättare bli fri.

Då frågor under dagens lopp inkommit från pressen, hurvida Stockholms-Tidningens uppgifter vore med verkligheten överensstämmande etc. ringde Dahlman upp norska ambassadrådet Gunneng, erinrade honom om vad som tidigare förevarit och framhöll,

att man inom UD övervägde att redan idag sammankalla en förtrolig presskonferens. Därvid skulle man bekräfta, att en man vid namn Tomsen på hösten 1944 anställts vid vår Budapest-beskicknings B-avdelning för att bistå vid dess handläggning av ryska ärenden; Tomsen vore nämligen ryskspråkig och hade anställts just av detta skäl. Det hade under hans tjänstgöring, vilken sålunda sträckte sig över flera månader, aldrig framkommit något som tydde på att mannen vore norrman eller att han behärskade norska språket. Mycket talade för att Tomsen inför ryssarna och Trandafilo utgivit sig för att vara norrman, i akt och mening att skaffa sig en bättre ställning och kanske t.o.m. möjligheten att en gång bli fri. Vid presskonferensen hade man också för avsikt att omnämna de resultatlösa norska efterforskningarna. Å andra sidan skulle man framhålla för pressrepresentanterna, att en publicering av dessa fakta sannolikt skulle ytterligare försvåra Tomsens ställning i fängelset och kanske t.o.m. leda till ödesdigra konsekvenser för honom.

Dahlman ville ifrågasätta, om man icke även å norsk sida borde sammankalla den norska pressen i Oslo. Han förklarade sig skola orientera ambassadrådet Göransson, Oslo, om ovanstående och instruera honom att omedelbart taga kontakt med byråchefen Colban för att inhämta norska utrikesdepartementets uppfattning i saken. Gunneng förklarade sig införstådd härmed.

Senare på eftermiddagen meddelade Göransson vid ett telefonsamtal med Dahlman, att han talat med Colban, som inhämtat instruktioner från chefen för politiska avdelningen i norska utrikesdepartementet. På norsk sida vore man obenägen att på detta stadium sammankalla någon presskonferens; det vore ju möjligt att saken icke skulle tagas upp av de norska tidningarna, allra helst om man genom en förtrolig presskonferens i Stockholm finge de svenska tidningarna att hålla tyst om saken. Skulle däremot förfrågningar komma till norska utrikesdepartementet från pressen, skulle man taga saken under övervägande och underrätta svenska ambassaden om sitt ställningstagande.

Dahlman orienterade Gunneng härom.

Den förtroliga presskonferensen började kl. 17 i stora konferenssalen och pågick till kl. 17.20. Närvarande: Red. Ancker (Arbetaren), Ivar Andersson (SV.D.), Brandell (DN), Kreuger (St.-T.), Widemar (Sv.M.) samt överste Sundell (T.T.); vidare, förutom Dahlman, Jödahl, Frychius och Engfeldt.

Dahlman refererade först Stockholms-Tidningens artikel och redogjorde för fallet Tomsen enligt ovan. Han tillade vad som blivit bekant först under eftermiddagens lopp genom ytterligare forskningar i B-avdelningens arkiv, nämligen att Tomsen i en rapport från Budapest-beskickningen hösten 1944 betecknats som sovjetmedborgare och i en annan rapport som bördig från Ryssland. Dahlman avslutade sin redogörelse med en vädjan till de närvarande att icke publicera ytterligare någonting i fallet, emedan utrikesdepartementet då skulle tvingas beröra frågan om Tomsens nationalitet, varigenom demes ställning kunde äventyras. De närvarande hade inga kommentarer härtill.

Dahlman sade sig vilja begagna tillfället försäkra ~~press~~ press-
tanterna om att allt göres för att bringa klarhet i fallet Wallen-
berg. Såväl de senaste spåren som för övrigt tidigare uppgifter om
Wallenbergs öde undersökas med största noggrannhet och med anlitan-
de av all den expertis, som står att uppbringa. Publicitet i
saken kan på dess nuvarande ståndpunkt endast skada och Dahlman
ville vädja till pressen att för närvarande icke beröra fallet
Wallenberg, trots att utrikesdepartementet just nu och måhända
även under någon tid måste iakttaga tystnad gentemot pressen.

Dr. Andersson frågade, om någon reaktion förmärkts från
härvarande ryska ambassad med anledning av den senaste tidens upp-
gifter i Wallenberg-affären, vilket Dahlman förnekade. Dr. Anders-
son sade sig dela Dahlmans uppfattning om vikten av att nu hålla
tyst. Därefter avslutades konferensen.

Stockholm den 9 januari 1952.

slut signat

Diplomatkamrat till Wallenberg fånge hos Sovjet

Av GUNNAR D. KUMLIEN

ROM 8 jan. — (ST) Ett uppseendeväckande parallellfall till Wallenberg, vilket också direkt har med B-avdelningen på svenska budapestlegationen att göra, kommer i dagarna till allmänhetens kännedom genom en bok som skrivits av en av de italienska diplomater som satt i samma fängelse som Wallenberg i Moskva.

Det är den f. d. sekreteraren vid italienska legationen i Bukarest, Franco Trandäfilo, som omtalar att han under flera månader år 1948 delade cell i Butyrskaja-fängelset med en annan medlem av svenska legationens B-avdelning i Budapest vid namn Henry Tomson.

Tomson, som uppgav sig vara norrmann till börden men med rysk mor, förklarade sig förstå lika litet som Wallenberg, varför han hölls i fängelse av ryssarna och till på köpet på en diet så urusel, att fångarna så gott som alla fick både skörbjugg och magsår.

Tomson, som talade obehindrat ryska, hade enligt egen uppgift haft till speciell funktion

på B-avdelningen att ta hand om sovjetryska medborgare, efter som Sverige då var skyddsmakt i Ungern för Sovjetunionen.

Han berättade vidare att han blivit bortförd i bil på samma sätt som Wallenberg och ungefär samtidigt. Under färden till okänd destinationsort blev han plötsligt i bilen slagen i huvudet bakifrån, så att han förlorade medvetandet. När han kom till sans igen, befann han sig i en kasern i utkanterna av Budapest och blev omedelbart utsatt för långa, nervslitande förhör vilka alla — liksom fallet var med Wallenberg — gick ut på att ryssarna mistänkte honom för spionage.

(Forts. sista sid., sp. 8)

Wallenberg

Forts. fr. sid. 1

Under ett flyganfall lyckades det emellertid Tomson att i den allmänna villervallan fly genom ett fönster och ta sin tillflykt i en väninnas bostad, varifrån han förväntades försöka komma i förbindelse med svenska legationen. Slutligen infångades han igen, när ryssarna finkammade kvarteret, och fördes till Moskva med flyg, där han så småningom hamnade i samma cell som den italienske diplomaten från Bukarest.

Enligt Trandäfilos mening, vilken överensstämmer med de andra italienska diplomaternas, som släpptes samtidigt — tack vare en utväxling med sovjetryska medborgare som hölls i fängsligt förvar i Italien för spionageverksamhet — hålls såväl Wallenberg som Tomson i fängelse uteslutande som eventuella bytesobjekt när och om så skulle påfordras.

Därför överraskade det i högsta grad såväl Trandäfilos som de andra italienska diplomaterna i samma grupp, att de svenska myndigheterna lät sig det enastående tillfället gå ur händerna att arrestera någon av storspionen Anderssons ryska kontaktmän och fordra t. ex. Wallenberg i utbyte.

Enligt deras mening är utväxling efter orientalisk köpslagan fram och tillbaks, liksom skett i deras fall, det enda argument ryssarna förstår. Att hoppas någon ting av diplomatiska vädjanden eller påtryckningar anser Trandäfilo vara utsiktslöst och sticker inte under stol med det i sin bok.

NR 26 - 552

STOCKHOLM 7/1/ TT / I UTRIKESDEPARTEMENTET FÖRKLARADE MAN SI
PÅ MÅNDAGEN INTE HA NÅGOT ATT MEDDELA ANGÅENDE RAOUL WALLENBERG .
SVARET GAVS PÅ EN FRÅGA , SOM VAR FÖRANLEDD AV DE UPPGIFTER , SOM
LÄMNATS AV EN ITALIENARE OCH EN TYSK , OCH SOM GÅR UT PÅ ,
ATT WALLENBERG BEFANN SI I ETT FÄNGELSE I MOSKVA ÅTMINSTONE
MELLAN 20 APRIL 1945 OCH SLUTET AV 1949, TROLI EN ÄVEN UNDER BÖRJAN
AV 1950. UD TILLFRÅGADES OM DET HADE KUNNAT FÅ UPPGIFTERNA BEKRÄFTADE
OCH I SÅ FALL OM NYA FÖRSÖK GJORTS ATT FÅ WALLENBERG FRI .

DEN ITALIENSKE DIPLOMATEN DR CLAUDIO DE MOHR HAR , SOM BEKANT ,
UPPGIVIT , ATT HAN I ETT AV NKVD : S FÄNGELSER HAR SUTTIT I EN
CELL BREDVID DEN , I VILKEN WALLENBERG BEFANN SI , OCH ATT HAN
KORRESPONDERADE MED SVENSKEN GENOM KNACKNINGSSPRÅKET . DENNA KONTAKT
UPPRÄTHÖLLS TILL JANUARI MÅNAD 1948 DÅ DR MOHR FLYTTADES FRÅN
FÄNGELSET I MOSKVA .

TYSKENS UPPGIFTER , SOM AV EN KORRESPONDENT HAR MEDDELATS AB ,
GÅR UT PÅ , ATT WALLENBERG ÄNNU I SLUTET AV 1949 OCH TROLI EN
ÅTMINSTONE I BÖRJAN AV 1950 BEFANN SI I LEFORTOVSKAJA - FÄNGELSET
I MOSKVA . UNDER SIN FÄNGELSEVISTELSE I MOSKVA FICK TYSKEN EN CELL -
KAMRAT , SOM BERÄTTADE , ATT HAN I LEFORTOVSKAJAFÄNGELSET HADE HAFT
EN SVENSK CELLGRANNE , SOM 1949 - 1950 HADE SÄNTS TILL BUDEPESTXXXX
BUDAPEST FÖR ATT BISTÅ JUDARNA DÄR MOT DE NAZISTISKA RASLAGARNA .

TYSKEN ANSER DET UTESLUTET , ATT DEN OMTALADE SVENSKEN KAN HA VARIT
NÅGON ANNAN ÄN RAOUL WALLENBERG .

== NO == / AJ

14.23

Engfeldt/MS.

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Telegram

Sjöborgsutredningen.

STOCKHOLM 9.1.52. 19

N:o / Chiffer. ~~BUS~~ ^{BUS} BIL.

INK. D. N:o

AVD.

GR.

MDL.

P

2

kur T

du

Beskickningen i Bryssel

När kan svar förväntas handbrev Dahlman-Reuterskiöld

21 december

Cabinet

Exp 9/1 1830 Rhu

Dahlman/IT

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Telegram

STOCKHOLM den 9 jan. 19 52

N:o

BIL.

INK. D. N:o

Herrn Rudolph Philipp

Atlantichotel

Hamburg

GR.

MLL.

Alles in Ordnung

Gunborg

9.1.52.
kl. 12.55.
J.T.

AVD.	GR.	MÅL.
P	2	8 F Gu

Telegram i blankettchiffer från
Bryssel

Avsant den 10 / 1 19 52 kl. 11.21

Ankom den 10 / 1 19 52 kl. 13.00

Utskrivet i 3 exemplar.

Detta är originalet.

1. Får träffa vederbörande, Edert chiffer
1, senast tisdag.

Reuterskiöld

Kod Vaff.

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTETang. Sjöborgsutred-
ningen.

STOCKHOLM		19
Stockholm den 10 januari 1952.		
Strängt	förtroligt.	4 bil.
N:o 2		BIL.
INK. D. N:o		
AVD. P	GR. 2	NAL. <i>len</i>

Broder,

./1-2.

Bifogar brev jämte bilaga den 8 innevarande månad från Philipp, utgörande preliminär rapport rörande samtalen med Moschetti. Danielssons officiella rapport väntas - som Du ser - någon av de närmaste dagarna.

Jag har gått med på Philipps förslag att resa till Salzburg för att höra äldre vittnen. Om resultatet blir positivt enligt Philipps mening kommer han att kalla på Danielsson.

./3-4.

Jag bifogar även en promemoria, som talar för sig själv, angående en förtrolig presskonferens i fallet Harry Tomsen. Såsom därav framgår får jag tillfället lämpligt att även vädja till pressen om tystnad i fallet Raoul Wallenberg.

Dahlman.

Kabinettssekreterare Arne S. Lundberg,
p.t. Paris.

Rep. Lundberg
MS. 10/152

Röd kapp.

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Sjöborgsutredningen.

Stockholm den 10 januari 1952.

Strängt förtroligt.

19

N:o 10		BIL.
INK. D. N:o		
AVD. P	GR. 2	MLL. <i>h</i>

Broder,

Dahlsens senaste

Enligt vad vi nyligen erfarit skulle i slottet Ceklis i närheten av Bratislava en i Budapest väl känd ungrare vid namn Geza Palfy ha hållits fången av ryssarna på våren 1945. Då vissa uppgifter föreligga om att Raoul Wallenberg setts såsom fånge i Ceklis någon gång mellan 4 maj - 4 juni 1945 vore det givetvis av stort intresse att komma i förbindelse med Palfy, därest denne återkommit från fångenskapen. Jag får be Dig på de vägar, som ännu må stå till buds, försöka utröna, om så är fallet samt överväga vilka möjligheter, som kunna finnas att taga kontakt med honom.

Dahlman.

t.f. Chargé d'Affaires Tamm,
Budapest.

Ref. 16
huvud MS.

KUNGL.
SVENSKA BESKICKNINGEN

Wien den 7 januari 1952.

Personligt och Strängt förtroligt.

38

11.1.52

P 2 Am

12/1 11/1
Talat med fr. Gärman 11/1

N. 2.

Broder,

NM

S. 4

Som Du sett av min senaste skrivelse komma vi att under den närmaste tiden få anledning att taga kontakt med ett icke obetydligt antal personer, som vistats i samma läger respektive fängelse i vilka Wallenberg enligt uppgift även skall hava befunnit sig. Med anledning härav tillåter jag mig återkomma till ett löfte från Danielsson till Hammarskjöld under deras samvaro i början av december att tillställa oss ett litet galleri fotografier lämpliga för eventuellt ifrågakommande identifieringar.

Sin Fingione

K. A. Belfrage

P.S. Att jag över är i samband med en kurser i sin P. 2
den 20 besöka Regensburg m. p.
platsen i syddtyskland i detta a-
rende om det är nödvär på
mit den fotografier moment
mängligt.

Utrikesrådet S. Dahlman,
Kungl. Utrikesdepartementet,
Stockholm.

Yuk. 11/1 P 2 Jan 1952

KUNGL.
SVENSKA BESKICKNINGEN

Wien den 9 januari 1952.
1 bil.

46 P 2 Jan 1952 11.1.52

Personligt. Strängt förtroligt.

dm 11.9
AA/SE
(officiell notation av Tord ar dm.)
Broder

Härmed får jag i vanlig ordning översända Hammar-
skjölts reseräkning för resan 28 - 31 december i ärendet
Moser m.m.

Hin Tingvise
K-A. Belfrage

Offentligas:
hru Dahlman

Utrikesrådet S. Dahlman,
Kungl. Utrikesdepartementet,
Stockholm.

R e s e r ä k n i n g.

För Attachén Knut Hammarskjöld.

Lönegrad: Ce 22:22

Resan verkställd på uppdrag av beskickningschefen.

Restider:

1951 december 28	Avresa Wien	kl. 08.30
" " "	Ankomst Steyrling by i Salzkammergut	" 13.30
" " "	Avresa Steyrling	" 15.00
" " "	Ankomst Linz	" 17.00
" " 29	Avresa Linz	" 11.30
" " "	Ankomst Salzburg	" 14.00
" " "	Ankomst Brannenburg	" 16.00
" " "	Avresa Brannenburg	" 17.30
" " "	Ankomst Salzburg	" 19.00
" " 30	Avresa Salzburg	" 08.30
" " "	Ankomst München	" 11.30
" " "	Avresa München	" 12.00
" " "	Ankomst Brannenburg	" 13.00
" " "	Avresa Brannenburg	" 13.30
" " "	Ankomst Gräfelzing	" 14.45
" " "	Avresa Gräfelzing	" 15.30
" " "	Ankomst Salzburg	" 18.00
" " 31	Ankomst Wien	" 03.30

Resekostnader:

Sv.kr.

Ersättning för färd med egen bil
1496 km å 40 öre =

598:40

Hotellkostnader enl. verifikationer
ö.sch. 57:90 + 54:35 = 112:25
enligt kurs 1:5 =

22:45

Praktamentsersättning:

3 1/2 dagar å 35 kr.

122:50

mig tillgodo

743:35.
=====

Jag får anmäla, att den ersättning som må till-
erkännas mig insättes på min checkräkning med Skandinaviska
Banken, huvudkontoret.

Wien den 9 januari 1952.

u/ Knut Hammarskjöld.

KUNGL.
SVENSKA BESICKNINGEN

Röd lapp Wien den 9 januari 1952. *P 2 Kun I*

Personligt och Strängt

Förtroligt.

1 bil. (i
3 ex.)

*Åtgärder
De WC.*

Yuk. 11/1

4 ex.

52

11.1.52

P 2 Kun I

Broder,

dm
11
54

Översänder härmed P.M. över samtal
med ingenjör Emil Kunz (nr 20 på den av
säkerhetschefen i Linz överlämnade listan).

sin tjänst
K. A. Beldfange

Utrikesrådet S. D a h l m a n,
Kungl. Utrikesdepartementet,
S t o c k h o l m.

Hemlig.
Stockholm den 14 januari 1952.
Överlämnas för kännedom till
Kommissarie Danielsson, Stockholm.

Engfeldt.
Förste Sekreterare.

Exp.

P. M.

Samtal med Ing. Kunz.

Källa: K u n z, Emil, Ingenjör, född 4.12.1890. Tidigare överste löjtnant och österrikiska krigsministeriets chefsexpert i sprängämnesfrågor. (Kunz är nr 20 på den av säkerhetsdirektören i Linz överlämnade listan över fångar i Krasnogorsk). Datum: 9 januari 1952.

Kunz tillfångatogs den 12 juli 1945 av ryssarna i Wien och fördes med flyg till Moskva, varifrån han senare överfördes till fånglägret Krasnogorsk. Detta fångläger hade vid ifrågavarande tidpunkt numret 27, vilket senare ändrades till 7027. Här vistades K. i zon 1 fram till den 31 maj 1947, då han överfördes till lägret Morschansk nr 7064, varifrån han den 20 augusti fördes vidare till lägret Michailowka vid Volga (i närheten av Ivanowo). Den 25 juni 1948 återfördes han till lägret Krasnogorsk, zon 2, varifrån han sedan hempermitterades och den 28 juli samma år inträffade i Wiener Neustadt.

K., som är en ganska gammal man, kunde inte på stående fot påminna sig så många namn, men lovade återkomma till beskickningen sedan han konsulterat sina anteckningar. Han mindes emellertid, att i zon 1 bland annat förvarats :

En engelsman, nedskjuten flygare, som talade plattyska och hade en mycket stark fysik.

2 - 3 belgare, en kanadensare, 8 ungrare och några tjecker, vilka alla efter ett misslyckat flyktförsök (tunnelgrävning) transporterades till kolgruvorna i Karaganda på kinesiska gränsen.

K. meddelade, att vissa fångar, framförallt vetenskapsmän, blivit frigivna sedan de förpliktat sig att kvarstanna i Ryssland för att arbeta.

Om lägret Krasnogorsk meddelade K., att det var indelat i tre s.k. zoner, av vilka zon 2 utgjordes av en antifascistisk utbild-

ningsanstalt (Antifa-Schule), och zon 3 (vilken vid hans återkomst 1948 - sedan Antifa överförts till annan ort - blivit zon 2) utgjorde Entlassungslager. Inom zon 1 fanns den med ett högt plank omgivna s.k. karantänen, i vilken ryssarna förvarade ett antal särskilt värdefulla personer, vilka ännu voro underkastade förhör och undersökningar. I karantänen funnos bland andra en greve Podótski (polack), den furstliga familjen Radziwil (furstinnan dog och begravdes i lägret), en japansk general med uppvaktning samt ytterligare ett antal personer till vilka han skulle återkomma sedan han konsulterat sina anteckningar.

K. nämnde två personer vilka på grund av sin ställning i lägret haft tillträde till karantänen:

Spira, Herbert, upptagen under nr 18 på säkerhetschefens i Linz lista,

en redaktör i den kommunistiska tidningen "Volksstimme".

De båda nämnda äro av judisk börd.

(Genom vanlig kanal har undersökning inletts rörande Spiras nuvarande politiska inställning och pålitlighet.)

Utom i ovannämnda lista upptagna personer angav K. ytterligare två pålitliga namn på medfångar från Krasnogorsk, vilka icke varit där på säkerhetschefens tid:

Apotekaren Magister Kleewein, Innsbruck (fången i zon 2)

Kemisten Dr. Herman (?) Schöpfer, bosatt i Wien, (fången i zon 1 och 2). Ansågs kunna vara god upplysningskälla "da er sich für alles mögliche intrissierte". De i säkerhetschefens lista upptagna 27 Kirschhofer och 8 Finstermann ansågos genom att de tillhörde lägertidningens redaktionskommitté vara väl insatta i vad som hände i lägret och dess olika zoner.

Wien den 9 januari 1952.

K

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Sjöborgsutredningen.

STOCKHOLM

19

Stockholm den 11 januari 1952.

Strängt förtroligt. och personligt.

BIL.

INK. D. N:o

AVD.

GR.

MÅL.

Broder,

Åberopande Ditt handbrev den 19 december, vari Du ber om upplysningar rörande det nya italienska spåret i Wallenberg-affären får jag först hänvisa till de klipp, som pressbyrån erhållit i särskilt uppdrag att tillställa Dig med kurir. Såsom därav framgår, började publiciteten den 15 december med en artikel i "Veckojournalen" av Rudolph Philipp. Några dagar dessförinnan hade de i "Veckojournalen" återgivna uppgifterna kommit till vår kännedom och en undersökning omedelbart inletts. Vi studera för närvarande det primära utredningsmaterialet. Man har ännu icke tagit ställning till frågan om vilka åtgärder, som eventuellt kunna vidtagas i anledning av detta nya spår. Uppgifter liknande dem, som härröra från den italienske diplomaten, ha kommit oss till handa även från annat håll; en undersökning har just igångsatts. För dagen finnes emellertid intet mer att tillägga.

Tidigare påbörjade undersökningar och utredningar i detta ärende böra givetvis fortsättas.

Dahlman.

Generalkonsul E. Bratt,
Berlin.

Exp. Linn
15
Me.

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Sjöborgsutredningen.

STOCKHOLM
Stockholm den 11 januari 1952. 19Personligt och strängt förtroligt.

N:o

11.

BIL.

INK. D. N:o

AVD.

P

GR.

Q

MAL.

L

Broder,

Med tack för Ditt handbrev den 20 sistlidne december i ärendet Raoul Wallenberg, vari Du ber om upplysningar rörande det nya italienska spåret, får jag först hänvisa till de klipp, som pressbyrån erhållit i särskilt uppdrag att tillställa beskickningen med kurir. Såsom därav framgår, började publicitete den 15 december med en artikel i "Veckojournalen" av Rudolph Philipp. Några dagar dessförinnan hade de i "Veckojournalen" återgivna uppgifterna kommit till vår kännedom och en undersökning omedelbart inletts. Vi studera för närvarande det primära utredningsmaterialet. Man har ännu icke tagit ställning till frågan om vilka åtgärder, som eventuellt kunna vidtagas i anledning av detta nya spår. Uppgifter liknande dem, som härröra från den italienske diplomaten, ha kommit oss tillhanda även från annat håll; en undersökning har just igångsatts. För dagen finnes emellertid intet mer att tillägga. - Tidigare påbörjade undersökningar och utredningar i detta ärende böra givetvis fortsättas.

Jag får bedja Dig delgiva Bohemen ovanstående.

Dahlman.

Minister R. Bagge,
Washington.18/10 Ms.
Lundin

AVD.	GR.	MÅL.
P	2	Em I

Telegram iblankett chiffer från
Köln /Bonn/

Avsänt den 12/ 1 1952 kl.0155

Ankom den 12/ 1 1952 kl.0800

Utskrivet i 3 exemplar.

Detta är originalet.

AA/
L.S.

12

1.

Följande meddelande ikväll inte-

fonerat från Rudolf, österrikiska gränsen:

För Dahlman. Fru von Dardel skall icke telefonera eller telegrafera till Salzburg. Saken går bra. Sänd inga meddelanden per telefon eller telegram. Ryssarna kontrollera varje meddelande. Fru von Dardel har telegraferat: jag vet vem Rudolf är, har beställt rum för honom i Rom.

Kumlin.

Ramfört till fru Ballander 13/1 kl. 11.00.
Efter telefonkontakt m. fru von Dardel, vilken var
ovanstående framfödes, meddelande från Ballander
samt att fru von D. igen (11/1) skickat Philipps
ett telegram ~~med~~ med anl. av uppgifter
som kommer familjen till hands om ett nytt
spår. Detta telegram hade stort uppmärksamhet "Rudolf"
att ringa "Chaj" (= fru von Dardel). Slutorden
i ovanstående telegram (vaste var uttackade,
från Kumlin till mig.

AM

P 2 Jan!

noa lapp.

Mak. 12/1

KUNGL.
SVENSKA AMBASSADEN

Oslo den 11 januari 1952.

Strängt förtroligt.

59

12.1.52

P 1 Jan!

R 2

Broder,

NM

aa
/ 52

60

Åberopande våra telefonsamtal den 9 dennes ber jag få meddela, att såvitt jag kunnat konstatera den norska pressen hittills icke uppmärksammat Stockholms-Tidningens telegram om fallet Harry Tomsen. Colban upplyste vid förfrågan i dag, att norska utrikesdepartementet icke, såvitt han kände till, fått någon hänvändelse med anledning av telegrammet. Skulle någon sådan komma, vore man beredd att besvara den efter de linjer jag nämnde för Dig vid vårt samtal.

Din tillgivne
Tor Einarsson.

Herr Utrikesrådet S. Dahlman,
Kungl. Utrikesdepartementet,
Stockholm.

KUNGL. SVENSKA
GENERALKONSULATET

Röd lapp.

12 km! Jult. 12/1

Berlin den 8 januari 1952.

2 bil.

Hemlig.

Stockholm den 16 januari 1952.
Överlämnas jämte bil. för känne-
dom till Kommissarie Danielsson,
Stockholm.

Personligt och strängt förtroligt.

Enligt uppdrag:

Engfeldt.
Förste Sekreterare.

42
12.1.52
P 2 Jan

16
152 Berr.

16/1 Tals: 7/1 med af Sandberg
känner (eller den - 16/1)

R.2

Broder,

I anslutning till tidigare skriftväxling senast
mitt handbrev den 12 december ber jag härmed få närsluta
avskrift av en till tyska Röda Korset ställd skrivelse
den 29 december från det evangelisk-lutherska pastorsäm-
betet i Grosshartmannsdorf. Som Du därav finner, har Er-
hard Hille icke återvänt från fångenskapen. Under förut-
sättning att denne Erhard Hille är identisk med af Sande-
bergs sagesman, kunna vi åtminstone för närvarande tyvärr
icke komma längre i våra forskningar. Jag fortsätter
emellertid att söka skaffa ljus över den dunkla punkt,
som synes mig vara det sista hindret för slutsatsen, att
Erhard Hille verkligen är den man, som af Sandeberg träf-
fades i Butyrka. Jag avser uppgiften att Hilles föräldrar
varit bosatta i Bautzen ävensom att hans hustru och barn
skulle varit där bosatta (jfr. promemorian till Ditt hand-
brev till af Petersens den 17 maj 1949). Ytterligare emot
ser jag af Sandebergs kommentarer till resultatet av mine
forskningar.

En till p. one

Eyvind Bratt

(Eyvind Bratt)

Utrikesrådet Dahlman,
Stockholm.

P.S. Man frågar sig om det har något att betyda, att Hilles
mor två gånger förhörts av ryssarna.

D.S.

Avskrift

DEUTSCHES ROTES KREUZ

Landesnachforschungsdienst
Berlin

Berlin-Dahlem, den 7.1.1952

Im Dol 2 (U-Bahnhof Podbielskiallee

Fernruf: 76 07 36/37

Unser Zeichen: Ch-Ö/Kö
LVK 183 964

Abs.: D.R.K.Landesnachforschungsdienst, Bezug: Pers. Rücksprache und
Berlin-Dahlem, Im Dol 2. heutiges tel. Gespräch.

Betrifft: Familie Bertha HILLE, gel
Böhme, Grosshartmannsdorf
Nr. 304.

An
Schwedisches Generalkonsulat
z.Hd.Herrn Generalkonsul Bratt
(1) B e r l i n W 35
Rauchstrasse 25

Sehr geehrter Herr Generalkonsul.

Wunschgemäss überreichen wir in der Anlage Abschrift des Antwortschreibens des Ev.-luth. Pfarramtes Grosshartmannsdorf vom 29.12.51 und hoffen, Ihnen einen Dienst geleistet zu haben.

Mit vorzüglicher Hochachtung
u/Zöfelt u/Oehlschläger

Anl.

Avskrift

Ev.-luth. Pfarramt
Grosshartmannsdorf

Grosshartmannsdorf üb. Freiberg 2
den 29. Dezember 1951.

An
das Deutsche Rote Kreuz-Landesverband
Berlin - Landesnachforschungsdienst
Berlin-Dahlem, Im Dol 2

Ihr Zeichen LVK 183 964

Betr.: Familie Bertha HILLE, geb. Böhme, Grosshartmannsdorf Nr. 304.
Zu Ihrer Anfrage vom 14. Dezember 1951 teile ich Ihnen mit, dass ich Frau Bertha verw. H i l l e heute persönlich aufsuchte, wobei sie mir mitteilte, dass sie von ihren beiden Söhnen Erhard und Kurt nichts weiss.

Erhard ist also nicht zurückgekehrt. Die letzte Nachricht von ihm aus russischer Gefangenschaft hat sie im Januar 1948 erhalten, eine Karte. Danach ging es ihm gut. Er hatte darin Zusendung eines Briefes in Aussicht gestellt, in dem auch ein Bild enthalten sein werde. Es ist aber nie wieder etwas angekommen. Die letzte Karte enthielt auch keine weitere Nachricht über Namen des Lagers oder Lage desselben. Im August 1950 ist Frau Hille zur Kommandantur Freiberg bestellt worden, wo sie eingehend über ihren Sohn Erhard verhört wurde. Dasselbe hat auch dessen Frau vor der Kommandantur Bautzen durchgemacht. Daraus schliesst Frau Hille, dass ihr Sohn Erhard zu dieser Zeit noch gelebt hat. Denn sie meint, dass die Russen an einem Toten kein Interesse haben.

So bittet sie Sie nun ihrerseits, die Nachforschungen nach ihren Söhnen forzusetzen. Sie dankt Ihnen schon heute für Ihre Mühewaltung. Sie gibt die Hoffnung nicht auf.

Mit freundlichem Grusse.

gez. Unterschrift, Pastor.

F.D.R.d.A.
oläslig namnteckning
/stämpel/

92.20.00

Engfeldt/MS.

100 tapp.

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

ang. Sjöborgsutredningen.

Stockholm den 11 Januari 1952. 19

Strängt förtroligt.

N:o

115

BIL

INK. D. N:o

AVD.

P

GR.

2

MML

kur

Broder,

De av beskickningen insända räkningarna för tjänste-
resor i ärendet Raoul Wallenberg skola attesteras av chefen
för politiska avdelningen, enär de skett på hans uppdrag. Jag
får därför av praktiska skäl på uppdrag av Dahlman framföra
en önskan, att dylika räkningar framdeles läggas i kuvert
till mig personligen. Jag kan då uppvisa räkningarna för Dahl-
man jämte eventuellt erforderliga hos mig förvarade handlingar
till ledning för hans attestering.

Engfeldt.

Attaché Knut Hammarskjöld,
Wien.

Exp. luv
17
10ms

Avskrift.

Avskrift av brev til dr Knut Petersson, HT,
från sorenskriver Ivar Arctander, daterat 4.1.52.

R2 Linn
19/12 51
Detta ligger och är daterat den
19/12 51 p. samma. Arctander har
ställt till vår värd förfrågan av fru Wallenberg
(från Dahlen). Från R. Arctander om fru Wallenberg
15/1 52. 15/1 52
Salat med R. R. 11/11 om detta 15/1 52
S.S.

Jeg var gla over å få Deres brev av 2 d.m. Jeg var nemlig redd for at jeg hadde skrevet så forbeholdent at ble misoppfattet. Da var jeg bundet av min hjemmelsmann. Hun heter fru Stousland Møller, er gift med fengselsprest Stousland Møller, Oslo. Selv er hun jurist og ekstraordinaer protokolfører i Høyesterett. Videre er hun aktivt medlem av den internationale barnehjelp for displaced barn.

Jeg finner heller ingen grunn når jeg nu skriver på å nevne til Dem vedkommende person. Han heter Stanislaus Lanyay og er magdayrisk fyrste. Hans far gift med Kronprins Rudolph av Østerrike Ungarn gemaline, prinsesse Stephanie, i det han var attacheret hende under et besøk Dronning Victoria innbød hende til i England etter den ulykkelige Meyerlingaffaere da Kronprinsen drepte både seg selv og en ung pike.

Fyrsten var attacheret de utelandske diplomater i Budapest. Han regnes selv for "displaced person" ikke for "ex enemi". Han har således ikke tilhørt "Pil Korsbevegelsen".

Russerne angrep Budapest og var iferd med å innta byen. Legationsråd (sekretaer?) Raoul Wallenberg, der som bekjendt tog seg av jøder hadde sa han til Fyrsten et betydelig beløp i schweizerfrancs sansynligvis mest i obligasjoner o.l. for 10 millioner francs, hva fru Stousland Møller opplyste til meg svarte til 20 millioner norske kroner. Wallenberg sa at han vilde reise over til de russiske linjer med beløpet i en suitcase. Fyrsten advarte på det bestemtteste mot dette och tilrådet avveventing av U.S.A. tropper (som altså kom for sent). Men Wallenberg holdt på sit. Han fikk en ungarsk adjutant, en bil og en chauffør fra fyrsten og drog. Senere fikk fyrsten positiv beskjed om at alle tre var skudte av russerne vel sansynligvis fordi Wallenberg hadde så store beløp som straks kunde omsettes på seg. Fyrsten hadde nevnt fru Stousland Møller at han fikk rede på adjutantens grav og senere også på Wallenbergs grav.

Russerne kom og Fyrst Lanyay oplevede russiske grusomheter. Således var patienter pleiersker og læger på et sykehus skudt. Deriblandt (blandt lægerne) var en naer slektning av fyrsten. Fyrsten selv ble som almindelig i Østeuropa tatt sammen med andre diplomater i fangenskap av russerne. Grunnen til at han ikke ble skudt er han ikke klar over. Imidlertid ble russerne interessert i at han var kromosomgriseroppdretter og kunde fremstille de svaere kromosomgriser. Russerne var svaert interessert derfor, skjøndt de selv har forbudt selve begreppet kromosomer.

Fyrsten kom tilbake til Budapest og klarte å flykte derfra til Østerrike og er nu i Salzburg adresse Reimer Strasse 55. Der gav han rapport til den svenske minister i Wien som reiste ned til ham. I Østerrike ble han advaret mot russiske tropper. Da hans og hans frue skulde reise med toget vistnok fra Salzburg stanset jernbanebetjeningen og sa at der i toget var russiske soldater som vilde skyte ham. Av hele fortellingen synes alene sidste del obskyr.

Han er også medlem av samme flyktingehjelp for displaced barn og reiser i den anledning til Sverige och Norge. I desember f.å. var han begge steder, i Stockholm kom han i forbindelse med en av redaktørene i Dagens Nyheter (ikke Tingsten). Denne opfordret ham til å gi beskjed til fru Wallenberg (RWs mor). Men fyrsten ønsket ikke å forstyrre hendes illusioner. I Oslo fortalte han historien til fru Stousland Møller under et besøk i deres hjem. Fruen gjør ikke noe hysterisk inntrykk. Dette er altså min historie. Er dette diktning er det i al fald god sådan. Jeg haaber å treffe Fyrsten i februar. Er det sansynligvis fusk skriver jeg ellers ikke. Men hverken fyrsten eller fru Stousland Møllers navn må nevnes i avisen.

Deres aerbødige

Ivar Arctander

Avskrift.

Avskrift av personligt brev till dr Knut Petersson
från sorensskriver Ivar Arctander, daterat 19.12.5

Raoul Wallenberg.

Mandag og tirsdag traf jeg i Oslo en dame som er jurist
og foruten sit borgerlige yrke arbeider for displaced persons.

Jeg er ikke berettiget til å oppgi hendes navn, men da
er ikke hendes navn det kommer an på når dette ikke oppgis.
Men jeg fik anledning til å underrette Dem om at den svenske
minister i Wien har opptatt rapport i en by i U. S. Zone hvor-
av fremgik at en mann som hadde den nøieste rede på diplo-
materne i Budapest vet positivt at Raoul Wallenberg ble
skudt av russerne på et vis som er i en viss grad forståelig
og at hans grav finnes.

Da der er fare for vedkommende mann hvis hans navn
publiceres, i det russerne forfølger ham, så skriver jeg som
jeg gjør.

Såfremt det Svenske Utenriksdepartement har lagt skjul
på en slik rapport kan der tenkes grunne derfor, fordi det
russiske inntok i Budapest kan ha været svært livlig.

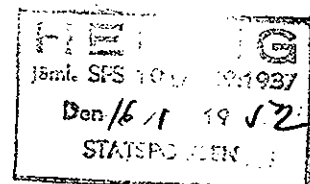
.....

P 2 *lapp*
Avskrift.

Överlämnad 16/52 ar

Kon. Danielsson

- 55 -

B.

24.12.51.

223/3896

16.1.52

P 2 *lapp*

B 827

A. 2
AA
SS
17/1

Julien Löwheim, en av de tre norrmön som i juli 1947 överfördes från ryska interneringsläger i Kiev-distriktet till ett läger vid Lenningrad och därifrån hemsänd, har omtalat följande

pa

Vintern 1946-47 uppehöll han sig som fånge i olika fångsläger i Kiev-distriktet. Hovedlägret - Darnitzlägret - som han egentligen tillhörde låg också utanför Kiev. I själva Kiev låg ett annat stort läger - Bunkerlägret. Han var vintern 1946-47 på båda dessa läger, och han var också ute på små läger som hörde under ett huvudläger.

Han kan erinra sig att han en gång denna vinter träffade en fånge, som uppgav sig vara svensk och att han var läkare, men han kan icke erinra sig när det var på vintern eller vilket läger det var. Löwheim tror sig ha hört namnet på vederbörande fånge men han kan icke erinra sig det. Han tror icke att han har hört namnet Raoul Wallenberg i samband med denne.

Löwheim är säker på att denne fånge talade mycket god svenska. Han antager att han och den finske medborgaren Johannes Hausmann - som han var internerad tillsammans med - hälsade på vederbörande fånge samtidigt. Löwheim tror att vederbörande fånge omtalade att han kom med transport öster ifrån och att han skulle sändas norröver. Detta kan troligen vara grunden till Löwheim såg vederbörande fånge bara en enda gång.

Vederbörande talade inget om sig själv, varför han kommit i fångenskap eller hur länge han varit i fångenskap.

Löwheim ger detta signalement på vederbörande:

c:a 35 år, minst 180 cm. lång, (Löwheim är själv 180 cm. lång och han är säker på att vederbörande var minst lika lång) kraftigt byggd, runt ansikte, hög panna, rött helskägg, tunt blont hår - men icke skallig.

Vederbörande var bl.a. iklädd en grågrön militärjacka av helylle och med 4 stora utanpåsydda fickor. Grunden till att Löwheim speciellt lade märke till denna jacka var att den varken var rysk eller tysk. De övriga fångarna voro iförda ryska uniformer.

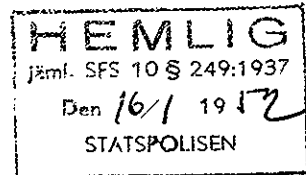
Löwheim har icke senare sett vederbörande fånge, och han har heller icke hört någon annan som har varit i kontakt med honom.

Löwheim omtalar att det icke var så sällan som tyska ss-officerare utgav sig för att vara skandinaver, då det var allmän uppfattning att skandinaverna fick bättre behandling i lägren, men han tror icke att så var fallet med den omtalade fången.
22.12.1951.

Coll/

P 2 Junt Röd lapp.

Ykt. 16/1

223/332

16.1.52

P 2 Junt

Jkt. Kinnhörn,
Bonn 18/1 52.

P.M.

AM
SS
17/1
över samtal med italienska konsulattjänstemannen
Romeo Moschetti, anställd vid italienska konsulatet i
Hamburg och boende under adress Oberstrasse 103 I,
telefon , den 7/1 och den 9/1 1952 i Hamburg
i närvaro av författaren Rudolph Philipp.

Beträffande sin person uppgav Herr Moschetti, att
han tjänstgjort i den italienska diplomatiska karriären
dels vid det italienska konsulatet i Stuttgart och vid
ett under kriget i Odessa upprättat tillfälligt itali-
enskt konsulat, som då de tyska trupperna reti-rerat ur
Ryssland förflyttats till den italienska beskickningen
i Bukarest, där han innehade ställning som 2:e sekre-
terare. Chef för beskickningen i Bukarest var vid den-
na tid minister Odenigo och som förste sekreterare
tjänstgjorde den i dr. de Mohrs berättelse omnämnde
Trandafilo.

Moschetti, som är född den 17/10 1908 i Odessa,
talar och förstår ryska språket och dessutom talar han
nästan felfri tyska. Vidare behärskar han franska
språket.

Den 13 september 1944 omhändertogs Moschetti till-
sammans med de övriga italienska diplomaterna i Buka-
rest, och den 24 september 1944 (att det var den 24
september erinrar han sig bestämt enär hans födelsedag

efter den gamla ryska stilen inföll just den 24 september) blev han tillsammans med Trandafilo och den tyske generalkonsuln i Bukarest, Gregori, (tilldelad den tyska beskickningen i Bukarest såsom representant för Goebbels propagandadepartement) förda i ryskt militärflygplan till Moskva, där Moschetti tillsammans med Trandafilo och Gregori natten till den 25 september 1944 blevo inspärrade i Lefortovskajafängelset i cell nr: 115 i 3:e våningen (Moschetti sade visserligen 2:a våningen, men därvid räknar han ej med bottenvåningen). Denna cell låg i flygel IV i sydvästra delen av fängelset. Under sin vistelse i detta fängelse upptäckte herr Moschetti, att dr. de Mohr befann sig i samma fängelse och närmare bestämt i flygel I, d.v.s. mitt emot flygel IV, och i samma våningsplan.

I cell 115 hölls herr Moschetti arresterad tillsammans med Trandafilo och Gregori till fram på våren 1948, då han tillsammans med de båda andra flyttades över till cell 136 i flygel II, d.v.s. den sydöstliga vinkelutbyggnaden i fängelset. Efter 4 á 5 veckor flyttades de på nytt, denna gång till cell, troligen 128, även ^{den} belägen i samma våningsplan.

Under 1949, troligen i april, flyttades Gregori från cell 128, och därefter har herr Moschetti icke hört något från honom och vet ej, om Gregori blivit dömd till något straff.

Herr Moschetti och Trandafilo fingo kvarstanna i samma cell till slutet av juli 1949. Någon ny cell-

kamrat fingo de icke. Vid sistnämnda tidpunkt förflyttades Trandafilo till någon annan cell, och Moschetti satt ensam i cell 128 under 8 å 10 dagar, varefter han överfördes till cell troligen nr: 96 i 2:a våningen (enl. vår terminologi 1:a våningen) I cell 96(?) kvarhölls han till september 1949 - hade ej någon cellkamrat -, då han förflyttades till cell 37 i bottenvåningen (Erdgeschoss). I cell 37 befann sig en tysk överstelöjtnant von Österreich, vilken befann sig i ett fruktansvärt mentalt tillstånd, så att han icke ens förstod att hålla rent i cellen. Denne von Österreich skall sedermera ha avlidit, enligt vad herr Moschetti erfarit.

Tre eller fyra dagar efter det herr Moschetti flyttats över till cell 37 infördes ytterligare en man i cellen. Denne visade sig sedermera identisk med en ungersk medborgare, fil.(?) doktor Zoltan Rivo, eventuellt de Rivo. Dr. Rivo var vid den tidpunkten ungefär 34 år gammal. Han hade tjänstgjort vid universitetet i Bukarest och där omhändertagits av ryssarna samt blivit förd till Moskva där han fängslats. I början av samvaron i cell 37 hade dr. Rivo varit mycket tillbakadragen och nästan skygg. Till sin natur var han f.ö. alltid svårtillgänglig. Moschetti hade även själv varit försiktig i sitt uppträdande mot dr. Rivo, ty med sitt långa skägg hade han mest påmint om någon rysk pope och Moschetti var alltid på sin vakt mot sådana som kunde tänkas vara inspelade som cellspioner. Gemensamma mentala övningar, bl.a. hade Moschetti försökt lära sig lite ungerska, hade dock fört dem närmare

varandra och sedan von Österreicher i december 1949 förts bort från cell 37 hade de varit hänvisade till varandras sällskap för att fördriva tiden. Dr. Rivo hade då berättat en del om sig själv och om sina fängelsekamrater. Dr. Rivo hade före sammanträffandet med herr Moschetti suttit i en cell i 3:e (efter vår terminologi 4:e) våningen, och där hade han delat cell med ett flertal personer, och med ledning av de från dr. Rivo erhållna namnuppgifterna hade herr Moschetti gjort upp en förteckning, vilken vi fingo låna för att göra avskrift. Denna namnlista upptager följande namn. (Man får dock icke tolka denna namnlista så, att dr. Rivo haft samtliga dessa personer som cellkamrater, utan en del av dessa personers namn hade dr. Rivo erfarit vid samtal med andra landsmän).

Megyesy - Schwarz, Alfons. Hade något uppdrag att sköta, ungerska uppdrag (Affari/ungherese) i Budapest. (24.IX.1944 - 2.IX.1950 - avser tydligen tiden, då han befann sig i Ryssland). Hans broder: Ärkebiskop Robert M. vescovo(?) a Veszprin. Hans fader: general Eugenio M. Sopron, Meinetele(?) 6.

Barna, överste vid militäravdelningen i Bukarest. (24.IX.1944 - 1948).

Szokacs Janos, anknuten till ungerska handelslegationen i Sofia (X 1944 - IX 1950).

Szöke, Emő, överste, vid militäravdelningen i Sofia (X 1944 - 1948).

Jakab, Margit, sekreterare hos tjänstemannen vid handelsavdelningen Dr. Szokacs i Sofia (X 1944 - IX 1950).

Laub, Emil, (X 1944 - 1.IV.1950)

Prokes, Stefan vid legationen i Sofia.

(X 1944 - 14.II.1950). Avliden den 14.II.1950 i fängelset. Han befann sig då i en cell tillsammans med doktor Grazia. Broder: E. Ernst, Wien, Naglergasse 9 II.

Katona, Sandor, chaufför vid legationen i Sofia.

(X 1944 - XII 1945).

Verebej, Rudi, radiotelegrafist vid ungerska legationen i Sofia. (X 1944 - IX 1950). F.d. anställd vid Tuñgsram i Budapest. Hustrun i Budapest, där hon innehar eller förestår en blomsteraffär i närheten av kyrkogården ej långt från "Keleti Paja Udvar".

Aracky, Pál, (X 1944 - 1.IV.1950)

Rivo, Zoltan, fadern Pal, Uj Czanálos (m.Zemplin)

(X 1944 - IX 1950). (Alla tre vid universitetet i Sofia).

Hätz, Otto, överste, förut knuten till ungerska militäravdelningen i Sofia (efterträddes av Szoke).

År 1945 redan under den ryska ockupationen av Budapest synes han ha varit militärkommendant i Budapest (-IX 1950).

Wert, Heine, general. Synes ha varit chef för de ungerska stridskrafterna i slutet av 1943. (- V-IX 1950).

X Szerghej, i tjänst vid ungerska legationen i Sofia. Av ryskt ursprung. Dömdes 1947 till döden. Som följd av nådeansökan ändrades dödsstraffet till 15 års straffarbete (jag tror på ön Sachalin).

Beträffande Prokes, Stefan meddela också: Maria Faderni, Wien, Marianenweg 13, som har en son tillsammans med honom.

Under samtalen med dr. Rivo erfor herr Moschetti även, att dr. Rivo genom knackningar från en granncell fått reda på, att en svensk befann sig i granncellen. Denne svensk hade enligt vad dr. Rivo hört sänts i något offentligt uppdrag från Sverige till Budapest 1942 - 1943 för att skydda judarna mot tyskarna. Herr Moschetti förklarar, att han skrivit ned denna anteckning just så som dr. Rivo uppgivit, men vid närmare eftertanke sade han sig förstå, att tidsuppgiften måste vara felaktig, enär tyskarna kommo till Budapest först i april 1944. Herr Moschetti hade utan att reflektera skrivit ned vad dr. Rivo yttrat, och detta anser han vara ett bevis på att det icke är någon efterkonstruktion av honom själv ty i så fall hade han icke gjort sig skyldig till en sådan tankelapsus. Dr. Rivo hade icke sagt, att det var något diplomatiskt uppdrag i egentlig mening eller att svensken skulle ha varit någon diplomat. Om dr. Rivo nämnt svenskens namn kunde herr Moschetti icke erinra sig. I varje fall sade honom namnet Wallenberg intet. Några ytterligare detaljer om den okände svensken hade dr. Rivo icke meddelat herr Moschetti.

Bland dr. Rivos cellkamrater hade en del tyskar befunnit sig, och det var dessa som uppehållit kontakt med granncellen där den okände svensken skulle ha befunnit sig. En av tyskarna hette dr. Albert Laarmann, född 1898. Han hade uppgivit sig vara radiotelegrafist (Funker), men det hade sedan blivit klart för herr Moschetti, att Laarmann varit chef för informationstjänsten vid tyska beskickningen i Bukarest, där han tillfångatogs av ryssarna 1944. Dr.

Rivo hade omtalat, att Laarmann tagit lektioner i latin för dr. Rivo under den gemensamma fängelsevistelsen.

En annan av tyskarna var en dr. Karl Weissberger, tysk diplomat, som tidigare tjänstgjort vid det tyska generalkonsulatet i Pretoria. Han tillfångatogs tillsammans med Gregori i Bukarest. Weissberger kvarhölls blott något mer än 2 år hos ryssarna. Herr Moschetti anser, att han frigavs, enär han icke ansågs vara någon betydande person. Före sin tjänstgöring i Bukarest hade han tjänstgjort i Odessa. Hans chef hade varit en greve Adélmann.

En tredje tysk hette Dietl och var överste. Ej att förväxla med general Dietl. Överste Dietl hade tjänstgjort i Grekland och Rumänien.

Laarmann har släktingar i Tyskland, och dessa ha gjort stora ansträngningar för att få tillbaka honom från Ryssland. En av dessa släktingar är Regierungs- direktor Jess, "Senatskanzlei" i Hamburg. En annan är Laarmanns svåger (?) Generalstaatsanwalt, Dr. Meyer-Adich från Oldenburg, där han är boende.

Dr. Rivo torde ha suttit tillsammans med Laarmann 8 - 12 månader. Herr Moschetti utgår från, att det måste ha varit någon annan än dr. Rivo, som tagit emot signalerna från granncellen, ty dr. Rivo var säkerligen ej lämpad för dylika uppgifter. Den som mest lämpat sig därför borde ha varit just Laarmann, som ju gällt för radiotelegrafist. Herr Moschetti ansåg, att idiotsystemet", d.v.s. 1 knackning för a, 2 för b, etc. ej kan ha tillämpats vid lämnandet av längre meddelanden, enär

knackningarnas antal bliver allt för högt för bokstäver, som ligga långt bort från alfabetets början. Därför måste morserings-systemet ha använts och för dettas användande måste en relativt tränad telegrafist ha funnits till hands.

Innan dr. Rivo kom över till Moschettis cell hade han haft två ungrare som cellgrannar. Dessa ovoro de förenämnda János Szokacz och Emil Laub, och dessa tre hade varit cellkamrater under troligen 2 á 3 månader.

Dessförinnan hade dr. Rivo haft Laarmann och överste Dietl som cellkamrater.

Vidare hade dr. Rivo haft de båda ungrarna Stefan Prokes och Rudi Verebej som cellgrannar under för herr Moschetti obekant tid. Det var herr Moschettis uppfattning, att Laarmann och Dietl varit dr. Rivos cellkamrater närmast före Szokacz och Laub men detta antagande kan vara fel, ty herr Moschetti omnämnde, att dr. Rivo berättat, att han tagit det som ett gott omen, då han efter flera års fängelsevistelse äntligen fick landsmän som cellgrannar. Tidigare hade han ständigt suttit tillsammans med utlänningar. Såväl dr. Rivo som hans landsmän hade trott, att ryssarna äntligen beslutat sig för att sända hem dem. När han så fördes ned till Moschettis cell blev han åter mycket nedstämd.

Huruvida nu ordningsföljden bland dr. Rivos cellkamrater varit Laarmann - Dietl - och därefter Stefan Prokes - Verebej samt sist Szokacs - Laub eller ej, så var det herr Moschettis uppfattning, att den sista delen av den tid som kan komma ifråga för den okände svenskens vistelse i dr. Rivos granncell måste ha inträffat under första hälften

av 1949. Herr Moschetti tillade dock, att han icke alldeles bestämt kan fixera tidpunkten.

Beträffande Verebej uppgav herr Moschetti, att även denne i likhet med Laarmann var radiotelegrafist och han hade tjänstgjort vid ungerska legationen i Sofia.

+ + + +

Den tidigare omnämnde Otto Hatz hade såsom framgår av herr Moschettis lista tidigare tjänstgjort i Sofia. Under den ryska ockupationen av Budapest blev han dock militärkommendant i Budapest. Emellertid hade någon tysk underrättelseagent angivit honom för ryssarna, vilka häktat honom och fört honom till Lefortovskajafängelset samt sedan till Butyrkafängelset. Han hade varit mycket obstinat i sitt uppträdande och skrev t.o.m. sitt namn på väggarna i fångelset. Hatz' fängslande och dr. Rivos uppgift om den okände svensken hade kommit Moschetti att göra den reflektionen, att allting tydligen var möjligt för ryssarna, då det gällde att fängsla människor, då såväl deras egna medlöpare som neutrala personer, som t.o.m. motarbetat tyskarna, utan åtskillnad blevo kastade i fångelse.

+ + + +

Natten mellan den 31 mars och den 1 april 1950 fördes herr Moschetti och dr. Rivo från Lefortovskajatill Butyrkafängelset. På grund av samtal som herr Moschetti kunnat avlyssna bland den ryska fångelsepersonalen och även på grund av vissa ljud som hördes i fångelset anser herr Moschetti, att en mycket stor grupp

av fångar flyttades över till Butyrkafängelset samtidigt med honom, uppskättningsvis torde 200 á 300 fångar ha flyttats över under de tre nätter, som överflyttningen pågick.

Butyrkafängelset är i motsats till Lefortovskajafängelset mycket stort (ein Riesengefängnis). I Butyrkafängelset placerades herr Moschetti och dr. Rivo i en gemensam cell i 3:e (efter vår beteckning 4:e) våningen. Detta var den s.k. sjukavdelningen (på ryska isolatorium), och förhållandena voro här något bättre i det att maten var något rikligare och bättre.

Så särskild fråga förklarade herr Moschetti, att det mycket väl kunde hända, att fångar, som hölls fängslade i Lefortovskajafängelset kunde överföras till Ljubianka för förhör, och dessa förhørsperioder kunde utsträckas ända upp till ett år. Sålunda var den italienske ministern Odégo ett helt år i Ljubianka, där han underkastades stränga förhör. Herr Moschetti hade själv varit i förhör under tre dagar i Ljubianka. Vidare förekom det ofta, att sjuka fångar fördes från Lefortovskajafängelset till Butyrka, där det fanns sjukavdelning.

Bland fångar i Lefortovskajafängelset, vilka under viss tid förts till Ljubianka erinrade sig herr Moschetti sin landsman Tozzi samt tyske pressattachén i Ankara, Schmidt du Monde.

Fram mot hösten 1950 stod det klart för herr Moschetti att någon ändring snart skulle inträffa. Ryssarna hade nämligen börjat öka matransonerna och intresserade sig mer för fångarna. I september 1950 blev hela den italienska gruppen förd från Moskva till Wiener-Neustadt, där de in-

kvarterades i ett läger under en månad. Endast en person, en kvinna, hade avlidit under fängelsevistelsen. Som allmänt intryck ansåg sig herr Moschetti kunna säga, att behandlingen var relativt human i fängelserna i Moskva. Någon direkt tortyr hade icke förekommit, men förhören voro mycket tröttande, enär de nästan alltid höllos på nätterna. Födan var genomgående dålig och otillräcklig, men herr Moschetti hade lyckats hålla sig tämligen bra uppe bådeⁱ kroppsligt och själsligt hänseende. Han hade ständigt försökt äta allt vad han kunnat få och då han kunde ryska språket hade han försökt att få lite extra matportioner, vilket stundom lyckats. Genom ständiga kroppsövningar hade han hållit kroppen i god form och genom språkövningar m.m. hade han tvingat hjärnan att arbeta. Det visade sig också sedan vid frigivningen, att herr Moschetti var den, som bäst klarat fängelsetiden i såväl kroppsligt som mentalt hänseende, och så snart han kom i förbindelse med sina landsmän, hade han börjat göra anteckningar om namn på sådana fångar, som han på ett eller annat sätt kommit i förbindelse med eller hört andra omnämna. Några av hans landsmän hade varit totalt nere i mentalt hänseende. Sålunda kunde t.ex. dr. de Mohr icke ens erinra sig sin svärfaders namn, och några uppgifter om namn på medfångar hade dr. de Mohr icke kunnat lämna med undantag för ett namn på hans cellkamrat, tyske medborgaren Supprian, då herr Moschetti under hösten 1950 talade med honom. Under 1951 hade herr Moschetti icke talat med honom.

Vid återkomsten till Italien hade minister Odenigo uppdragit åt herr Moschetti att skriva ut en lista med

namnen på de fångar, som herr Moschetti kunnat uppsnappa namnen på. Under fängelsevistelsen hade herr Moschetti på alla sätt försökt få så stor kännedom som möjligt om sina medfångar, och det var särskilt genom sina iakttagelser på väg ned till promenaderna i de små promenadgårdarna på fängelsegården, som herr Moschetti kunde skaffa sig kännedom om en del av sina medfångar. Fångar från flygel I och från flygel IV fördes samtidigt ned till skilda rastgårdar och vid passerandet utför trapporna kunde fångarna se varandra åtminstone vid vissa tillfällen. I rastgården hade herr Moschetti med en metallbit, som han brutit loss från sin säng, lyckats göra ett hål i väggen till den intilliggande rastgården, och på så sätt hade han då och då kunnat få en överblick över vilka fångar, som befunno sig där. I regel hade han i fängelset innehaft en liten blyertsstump, och detta hade underlättat hans ansträngningar att hålla en del namn i minnet, vilka namn han erhållit genom knackningssystemet. Han lyckades hålla kontakt med fångar såväl i grannzellen som i cellerna över och under honom. Genom anlitande av en tékittel som resonansbotten hade det t.o.m. lyckats förstärka ljudet, så att enstaka ord kunnat höras genom väggen till granncellen.

I enlighet med minister Odenigos uppdrag hade herr Moschetti gjort upp en förteckning, upptagande ett sextio-tal namn på tyskar, som befunno sig i Lefortovskaja eller Butyrkafängelset. Som sista punkt på denna lista upptog han den okände svensken i enlighet med dr. Rivos uppgift. Den ordagranna lydelsen är:

"Ein Schwede, dessen Name ich nicht kenne, Zellen-nachbar eines Ungarn Dr. Zoltan Rivo, welcher später in Jahren 1949-1950 mein Zellen-kamerad war. Dieser Schwede wurde 1942 - 1943 (?) nach Budapest geschickt um sich nach Möglichkeit dem Schutz von Juden gegen die deutschen Rassengesetze zu widmen."

Denna lista lämnade herr Moschetti till vederbörande tjänsteman i italienska utrikesdepartementet vid något tillfälle antingen i slutet av oktober eller i början av november 1950, och han hoppades, att utrikesdepartementet sedan skulle vidarebefordra uppgifterna till vederbörande instanser. Själv var han icke i stånd att företaga någon tjänsteåtgärd, ty förhållandet var i själva verket så, att såväl han som hans återvändande kollegor betraktades med skepsis. Å ena sidan ville man låta påskina, att de voro fascister och å andra, att de kunde misstänkas för att ha blivit kommunister. Herr Moschetti anförde, att italienska staten icke på något sätt tagit sig an Moschettis familj och icke betalat ut ett öre till familjen under hela den tid, Moschetti varit fängslad och ej heller efter hans återkomst.

Med hänsyn till sin osäkra ställning - herr Moschetti innehar en anställning vid italienska konsulatet i Hamburg, vilken närmast kan betecknas som en arvodsbefattning, ville herr Moschetti icke överlämna en kopia till oss av den av honom uppgjorda listan, enär han fruktade, att det skulle kunna bli komplikationer, om svenska utrikesdepartementet gjorde någon förfrågan hos italienska utrikesdepartementet. Han trod-

de sig förstå, att vederbörande i italienska utrikesdepartementet icke vidarebefördrat de av honom lämnade uppgifterna, och han hade själv tillställt Suchdienst i Hamburg en kopia av listan, då han för några månader sedan kom till Hamburg. Då den italienska ministern i Bonn på hösten 1950 skulle avresa till Bonn och lämna sina ackreditivbrev till dr. Adenauer hade ministern bitt Moschetti giva honom en kopia av den till italienska utrikesdepartementet ingivna listan. Herr Moschetti hade då i största hast under den kommande natten måst skriva ut en lista efter sina originalanteckningar, så att ministern kunde få den med sig följande dag. Denna lista upptog ytterligare 2 eller 3 namn, som herr Moschetti fått reda på. Överlämnandet av lista nr: 2 till italienske ministern skedde någon gång mellan 25/11 - 5/12 1950.

Då jag kände till, att Moschettis lista upptog även namnet Roedel, frågade jag honom, hur han fått kännedom om detta namn och om det var dr. de Mohr, som möjligtvis lämnat detta namn. Herr Moschetti förklarade, att han icke erhållit denna namnuppgift från dr. de Mohr, utan herr Moschetti hade själv sett Roedel i fängelset och han kände igen honom från Bukarest.

På fråga om Ronchi bidragit med några namnuppgifter förklarade herr Moschetti, att Ronchi befann sig i ett djupt deprimerat tillstånd och att han lidit mycket hårt av fängelsevistelsen, varför han icke kunnat bidra med några uppgifter, detta så mycket mer som han talade endast italienska.

Med tanke på, att Mochetti av allt att döma haft

ögonen med sig och då fångar från just flygel I, där Wallenberg efter de Mohrs utsago skulle ha suttit från april 1945 till fram mot slutet av 1946, fått gå ned till rastgården samtidigt med Moschetti, uppvisades några fotografier av Wallenberg för honom, men han kunde ej känna igen Wallenberg.

Som ett bevis på att fängelseledningen uppträder korrekt anförde herr Moschetti bl.a. att han t.ex. återfick både sitt armbandsur och sin reservoirpenna, då han frigavs. Behandlingen på sjukavdelningen var relativt god, och synbarligen gjorde läkaren och ledningen i övrigt vad göras kunde för att fångarna skulle förbli vid liv och hälsa.

Konklusion:

Av särskilt intresse anser undertecknad vara, att herr Moschettis från dr. Rivo erhållna uppgift om att den okände svensken (Wallenberg) förvarats i en cell i översta våningen (den 4:e) sammanfaller med dr. de Mohrs uppgift, när han talar om att han genom tyske medborgaren Bergemann erfarit, att en svensk diplomat vid namn Wallenberg suttit i en cell i 4:e våningen.

Som personlig uppfattning av vittnet Moschetti vill jag framhålla, att han gav ett mycket gott intryck. Säkerligen är han norditalienare till ursprunget och hans utseende påminner alls ej om den genomsnittlige italienaren. I motsatts till dr. de Mohr var han aldrig så "tvärsäker" på ett visst datum utan måste tänka

efter och stundom korrigerar sig själv. Detta styrker mig i min uppfattning, att han icke hade lärt in någon läxa utan försökte komma fram till verkliga förhållanden på ett normalt sätt. Jag anser därför, att man kan fästa stor betydelse till hans utsago.

Till sist bör framhållas, att dr. Zoltan Rivo tro-
ligen ännu ej återkommit från Ryssland, såvitt herr Moschet-
ti. erfarit. Han har varit i viss förbindelse med dr.
Rivos fader och låtit honom förstå, att sonen levde på
hösten 1950.

Stockholm den 16 januari 1952.

(Otto Danielsson)

Avskrift. (av Hordet's - lista, re j.m. 16/11 52 av
Danielian)

MEGYESY - SCHWARZ Alfons, Incaricato d'Affari ungherese
a Bucarest. (24/IX/1944 - 2/IX/1950)

Suo fratello: Monsignor Robert M. vescovo(?)
a V e s z p r i n. Suo padre: generale Eugenio
M. S o p r o n, Meinetelep(?) 6

BARNA colonello, addetto militare a Bucarest.
(24/IX/1944 - 1948)

SZOKÁCS János addetto commerciale Legazione ungherese
a Sofia. (X/1944 - IX/1950)

SZÖKE Emő colonello, addetto militare Sofia (X/1944
- 1948)

JAKAB Margit segretaria dell'addetto commerciale dr.
Szokacs, Sofia. (X/1944 - IX/1950)

PROKES Stefan della legazione di Sofia. (X/1944 -
14/II/1950) Deceduto il 14/II/1950 in prigione.
Si trovava allora in cella con il dott. Grazia.
Fratello: E. Ernst, W i e n Naglergasse 9 - II
piano, int.11 (prof.)

KATONA Sándor autista legazione Sofia. (X/1944 - XII
1945)

VEREBEJ Rudi radista Legazione ungherese Sofia.
(X/1944 - IX/1950). Ex impiegato presso la Tungs-
ram, Budapest. Moglie a Budapest, dove gestisce
un negozio di fiori vicino al cimitero nei pressi
del "Keleti Paja Udvar".

ARACKY Pál, (X/1944 - 1/IV/1950)

LAUB Emil, (X/1944 - 1/IV/1950)

RIVO Zoltan, padre Pál, Uj Csanálos (m. Zemplin)

(X/1944 - IX/1950) tutti e tre laureati horisisti presso l'Università di Sofia.

HATZ Otto, colonello, ex addetto militare ungherese a Sofia (predecessore di Szoke). Nel 1945 già al tempo dell'occupazione russa di Budapest sembra sia stato comandante militare di Budapest. (- IX/1950)

WERT Heine, generale. Sembra sia stato capo delle Forze Armate ungheresi fino al 1943.
(V-IX/1950)

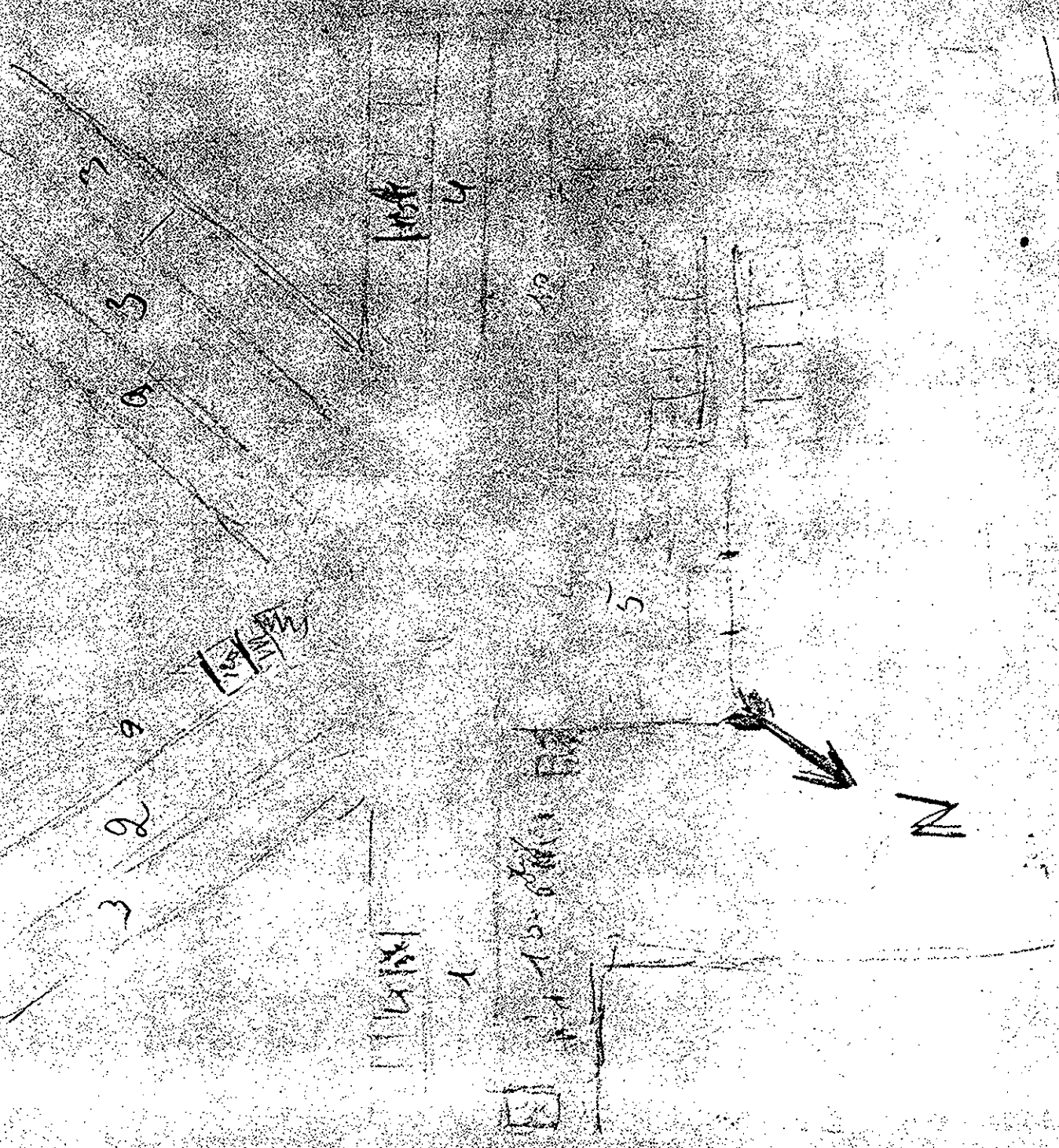
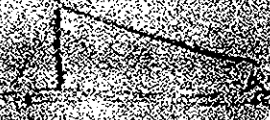
X Szérghej, inserviente Legazione ungherese di Sofia. Di origine russa. Nel 1947 é stato condannato a morte. In seguito a domanda di grazia la pena capitale fu commutata in 15 anni di lavori forzati (credo sulla isola di Sachalin)

Per PROKES Stefan avvisare anche: Maria Faderni, Wien, Marianenweg 13, che ha un figlio da lui.

Vidimeras:

Dr. Josef Prokès Maria Faderni

Skiss ritad av herr Rönnes Moncler
9. 1. 1952 om Sjöbäck.

KUNGL.
SVENSKA AMBASSADEN

Köpenhamn den 14 januari 1952.

2 bil.

Förtroligt.

75.

15.1 1952		
P	2	Eu I

Broder,

Sedan jag till utrikesministeriet framfört den i Ditt handbrev den 13 sistlidne september anbefallda begäran om förhör med hemvändande krigsfångar får jag härmed i avskrift jämte bilaga överlämna ett numera ingånget svar av den 11 dennes. Som framgår därav ha 8 av de 14 danskar som återkommit ävensom en tysk förhörts. Materialet synes icke innehålla någon upplysning som kan hänfö-
ras till Raoul Wallenberg.

Vin tjänare
H. Barb. Fris

Utrikesrådet Dahlman,
Utrikesdepartementet.

Avskrift.

p 2 Eu I
75

UDENRIGSMINISTERIET

P.J.IV.j.nr.6.U.411.f.

1 bilag.

København, den 11. januar 1952.

Kære Hr. Baron,

I fortsættelse af mit brev af 25. september 1951 vedrørende spørgsmålet om, hvorvidt de fra sovjetisk krigsfangenskab senest hjemvendte danske statsborgere måtte have kendskab til, om der i sovjetiske krigsfangelejre hensidder svenske statsborgere, vil jeg gerne meddele, at 8 af de 14 hjemvendte danske statsborgere tillige med en sammen med disse løsladt tysk statsborger, hvilken sidste har været afhørt af politimesteren i Aabenraa under et ophold her i landet, hidtil har afgivet forklaring om deres mulige kendskab til svenske statsborgere, der måtte opholde sig i sovjetisk krigsfangenskab. Af afhøringerne fremgår det imidlertid, at ingen af de pågældende under deres fangenskab har truffet svenske statsborgere og ej heller har de kunnet give positive oplysninger om, hvorvidt der befinder sig svenske statsborgere i sovjetiske krigsfangelejre.

Samtlige afhørte har afgivet forklaring om deres kendskab til en person ved navn Knud Gustavson, der udgiver sig for at være svensk statsborger, men formentlig er tysk, hvorhos en enkelt har omtalt en person kaldet Francke, som gav indtryk af at være svensk, men ifølge rigspolitiets oplysninger er identisk med tysk statsborger Carl Heinz Walter Francke.

For den interesse det muligt måtte have for vedkommende svenske myndigheder tillader jeg mig til fortrolig underretning at vedlægge afskrift af den af rigspolitiets efterretningstjeneste efter afhøringerne udfærdigede notits af 15. december 1951.

Så snart udenrigsministeriet modtager underretning om resultatet af afhøringerne af de øvrige 6 fra Sovjetunionen løsladte danske statsborgere, vil jeg tillade mig at vende tilbage til sagen.

Med venlig hilsen
Deres hengivne
Ivar Brun

Hans Excellence
Baron Hans Beck-Friis, S.K. af Dbg.,
Kgl. svensk Ambassadør i København.

143

Avskrift.

UDENRIGSMINISTERIET

1 bilag.

P.2 Eu 75
P.J.IV.j.nr.6.U.411.f.

København, den 11. januar 1952.

Kære Hr. Baron,

I fortsættelse af mit brev af 25. september 1951 vedrørende spørgsmålet om, hvorvidt de fra sovjetisk krigsfangenskab senest hjemvendte danske statsborgere måtte have kendskab til, om der i sovjetiske krigsfangelejre hensidder svenske statsborgere, vil jeg gerne meddele, at 8 af de 14 hjemvendte danske statsborgere tillige med en sammen med disse løsladt tysk statsborger, hvilken sidste har været afhørt af politimesteren i Aabenraa under et ophold her i landet, hidtil har afgivet forklaring om deres mulige kendskab til svenske statsborgere, der måtte opholde sig i sovjetisk krigsfangenskab. Af afhøringerne fremgår det imidlertid, at ingen af de pågældende under deres fangenskab har truffet svenske statsborgere og ej heller har de kunnet give positive oplysninger om, hvorvidt der befinder sig svenske statsborgere i sovjetiske krigsfangelejre.

Samtlige afhørte har afgivet forklaring om deres kendskab til en person ved navn Knud Gustavson, der udgiver sig for at være svensk statsborger, men formentlig er tysk, hvorhos en enkelt har omtalt en person kaldet Francke, som gav indtryk af at være svensk, men ifølge rigspolitiets oplysninger er identisk med tysk statsborger Carl Heinz Walter Francke.

For den interesse det muligt måtte have for vedkommende svenske myndigheder tillader jeg mig til fortrolig underretning at vedlægge afskrift af den af rigspolitiets efterretningstjeneste efter afhøringerne udfærdigede notits af 15. december 1951.

Så snart udenrigsministeriet modtager underretning om resultatet af afhøringerne af de øvrige 6 fra Sovjetunionen løsladte danske statsborgere, vil jeg tillade mig at vende tilbage til sagen.

Med venlig hilsen
Deres hengivne
Ivar Brun

Hans Excellence
Baron Hans Beck-Friis, S.K. af Dbg.,
Kgl. svensk Ambassadør i København.

143

Politiets Efterretningstjeneste.

N O T I T S.

Lørdag d. 15. december 1951.

Ved en af 8 af de i juli måned i år fra sovjetrussisk krigsfangenskab løsladte danske statsborgere samt af den samtidig løsladte tyske statsborger, Burchardt Berg, foretagen afhøring om de pågældendes kendskab til, hvorvidt der i sovjetrussisk krigsfangenskab befinder sig svenske statsborgere, er oplyst følgende:

✓ Dansk statsborger Hans Adolf Christian Carl Viggo CHRISTENSEN, har forklaret, at han i lejr nr. 7062/4 i Kiev var sammen med en svensktalende mand, vistnok fra Göteborg. Pgl. hed Francke, men kpt. erindrer ikke hans fornavn. Pgl. fortalte, at han havde været i koncentrationslejr i Tyskland, hvorfra han blev russisk krigsfange. Midt i april 1949 blev der foretaget omflytninger fra lejren, og kpt. blev flyttet til lejr nr. 13 ved Kiev. Hertil kom den omhandlede Francke også. I sommeren 1949 blev Francke stillet for en krigsret, idet han havde nægtet at arbejde. Der skete ham imidlertid ikke noget, og han kom tilbage til lejren igen. Kort tid efter blev han flyttet fra lejr 13 tilbage til lejr 4, hvor man var ved at ordne en transport. De sidste oplysninger, der er kpt. bekendt, er, at pgl. kom med på en transport til Tyskland, og hvad der derefter videre er sket med pgl., ved kpt. ikke.

Man fik absolut indtrykket af, at pgl. var svensker, både ved hans tale og væremåde. Kpt. kan huske en udtalelse, pgl. kom med. Han sagde: "En svensker går aldrig under". Han har ligeledes udtalt, at når han engang slap ud, ville han til Göteborg, men kpt. ved ikke, om det var hans hjemstavn.

Pgl. var en ung mand i tyverne, og kpt. vil betegne ham som en original. Han gik med en egenartet påklædning, optrådte som en klovn og ville gerne spå lejrmedlemmerne i kort. Han var over middelhøjde, lyshåret og med et noget fjoget udtryk i ansigtet.

Kpt. er ikke i stand til at give yderligere oplysninger, der kan medvirke til identificering af den pgl.

Han har forklaret, at han endvidere i sommeren 1949 i

lejr 7062/13 traf sammen med en person ved navn Knud GUSTAVSON, som havde været i Odessa, og kpt. har ikke selv talt eller drøftet noget med Gustavson. Han henviser til, at danskeren Mogens LØAGER JESPERSEN, der blev efterladt i lejren, var Gustavsons fortrolige, og når han engang kommer hjem, vil man sikkert med udbytte kunne afhøre ham om Gustavson. Kpt. selv vil, efter det Mogens Løager har fortalt om Gustavson, betegne ham som noget blakket, idet han havde haft lidt rigelig omgang med russerne. Der var noget mystisk ved ham, som man ikke rigtig kan forklare.

Kpt. husker nu, at Gustavson har fortalt, at hans fader var ingeniør og boede i St. Kongensgade i København. Ligeledes har han fortalt, at han var meget fortrolig med det engelske sprog. Han var lille og spinkel, mørkeblond og tavs. Yderligere har han fortalt, at han, da han var 12 år gammel, havde foretaget en rejse gennem Rusland med faderen. Det sprog, han talte, førte ikke tanken hen på, at han skulle være svensker, iøvrigt heller ikke dansker. Han blev ved en ret idømt 25 års strafarbejde, og efter hvad kpt. har hørt, befinder han sig i Stalino, hvor de til samme straf idømte danskere også skal befinde sig.

Kpt. er forevist billederne af Erik Lægring Nielsen, men han udtaler, at denne ikke er identisk med den omhandlede Gustavson.

Tysk statsborger, Frederik Christian KNAUER, har forklaret, at han i året 1948/49 har siddet bl.a. i den russiske krigsfangelejr i Kiev 7062/13 sammen med omhandlede Knud GUSTAVSON, der selv har fortalt, at han var svensk statsborger. Om det er den pgl.s rigtige navn, ved kpt. ikke. Gustavson har fortalt,

at han er svensk statsborger, sømand af profession, født på Amager, moderen var svensk, og forældrene boede på Amager.

Han havde selv i mange år haft bopæl i Göteborg. Han beskriver ham således,

mandsperson, ca. 30 år gammel, 168-170 cm høj, spinkel af bygning, mørkeblondt hår, ingen særlige kendetegn. Taler dansk og svensk.

De sad sammen i fangelejr 7062/13 indtil maj 1948. Han havde forinden siddet i lejr 7159/II i Odessa. Her var han kommet i klørne på det russiske lejropoliti MVD - der tidligere

benævntes NKVD - og var gået ind på at skrive beretninger til politiet om forholdene i de lande - særlig Amerika - hvor han som sømand havde haft ophold. Han fik herfor ekstra ration af mad og tobak. Kpt. har aldrig selv set Gustavsons beretninger, men han ved det fra Gustavson selv og fra en BAHNSEN fra Løgumklosteregnen, der har siddet i lejr sammen med Gustavson.

Bahnsen døde i efteråret 1950.

Bahnsen har fortalt, at han sad sammen med Gustavson i en lejr. En dag blev Gustavson kaldt over til MVD's kontor, og kom ikke tilbage til lejren. Bahnsen fik senere at vide, at Gustavson var blevet overflyttet til lejr 7159/II i Odessa. Herfra kom han til 7062/13, og i december 1949 blev han overført til 7062/4.

Bahnsen blev syg og kom på hospital i anden lejr, og herved kom han igen i forbindelse med Gustavson. Denne havde da fortalt, at han var blevet ^{kasseret}/som "medhjælper" for MVD, der havde overført ham til en særlig bevogtet afdeling i lejren, og sigtet ham for spionage. Gustavson omtalte ikke nærmere overfor Bahnsen, hvad sigtelsen i enkeltheder gik ud på. Bahnsen har fortalt kpt., at han mener, at Gustavson i januar 1950 er blevet overført til Djneprpotrofsk. Bahnsen havde i januar 1950 talt med Gustavson den dag, da han skulle fremstilles i retten. Gustavson havde da sagt, at hvis han blev frikendt, ville han komme tilbage til lejren. Blev han dømt, ville han blive overført til Djneprpotrofsk. Bahnsen så ham ikke siden, hvorfor han gik ud fra, at Gustavson er blevet overført til det nævnte sted. Bahnsen havde senere af russiske vagtmænd fået at vide, at Gustavson var idømt 25 år for spionage.

Kpt. har sidst set Gustavson i december 1949 i lejr 7062/4 i Kiev.

Gustavsons bedste kammerat under lejropholdet har været en LØAGER fra Ringkjøbing. Han er endnu ikke kommet hjem. Kpt. ved fra Løager, at Gustavson heller ikke til denne har omtalt enkeltheder fra MVD's sigtelser.

Dansk statsborger, Curt Adolf DEUTSCHBEIN, har forklaret, at han kun har hørt, at der i krigsfangelejren 7062/13 engang har siddet en svensk læge, hvis navn han ikke kender, men om hvem han ved, at han blev idømt straf og overflyttet til Kiev. Herudover har han ikke kendskab til andre svenske statsborgere.

Angående den i skrivelsen nævnte Knud GUSTAVSON, der

muligvis skal være svensk statsborger, siger han, at den pgl., efter det han ved, er tysk statsborger og ikke svensk, og han forklarer herom følgende:

Kpt. ved, at Gustavson udgav sig for svensk statsborger, og at han brugte navnet Gustavson, og han ved også, at Gustavson blev idømt straf for spionage og er registreret under det ommeldte navn. Kpt. forklarer nærmere, at han har siddet i lejr 7062/4 og her har siddet sammen med en engelsk premierløjtnant, baron TRUTSLER. Broderen til denne er vistnok presseattaché i det engelske udenrigsministerium. Trutsler var nøje inde i "Gustavson"s forhold og har forklaret overfor kpt., at Gustavson i virkeligheden er tysk statsborger, hjemmehørende i Württemberg, har været aktiv sømand, og har været løjtnant i den tyske marine. Han talte lidt gebrokkent dansk og talte lidt bedre svensk. Han beskriver ham iøvrigt således:

mandsperson, 35-39 år, 158-160 cm. høj,
spinkel af bygning, brune øjne,
mørkeblondt hår.

Trutsler har fortalt kpt., at grunden til, at Gustavson ikke ville frem med sit rigtige navn og nationalitet overfor de russiske myndigheder, var den, at han havde haft en alvorlig episode med russiske marinere under sin tjeneste som tysk løjtnant, og vistnok da han sejlede på Kinakysten. Delvis gjort bekendt med, hvad den tidligere krigsfange Friedrich KNAUER, Skovby, har forklaret under lignende afhøring, siger kpt., at det endvidere er blevet fortalt ham, at Gustavson i 1935/38 var blevet afmønstret fra Vladivostok og var taget med jernbane gennem Sibirien til Leningrad og derfra hjem. Kpt. har aldrig hørt, at Gustavson under nogen form har været en art medarbejder for russisk politi og skrevet beretninger til dette. Han siger, at Knauer sikkert forveksler dette med, at det var ret almindeligt, at fangerne i forbindelse med afhøringer indenfor lejren blev tvunget til at skrive en art levnedsskrivelse, hvori de bl.a. f.eks. for en sømands vedkommende skulle omtale de havne og de lande, de havde berejst. Senere hen forlangte det russiske politi nærmere beretninger om de pgl.s færd i de omhandlede byer, og da det russiske politi næsten altid var indstillet på, at de pgl. måtte have haft en særlig mission eller opgave under deres ophold i de af dem nævnte byer, fik fangen ikke ro, før han på en eller anden måde havde tilfredsstillet det russiske lejrpoliti ved at afgive en sådan detaljeret beretning, der i langt de fleste tilfælde var det pure op-

spind, alene for at tilfredsstille det russiske politi.

Kpt. har videre forklaret, at Gustavson, umiddelbart før han skulle fremstilles i retten og sigtes for spionage, har sagt til Trutsler, at han som sidste udvej overfor retten og russisk politi ville klarlægge, hvem han i virkeligheden var og eventuelt derved klare sig fri af sigtelsen for spionage. Kpt. er overbevist om, at Gustavson ikke har kunnet få lejlighed til at få den tanke bragt til udførelse, idet reglen var den, at stod man een gang registreret i en russisk lejr under et falsk navn, var det umuligt at få dette ændret, uanset hvor mange papirer man kunne fremlægge til dokumentation for sin nye forklaring. Da Gustavson skulle fremstilles i retten og vidste, at han, hvis han blev dømt, ville blive overført til en straffe-lejr, havde han overgivet en lille meget fint forarbejdet træ-æske til Trutsler. Inde i æskens låg var udskåret Gustavsons rigtige navn og data, men kpt. er i dag ikke i stand til at huske navnet eller iøvrigt at forklare mere om Gustavson end det foran anførte.

Fornævnte Knauer har forklaret, at en dansk statsborger ved navn LØAGER, der endnu sidder i krigsfangelejr, var Gustavsons nære ven. Kpt. har i lejren talt med Løager, og denne har overfor kpt. bekræftet Trutslers forklaring om, at Gustavson er tysk statsborger og hedder noget helt andet.

Kpt. siger, at han er sikker på, at fornævnte Trutsler kan huske navnet som anført i æsken. Han ved, at Trutsler er på fri fod, idet Trutsler alene af hensyn til, at han stod foran løsladelse i marts 1950, har fortalt kpt. hele sammenhængen vedrørende Gustavson for at kpt. som een mand i lejren vidste besked hermed, når Trutsler rejste, og han siger, at han og Trutsler var meget nære venner. Han mener, at nærmere oplysninger om Trutsler må kunne fremskaffes fra den engelske lejr "Friedland" ved Göttingen, i hvilken lejr Trutsler har siddet.

Dansk statsborger, Ejner Holger BROKSEN, har forklaret, at han den 18. maj 1949 kom til lejr nr. 7062/13 i forstaden Danitza ved Kiev. Her traf han atter Gustavson, der fortalte, at han i næsten 2 år havde været i fangelejr ved Odessa, og at han der havde afsonet en straf på 1 år. Ca. 3 måneder senere blev Gustavson overført til lejr nr. 7062/2, men kom tilbage til lejr nr. 7062/13 i april 1950. Han var dog kun der i ca. 1 måned, hvorefter han blev flyttet over i anden lejr under samme lejr-område, og de hørte siden, at han i denne lejr var blevet idømt en straf på 25 år.

Siden havde kpt. ikke set Gustavson eller hørt noget om ham.

Dansk statsborger, Ivar KNUDSEN, har oplyst, at han kender den omspurgte Knud GUSTAVSON fra fælles russisk krigsfangenskab:

Kpt. forklarer, at han kom til lejr nr. 7062/4 den 10. november 1949 fra en anden lejr, og at han opholdt sig der til 25. maj 1950.

Ca. 1. december 1949 kom Knud Gustavson til lejren fra lejr nr. 7062/13. Han talte dansk og kaldte sig det pågældende navn, men det var kpt.s indtryk, at han ikke var dansker, men tysker, idet hans dansk var gebrokkent, og hans tysk var normalt som tyskere taler det. Han skrev desuden tyske breve til andre fanger, og skriften var gotisk og fuldstændig flydende, hvilket ikke er normalt for andre end tyskere, og kpt. regner med, at Gustavson for at skrive med denne specielle skrift må have gået i tysk skole.

Hans sprog var mere dansk end svensk, og kpt. siger, at man ville have kunnet høre det, såfremt han havde været svensk.

Han forklarede selv, at han var født i Sverige og havde boet i København som barn. Han har også fortalt, at han havde været 2. år i japansk tjeneste som matros, og at han var sømand af erhverv. Endvidere at han var i fangelejr, fordi han var mistænkt for at have været spion for englænderne under japansk tjeneste.

Kpt. siger, at han var intelligent og ret fremtrædende i lejren. Således holdt han foredrag for de andre om forskellige emner og virkede i det hele taget temmelig oplyst.

Den 25. maj 1950 kom kpt. til lejr nr. 5807, som var sygelejr; lejren lå ved Dnjepropetrowsk. Ved siden af denne lejr lå lejr nr. 460, hvor Gustavson kom hen, og kpt. har flere gange talt med ham gennem pigtråden mellem de to lejre. Gustavson fortalte, at han havde fået 25 år for spionage for England.

Gustavson skal nu være i Stalino - lejr nr. 6114, - hvortil han kom i slutningen af februar 1951, fordi alle danske blev overført dertil.

Kpt. mener ikke, at han kan give andre oplysninger om Gustavson, som han antager har været tysk marineofficer.

Kpt. signalerer ham således:

ca. 30 år gammel - ca. 160-165 cm høj (meget lille)
mørkt hår, nærmest sort - stor næse -
taler perfekt tysk.

Kpt. tror, at Gustavson udgiver sig for at være dansk eller svensk for at komme med på de hold, som efterhånden løslades fra lejren, men at han egentlig er tysker.

Dansk statsborger, Hans Peder JØRGENSEN, har forklaret, at han udmærket kender nævnte Knud GUSTAVSON, idet han har siddet i en fangelejr ved Kiev sammen med ham. - Gustavson arbejdede sammen med de danskere, der var i denne lejr, og han mener også, at han var svensk undersåt, selv om han talte dansk. - Han havde sagt noget om, at hans mor, eller også var det hans far, var svensker, men noget nærmere herom kan kpt. dog ikke sige. - Han fik forståelsen af, at Gustavson var sømand og muligt styrmand, han havde i alt fald været til søs.

Da han kom til lejren i eftersommeren 1949, kom han fra en lejr ved Odessa, og han blev i lejren ved Kiev, i alt fald indtil kpt. afgik fra denne lejr ved juletid 1950. Kpt. har senere hørt, at han skulle være idømt 25 års straffearbejde for spionage, men han kan ikke nærmere sige, hvor han har dette fra, det er den slags, der går rundt som en løbeild, uden at man er i stand til at kontrollere, hvor det kommer fra.

Det var naturligvis ikke meget, Gustavson fortalte om sig selv, men han sagde dog, at han havde siddet i et år i en kælder, og at NKVD havde afhørt ham utallige gange som sigtet for spionage, men han havde ikke gjort sig skyldig i noget sådant. - At han havde en særlig interesse for det hemmelige politi, har kpt. selv haft lejlighed til at se, idet han meget ofte blev kaldt til afhøring, medens han var i lejren ved Kiev, men Gustavson fortalte intet om, hvad han blev afhørt om.

Kpt. er ude af stand til at sige mere om Gustavson, eller hvorfra han var.

Dansk statsborger, Harry Børge KORSGAARD, har forklaret, at i sommeren 1949, da kpt. var i en krigsfangelejr nr. 7062/13 i Kiev, ankom der til lejren en fangetransport fra en lejr i Odessa, og blandt disse fanger var der en, hvis navn var Knud GUSTAVSON, men hvad det var for en landsmand, var der vist ingen der rigtig blev klar over, idet han både talte dansk, svensk og tysk og bedst det sidste. - Dog gik han i lejren for at være svensker.

Kpt. opholdt sig i lejren i Kiev fra maj 1949, og indtil han blev hjemsendt. I oktober eller november 1949 blev Knud Gustavson som eneste skandinav overført til lejr nr. 7062/4, som også er eller var beliggende i Kiev, og siden har kpt. ikke set noget til ham. Men i foråret 1950 blev en dansker ved navn Mogens LØAGER, som ikke var med her til landet i den transport, med hvilken kpt. ankom hertil, anbragt i lejr nr. 7062/13, og efter hvad han oplyste, kom han fra lejr nr. 7062/4, hvor han bl.a. havde været sammen med Knud GUSTAVSON, og han fortalte endvidere, at Gustavson under sit ophold i den nævnte lejr skulle være blevet straffet med 25 års straffearbejde. Han skulle herefter være overført til en anden lejr, og i lejr nr. 7062/13 blev der danskerne imellem talt om, at denne lejr skulle ligge i nærheden af Stalino. Kpt. kender ikke noget til, hvorfor Knud Gustavson blev straffet.

Kpt. bemærker, at Mogens Løager, hvis moder bor Smedegade 15, Ringkøbing, opholdt sig i lejr nr. 7062/2 i Kiev, da kpt. og en del andre danske blev hjemsendt.

Kpt. oplyser, at Knud Gustavson i lejren i Odessa var sammen med bl.a. den danske statsborger Arne JEPSEN, som kom her til landet sammen med kpt., og som nu bor i Gislinge Lamme-fjord pr. Gislinge. Pgl. blev overført til lejr nr. 7062/13 med samme transport som Gustavson, og da de to så at sige altid var sammen i lejren, mener kpt., at Arne Jepsen muligt sidder inde med yderligere oplysninger vedrørende Knud Gustavson.

Tysk statsborger, Burchard BERG, har forklaret, at Knud GUSTAVSON er tysk statsborger, stammer fra Bayern og har formentlig været sømand og som sådan lært forskellige sprog, hvorfor han forsøgte at komme hjem som dansk.

Dansk statsborger, Ingwald Johannes ANDERSEN, har, efter at have haft lejlighed til at se et fotografi af den savnede danske statsborger, Erik Lægning NIELSEN, hævdet, at denne var identisk med den nævnte Knud GUSTAVSON.

Kpt. forklarede nærmere, at han i juni måned 1948 ankom til lejr nr. 7062/13, hvortil nævnte Gustavson kom fra en opsamlingslejr i sommeren 1949.

Det er kpt.s indtryk, at Gustavson er dansk statsborger, men havde påtaget navnet i stedet for at bruge sit rigtige navn, Erik Lægning Nielsen, eventuelt for at skjule, at han havde gjort sig skyldig i noget mere ulovligt, end hvad russerne var klar over.

Efter nogle måneders forløb flyttede Gustavson til lejr 4 i Kiev.

Kpt. mente at være sikker på identiteten, fordi Gustavson under opholdet i lejren havde fortalt ham, at han blandt andet havde været ved Suez-kanalen og i Japan som medlem af den tyske krigsmarine, og da kpt. efter sin hjemkomst talte med Erik Lægring Nielsens moder, som anmodede ham om at komme ud til sig i Karstengade 66, 2.sal th., berettede hun, for at gøre det klart, hvem hendes søn var, at han havde været de nævnte steder, hvilket han på det tidspunkt havde meddelt hende pr. brev.

Kpt. gjorde opmærksom på, at Gustavson under opholdet i lejren havde været syg og var meget afmagret, hvorfor det ham foreviste foto ikke nøjagtigt lignede Erik Lægring Nielsen. Derimod lignede et foto, som moderen foreviste af Erik, og som var taget, da Erik var meget yngre, omtalte Gustavson.

Herudover har ingen af de pgl. meddelt oplysninger om eventuelle svenske statsborgere, der skulle befinde sig i sovjetrussisk krigsfangenskab, Hans Peder Jørgensen har dog yderligere oplyst, at der foruden ovennævnte Knud GUSTAVSON i en fangelejr ved Kiev skal opholde sig yderligere en svensk statsborger, hvis navn han dog ikke erindrer, og som han i det hele taget ikke interesserede sig nærmere for, da han var en dårlig kammerat.

Den af Hans Adolf Christian Carl Viggo Christensen omtalte FRANCKE må antages at være identisk med:

Carl Heinz Walther FRANCKE, f.d. 2.aug, 1920 i Hannover, som d. 1. oktober 1949 blev udsendt af Danmark efter i september måned samme år at være flygtet fra russisk krigsfangenskab og indrejst illegalt til Danmark. Ifølge her foreliggende oplysninger har den pgl. i 1949 muligvis illegalt opholdt sig en tid i Gøteborg.

I anledning af det af Ingwald Johannes Andersen oplyste, hvorefter Knud Gustavson skulle være identisk med den danske statsborger, Erik Lægring Nielsen, der må formodes at opholde sig i sovjetrussisk krigsfangenskab, bemærkes, at de af Andersen omtalte fotografier har været forevist flere af de nylig fra sovjetrussisk krigsfangenskab hjemvendte danske statsborgere, men ingen af disse mener, at billedet forestiller omhandlede Gustavson.

sign. Arne Nielsen. pf

Röd lapp.

Ymk. 17/1 P2 Jm

KUNGL.
SVENSKA BESKICKNINGEN

Bonn, p.t. Köln den 15 januari 1952.

Personligt och strängt förtroligt.

2 bil.

85

17.1.52

P 2 Jm

Hemlig.

Stockholm den 21 januari 1952.
Överlämnas jämte bilagor för kännedom
till Kommissarie Danielsson, Stockholm.

Enligt uppdrag:

Engfeldt.

Förste Sekreterare.

Broder,

Rep.
DM

18/1/52

S.S.

./.
./.

Åberopande Ditt handbrev den 27 december ber jag
härmed få överlämna avskrift av handbrev från Lagerfelt
i Frankfurt jämte dennes PM angående samtal med Georg
Mahle i Frankfurt.

Din tillgivne
V. Ehrenfeldt

Herr Utrikesrådet D a h l m a n,
S t o c k h o l m.

Avskrift av personligt och strängt
förtroligt handbrev den 14 januari
1952 från vicekonsuln friherre Lager-
felt, Frankfurt am Main, till envoyén
Kumlin, Bonn, p.t. Köln.

Handbrev Kumlin
Dahlman 15.1.52

med PM angående samtal med Georg Ph.
Mahle i Frankfurt am Main.

Rem. B.11.1.52.

- - - - -

./.

Med anledning av beskickningens remisskrivelse den
11 januari 1952 innehållande avskrift av handbrev den 27
december 1951 från utrikesrådet Dahlman, ber jag härmed
få översända en P.M. angående samtal jag haft den 12
dennes med Georg Mahle i Frankfurt am Main. Mahle kunde
knappast komma med några bestämda eller säkra uppgifter.
Och om den person, han åsyftade under samtalet, är iden-
tisk med vare sig Wallenberg, Sandeberg eller ens svensk
är tvivelaktigt. Han erbjöd sig emellertid att återkomma
om så önskades.

- - - - -

Strängt förtroligt.

P.M.

angående samtal den 12 januari 1952 med tyske medborgaren
Georg Ph. Mahle, bosatt Eckenheimer Landstrasse 154,
Frankfurt am Main.

1. Till en början uppmanades Mahle, att redogöra för, när han råkat i rysk krigsfångenskap och var han befunnit sig sedan dess. Härpå svarade Mahle, att han tillfångatagits i Tjeckoslovakien i juni 1945 och därefter vistats i olika fångläger i nordöstra Ryssland fram till februari 1949, då han förts till Butyrkafängelset i Moskva och därifrån till genomgångsfängelset Krasny-Press i Moskva, varifrån han frigivits i april 1950 och sänts till Tyskland.

I Butyrkafängelset, som enligt hans uppgift hyser mellan 15.000 - 20.000 personer, hade han sammanträffat endast med tyska fångar, men han hade av dem hört att det där skulle befinna sig en eller två svenskar.

2. Däremot hade han i Krasny-Press-fängelset under promenad på fängelsegården sammanträffat med en medfånge, som han - att döma av den sjungande accenten - trodde var svensk eller ungrare. Tillfrågad om han kände till dennes namn svarade Mahle nekande. Namnen Sandeberg eller Wallenberg nämndes därför icke under samtalet med Mahle.

3. På förfrågan uppgav Mahle att han sammanträffat med ifrågavarande fånge i april 1949.

4. Fången hade för Mahle uppgivit att han vore anklagad för spioneri och dömts till 15 års fängelse.

5. Fången hade befunnit sig i gott allmänt tillstånd.

6. Han var klädd i läderkläder och sportkängor.

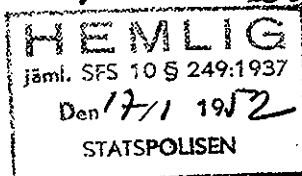
7. Såvitt Mahle kunde erinra sig var medfången 1.75-1.80 cm lång, hade mörkt hår och mustascher, omkring 40 år gammal, lång och spetsig näsa, slank och med god håll-

Frankfurt am Main den 12. januari 1952.

Köhl Jagh.

nu. 14.1.52 P 2 ant

18 hbr.
1 Allard,
Prag.

P.M.

5-6
dm
Över samtal med ungerske medborgaren Sandor (Aleksander)
Ujvary, boende under adress Mayrmelngasse 10, Salzburg,
telefon 67513, i närvaro av författaren Rudolph Philipp.
Ungerskspråkig tolk översatte samtalet.
(Samtalet ägde rum söndagen den 13/1 1952.)

Vid jultiden 1944 hade ryska trupper nära nog slagit en ring runt den ungerska huvudstaden. Enbart i väster fanns förbindelse för tyskarna med övriga stridskrafter i Österrike. Enligt vad herr Ujvarys vänner berättat för honom, hade stadsdelen Pest erövrats av ryssarna i mitten av januari 1945. När den sista av Budapests broar över Donau sprängdes, känner han ej till. På fråga, om han kände till huruvida någon provisorisk bro byggdes av ryssarna, uppger herr Ujvary, att en sådan bro byggdes av ryssarna söder om stadsdelen Erd i närheten av ön Czepel. Denna bro var färdig redan i december 1944 men den förstördes vid upprepade tillfällen av tyskarna. Endast av den ryska militären kontrollerad trafik var tillåten över denna bro, och beträffande civil trafik var det endast anställda vid Röda Korset och tolkar eller likande civila, som fingo tillstånd att begagna denna bro. Angående förhållandena i stadsdelen Buda från jultiden och fram till den tidpunkt, då hela Budapest fallit i ryssarnas händer,

kan herr Ujvary endast yttra sig om ett mindre parti av staden. På en av herr Ujvary ritad skiss, betecknad III, inrymmes den del, inom vilken han kunde röra sig under den aktuella tiden. I söder begränsades området av Szena Tér (=Hötorget) och Lovöházutca, i väster av Marlib Tér och längre norrut av Tövisutca, i norr var området svårt att begränsa, och i öster begränsades området av Donau.

Főutca, norr om Borgen, behärskades av ryssarna redan fr.o.m. januari 1945 och ryssarna hade norrifrån trängt ned utefter Donaus västra strand ned mot Kettenbrücke. I söder hade ryssarna redan fr.o.m. den 25 december 1944 haft patruller framme i höjd med Szena Tér. Borgen föll den 13/2 1945 i ryssarnas händer.

Herr Ujvary var föreståndare för en av internationella Röda Korsets underavdelningar, som hade till uppgift att taga hand om vissa barnhem, och denna avdelning var belägen i Tövisutca 5 B.

Angående sitt arbete för Int. Röda Korsets räkning uppgav herr Ujvary, att han den 17/4 1944 arresterats av Gestapo i sin villa i Budapest. Han hade hållits arresterad, till dess han den 17/6 1944 lyckades rymma från en deporteringstransport. Han hade lyckats komma i förbindelse med en professor Kubani, vilken förde honom till S:t Rochussjukhuset, där professor Kubani tjänstgjorde som läkare, och härifrån fördes han till ett judiskt barnhem i Ursulinengasse 27, där han hölls dold en tid. Överläkaren där satte sig i förbindelse med chefsdelegaten för Int. Röda Korset, Fritz Boorn,

och sedan även gendarmeriöversten Ferency, vilken var chef för deporteringsgruppen men som var bekant med herr Ujvary, lagt sig ut för herr Ujvary, fick han uppdrag av Boorn att upprätta en underavdelning under Röda Korset, vilken avdelning skulle åtaga sig försörjningen av några barnhem, som Röda Korset upprättat. I november 1944 kom denna avdelning i funktion, och herr Ujvary hade för egna medel anskaffat fyra bilar, som begagnades för distribuering av livs- och läkemedel m.m. till barnhemmen samt till transport av havande kvinnor, som skulle till förlossningshem. Sedan herr Ujvary haft framgång i räddandet av judiska intellektuella fick han även i uppdrag att försöka ordna en räddningsaktion i större skala. Saken var den, att Boorn fått ett meddelande från den påvliga nunciaturen, om att två katolska präster arresterats, och Boorn gav Ujvary i uppdrag att rädda dessa, vilket lyckades. Efter uppdragets lyckliga genomförande kallades han till nuncien Angelo Rotta, vilken ville höra berättelsen om räddningen. Herr Ujvary fick nu nunciaturens uppdrag att upprätta en s.k. T-grupp och ett kansli inrättades i Fillergasse 51. Penningmedel ställdes till hans förfogande och han kunde anställa en del medhjälpare. Herr Ujvary har uppvisat ett intyg från Angelo Rotta, daterat den 19 november 1944, i vilket intyg förklaras, att herr Ujvary befullmäktigats av nunciaturen att företräda denna i räddandet av personer av judisk härkomst, vilka stodo under nunciaturens beskydd.

Under samtal med nuncien hade herr Ujvary dragit upp frågan om det olämpliga i att fyra olika skyddsmak-

ter utställde skyddspass var för sig och att en gemensam ledning borde finnas. Nuncien hade förklarat att denna synpunkt kunde vara riktig och så småningom grundades också en kommitté med representanter för de olika grupperna. Någon gång i november 1944 sammanträffade herr Ujvary med en ungersk jude, vilken tjänstgjorde som chaufför, och denne var i sällskap med Raoul Wallenberg, vilkens namn herr Ujvary kände till. Herr Ujvary blev nu föreställd för Raoul Wallenberg och sedan träffades de vid ett sammanträffande på den påvliga nunciaturen. Inalles hade herr Ujvary sammanträffat med Wallenberg minst 20 gånger, varför han kände honom mycket väl. Någon närmare beskrivning av Wallenberg ansåg han sig dock icke kunna giva. Han erinrade sig dock att Wallenberg talat mycket långsamt.

Den 17 december 1944 sammanträffade herr Ujvary med Wallenberg i Pest, men därefter blev det ett längre uppehåll i deras personliga sammanträffande. Dock hade de någon gång samtalat per telefon. (Det bör i detta sammanhang inflickas, att herr Ujvary talar en bruten men dock förståelig tyska och förstår också tyska relativt bra).

Från den 17 december 1944 dröjde det till slutet av februari eller början av mars 1945, innan herr Ujvary åter såg Wallenberg. Detta återseende skedde i Eötvös Kollegium i Buda, där Schwedisches Hilfswerk hade en avdelning. Om det sorterade under Langlet eller under Wallenberg, visste herr Ujvary ej. Huruvida Wallenberg kom i bil eller ej, kunde herr Ujvary ej säga, troligen var Wallenberg ensam. Förutom herr Ujvary befann sig

ungerske medborgaren dr. Stefan Pözel (finns nu i Kanada) och dr. Pözels svägerska, Marta Ugray i lokalen, då Wallenberg kom. Även andra personer hade befunnit sig där, men de voro okända för herr Ujvary. Avsikten med Wallenbergs besök var att göra sig underrättad om, huruvida det fanns några judar gömda i Eötvös Kollegium, och om de behövde någon hjälp ifråga om proviant eller andra förnödenheter.

Dr. Pözels svägerska, Marta Ugray, torde numera vara död. Hon skulle ha begivit sig till Schweiz eller Sverige. Envoyé Danielsson kände henne mycket bra.

Några dagar efter sammanträffandet i Eötvös Kollegium kom Wallenberg tidigt en morgon till herr Ujvarys kansli i Tövisutca 5 B. Enligt ett protokoll, som dr. Biro och herr Ujvary upprättade någon vecka senare, skall detta besök i Tövisutca 5 B ha ägt rum den 17 februari 1945. (Ang. prot. se nedan).

Klockan torde ha varit omkring 8 då Wallenberg infann sig i kansliet. Huruvida han kom till platsen i bil, kunde herr Ujvary icke säga, ty kansliet var inrymt i källaren och man hade ingen utsikt till gatan. Någon chaufför såg herr Ujvary ej till. På grund av herr Ujvarys ringa kunskap i tyska språket tjänstgjorde jur.dr. Stefan Biro som tolk. Av det samtal som Wallenberg då förde, erinrar sig herr Ujvary med säkerhet följande:

Herr Ujvary hade berättat för Wallenberg, att sjukdom (tyfus) utbrutit i barnhemmen, som herr Ujvary hade att draga försorg om, och vidare hade han påpekat, att det var nödvändigt att anskaffa livsmedel. Man ha-

de kommit överens om att Wallenberg skulle begiva sig till chefsdelegaten för Int. Röda Korset, Fritz Boorn, och försöka få honom att hjälpa till vid anskaffandet av läkemedel och livsmedel. Det var även herr Ujvarys avsikt att tillsammans med dr. Biró begiva sig till chefsdelegaten Boorn ungefär samtidigt med Wallenberg, men på vägen dit skulle de föra med sig en sjuk kvinna till ett provisoriskt sjukhus, som tidigare varit skola och som låg i Brinbogasse. Boorn befann sig i ett bombsäkert sjukhus på Szikla Karha-Lovasutca inom Borgen. Avståndet från herr Ujvarys kansli till det bombsäkra sjukhuset i Borgen var högst 2 kilometer, men det var mycket svårt att komma fram på grund av bombhål m.m.

Sedan herr Ujvary och dr. Biró avlämnat den sjuka kvinnan, hade de i en bil, som var försedd med Röda Korsets märken, fortsatt mot Borgen. Dr. Biró förde bilen, enär herr Ujvary led av ett benbrott. De färdades Margarethen Ring och närmade sig Ostrom-Strasse i närheten av Szena Tér (Hötorget). De fingo här se en bil, som var omgiven av soldater i vit skyddsklädnad. Av försiktighetsskäl stannade dr. Biró bilen ett stycke ifrån gruppen. Huruvida det var ryska, ungerska eller tyska soldater kunde man ej avgöra på grund av den vita skyddsklädnaden. Platsen ifråga var ofta utsatt för bombningar, och herr Ujvary visste vid tillfället ifråga ej om det var ryssarna eller tysk-ungerska trupper, som voro herrar i området. Dr. Biró hade stannat bilen ungefär 30 meter från soldatgruppen, som omringat den andra bilen, och han steg ur för att undersöka, vad som stod på. Just som

dr. Biró steg ur bilen, sprungo några soldater i riktning mot herr Ujvarys bil, och någon av dem ropade "vratj, vratj", d.v.s. det ryska ordet för läkare. Troligen antog de, att det fanns en läkare i bilen, sedan den var försedd med Röda Korsets emblem. Herr Ujvary förstod nu att det var ryska soldater, som omringat den framförvarande bilen. Ett par ryska soldater stego nu in i herr Ujvarys bil och herr Ujvary steg ur trots sitt brutna ben, ty soldaterna hade med gester uppmanat honom att stiga ur. Herr Ujvary hade pekat på bilens Röda Korsbeteckning, men soldaterna hade icke brytt sig om detta utan fört Ujvary och dr. Biró i riktning mot den framförvarande bilen. Även herr Ujvarys bil hade soldaterna rullat fram mot den första bilen.

Då herr Ujvary kom fram till den av soldaterna omringade bilen såg han, att Raoul Wallenberg stod intill bilen och viftade med något dokument. Vidare såg han en annan civilperson, som med en näsduk försökte torka bort blod från ansiktet. Såväl dr. Biró som herr Ujvary stod alldeles i närheten av Wallenberg och någon som helst tvëkan att det var Wallenberg förefinnes icke. Bilen var liten, och herr Ujvary hade ej tidigare sett Wallenberg åka i denna. I vindrutan hade herr Ujvary observerat ett hål, förmodligen kulhål. Herr Ujvary hade hört Wallenberg yttra något på ett språk, som var obekant för herr Ujvary, och samtidigt hade Wallenberg pekat på den blodige, civile mannen, vilken plötsligt svimmade. I samma ögonblick började ett häftigt skjutande från någon plats i närheten, och alla, som befunno

sig i närheten av de båda bilarna, hade måst kasta sig ned på gatan mellan bilarna. Så snart skottlossningen upphörde såg herr Ujvary, att den lilla bilen fördes från platsen av några av de ryska soldaterna och såväl Raoul Wallenberg som den avsvimmade civilisten hade medföljt i bilen, som försvann i riktning mot Lovö hazutca, d.v.s. i riktning västerut, där den ryska sydvästfronten befann sig. Några av de ryska soldaterna blevo kvar på platsen, och de hunno lagom rycka till sig dr. Birós armbandsur och reservoirpenna, innan en ny eldskur kom. Då skjutandet började, på nytt flydde de återstående ryska soldaterna, och så snart skjutningen upphört fortsatte herr Ujvary och dr. Biró från platsen med Röda-Kors-bilen, som var oskadad. Dr kommo fram till sjukhuset, där Fritz Boorn befann sig, och de sammanträffade där med ungerska och tyska soldater, vilka tillfrågades, om de sett, vart ryssarna tagit vägen med bilen. Detta kunde tyskarna och ungrarna ej upplysa om.

Herr Ujvary gick ensam in för att tala med Boorn under det att Biró stannade kvar ute vid bilen. Vid sammanträffandet med Boorn såg herr Ujvary, att Boorn befann sig i ett mycket nervöst tillstånd, och herr Ujvary vet ej om Boorn verkligen fattade, vad Ujvary berättade. Herr Ujvary gav en skildring av tilldragelsen ute på gatan och hur Wallenberg förts bort av ryska soldater. Vid herr Ujvarys samtal med Boorn var en fröken Daisy Tatanij närvarande hela tiden, och om Boorn på grund av sitt deprimerade tillstånd icke erinrar sig herr Ujvarys berättelse, bör fröken Tatanij kunna göra det. Hon gifte sig sedermera

med Boorns efterträdare som chefsdelegat för Int. Röda Korset, Hans Weyermann. Fröken Taranijs var dotter till landshövdingen i Ecs (= Fünfkirchen). Weyermann var ungersk medborgare.

+ + + +

Några dagar efter det att Borgen föll i ryssarnas händer definitivt, - herr Ujvary ville först hålla för troligt, att Borgen föll i ryssarnas händer den 13/2 1945, men om datum i den tidigare omnämnda promemorian är riktigt angivet, alltså den 17/2 1945, måste herr Ujvary minnas fel beträffande Borgens definitiva fall, och jag vill poängtera, att herr Ujvary uppgav, att striderna böljade fram och tillbaka, så att än den ena och än den andra parten var innehavare av en viss plats -, började herr Ujvary forska efter Raoul Wallenberg. Han kom i kontakt med en ungersk jude vid namn Berger, vilken var anställd hos N.K.V.D. som tolk.

Då herr Ujvary sammanträffade med Berger berättade han för honom om att Raoul Wallenberg bortförts av ryssarna. Berger, som kände Wallenberg mycket väl, hade blivit mycket upprörd och sagt sig icke vilja tro på herr Ujvarys berättelse, och om den var riktig, så trodde han, att Wallenberg snart skulle bli frigiven. Herr Ujvary bad Berger höra efter, om något kunde erfaras om Wallenbergs öde, men Berger hade icke erfarit något om Wallenberg vid de 2 eller 3 tillfällen, som herr Ujvary träffade honom.

Denne Berger var då ungefär 40 år gammal, till

yrket ingenjör och han talade 4 språk. År 1949, då herr Ujvary befann sig på omnibusresa från,

Salzburg till Innsbruck, befann sig Berger i samma omnibus, och han och herr Ujvary samtalade med varandra, varvid Berger bl.a. nämnde, att han låtit skilja sig. Säkerligen kan Berger spåras genom I.R.O. i Innsbruck, där det fanns och alltjämt torde finnas ett flyktingsuppsamlingsläger.

Herr Ujvary hade fortsatt sina ansträngningar att komma i kontakt med Wallenberg. Han kom i förbindelse med en person som kunde något ryska och i sällskap med denna person begav han sig till N.K.V.D:s kontor på Lövöhasutca, där herr Ujvary kom i förbindelse med en rysk major, vilken han tillfrågade, om något var känt om Raoul Wallenberg. Majoren bad honom sitta ned och vänta, och därefter avlägsnade sig majoren. Efter en stund kom en vaktpost och uppmanade herr Ujvary att följa med ned i en källare. Här blev han inspärrad tillsammans med 2 á 3 andra ungrare, troligen pilkorsare. Under 3 nätter hölls han kvar i denna källare utan att han på något sätt blev förhörd. Varje morgon fördes fångarna 2 och 2 bevakade av en post, till toaletten. Vid ett av dessa toalettbesök mötte herr Ujvary Wallenberg, som i sällskap med en annan man av en post fördes förbi i gången. Wallenberg och Ujvary befunno sig vid mötet högst en meter ifrån varandra, varför misstag på person är uteslutet. Efter tre nätter släpptes herr Ujvary utan någon som helst förklaring, varför man spärrat in honom. Denna händelse skall enligt vad dr. Biró senare

- den meddelat herr Ujvary ha inträffat omkring den 18 - 19 februari 1945. U

slutligen Beträffande N.K.V.D - lokalerna uppgav herr Ujvary, att man tämligen noga kan bestämma deras läger, ty vid Lovöházutca ligger Ganz' elektriska fabriker och på motsatta sidan och litet längre västerut befinner sig det hus, där N.K.V.D. hade sina lokaler.

Vid någon tidpunkt i mars månad 1945 utkom för första gången efter befrielsen en ungersk tidning - Szabad Szag (= Frihet), en daglig tidning, och i denna tidning läste herr Ujvary en artikel om att pilkorsarna eller tyskarna skulle hava dödat Wallenberg. Herr Ujvary och dr. Biró beslöto sig då för att upprätta det tidigare omnämnda protokollet av den 17/3 1945, varide relatera sina iakttagelser från den 17/2 1945. I detta protokoll, som tillställts Wallenberg-kommittén, skildrar herr Ujvary och dr. Biró sina iakttagelser och sina sammanträffanden med Wallenberg. Detta protokoll har dikterats av dr. Biró, och herr Ujvary kan icke i allt gå med på att dr. Birós relaterande är helt riktigt vad beträffar yttranden, som dr. Biró lagt i hans mun. Sålunda kan han ej minnas, såsom det står i protokollet, att han gjort något avböjande på en fråga från Wallenberg, huruvida det vore lämpligt för Wallenberg att söka kontakt med general Tolbuchin.

Vad Herr Ujvary minnes ifråga om samtalen med herr Wallenberg i februari 1945 har han berättat i enlighet med denna promemoria.

Under tiden från mars 1945 till 1 februari 1947 hörde herr Ujvary intet nytt om Wallenbergs öde. Sistnämnda datum blev han arresterad av ryssarna utan att någonsin få klart för sig varför. Han tror dock, att han möjligtvis förväxlats med en redaktör med samma namn, vilken skrivit en bok med antikommunistisk tendens, men denna bok syftar på kommunisterna från 1919 under Béla Kun. I samband med anhållandet gjorde ryssarna husrannsakan och funno en del handlingar, vari Wallenbergs namn förekom, och under de c:a 20 dagar, som herr Ujvary satt arresterad - han förvarades i en källare i König Wilhelmstrasse i Pest - hördes han om sin kännedom om Raoul Wallenberg, vilken ryssarna påstodo vara "spekulant och spion". Då herr Ujvary sökte förklara, att Wallenberg blott utfört ett barmhärtighetsverk och räddat judar, kastade förhørsledaren fram en tjock dossier och förklarade, att där funnos bevisen på att Wallenberg var spion. Under förhören måste herr Ujvary berätta om hur han lärt känna Wallenberg. Herr Ujvary frigavs den 13/3 1947, vilket datum han kunde bestämma på grund av anteckning, han gjort.

Efter frigivningen hade herr Ujvary beslutat sig för att lämna Ungern, och han hade lyckats fly 1947 till Österrike.

+ + + +

Dr. Biró är Dr. jur. och torde nu vara omkring 47 år gammal. Han torde alltjämt vara kvar i Ungern men har gjort försök att komma därifrån. För c:a ett år sedan hade herr Ujvary kontakt med honom, och dr. Biró hade bett herr Ujvary hjälpa sig fly ur Ungern.

+ + + +

Beträffande användandet av herr Ujvarys vittnes-
mål vid försök att få ut Raoul Wallenberg förklarade
han, att han icke har något emot ett sådant användande
under förutsättning, att inga namn utsättas eller att
sådana omständigheter prisgivas åt ryssarna, att de på
grund härav kunna räkna ut vem sagesmannen eller de av
honom nämnda vittnena äro. Särskild hänsyn måste ta-
gas till dr. Biró.

+ + + +

Mitt omdöme om herr Ujvary är mycket positivt,
enär han ger intryck av att vara ^{en} mycket tillförlitlig
människa. Visserligen skulle kunna sägas, att hans ta-
tumuppgifter skära sig emot varandra ifråga om tiden
för Borgens fall och hans iakttagande av Wallenbergs
bortförande. Jag är dock, som jag tidigare framhållit
av den åsikten, att man icke bör lägga alltför stor
vikt vid herr Ujvarys uppgift om den 13/2 1945 som
slutgiltigt datum för ryssarnas definitiva erövring av
Borgen. Naturligtvis kan ju även datot den 17/2 1945
vara fel, ty protokollet, vari datot angives, skrevs ju
först den 17/3 1945. Vad herr Ujvary kan säga bestämt
om tiden enligt eget minne är slutet av ^{februari} ~~januari~~
^{mar} ~~februari~~ 1945. Genom herr Ujvarys uppgivande av
vittnen, åtminstone ett par stycken torde kunna anträf-
fas, torde det med full evidens kunna bevisas, att
Wallenberg befann sig i Buda i februari 1945 och att ha
blev tillfångatagen där av ryssarna.

Stockholm den 17 januari 1952

Otto Danielsson
(Otto Danielsson)

Skissen som ritats av Henr Sander
Ujvary och som överlämnats d. 13/1 1952.
Skissen är inte det aktuella läget vid tillf.
för Raoul Wallenberg och hans hustru i
Buda i febr 1945

~~Skiss av Moskva över~~
~~Lefortovska~~

I

NOT RECORDED

SUSPECT

MARGARET

MARGARET

DUNN

FOUCAULT
PUMP

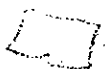
LOVE RAZ LUGG

LANCH

SEEN

SEEN

SEEN

ACROSS

1004

H.

ERZBERG

FR. JOSEPH

NORTH 4
(111)

BUDA

DUNH

PESTO

ERD

GOD

(SCHEL)

NOT BRURLE

11/11/11
11/11/11

11/11/11

11/11/11

MARBIT-KIT. 7

11/11/11

11/11/11

11/11/11

11/11/11

11/11/11

11/11/11

11/11/11

7.2. 945

IV

RUSS

~~NOT BOUND~~

USPEST

BUDA

PEST

ROSE

MORRIS

DALE

PEL LURZ

LANE

DEL

SEPEL

RUSS

ERI

RUSS

NOT

BAVIA

Engfeldt/MS.

no u lapp.

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

ang. Sjöborgsutredningen.

STOCKHOLM		19
Stockholm den 17 januari 1952.		
<u>Strängt förtroligt.</u>	bil.	BIL.
750.		
INK. D. N:o		
AVD. P	GR. L	VAL. [Signature]

Ärade Broder,

./.

Åberopande Ditt handbrev till Dahlman den 7 dennes
får jag härmed på hans uppdrag översända 11 fotografier
av Raoul Wallenberg och andra personer. De tre fotografier,
som föreställa Raoul Wallenberg, ha utmärkts med siffrorna
1, 2 och 3.

Engfeldt.

Envoyén Belfrage,

Wien.

Ref. 17
[Signature]

Memphis au

W. C. Lee - Mr.

Longstreet - Memphis

17-52

11/10 - 52 Memphis

KUNGL. SVENSKA
GENERALKONSULATET

P 2 Am
86
P 2 Am
18.1.52.

Juk. 18/1

Berlin den 15 januari 1952.

1 bil.

Personligt och strängt förtroligt.

Broder,

Som Du finner av närslutna urklipp ur "Der Tages-
spiegel" för i dag, har nyligen i München bildats någon-
ting som kallas "Verband ehemaliger politischer
Häftlinge aus der Sowjetunion". Jag vet ingenting när-
mare om organisationen, men det slog mig vid genomläsan-
det av notisen, att åtminstone en möjlighet kunde föreligga att kontakta denna organisation för efterforsk-
ningarna av Wallenberg. Det bleve naturligtvis i så fall
bonnbeskickningens sak.

Eyvind Bratt
(Eyvind Bratt)

Utrikesrådet Dahlman,
Stockholm.

Ehemalige politische Häftlinge der Sowjetunion tagten. Etwa 100 Delegierte aus der Bundesrepublik und Westeuropa kamen am Sonntag in München zu der ersten Tagung des „Verbandes ehemaliger politischer Häftlinge aus der Sowjetunion“ zusammen. Der von Oberst Georgi Iwan Antonov gegründete Verband will übernational und überparteilich sein, das Ausland über das wahre Gesicht des Bolschewismus aufklären und in den westlichen Staaten den Sturz der Stalinherrschaft vorbereiten. (dpa)

Dr. Fayenspiet 19. 1. 56.

Röd lapp.

89

18.1.52

Ynk. 18/1

P 2 lmt

KUNGL.

SVENSKA BESKICKNINGEN

Wien den 16 januari 1952.

Strängt förtroligt.

Personligt.

R 18.

4 bil.
(vardera i 3
ex.)

Åtgärd 19.1.52 se bilaga.

Broder,

./.

Härmed får jag översända trenne P.M.
över samtal i ärendet Wallenberg samt
en på vanlig väg från österrikiska "Such-
dienst" erhållen lista med namn över
från vissa ryska fångelser och läger åter-
vända krigsfångar.

Ann Tinguine
K. A. Belfrage

Utrikesrådet S. D a h l m a n,
Kungl. Utrikesdepartementet,
S t o c k h o l m.

147

P 2 kurl
Märk 18/1

Hemlig.

Stockholm den 19 januari 1952.
Överlämnas för kännedom till
Kommissarie Danielsson, Stockholm.
Enligt uppdrag:

gyp

(Stig Engfeldt.)
P.M. Förste Sekreterare.

gyp

Samtal med Dr.med. Wolfgang Müller.

DM
Källa: Dr.med. Wolfgang Müller, född 6/12 1908 (nr 31 på den av säkerhetsdirektören i Linz överlämnade listan över österrikiska fångar i Krasnogorsk). Datum: 12 januari 1952.

SS
M. hölls från juli 1945 till mitten av 1946 fången i lägret Krasnogorsk, zon 1. Därifrån överfördes han till den två kilometer därifrån belägna zon 2, där han tjänstgjorde som röntgenläkare på sjukhuset.

Enligt M. skall detta läger ha varit ett mycket viktigt MVD-läger, där man framförallt höll viktigare utländska personligheter vilka på grund av lägrets närhet till Moskva kunde föras in till Lublianka för förhör, när det behövdes. Samtidigt torde lägret ha varit ett slags mönsterläger, som ofta inspekterades av högre politiska tjänstemän från Moskva. Det torde ha varit särskilt väl utrustat, dess sjukhus omfattade bl.a. en för ett lägersjukhus så ovanlig apparat som en mindre röntgeninstallation.

66
Han mindes, att i den inom zon 1 belägna karantänen bland annat förvarats en engelsman (troligen nedskjuten flygare), ett antal spanjorer (vilka på sin tid deltagit på fel sida i spanska inbördeskriget), en bekant fransk journalist (vilken efter sitt frigivande genom artiklar i fransk press vållat ryssarna åtskilligt obehag) samt den vid Wienoperan anställda (på sin tid för sina nazistiska sympatier kände) danske sångaren Helge Rosewaenge. Ytterligare namn ansåg sig M. kunna komma med senare, sedan han konsulterat sitt minne och sina anteckningar.

M. ville i detta sammanhang icke underlåta att nämna, att den nye sovjetiske ministern i Wien hade samma namn samt var ungefär lika gammal som den på sin tid högste inspektören för Krasnogorsk-lägret.

Beskickningen kommer att om möjligt taga kontakt med Rosevāeng, Beträffande Spira ha sådana informationer inhämtats, att en kontakt med honom icke kan anses tillräddig annat än i yttersta nödfall och genom mellanhand.

Wien den 12 januari 1952.

K

Jul. 18/11

P.M.

Samtal med Dr.med. Franz Finstermann.

dm
Källa: Dr.med. Franz Finstermann, född 29/12 1913 (nr 8 på den av säkerhetsdirektören i Linz överlämnade listan över österrikiska fångar i Krasnogorsk). Datum: 14 januari 1952.

F. hölls från april 1945 till den 1 oktober 1947 fången i lägret Krasnogorsk, zon 1.

Enligt F. kallade ryssarna Krasnogorsk för sitt operativa läger, dit de kunde sammandraga folk som de ansågo sig kunna ha behov av i närheten av Moskva. Sålunda samlades t.ex. vid en viss tidpunkt tyska vapen- och uranexperter i detta läger liksom andra vetenskapsmän som kunde vara av värde för ryssarna. Fångantalet i zon 1 varierade vid olika tidpunkter från 600 till 3.000.

Enligt F. kommo fångarna i zon 1 aldrig i kontakt med dem som vistades i karantänen, särskilt som svåra straff hade stipulerats mot alla som försökte träda i förbindelse med dessa. F. trodde att till karantänen koncentrerats den diplomatiska personal som fallit i ryssarnas händer i Berlin. Det enda namn han kände till från karantänen var familjen Radziwil. Denna hade han kommit i kontakt med då Radziwils brukade låna ut sina "relativt snygga" kläder, då man spelade teater i lägret. Vidare hade han vid något tillfälle kunnat observera, att bland fångarna i karantänen funnos ett antal yngre damer, som kunde tänkas ha varit kvinnliga sekreterare på någon av legationerna i Berlin. Karantänsavdelningens storlek var enligt F. endast 30 x 30 m, den var omgiven av ett högt plank.

av
F. nämnde namnet på en pålitlig medfånge, som suttit längre i Krasnogorsk och kunde tänkas veta mera än han själv:

Oberstleutnant Jras, Puffergasse 5, Wien XXI.

Wien den 14 januari 1952.

15

P.S.

Tillträde till karantänen hade utom ryssarna själva endast ett litet fåtal fångar av typen Spira, vilka voro kommunister och åtnjöto ryssarnas fulla förtroende.

Jul. 18/1

P.M. 2

Samtal med Ingenjör Kunz.

Källa: se P.M. 9/1 1952. Datum 16 januari 1952.

Kunz meddelade nu namnen på ett antal medfångar från Krasnogorsk. Ursprunglig lägerläkare hade varit en rikstysk vid namn Dr. Kauffmann. Denne hade ett förhållande med någon av kvinnorna i karantäne. Då detta förhållande fick följder, avsattes K. i december 1946 som lägerläkare och förflyttades till ett skogsarbetsläger från vilket han efter ett halvår tillfälligt återvände till Krasnogorsk i ett mycket medtaget tillstånd. Tyska "Suchdienst" torde känna till huruvida K. återvänt. Hans vittnesmål värdefullt, då han hade tillträde till karantänen.

Kaufmann efterträddes som lägerläkare av en bayrare vid namn Dr. Homann (?), vilken med säkerhet torde återvänt ur fångenskapen. Närmare uppgifter genom tyskar "Suchdienst".

Jiras, major i Wehrmacht, tidigare löjtnant i österrikiska armén, boende Puffergasse 5, Wien 21. J. hade vid tillfälle sagt Kunz, att det funnits eller fanns svenskar i karantänen. J. är, enligt Kunz, en mycket försiktig och rädd person, som eventuellt kan tänkas vägra ge några som helst upplysningar. Om möjligt kommer kontakt att tagas med honom. (J. nr 14 i säkerhetschefens lista).

I zon 1 hade det vidare funnits en finne (husägare i Moskva), vars namn Jiras skulle känna till.

Dr. Sebastian Leitner, redaktör i "Neues Österreich" (dagstidning i Wien). Tillhör en katolsk familj och är politiskt tillförlitlig. Vistades i Krasnogorsk, zon 1 och 2, samt har sedan passerat igenom ett stort antal olika läger.

Ebner, trävaruhandlare i Kühnsdorf, Kärnten. Barack-
chef i zon 1, talade bra ryska, sannolikt god upplysnings-
källa, pålitlig.

Mohr, tysk, katolsk armépastor. Torde ha återvänt. Fa-
miljen härstammade från Västtyskland (nr 32 på säkerhetschefens
lista.)

Schreiner, katolsk lägerpräst, bayrare, tidigare för-
samlingspräst i Maria Schutz vid Semmering, torde ha åter-
vänt från fångenskapen.

Leo, professor i arkitektur vid tekniska högskolan i
Brno. Torde befinna sig i Västtyskland.

Habel, professor i byggnadsteknik (betongexpert) vid
tekniska högskolan i Brno. Nu i Västtyskland.

Den i P.M. 9/1 omnämnde belgraren torde hava hetat
Hoppmanns.

Den tyskfödde kanadensaren torde hava hetat Müller.

De båda senare deporterades på grund av flyktförsök
till Karaganda.

I lägret funnos tvenne tyska legationsråd, den ene
från Mukden, den andre från Charbin; en av dem hette Bischoff
(se säkerhetschefens lista III över rikstyskar nr 11 och
12)

Enligt Kunz hade lägret Krasnogorsk legat inom Moskvas
stadsområde. Transporten från flygfältet till lägret hade
endast tagit omkring 20 minuter.

Wien den 16 januari 1952.

K

P. S.

Enligt K. torde ett stort antal för ryssarna mera betydelse-
fulla tyska generaler ha passerat igenom Krasnogorsk. Generalen
Schöener vistades en tid där. Generalen von Paulus och generalen
Seydlitz bodde "privat" i närheten av Krasnogorsk och betjänades
av personal från lägret.

Avskrift.

Bil. 4 till handbrev Belfrage-Dahlman
16.1.1952.

Butyrskaja - Lublianka.

Grübel, Johann (14 b), Lindau-Reulin, Schulstrasse 16 (bis 1949),
Dr. Michl, Walter, Graz, Kaiser Josefsplatz 7 (bis 1950),
Bundschuh, Kaspar, Bezau, Hauptstrasse 148 (Vorarlberg) (bis ?),
Destaller, Ottokar, Deutschlandsberg 124, Stmk., (bis ?)
(war Angehöriger d.H.L.M., O.K.L., O.K.W.)

Lager 7436 (Tscherepowez)

Weigl, Otto, Pforzheim, (17 a), Bleichstr. 104 (von 1947-1948)
Potuschak, Felix, Wien XVII., Vollbadgasse 3 (von 1946 - 1948)
Hartmann, Hugo, Pforzheim (17 a), Kaiser Friedr.Str. 136 (bis 1946),
Wilitschko, Alfred, Tiefenbach (12 a), Waldmünchen 195 (1945-1948),
Dr. Fiek, Hans, Innsbruck, Fischerstrasse 48/11 (bis ?),
Handler, Alois, Ternitz, Stapfgasse 46 (bis ?),

Oberfeldkomdtr. Lublin

Schörrg Ferdinand, Wien XIX., Pantzergasse 26/13

Offizierslager 16 B (nicht in Kartei) Krassnogorsk

Schöpf, Josef Graz, Rankengasse 25 (Krasnygorsk)
Miller, Karl, Graz, Grieskai 26, "
Dr. Kotek, Tierarzt, Waydhofen a.d.T. (Lager 17) Krasnygorsk

02 am - Jule 18/1
92.

LÉGATION DE SUÈDE

Bryssel den 14 januari 1952.

Hemlig.

Stockholm den 19 januari 1952.

Strängt förtroligt.

Överlämnas för kännedom till
Kommissarie Danielsson, Stockholm.

1 bil.

18/1
lib.
Westman,
Paris

Enligt uppdrag:
Broder,

Engfeldt. Förste Sekr.

Efter mottagandet av Ditt brev den 21/12 51 uppsökte jag den 29 s.m. generalsekreteraren i utrikesministeriet, baron de Gruben, och erinrade honom om vårt samtal den 21 september ang. förhör med hemvändande krigsfångar. G. svarade att sådant utlovats av vederbörande myndighet, men att han sedan ej hört något vidare i saken, varför han skulle göra en påminnelse. I anslutning här-till talade jag om Coon, och han lovade undersöka om denne funnes i landet, i vilket fall han skulle ordna ett sammanträffande med denne.

Den 10/1 ringde jag på förekommen anledning Gruben, som, innan jag han ställa någon fråga, meddelade att han i samma stund mottagit det tillståndsbevis jag begärt, vilket han genast skulle vidarebefordra, varefter jag med behörig myndighet kunde överens-komma om tidpunkt för sammanträffandet, som borde kunna äga rum i början på kommande vecka.

Sedan jag mottagit dokumentet ringde jag fängelsedirektionen och fick idag under 5/4 timme i en separat besökshytt utan vittnen samtala med fången Adolphe K.Kon (denna stavning riktig), född den 16.2.1910.

Gruben hade på förhand meddelat mig, att de belgiska myndig-heterna tveklade på att K. hade rätt till den diplomattitel han understundom begagnade.

(ca 160 cm.)

K. är ganska liten till växten och fetlagd. När jag pre-senterade mig som svenske ministern bad han mig mycket hövligt att legitimera mig, under motivering att han tidigare hade haft tråkiga erfarenheter av sovjettricks. Han fick granska mitt bel-giska identitetskort, och förklarade därpå att han nu såge sig oförhindrad tala fritt och öppet om vad jag ville.

Min första fråga gällde om han kunde gissa anledningen till mitt besök, vilket han kategoriskt förnekade. Jag frågade då om han kunde erinra sig någon tidigare kontakt med en svensk beskickningschef, och då var han genast på det klara med vad sa-

Herr Utrikesrådet Dahlman,

Stockholm.

ken gällde, och började tala om sitt besök hos Westman i Paris. Han ville dock först klargöra bakgrunden till detsamma.

Han hade varit "fonctionnaire" i polska utrikesministeriet; hans kusin Max Kon var på den tiden svensk vicekonsul i Lodz. Hans far, som till 1917 varit administrateur en chef för Asowsko-Donsko Bank, hade varit mycket lierad med israelitiska finanskretsar, och genom honom hade sonen även lärt känna Toinot Gutman vilken, sedan hon blivit änkefru Schuster, gift sig med envoyén friherre von Essen. Han hade även träffat friherrinnan von Essen sedan hon blivit anka andra gången, och visste att hon bodde i Rom.

Efter Polens delning hade han upphållit sig i ryska zonen, då han som jude fruktade tyskarna. Efter kriget hatade han engelsmännen, som låtit ryssarna ta halva landet. Som sionist hade han anslutit sig till de båda organisationerna Hagana och Irgun, och för dessas räkning hade han arbetat i ryska Polen, med aktionscentrum i Lwów, för att hjälpa judar att fly därifrån till Palestina. En dag i november 1946 blev han på ett kafé häktad, sannolikt för att han satt samman med en polsk kapten Jancowski, som misstänktes för politiska stämplingar mot ryssarna. Han hade insatts i Brygitki-fängelset i Lwóws utkant, och efter ett par veckor hade han fått enskild cell i andra våningen. Som alla fångar hade han sökt kontakt med sina olycksbröder, vilket snart lyckats med den fånge som satt i cellen under honom och som visade sig vara en bekant till honom, en rumänsk advokat Friedman (som sedan frigavs samtidigt med K. och begav sig till sitt hemland Rumänien, adress okänd).

Efter någon dag hade man kommit på idén att öppna cellfönstren och samtala direkt den vägen. När någon tid gått ville man en dag, för att undvika att utomstående förstode samtalet, tala engelska med varandra. Då hade grannen i cellen bredvid blandat sig i samtalet och sagt sig vara glad få kontakt med någon som talade ett språk han kände. Rörande denna kontakt hänvisas till bilagda P.M. ./.

Själv hade K. behandlats väl i fängelset, men han hade i korridorer mött andra, som uppenbarligen misshandlats. Maten hade varit uteslutande: ett halvt svartbröd och två skålar tunn soppa varje dag, samt en liten korvbit en gång i veckan. Alla led av hunger, och de som erhöles gåvopaket delade med sig till olyckskamraterna. Fängelsechefen Markoff (enligt uniformen sannolikt överstelöjtnant vid NKVD-trupperna) hade en dag varnat K. att tala "främmande språk" med en medfånge, vilket vid upprepning kunde resultera i mörk cell.

Man hade varit angelägen om att cellgrannar ej finge se varandra, och när de togos ut för promenad på fängelsegården utvaldes samtidigt alltid sådana från celler belägna långt från varandra.

K:s brott, att hjälpa judar att emigrera till Palestina, hade ansetts lindrigt och i senare delen av mars 1947 frigavs han, med uppmaning att snarast ge sig av till Palestina. När han ett par dagar senare befann sig i Warszawa hade han anonymt postat ett maskinskrivet brev till svenska beskickningen därstädes, av innehåll att en svensk f.d. diplomat befunno sig i Brygatkifängelset och vore i behov av hjälp. Huruvida detta kommit fram visste han naturligtvis ej.

Senare hade K. återknutit kontakten ^{med} Hagana och Irgun samt arbetat för dessa organisationer i olika länder, även i England. Han hade nu åkt fast för ursmuggling till sistnämnda land, företagen i syfte att förbättra organisationernas finanser. Han förväntade sig ett mildt straff, då gärningen ej skadat Belgien, och han lovade att sända mig sin adress innan han lämnade landet.

Vid slutet av samtalet beklagade K. att man tydligen ej följt hans råd och försökt sända W. ett matpaket, då man automatiskt skulle ha fått hans namnteckning såsom bevis på hans existens. Det kunde ju försökas ännu, ehuru med mindre utsikt till framgång, eftersom ingen i längden kunde hålla ut på fångkosten. Möjligen hade dock K:s judiska vänner i Lwów, med vilka han ej längre hade någon kontakt, efter bästa förmåga bisprungit svensken av sympati för hans land.

Plötsligt sken han upp, sade sig ha en idé, som han dock ~~blev~~ kunde delge mig om han finge en försäkran att hans meddelande ej komme i orätta händer. Sedan jag försäkrat att jag själv komme att direkt utskriva brevet och sända det på absolut säker väg till en fullkomligt pålitlig person, och att jag vidare, sedan jag fått visshet att det nått mottagaren, skulle bränna här förvarat material, sade han, att på grund av det israeliska folkets stora moraliska skuld till och tacksamhet mot Sverige, så ville han förråda en "top secret". Israels minister i Prag Dr. Kubowi (som möjligen nyligen förflyttats till Moskva) vore samtidigt "chef de l'émigration clandestine". I denna egenskap förfogade

han över ett stort antal fanatiskt hängivna och pålitliga agenter i alla länder bakom järnridån, och dessa skulle säkert kunna fastställa om W. funnes kvar i Brygitki, flyttats annorstädes, eller avlidit. På grund av Israels tacksamhetsskuld till Sverige skulle han säkert, om saken toges upp på rätt sätt, vara villig skaffa full klarhet i affären.

När jag ej kunde få mer ur K. frågade jag om han vore säker på, att han ej varit utsatt för en rysk provokatör, som under en känd utlännings mask velat skapa förtroende och utfråga honom själv, sade han, att detta vore otänkbart, eftersom W. visat intresse blott för mat och möjligheterna till frihet. Jag sade då, att en annan utländsk fånge, som nyligen frigivits, berättat att han vid samma tid som det här rörde sig om haft W. till granne i ett fängelse beläget mycket avlägset från Lwów. K. svarade emfatiskt, att antingen har denne, kanske av fängelsepsykos, helt misstagit sig på tidpunkten, eller ock har han varit utsatt för en provokatör, instruerad av vad som framkommit vid förhören i Lwów och möjligen av K:s egna samtal med W. Under hela K:s fängelsetid hade W. bott i granncellen, från vilken han blott avlägsnats för de korta promenaderna samt understundom för förhör, som dock aldrig tycktes ha räckt mer än några timmar.

Innan vi skildes frågade jag vad som givit honom impulsen att uppsöka Westman, och fick till svar, att han då befann sig för första gången sedan fångenskapen i ett så civiliserat land att han vågade söka upp en svensk beskickning. Först hade han tänkt skriva till friherrinnan von Essen, men han litade ej på posten.

För säkerhets skull antecknade jag hans advokats adress: Me Edgar van Cauwelaert (nevö till kammarpresidenten), Chaussée de Ninove 153, Bruxelles.

Sin tillgång
Alf Sjöström

P.S. Fördit den på mina ställen slarviga formuleringar, men jag har flera gånger avbrutits av telefonsamtal, och jag hinner ej skriva om!

A.S.

Strängt förtrolig P.M.

Vid vårt helt obehagade samtal kunde israeliten Adolphe Kon (f.d.polsk medborgare) av namnet på sin grannfångé i Brygitkifängelsets andra våning blott erinra sig Raou. Wa..b.... När jag så sade Raoul Wallenberg ansåg han detta vara riktigt. Han hade aldrig sett W. men de hade så godt som dagligen samtalat på engelska, dels genom knackningar men mestadels muntligen via de öppna cellfönstren.

W. hade först om allt bedt om mat. K. hade, på grund av gåvopaket från judiska vänner i Lwów relativt rikligt därav, och hade delat med sig till W. Denne fick då kasta ett snöre, sammansatt av två skoband och en garnstump, från sitt cellfönster mot grannens, där det uppfångades med en borste, varefter de små gåvorna fastbundos och halades in.

W. hade berättat om sin ställning vid svenska beskickningen i Budapest, och hur han där varit i tillfälle rädda tusentals judar. Sista dagen hade en jude lämnat honom en portfölj med mycket värdefulla smycken, guldmynt och utländska sedlar. När han kort därpå blev tagen av ryssarna hade såväl den värdefulla portföljen som hans eget armbandsur frångått honom. Han beskylldes för att ha sökt utsmuggla allt detta, underkastades långvariga förhör, ibland med misshandel, samt hölls inspärrad, först i Budapest, sedan i Bucarest, därpå i Tjernovice (Tjeckoslovakien), för att hamna i Lwów någon tid före K. I Bucarest hade han från fängelset avsänt två brev, ett till svenska beskickningen i sagda stad och ett till beskickningen i Moskva. Eftersom han ej hört något livstecken utifrån, så hade breven väl ej nått adressaterna. Någon av de sista dagarna 1945 hade han i Tjernovice plötsligt fått håret klippt av en god frisör, badats och fått rena underkläder. Så hade han under en tid fått riklig och närande mat, vilket allt han tydde som att befrielsen var förestående. Efter en tid återgick man till den vanliga torftiga regimen, varefter intet hände förrän han flyttades till Lwów. Vad W. sagt om tidpunkten härför kunde K. ej erinra sig, och och han mindes ej heller eget eller W:s cellnummer i Brygitki.

Om sig själv hade W. berättat att han tillhörde en bankirfamilj med stort inflytande, att han hade en bror i Amerika och en gift syster. Dennas namn hade han lämnat K. skrivet på ett cigarett-papper, som emellertid gått förlorat vid K:s frigivning.

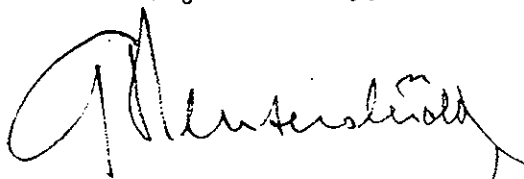
† varvid W. talade med "skandinavisk" accent

Jag fick vidare veta, att W. måste vara betydligt större än K. När denne skickat W. en skjorta, som han var i behov av, hade denna varit alldeles för liten. När han skickat strumpor, sin egen storlek nr 10, hade W. bedt om möjligt få sådana nr. 11 1/2 eller 12. K. hade lyckats från sina välgörare få några sådana, som accepterats med tacksamhet.

Medfången, rumänen Friedman, som bodde i cellen under K., kan ej ha undgått att höra flera av samtalen mellan K. och W. Sannolikt ha även flera andra hört dem, men K. kunde ej namngiva någon av dem, utom fängelsedirektören Markoff, som dock ej förstod engelska och därför förbjudit konversationen.

Samtalen skulle ha pågått praktiskt taget dagligen från december 1946 till någon dag i senare hälften av mars 1947, då K. frigavs.

Bryssel den 14 januari 1952.

Utdrag.

P 2 km V

RESEBERÄTTIG
Sändt till sekretesslagen
den 18/5 52
Är i denna ämbetsbrev
Sändt till sekretesslagen
den 18/5 52
Sändt till sekretesslagen
den 18/5 52

Reseberättelse

Över resa i Tyskland, Österrike och Schweiz under tiden
25/11 - 12/12 1951.

10)

Dr. Jur. Willy Zinkahn, Oberregierungsrat, anställd i Bundesministerium für Wohnungsbau, Bonn, Duisdorf, Gallwitz-Kaserne, Block IV.

Kommentar: Jag sammanträffade med Dr. Zinkahn onsdagen den 12/12 1951 i Bonn, och Dr. Zinkahn uppgav, att han tillfångatogs redan 1943 i slutet av december och placerades i Krasnogorsk-lägrät, avd. I, som då var uteslutande karantäns-läger. Här hölls han fången till i början på mars 1945, då han överfördes till arbetslägrät zon III i samma läger. Han hölls kvar i zon III till i maj 1947 och överfördes då till ett läger med namnet Klin, beläget c:a 100 km. n.v. från Moskva. (Jmf. Korody Katonas uppgift om ett läger K., som låg ungefär 100 km. från Moskva).

Medan Dr. Zinkahn befann sig i Krasnogorsk sammanträffa-de han med en tysk läkare, Oswald Kaufmann, vilken nu är an-ställd vid universitetskliniken i Hamburg. Denne Kaufmann har vistats i såväl zon III som zon I i Krasnogorsk-lägrät, och han stannade kvar även efter det att Dr. Zinkahn flytta-des till lägrät Klin. Just på grund av sitt yrke hade Dr. Zinkahn en betydande rörelsefrihet jämfört med andra fångar, och han torde säkerligen haft möjlighet att få vetskap om vilka fångar, som befunno sig i den s.k. generalsbaracken. Enligt Dr. Zinkahn bör Kaufmann vara den, som skall kunna be-svara frågan, om Wallenberg verkligen befunnit sig i Krasno-gorsklägrät. På fråga om Kaufmanns tillförliglighet i poli-tiskt hänseende förklarade Dr. Zinkahn, att såväl han som hans kamrater nog haft sina tvivel i sådant hänseende, när man tyckt, att Dr. Kaufmann haft för stora friheter, men dessa friheter kunde måhända förklaras därigenom att han på grund av sitt yrke kunde göra ryssarna en del tjänster. Kaufmann förlovade sig troligen med en svenska eller finska i lägrät.

Jag frågade Dr. Zinkahn hur det förhöll sig med de s.k. Schweigelager i Ryssland. Dr Zinkahn uppgav, att det säkerligen fanns många Schweigelager i Ryssland, och ett läger kunde innehålla fångar som voro s.k. Schweige-gefangene och sådana, som fingo meddela sig med yttervärlden. Själv hade Dr. Zinkahn under lång tid varit Schweige-gefangener, enär ett skrivfel hade gjorts, då han skrevs in som fånge. Han hade tjänstgjort i Bau- und Siedlungsamt i Warszawa tills han blev tillfångatagen. Emellertid hade vederbörande skrivit Bau- und Umsiedlungsamt, och ryssarna hade fått för sig, att Dr. Zinkahn varit aktiv i förjagandet av polacker och judar från deras bostäder. På grund härav hade han stått upptagen på en lista över fångar, som icke fingo skriva eller mottaga brev eller mottaga några paket från hemlandet.

Det var bekant för Dr. Zinkahn, att de tyska generaler, som varit internerade i zon I i Krasnogorsk, förts till ett Sonderläger med beteckningen 20 B. Var detta läger befann sig, kunde han icke säga.

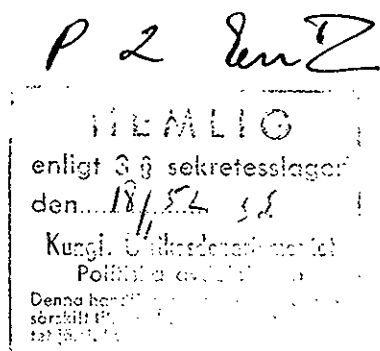
Under mitt samtal ringde Dr. Zinkahn till två kollegor, vilka varit internerade i Krasnogorsk, en Dr. Roth och en Dr. Rollenblech, men ingen av dem kände till något om Wallenberg.

Under besöket i Hamburg sökte jag upp general Fricke's dotter, vilken bor under adress c/o Moritz, Husumerstrasse 21, n.b. Sammanträffandet skedde den 26/11 1951. Fröken Fricke berättade, att hennes fader alltjämt befann sig i rysk fångenskap. Senast hade hon för åtta månader sedan haft ett brevkort från honom, och då befann han sig i Sverdlovsk. Några paket hade han av allt att döma icke fått mottaga, trots att fröken Fricke vid upprepade tillfällen skickat livsmedel m.m.

.....
Stockholm den 3 januari 1952.

(undert.) Otto Dahielsson.

Utdrag.

Reseberättelse

över resa i Tyskland, Österrike och Schweiz under tiden 25/11 - 12/12 1951.

.....
Den 1/12 kom jag i München i förbindelse med en baron v.T., vilken samarbetar med den tyska "Suchdienst", som lagt upp ett kartotek på alla från Ryssland återkommande tyska krigsfångar.

Han förklarade, att man nu registrerat sammanlagt 4.000 ryska krigsfångeläger, och det vore därför tämligen lätt att söka ut ett antal pålitliga personer, som varit internerade i sådana läger, där man hade misstankar om att Wallenberg hållits fången. Med anledning härav begärde jag uppgift på sådana personer, som kunde tänkas sitta inne med upplysningar från de tre Moskva-fängelserna, Butyrka, Lefortovskaja och Ljubianka, från Krasnogorsk-lägre, från Brygitki-fängelset i Lwow från Kiev-lägre och från läger 1156. Uppgifter härom kommer att lämnas via beskickningschefen i Bonn-Köln till utrikesrådet Dahlman.

Enligt en artikel i tysk tidning för den 27/11 1951 framgår att Suchdiensts undersökningar givit vid handen, att sedan krigets början 4,5 millioner tyskar saknas, därav 1.480.000 soldater och i runt tal 3.000.000 civila. Fyratusentvåhundra läger ha lokaliserats i Ryssland och 1949 fanns det ännu 800 läger i vilka 190.000 deporterade levde. Man känner till att dittills 400.000 avlidit i Ryssland.

Vid samtalet med von T. uppgav han, att det fanns många s.k. Schweigelager, och att man på grund av att man icke hört något från en person på 4-5 år ingalunda måste anse personen ifråga förlorad, ty det fanns flera fall, där man helt plötsligt fått tillbaka en fånge, som icke hörts av sedan han tillfångatogs eller saknades.

Beträffande de tyska generalerna och de tyska diplomaterna uppgav von T, att endast några generaler återvänt och alls inga diplomater.

.....
Stockholm den 3 januari 1952.

(undert.) Otto Danielsson.

100
 42
 101

Namnlista enligt reseberättelse av kommissarie Danielsson
över resa i Tyskland, Österrike och Schweiz under tiden
25/11 - 12/12 1951.

- 1) von Aczel (Acyl) Ede
- (6) 2) von Asmuth (Oberregierungsrat)
- 3) Barrat Reginald (brittisk flygare)
- 4) von Bogen (general)
- 5) Bässler Pitt (Dr.)
- 6) Carl Stefan
- 7) Christiansen Christian (pastor)
- 8) Coen A.K.
- 9) Damowski Ernst
- 10) von Dombrowsky
- (5) 11) Focke (major)
- 12) Fricke (general)
- 13) Gans
- 14) Gigold Karl (doktor)
- 15) von Holzhausen (Baron)
- 16) Huber (löjtnant)
- 17) Kaufmann Oswald (Dr)
- 18) von Korody-Katona Johann
- (1) 19) Krause (Hauptmann)
- 20) Kurmanovic (äverstelöjtnant)
- 21) Leyser A.V. (general)

- 22) Lucasz Bela
 - 23) von Maasburg
 - (9) 24) Mijsburg Jacob
 - 25) Moschetti Romeo
 - 26) Moser (general)
 - 27) Müller Reszö
 - 28) Palfy Geza
 - 29) Rollenblech (Dr)
 - 30) Rossmann (Dr)
 - 31) Roth (Dr)
 - (7) 32) Schwikert (överste)
 - (3) 33) Schäfer (Hauptmann)
 - 34) von Spiessen (Spiesser?) (generalkonsul)
 - (8) 35) Süsskind (överste)
 - 36) von T. (baron)
 - (4) 37) Wagner Walter (Hauptmann)
 - 38) Vas
 - (2) 39) Wiedmaier Karl (Wittmeier) (telegrafassistent o.löjtnant)
 - 40) Weiss Martin (Hauptmann)
 - 41) Woytasch (general)
 - 10) 42) Zinkahn Willy (Dr.Jur. Oberregierungsrat)
-

Engfeldt/MS.

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

STOCKHOLM		19
Stockholm den 18 januari 1952.		
Personligt och strängt förtroligt.		1 bil.
N:o	13	BIL
INK. D. N:o		
AVD.	GR.	MÅL.
P	2	per T

ang. Sjöborgsutredningen.

Hemlig.

Stockholm den 18 januari 1952.
Överlämnas för kännedom till Kom-
missarie Danielsson, Stockholm.
Engfeldt.

Förste Sekreterare.

Broder,

12

Genom de klipp, som pressbyrån erhållit i särskilt uppdrag att tillställa Dig, har jag velat bringa till Din kännedom vad som på senare tid skrivits i pressen i fallet Raoul Wallenberg. Särskilt har ju det italienska spåret, som Philipp olyckligtvis publicerade i Veckojournalen i mitten av december, väckt uppmärksamhet.

Emellertid har därefter ytterligare uppgifter om Wallenbergs fångenskap i Ryssland ingått. De äro av sådan natur att anledning finnes taga dem på allvar. Sålunda ha Danielsson och Rudolph Philipp nyligen haft ett samtal med en från Moskva-fängelset Lefortovskaja för mer än ett år sedan återkommen person, vilken under en viss tid till cellkamrat haft en ungrare, Doktor (Fil?) Zoltan Rivo, eventuellt de Rivo, vilken senare haft en indirekt kontakt med Raoul Wallenberg i Lefortovskaja-fängelset. Hur härmed förhåller sig framgår närmare av närslutna utdrag av Danielssons rapport. Av sekretess skäl har Danielssons och Philipps sagesman icke nämnts vid namn utan kallats för "X".

./.

Det gäller nu att konstatera, huruvida de tre i rapporten omnämnda tyskarna Laarmann, Weissberger och Diéti återvänt och upprätta kontakt med dem för ett ingående samtal.

Dina ansträngningar torde väl i första hand böra inriktas på Dr Karl Weissberger, som synes ha frigivits. Jag vore tacksam att snarast möjligt få höra från Dig i denna angelägethet.

Dahlman.

Envoyén Kumlin,

Bonn.

Lapp. Kumlin
19.1.52

Utdrag.P.M.

.....x).....

Bland dr. Rivos cellkamrater hade en del tyskar befunnit sig, och det var dessa som uppehållit kontakt med granncellen där den okände svensken skulle ha befunnit sig. En av tyskarna hette dr. Albert Laarmann, född 1898. Han hade uppgivit sig vara radiotelegrafist (Funkar), men det hade sedan blivit klart för herr "X," att Laarmann varit chef för informations-tjänsten vid tyska beskickningen i Bukarest, där han tillfångatogs av ryssarna 1944. Dr. Rivo hade omtalat, att Laarmann tagit lektioner i latin för dr. Rivo under den gemensamma fängelsevistelsen.

En annan av tyskarna var en dr. Karl Weissberger, tysk diplomat, som tidigare tjänstgjort vid det tyska general-konsulatet i Pretoria. Han tillfångatogs tillsammans med Gregori^{x2} i Bukarest. Weissberger kvarhölls blott något mer än 2 år hos ryssarna. Herr "X" anser, att han frigavs, enär han icke ansågs vara någon betydande person. Före sin tjänstgöring i Bukarest hade han tjänstgjort i Odessa. Hans chef hade varit en greve Adelman.

En tredje tysk hette Dietl och var överste. Ej att förväxla med general Dietl. Överste Dietl hade tjänstgjort i Grekland och Rumänien.

Laarmann har släktingar i Tyskland, och dessa ha gjort stora ansträngningar för att få tillbaka honom från Ryssland. En av dessa släktingar är Regierungsdirektor Jess, "Senatskanzlei" i Hamburg. En annan är Laarmanns svåger (?) Generalstaatsanwalt, Dr. Meyer-Adich från Oldenburg, där han är boende.

Dr. Rivo torde ha suttit tillsammans med Laarmann 8 - 12 månader. Herr "X" utgår från, att det måste ha varit någon annan än dr. Rivo, som tagit emot signalerna från granncellen, ty dr. Rivo var säkerligen ej lämpad för dylika uppgifter.

Den som mest lämpat sig därför borde ha varit just Laarmann,
som ju gällit för radiotelegrafist. Herr "X" ansåg, att "idiotsystemet,"
d.v.s. 1 knackning för a, 2 för b, etc. ej kan ha tillämpats vid läm-
nandet av längre meddelanden, enär knackningarnas antal bliver allt
för högt för bokstäver, som ligga långt bort från alfabetets början.
Därför måste morseringssystemet ha använts och för dettas användande
måste en relativt tränad telegrafist ha funnits till hands.

.....

Stockholm den 16 januari 1952.

(undert.) Otto Danielsson.

xx) generalkonsul, tilldelad den tyska beskickningen i Bukarest såsom
representant för Goebbels propagandadepartement.

x) Såvitt hr "X" erfarit hade doktor Zoltan Rivo troligen ännu
ej återkommit från Ryssland.

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

ang. Sjöborgsutredningen.

Hemlig.Stockholm den 18 januari 1952.
Överlämnas för kännedom till
Kommissarie Danielsson, Stockholm.

Enligt uppdrag:

Stig Engfeldt. Förste Sekr.

Broder,

./.

Åberopande Ditt handbrev den 15 dennes angående Lagerfelts
samtal med Georg Mahle får jag härmed översända åtta fotogra-
fier av Raoul Wallenberg och andra personer. De tre fotogra-
fier, som föreställa Wallenberg, ha på baksidan utmärkts med
siffrorna 1, 2 och 3.

Jag begagnar tillfället be Dig att främdeles insända
eventuella meddelanden i detta ärende i tre exemplar. Vi behöva
nämligen för olika arbetsdossierers skull som regel tre exem-
plar av varje dokument.

Dahlman.

Envoyén Kumlin,

Bonn.

Stig Engfeldt
19/10ms

STOCKHOLM		19
Stockholm den 18 januari 1952.		
Personligt och strängt förtroligt.		Bil.
INK. D. N:o		
AVD. P	GR. 2	MAL. Eu ^I

Jefferson on 6.2
W. H. Sherman - Columbus

18.1.52

John Lawrence on 4. 11/10 - 52

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

ang. Sjöborgsutredningen.

Hemlig.

Stockholm den 18 januari 1952.
 Överlämnas för kännedom till Kom-
 missarie Danielsson, Stockholm.
 Enligt uppdrag:

Stig Engfeldt.
 Förste Sekreterare.
 Broder,

At

./.

Då Du säkerligen kan ha intresse för saken, får jag
 för Din strängt förtroliga och personliga kännedom bifoga en avskrift av
 Reuterskiölds handbrev jämte bilaga den 14 demes till mig
 angående hans samtal med den polske juden Adolphe Kon, i-
 dentisk med den Coen, som talade med Dig på sommaren 1947 i
 Paris. Vi ha återupptagit spåret och det har lyckats oss att
 efter ivriga efterforskningar få tag på mannen, som för när-
 varande sitter häktad i ett belgiskt fängelse. Jag vill låta
 vara osagt vilket värde de av Kon lämnade uppgifterna kan
 anses ha. De måste givetvis infogas i det stora sammanhanget
 och vi ha vid detta laget fått en ganska god bild av det öde
 som vederfarits Wallenberg efter försvinnandet i Budapest.

Dahlman.

Ambassadören Westman,
 Paris.

Stig Engfeldt
 27/1 MS.

153

Stockholm den 18 januari 1952.

Personligt och strängt förtroligt. 1 bil.
 N:o 15. BIL

INK. D. N:o

AVD.

P

GR.

2

MÅL.

I.

Eu

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Stockholm den 18 januari 1952.

19

Personligt och strängt förtroligt.

bil.

N:o

16

BIL.

INK. D. N:o

AVD.

P

GR.

2

MIL.

kur

Sjöborgsutredningen.

Hemlig.Stockholm den 18 januari 1952.
Överlämnas för kännedom till
Kommissarie Danielsson, Stockholm

Broder,

E.u.

Engfeldt. Förste Sekr.

Exp.

./.

Som Du torde finna av beskickningens handlingar från sensommaren 1947, voro vi då intresserade av att kontrollera vissa personuppgifter rörande en viss polack vid namn Coen, som i juli samma år uppsökt Westman i Paris och påstått, att han under början av året suttit i samma fängelse som Raoul Wallenberg, nämligen Brygitki-fängelset i Lemberg. Då Coens uppgifter icke kunde verifieras, fullföljdes icke spåret. Vi ha emellertid nu återupptagit det och efter ivriga forskningar fått kontakt med honom - uppenbarligen är hans rätta namn Adolphe Kon - såsom framgår av här bifogade avskrift av Reuterskiölds handbrev jämte bilaga till mig den 14 januari.

Med anledning av Kons uppgifter om Israels minister i Prag överväga vi, huruvida det skulle vara möjligt och lämpligt, om Du toge kontakt med honom i syfte att diskutera möjligheten att verifiera Kons uppgifter. Jag vore tacksam få taga del av Dina synpunkter härvidlag.

Dahlman.

Envoyén Allard,

Prag.

Exp-24
MS. Linné

154

SE/Ms

Röd lagh.

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Stockholm den 18 januari 1952

Politiska Avdelningen
Avdelningschefen.

STOCKHOLM		19
N:o 129	BIL.	
INK. D. N:o		
AVD. P	GR. 2	MAL. [Signature]

Broder,

Med flygplanet från Stockholm fredagen
den 25 demes kl. 08.20 till Wien sändes
kurirpost, innehållande två brev av viss
vikt till Dig. Jag får be Dig lägga Bu-
dapest-resan så, att Du dessförinnan hin-
ner mottaga ifrågevarande brev.

Dahlman.

Envoyén Allard,
~~Bragg~~ p. t. Stockholm.

Överl. till envoyén Allard på
UD 18.1.52.

230
225 a

19.1.52
P 2 km

Kort lapp.

P 2 Torg
Överlämnad till mig av Danielsson
vid personligt besök 19/1 1952, avsett
att ingå i U.D:s handlingar.

S.E.

Stockholm 17. 1. 1952.

po/
S.E.

127

W.H.

Käre Kriminalkommissarie Danielsson.

Syns blev jag alldeles paralyserad
vid tanken på alla vidersträcker vi fått utstå
på grund av telegrammet till Salisbury. Jag
hade velat uttrycka min stora beundran och
tacksamhet till eder och Rudolph Philipp
för det skickliga och självs uppoffrande arbete.
Men jag vill gärna det nu i stället. För mig
gärar är det lika ohyggligt att genom vittnes-
skäl få hela bilden av den ohyggliga verkligheten
som min älskade son lever i. Men om något skall
hjälpa honom till frihet så är det förmodligen
att regeringen blir övertygad. Och jag vill
framhålla att den berättelse Kriminalkommissarie
Sören gav av vittnens uttåg var både logisk
och klar i all sin omänsklighet. Det arbete
som Rudolph Philipp gjort i alla dessa år har
jag alltid beundrat och nu är jag så lycklig
att ni i Kommissionen fått en så skicklig, energisk
och övertygande medarbetare. Jag hoppas att

att vederbrände låta sig höja med detta material
så att vi i skola trängas undersöka alla föregien-
de bitarna. Vilket skulle ytterligare fördjupa
användningarna att få nyssna att färdiga
hem min älskade son.

Med tillgivenhet och beundran och
den tacksamhet eder

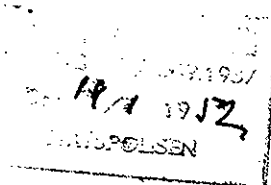
Maj nu Dardel.

19/1 Jan. Ger. av i Lofa Council
Lofa Rasm. 58.

Röd lapp.

0 2 km
Inh. 19/52

24
1
Hr. Kumlin
Bonn

A. 9.

P.M.

nm

Säson av reseberättelse för tiden 25/11 - 12/12 1951 framgår har Oberregierungsrat, dr. Willi Zinkahn lämnat uppgift om en dr. Oswald Kauffmann, anställd vid universitetskliniken i Hamburg, vilken enligt dr. Zinkahns uppgifter vistats länge i Krasnogorsklägret, såväl i zon I som i zon II. Dr. Zinkahn var av den uppfattningen, att dr. Kauffmann just med hänsyn till att han var läkare skulle kunna lämna svar på frågan, huruvida Raoul Wallenberg befunnit sig i Krasnogorsklägret. Under min resa till Tyskland och Österrike under tiden 7 - 14/1 1952 sökte jag komma i kontakt med dr. Kauffmann, men vid förfrågan på universitetskliniken i Hamburg erfor jag att dr. Kauffmann endast en kort tid varit anställd på kliniken ifråga, sedan han återvänt från krigsfångenskapen i Ryssland. Sedan han slutat vid kliniken hade han emigrerat till Syd-Amerika. Man kände inte till hans adress men det vore möjligt att man genom någon tysk läkarorganisation kunde få reda på adressen ifråga. Jag har hittills icke gjort några ansträngningar att taga reda på hans adress.

+ + + +

Av den tidigare åberopade reseberättelsen framgår även att fru Lena von Bogen i Hildesheim lämnade upplysning om att den tyske generalen A.V. Leyser boen-

de hos dr. Wollermann, Ohestrasse 3 i Hannover, återkommit från rysk krigsfångenskap och att Leyser skulle känna till ytterligare en tysk general som återkommit från rysk krigsfångenskap. Under den förutnämnda resan den 7 - 14/1 1952 uppsökte jag general Leyser vilken nu är boende Wiesenstrasse 59 ^{III} i Hannover. General Leyser berättade, att han tillfångatogs i Stalingrad 1943 varefter han fördes till Krasnogorsklägre, där han dock kvarhölls endast en kort tid. Han tillbringade sedan sin krigsfångetid i ett flertal olika ryska läger. År 1948 befann han sig i lägre Gorki (f.d. Nisjnij Novgorod), och medan han befann sig där ankommo ett antal tyska diplomater till detta läger. Bland dem befann sig den tyske generalkonsuln Ramm, som varit generalkonsul i Nya Zeeland. Det var säkerligen denne generalkonsul Ramm, som vid upprepade tillfällen talade om en person vid namn Wallenberg, med vilken han sammanträffat i Ryssland. Om denne Wallenberg varit svensk eller om han varit diplomat hade Ramm icke sagt, såvitt general Leyser kunde erinra sig, och Ramm hade icke heller sagt i vilket läger han sammanträffat med Wallenberg. Förmodligen hade Wallenbergs namn nämnts i samband med den tyske generalen Hansen vilken skulle ha varit fängslad i något av Moskva fängelserna. General Hansen hade emellertid förts bort från Moskva fängelset, och sedan hade man icke hört något av honom.

General Leyser uppgav, att "Generalartz" Raess, boende under adress Sennelager Paderborn, Kirchweg 9, återkommit från Ryssland efter en lång krigsfångetid där. Han hade under en längre tid hållits internerad i Krasnogorsklägre och i egenskap av läkare vore det möjligt att han bättre än

någon annan kunnat skaffat sig uppgift över vilka personer, som befunnit sig i detta läger.

Den av fru von Bogen avsedde andre generalen, som i likhet med general Leyser återkommit från den ryska fångenskapen, var enligt general Leyser generalen Menkel vilken återkom 1950 och är anställd vid Kexfabriken Bahlse, Podbielskistrasse 352, telefon Hannover 66041. Jag sökte kontakt med general Menkel på hans arbetsplats, men det visade sig att han för tillfället var bortrest. Genom hans sekreterare - han är anställd vid personalkontoret - lämnade jag ett meddelande till honom och bad honom överlägga med general Leyser, samt om han hade något att meddela om Raoul Wallenberg skicka ett camouflerat meddelande i brev till mig under min adress i Stockholm. Jag har ännu icke hört något av Menkel.

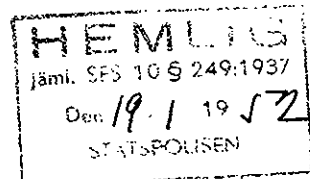
Stockholm den 18 januari 1952.

(Otto Danielsson)

hbr. Allard, Prag
23
1

Röd lapp.

2 an 1. 19-1-52

Ingen tvivel längre om datum. Borgen
torde enligt Angers anteckningar ha fallit den 12 februari 1945.
Danielsson har under tiden kommit till samma slutsats. Den 7/2 torde
vara rätt datum för P.M.
W:s arrestering i Buda, S.E. 21/1

179 S.E.

Den 17 januari 1952 översände författaren Rudolph Philipp till undertecknad ett originalintyg från Stefan v. Pözel angående v. Pözels sammanträffande med Raoul Wallenberg i Eötvös kollegium, Nagyboldogasszony, utja 11 - 13 i Budapest, vilka sammanträffanden enligt intyget skulle ha ägt rum i slutet av januari och början av februari 1945. Fotostatkopia av detta intyg kommer att bifogas denna promemoria. Såsom av intyget framgår skall Aleksander Ujváry på sommaren 1945 vid ett sammanträffande med dr. v. Pözel hava förklarat, att Wallenberg blivit arresterad av ryssarna den 7 februari 1945. Dr. v. Pözels intyg är utfärdat den 10 maj 1951 och man frågar sig hur säker dr. v. Pözel är beträffande datot den 7 februari. En jämförelse med herr Ujvárys utsägo ger vid handen, att han i enlighet med sin minnesbild vill ha tidpunkten för Wallenbergs arrestering förlagd till slutet av februari eller början av mars 1945; men vid samtalet i Salzburg den 13 januari 1951 hänvisade han till ett av honom och dr. Stefan Biró den 17/3 1945 utfärdat intyg angående Wallenbergs arrestering, och där anges tiden för Wallenbergs arrestering till den 17/2 1945. Det exakta datot för arresteringen torde vara omöjligt att fastställa med tillhjälp av endast herr Ujváry. Om det kunde fastställas, att Borgen i Buda verkligen definitivt föll i ryssarnas händer så-

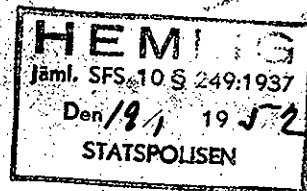
som herr Ujvary vill minnas den 13 februari 1945,
så måste följaktligen Wallenbergs arrestering ha
skett före detta datum, ty herr Ujvary uppger, att
han och dr. Biró talade med tyska och ungerska sol-
dater inne på Borgenområdet då de efter Wallenbergs
tillfångatagande körde upp till det sjukhus där
Fritz Boorn vistades. Om datot för herr Ujvarys
arrestering, då han sökte få klarhet i Wallenbergs
öde, är riktigt angivet - omkring den 18 - 19 febr. -,
så tyder ju detta på att Wallenbergs arrestering
skedde någon dag tidigare. Den bästa lösningen tor-
de vara om man kunde komma i förbindelse med dr. Biró
vilken ju i likhet med herr Ujvary iakttog händelsen
kring Wallenbergs arrestering.

Stockholm den 18 januari 1952.

(Otto Danielsson)

Se hkr. Dn -
- Allend 23/

SS

Eidesstattliche Erklärung.

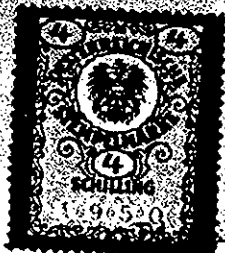
Ich unterfertiger, Dr. Stefan v. Pözel, Rechtsanwalt (Salzburg, Gisela Kai 51) erkläre hiermit Folgendes und bin wann immer bereit dieß vor Gericht oder vor jedweder Behörde unter Eid auszusagen:

Ich erinnere mich genau, dass Ende Januar und Anfang Februar 1945, also zweimal der mir schon damals bekannte Herr Alexander Ujvary, (derzeit wohnhaft Salzburg, Mayr Melnhofstrasse 10.) in Begleitung des Herrn Legationssekretär Wallenberg im Eötvös Kollegium (Budapest, Nagyboldogasszony, utja 11-13.) aufgesucht und es haben sich beide Herrn sowohl bei mir als auch bei meiner seitdem gestorbenen Schwägerin, Frau Marta Ugray erkundigt, ob im Kollegium nicht Juden verborgt sind, die irgendwo anders verborgt werden sollten da es zu befürchten war, daß die Pfeilkreuzler in der letzten Phase der Belagerung ein Blutbad in den Reihen der versteckten Juden veranstalten werden. Auch haben die Herrn nachgefragt, ob im Kollegium es möglich wäre, gefährdete Juden zu verbergen. Auf meine beruhigende Antwort sind die Herrn weggegangen und sind nicht mehr zurückgekehrt.

Es war im Sommer 1945, als ich Herrn Ujvary im Künstlerklub "FESZEK" getroffen und mich erkundigt habe, was mit Herrn Wallenberg geschehen ist, da er meines wissens, mit dem damaligen Schwedischen Gesandten, Herrn Iwan Danielson durch die Russen nicht nach Dunavecse getragen wurde, worauf er mir erklärte, daß Herrn Wallenberg haben die Russen vor seinen Augen, am 7 Februar 1945 verhaftet und, daß er selbst bei dieser Gelegenheit auch verhaftet, in die NKVD eingekerkert, aber nach einigen Tagen freigelassen wurde.

Salzburg, den 16. Mai 1951.

H. Stefan v. Pözel

Beurk.Reg.Nr. 546/51

Echtheit der Unterschrift des Herrn Dr. Stefan
Pözl, Rechtsanwalt, Salzburg, Giselakai 51 wird
hiermit bestätigt. Salzburg, am zehnten Mai eintausend-
neunhundertfünfzigens (10. Mai 1951).

Dr. Karl Gamperl
Offener Brief

Avskrift.

LEGATION DE SUEDE

med räkn. för utg. enl.
uppdrag av chefen pol. avd.

Bukarest den 2 januari 1952.

Nr 6.

1 bil.

P 21.

Strängt förtrolig.Originalen med attest m.m.
återsänt till hr Falkman.

Till Hans Excellens Herr Ministern för Utrikes Ärendena.

./.

Härmed får jag vördsamt insända räkning jämte verifikation för utgifter under andra och tredje kvartalet 1951 enligt uppdrag av chefen för politiska avdelningen.

Jag får anhålla om bemyndigande att ur räkenskaperna avföra det sammanlagda beloppet lei 48.900:-

(undert.) Gösta Rönnhedh.

P2125

51)

①

R E Ç U.

Billets de chemin de fer et
autres frais de voyage à Sibiu.....10.000 Lei

21 Juin 1951.

Dominica Jevota

Q u i t t u n g.

P 212
52/ 2

Ich bestätige hiermit den Empfang von Lei Neuntausendsieben-
hundert als Auslagen für

Fahrkarte Sibiu-Bukarest-Sibiu	4.400
Taxi	1.500
Hotel in Bukarest	800
Essen	<u>3.000</u>
	9.700

erhalten zu haben.

Bukarest, den 23 Juni 1951.

Jane Cornea

Q u i t t u n g .

Ich bestätige hiermit die Summe von Lei 29.200:- von
der Schwedischen Gesandtschaft erhalten zu haben. Die Summe ist
für

Spesen	20.000:-	
Fahrkarte Sibiu-Bukarest zurück	4.200:-	
Mahlzeiten	2.000:-	
Taxi	1.000:-	
Hotellkosten	2.000:-	29.200:-

Bukarest, den 12. Juli 1951.

Truel Conway

23
1
2 lbr. Allard,
PragDen 21/1 1952
STATSPOLISENP 2 lbr.
21-1-52 ✓

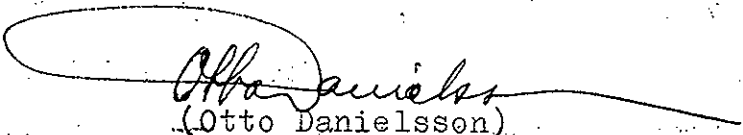
P.M.

NM 5.2
2 1/1

Vid samtal med författaren Rudolph Philipp söndagen den 20/1 1952 angående herr Sandor Ujvarys och dr. von Pözels uppgifter om tiden för Raoul Wallenbergs omhändertagande vid Buda framkom, att Ujvary vid samtalet den 13/1 1952 måste ha tagit fel beträffande datot den 17/2 1945. Herr Philipp erinrade sig nämligen att herr Ujvary i ett intyg från sommaren 1951, vilket intyg ställts till Wallenberg aktionens förfogande, också nämnt den 17/2 1945, vilken tid uppgift sedermera korrigerats till den 7/2 1945. Till Wallenbergsaktionens förfogande har herr Ujvary ställt en vederbörligen bestyrkt översättning till tyska språket av det på ungerska språket den 17/3 1945 av dr. Biró och herr Ujvary upprättade protokollet, vilket kom till stånd med anledning av en artikel i en ungersk tidning om att Wallenberg skulle hava blivit skjuten. Denna bestyrkta översättning förvaras nu av licentiaten Guy von Dardel och vid telefonförfrågan söndagen den 20/1 1952 läste von Dardel upp den rad, där datot för Wallenbergs omhändertagande fanns angivet, och det befanns då att detta intyg upptager den 7/2 1945. Här föreligger alltså samstämmighet med dr. von Pözels uppgift, vilken han stöder på ett uttalande av herr Ujvary sommaren 1945. Genom att man med stöd av de hos von Dardel förvarade dokumentet kan fastställa datot till den 7/2 1945, kan man utgå ifrån, att herr Ujvarys uppgift om ryssarnas definitiva intagande av Borgen i Buda - den 13/2 1945 - är riktig, och de tvekan som tidigare förefanns beträffande tiden för Wallenbergs omhändertagande har därmed avlägsnats. Tidpunkten den

13/2 1945 styrkes också av anteckningar som förste sekr.
Per Anger i utrikesdepartementet gjort under sin vis-
telse vid Budapest vid den aktuella tiden i det att han
här en anteckning om att Borgen skulle ha erövrats den
12/2 1945.

Stockholm den 21 januari 1952.

(Otto Danielsson)

Zügel 21/1 1952.

Kumulin söker efter: Laermann

Dr. Karl Weinberger
Överste Dietl.

cellkamrater till Dr.
Zolan Rio, enligt

~~Pouette skall tala med Laermann~~

Moscheidi

(Kaufmann i Argentina vilas till)

Allard söker efter:

tycker Spacka i Pilsen
ungaren Mandula i Budapest
Konstantin v. Lukacs

de som talat
med Elanderson.
Kannogorsk om a
mansk.

Belfrage o. tycka om följande förslag till förändringar på:

Kannogorsk o. la
här Moscheidi o.
~~förslaget~~
järe pömit
Kien
1156

~~Reuterström har talat med Colin, som vidhåller sin åsikt~~

~~Danielsson o. Pihlgren har börjat på 2 talat med Ljwag. följande på~~
utlösl

Hille (enbart) g' återkommit (se kkr, Besk. Nr. 8/52)

Spärr Stefan Carl fullföljer antagligen an juleland.

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Sjöborgsutredningen.

Stockholm den 21 januari 1952.

Personligt och ~~strängt~~ ^{STOCKHOLM} förtroligt.¹⁹

N:o

17

BIL.

INK. D. N:o

Hemlig.
Stockholm den 21 januari 1952.

Överlämnas för kännedom till
Kommissarie Danielsson, Stockholm.

Enligt uppdrag:

(Stig Engfeldt.)
Förste Sekreterare.

Broder,

Med anledning av Dina handbrev den 12 december och 8 januari ha vi varit i förbindelse med redaktör af Sandeberg och med honom diskuterat resultatet av Dina efter-forskningar i fallet Hille.

Sandeberg har därvid denna gång, liksom tidigare, framhållit, att hans minne av olika händelser och samtal under Rysslands-tiden icke är hundra procentigt tillförlitligt. Man kan ju heller icke rimligtvis begära, att han skall erinra sig detaljer, som framkommit under samtalen med t.ex. Hille och vilka då måste ha förefallit betydelselösa.

Sandeberg vill inte alls insistera på att Hilles förnamn skulle vara just "Kurt"; det kan lika väl vara "Erhard". En intressant tillfällighet är ju emellertid, att den Erhard Hille, som Du spårat, har en bror, som heter Kurt. Vad beträffar Hilles föräldrars, hustrus och barns bostadsort må nämnas, att det framgår av brevet från pastorn i Grosshartmannsdorf - bifogat Ditt brev - att Hilles fru verkligen tycks bo i Bautzen. Sandebergs uppgift om värdshuset stämmer ju också; att han på sin tid uppgivit, att det skulle ligga i närheten av Bautzen, medan det nu visar sig att värdshuset ligger nära Dresden, torde enligt vad Sandeberg nu säger få anses vara ett ganska naturligt minnesfel.

Som mitt intryck får jag säga, att allt synes tala för att den Erhard Hille, som Du spårat, är identisk med Sandeberg Hille. För att undanröja all eventuell osäkerhet på denna punkt kunde man naturligtvis förelägga Sandeberg ett fotografi av

Generalkonsul E. Bratt,
Berlin.

Exfr. kvin
22/MS

Erhard Hille. Därest Du anser Dig kunna anskaffa ett sådant,
vore jag tacksam få det översänt till mig för vidare befordran
till Sandeberg.

I övrigt gäller det givetvis att bevaka ärendet, så att
man kan få kontakt med Hille, därest han en gång återvänder från
Ryssland.

Dahlman.

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Telegram

ang. Sjöborgsutredningen.

STOCKHOLM 23.1.52. 19		
N:o 1	Chiffer BUD.	BIL
INK. D. N:o		
AVD. P	GR. 2	MAL. Eu ¹

dm Svenska Beskickningen

Bonn

Utredningen handbrev Dahlman-Kumlin 18 januari bör bedrivas med största möjliga kraft och skyndsamhet i synnerhet beträffande Weissberger.

Cabinet

Exp. 23/1 kl. 19.00 Luft

TelegramKUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

ang. Sjöborgsutredningen.

STOCKHOLM			23.1.52.	19
N:o	CHIFFER	BUD.	BIL	
INK. D. N:o			<i>Mar. 14 52 från Rumänska öst</i>	
AVD.	GR.	MAL.		
P	2	Eu ^I		

dm

Svensk Tel Aviv

Strängt förtroligt. Undersök snarast om rumänsk ju-
disk advokat Friedman ^{*befinner sig*} i Israel. Uppges suttit i
Brygitkifängelset i ^{*(Lemberg, tidigare Polen numera Ryssland)*} Lwow till mars 1947 då han
frigivits och troligen återvänt Rumänien. Om Friedman
anträffbar uppsök honom omedelbart utfråga honom ^{*under tiden december 1946 mars 1947*}
~~terst ingående~~ om han till cellgrannar i övervåningen
haft dels en ^{*polak medborgare*} Adolphe K. Kon dels någon svensk. Kon
skulle ha konverserat med Friedman på engelska genom
fängelsefönstren varvid svensken blandat sig i samtalet
från aman cell. Därest framställning israelisk myn-
dighet erfordras för uppspårande och kontakttagande gör
det muntligen och med hemställan ^{*yttersida*} ~~fullkomlig~~ diskretion.
För Eder information. Med svensken avses Raoul Wallen-
berg.

Cabinet

Exp 23/1 1400 dvs BD

158

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Sjöborgsutredningen.

HEMLIG.

Stockholm den 23 januari 1952.

Överlämnas för kännedom till

Kommissarie Danielsson, Stockholm.

Enligt uppdrag:

Rep. (Stig Engfeldt.)
Förste Sekreterare.
Broder,

Stockholm den 23 januari 1952.

Personligt och strängt förtroligt. 2 bil.

N:o 21.

BIL.

INK. D. N:o

AVD.

P

GR.

2

MAL.

Eu^I

./.

Danielsson och Philipp ha, såsom framgår av Danielssons i avskrift bifogade rapport den 17 dennes, nyligen haft ett samtal med ungerske flyktingen Ujvary i Salzburg. Denne påstår, att Wallenberg skulle ha befunnit sig i Buda i februari 1945 och att han blivit tillfångatagen där av ryssarna.

Danielssons intryck av Ujvary är mycket positivt och han anser, att det finns alla skäl att sätta tro till dennes uppgifter. Wallenberg skulle sålunda ännu någon tid efter den 17 januari 1945 ha varit verksam i Budapest i frihet.

./.

Ehuru man kunde överväga att försöka upprätta kontakt med i rapporten (sid.5 resp. 8) nämnda Jur. Doktor Stefan Biro och Daisy Tarani, anse vi dock att därmed tillsvidare bör anstå. Deras vittnesmål skulle bland annat ha betydelse för fastställande av tidsföljden i Ujvarys berättelse men på denna punkt anse vi oss nu ha fått klarhet; jag bifogar till den ändan en av Danielsson den 21 dennes upprättad promemoria.

Dahlman.

Envoyén Allard,

Prag.

Rep. hurrin
24/1

(159)

Jul, 24/1

Rom den 17 januari 1952.

Strängt förtroligt.

Broder,

Åberopande Ditt handbrev den 28 nästlidna december angående Danielssons rapport jämte översättning därav till italienska angående samtal med de Mohr, vilken skrivelse anlände i dag, ber jag få meddela, att jag på sin tid av Danielsson erhöill ett exemplar av rapporten (den italienska översättningen har jag däremot aldrig sett) med ungefär följande ord: "Här är rapporten och som Du ser är Du helt rentvådd". Någon som helst anmodan att densamma skulle insändas till UD genom beskickningar försorg gjorde han ej till mig eller, enligt vad jag nu förvisat mig om, till någon av mina medarbetare. Jag uppfattade, att han gav mig rapporten mera som en personlig vänlighet, för att jag skulle kunna konstatera att intet återstod av de egendomliga anklagelser, som riktats mot mig.

Jag visste att Philipp härifrån sänt ett längre brev i saken till Lundberg eller Dig, och enär Danielsson som kurir der 22 december medförde handlingarna i saken, utgick jag ifrån att de båda herrarna skulle rapportera direkt till UD, helst som de ju skulle flyga till Stockholm med endast en dags beräknat avbrott på vägen.

Enligt vad jag nu vid förfrågan här erfarit, medförde

Utrikesrådet Dahlman,

Utrikesdepartementet.

Danielsson såväl rapporten som det enda exemplaret av den italienska översättningen (tillsammans med sina övriga handlingar i ärendet) i kurirposten, inslagna i ett paket med Ditt namn (å kurirlistan nr 63, löpande nr 6), Beck-Friis - Dahlman i paket).

Jag beklagar om något missförstånd uppkommit och om D:s avsikt varit att rapporten skulle tillställas UD redan tidigare genom beskickningens försorg. Rapporten är daterad den 18 december och den italienska översättningen blev väl bestyrkt av de Mohr först någon eller några dagar senare. Som Danielsson avreste den 22 december och hade för avsikt att stanna endast en dag på vägen, kan jag dock ej se, att någon tid gått förlorad.

Då Du i Ditt brev talar om "originalrapporterna", stämmer det ej helt, då som sagt den italienska översättningen endast förelåg i ett enda exemplar och detta medfördes av Danielsson.

Min tillgivna
Johan T. Dahlman

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Sjöborgsutredningen.

Hemlig.Stockholm den 24 januari 1952.
Överlämnas för kännedom till Kom-
missarie Danielsson, Stockholm.

Enligt uppdrag:

Stig Engfeldt.
Förste Sekreterare.
Broder,

STOCKHOLM		19
Stockholm den 24 januari 1952.		
Personligt och strängt förtroligt.		
N:o 22		1 bil. Bil.
INK. D. N:o		
AVD. P	GR. 2	MAII Eu

Under sin Tysklands-resa i början av denna månad upp-
sökte Danielsson den från rysk fångenskap återkomne tyske
generalen A.V. Leyser i Hannover. Jag medsänder ett utdrag av
Danielssons rapport.

Attachén Pousette har - enligt vad jag erfariit - erhål-
lit i uppdrag att besöka vissa personer i samband med våra
efterforskningar i Wallenberg-affären. Måhända vore det lämp-
ligt att Du anmodade honom taga kontakt med den av Leyser
nämnde Generalartzt Raess i Paderborn, som under en längre
tid hållits internerad i Krasnogorsklägre utanför Moskva.

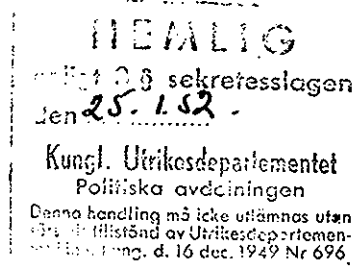
Man får väl antaga, att den av Leyser nämnde tyske ge-
neralkonsuln Ramm ännu icke återkommit från Ryssland utan fort-
farande kvarhålles i likhet med övriga tyska diplomater. En
kontroll på denna punkt vore emellertid önskvärd.

Dahlman.

Envoyén Kumlin,
Bonn.

Exp. Kumlin
26/1 ms.

Utdrag.

P.M.

.....
General Leyser berättade, att han tillfångatogs i Stalingrad 1943 varefter han fördes till Krasnogorsklägre, där han dock kvarhölls endast en kort tid. Han tillbringade sedan sin krigsfångetid i ett flertal olika ryska läger. År 1948 befann han sig i lägre Gorki (f.d. Nisjnij Novgorod), och medan han befann sig där ankommo ett antal tyska diplomater till detta läger. Bland dem befann sig den tyske generalkonsuln Ramm, som varit generalkonsul i Nya Zeeland. Det var säkerligen denne generalkonsul Ramm, som vid upprepade tillfällen talade om en person vid namn Wallenberg, med vilken han sammanträffat i Ryssland. Om denne Wallenberg varit svensk eller om han varit diplomat hade Ramm icke sagt, såvitt general Leyser kunde erinra sig, och Ramm hade icke heller sagt i vilket läger han sammanträffat med Wallenberg. Förmodligen hade Wallenbergs namn nämnts i samband med den tyske generalen Hansen vilken skulle ha varit fängslad i något av Moskva-fängelserna. General Hansen hade emellertid förts bort från Moskva-fängelset, och sedan hade man icke hört något av honom.

General Leyser uppgav, att "Generalartz" Raess, boende under adress Sennelager Paderborn, Kirchweg 9, återkommit från Ryssland efter en lång krigsfångetid där. Han hade under en längre tid hållits internerad i Krasnogorsklägre och i egenskap av läkare vore det möjligt att han bättre än någon annan kunnat skaffa sig uppgift över vilka personer, som befunnit sig i detta läger.

.....
Stockholm den 18 januari 1952.

(undert.) Otto Danielsson.

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

ang. Sjöborgsutredningen.

Stockholm den 24 januari 1952.

19

Strängt förtroligt.

N:o

24

BIL.

INK. D. N:o

AVD.

P

GR.

2

MÅL.

Eu^I

Broder,

Jag tackar för Ditt handbrev den 17 dennes angående Danielssons rapport jämte översättning rörande santalet med de Mohr.

Anledningen till mina rader den 28 december var att vi bibragts uppfattningen, att originalrapporten insänts med en kurir någon dag före Danielssons och Philipps avresa från Rom. Då så uppenbarligen icke var fallet, önskade vi här av säkerhetsskäl få klarhet i var originalutskriften befann sig. Då vi nu erhållit besked, att rapporten befinner sig hos Dig, är ju allt gott och väl. Jag tar samtidigt ad notam Ditt meddelande, att den italienska översättningen endast föreligger i ett exemplar och att detta medfördes av Danielsson hit till Stockholm.

Dahlman.

Envoyén Friherre J. Beck-Friis,
Rom.

Rep. Levin
29/1 MS

Hub. 25/1

132

25-1-52

KUNGL.
SVENSKA BESKICKNINGEN

Bonn, p.t. Köln den 23 januari 1952.

Personligt och strängt förtroligt.

HEMLIG.

Stockholm den 26 januari 1952.
Överlämnas för kännedom till
Kommissarie Daniels son, Stock-
holm.

Enligt uppdrag:

Engfeldt.
Förste Sekreterare.

Engfeldt

124

Broder,

NA

Åberopande Ditt handbrev med P.M. den 18 innevarande månad
ber jag härmed för dagen få meddela, att vi dels av General-
staatsanwalt Meyer-Abich i Oldenburg direkt fått veta, att
dennes svåger Dr. Laarmann hittills icke återvänt från Ryss-
land, dels genom utrikesministeriets personalavdelning fått
bekräftat, att Laarmann på ett eller annat sätt varit knuten
till tyska beskickningen i Bukarest, dels från samma instans,
där man förfogar över utförliga listor över personalen vid
Bukarestbeskickningen fram till slutet av kriget, erfarit,
att Dr. Karl Weissberger är okänd för personalavdelningen.

Din tilläggs

W. Weismann

Herr Utrikesrådet D a h l m a n,
S t o c k h o l m.

V d Ten
133 25.1.52.
KUNGL.

Röd lapp.

Yuk. 25/1

SVENSKA BESKICKNINGEN

Wien den 23 januari 1952.

R 18. Personligt och Strängt förtroligt.

Hemlig.

Stockholm den 26 januari 1952.
Överlämnas för kännedom till
Kommissarie Danielsson, Stockholm.
Enligt uppdrag:

Stig Engfeldt.
Förste Sekreterare.

*Föredrag i ärendet för den 25/1.
Med hänvisning till Uppsats nr 12
om R.W. i Buda i februari 1945
behövs detta yrka i fullföljande.
S.S.*

dm Broder,

S.S.

Med anledning av Ditt handbrev den 22 december 1951 rörande Rezsö Müller kan jag meddela Dig, att våra undersökningar givit vid handen, att denne för precis ett år sedan lämnade Österrike för att bosätta sig antingen på Island eller i Förenta Staterna. Det har vidare kunnat fastställas, att M. kom till Wien i december 1948 men däremot ingenting om hans tidigare verksamhet i Budapest.

Am. Tingsion
K.-A. Belgrader

Utrikesrådet S. D a h l m a n,
Kungl. Utrikesdepartementet,
S t o c k h o l m.

134 25. 1. 52

Röd lapp.

Yrk. 25/1

KUNGL.

SVENSKA BESKICKNINGEN

Wien den 23 januari 1952.

Personligt och Strängt förtroligt.

R 18.

HEMLIG.

Stockholm den 26 januari 1952.
Överlämnas för kännedom till
Kommissarie Danielsson, Stockholm.

Enligt uppdrag:

Stig Engfeldt.

Förste Sekreterare.

[Handwritten signature]

adm
aa
5.4
Broder,

Jag vill icke underlåta, att underrätta Dig om att chefen för Inrikesministeriets avdelning II låtit Hammarskjöld förstå, att han inom närmaste tiden kommer föreslå oss ett särskilt förfarande för kontakt med personer i ärendet R.W., vilka äro bosatta inom sovjetzonen eller Wien. Österrikarna äro tydligen angelägna att skydda dem av våra kontakter, som meddela oss upplysningar rörande förhållandena i ryska fångläger och fängelser. Att man just nu önskar kontakta oss i denna fråga torde bero på att våra "förhör" under senaste tid avsevärt ökat i antal och att en stor del av namnuppgifterna emanerar från Inrikesministeriet eller dess representanter ute i landet.

Dir. Tringione
K. A. Belfrage

Utrikesrådet S. D a h l m a n,
Kungl. Utrikesdepartementet,
S t o c k h o l m.

Röd lapp.

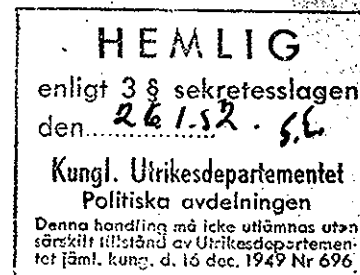
20. 1. 52. P 2 Bm

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

*Ansökning om beaktande
av Dahlman
22/1 52
- Dahlman
Sl.*

Telefonmeddelande till utrikesrådet
Dahlman från legationsrådet Damgren, Bonn,
den 25 januari 1952., i anslutning till
handbrev den 23 januari 1952 från Kumlin.

Stockholm den 26 januari 1952.
Överlämnas för kännedom till
Kommissarie Danielsson, Stockholm.
Enligt uppdrag:

Exp.

(Stig Engfeldt.)
Förste Sekreterare.

P.M.

Karl Weissenberger för närvarande konsulatsekreterare

vid tyska generalkonsulatet Pretoria synes icke vid
ifrågavarande tidpunkt ha tjänstgjort i Bukarest men be-
fann sig mot slutet av kriget med greve Adelmam i
Polesti. Kom sedan med Adelmann till Kronstadt, varifrån
A. bortfördes österut och alltjämt är saknad, medan W.
fördes till det rumänska lägret Ghencea i närheten Buka-
rest, varifrån han efter c:a 2 år frigavs av rumänerna.

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Telegram

STOCKHOLM 25.1.52. 19

N:o

BIL.

INK. D. N:o

AVD.

GR.

MAL.

South Africa

2

I

9

Pretoria

ang. minister Gisle
återvändande till Pretoria.
Gisle

Trancy

Cape Town

South Africa

URGENT

2/ Ni beordras omedelbart avresa Pretoria för mottagande
viktigt meddelande

Cabinet

*Rörande de följande
Ch. F. i dag till Pretoria
angående förordningarna
(P2 Ent)*

*S.S.
25/1*

Exp. 25.1.52 MS kl. 16.00

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Telegram

STOCKHOLM 25.1.52. 19		
N:o /	^{BUD} Chiffer.	BIL
INK. D. N:o		
AVD.	GR.	MAL
P	2	Eu ^I

ang. Sjöborgsutredningen.

*Expedierad på orden av G. Dahlman, som f. m. bekräftar.
S. 4. 31/1*

Svensk

Pretoria

Chiffertelegram 350 löses först efter Gisles
återkomst till Pretoria.

Cabinet

Exp 25.1.16. 30 A

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Telegram

ang. Sjöborgsutredningen.

STOCKHOLM 25.1.52. 19		
N:o 2	CHIFFER BUD.	BIL
INK. D. N:o		
AVD. P	GR. 2	MAL. Eu ^I

dm Svensk

Pretoria.

Brådsökande. För Gisle personligen. Kontakta omedelbart konsulatsekreterare Karl Weissberger vid tyska generalkonsulatet i Pretoria i följande strängt hemliga angelägenhet rörande Raoul Wallenberg.

En från Ryssland i slutet av 1950 återvänd person som för närvarande vistas i Västeuropa har för härifrån utsänd kriminalman berättat att han i september 1949 till cellkamrat i Lefortovskajafängelset i Moskva fick ungerske medborgaren fil. Dr. Zoltan Rivo möjliggöra Rivo som då var cirka 34 år. Rivo uppgav att han hade tjänstgjort vid universitetet i Bukarest och där omhändertagits av ryssarna samt förts till Moskva. Under samtalen med vår sagesman berättade Rivo att han genom knackningar från en granncell fått reda på att en svensk befann sig där. Rivo berättade om en hel mängd tidigare cellkamrater bland vilka en del tyskar befunnit sig. Det var dessa som uppehållit kontakt med granncellen där svensken var. En av tyskarna var Dr. Albert Laarmann född 1898 sannolikt chef för informationstjänsten vid tyska beskickningen i Bukarest där han tillfångatogs av ryssarna 1944. En annan av tyskarna var en Dr. Karl Weissberger tysk diplomat som tidigare tjänstgjort vid det tyska generalkonsulatet i Pretoria. Han tillfångatogs i Bukarest tillsammans med tyske generalkonsuln där Gregori. Weissberger kvarhölls blott något mer än 2 år hos ryssarna. Före sin tjänstgöring i Bukarest hade han tjänstgjort i Odessa. Hans chef hade varit en greve Adelman. En tredje tysk hette överste Dietl.

Vår sagesman säger att Dr. Rivo säkerligen ej var lämpad

Rep. 25/1 kl 20.40/13 Jon

SECRET
DEPARTMENT

för att taga emot signalerna från gramcellen. Den som bäst lämpat sig därför borde ha varit Laarmann som också uppgivit sig vara radiotelegrafist. Vi ha genom beskickningen i Bonn erfarit att Rivos Weissberger samolikt är identisk med Weissenberger i Pretoria. Sistnämnde uppgives av Auswärtiges Amt mot slutet av kriget ha befunnit sig med greve Adelmann i Ploesti, sedan kommit med denne till Kronstadt ^{i Siebenbürgen} varifrån Adelmann bortfördes österut och alltjämt är saknad medan Weissenberger fördes till det rumänska lägret Ghencea i närheten av Bukarest varifrån han efter cirka 2 år frigavs av rumänerne. Laarmann har ännu icke återkommit.

Ni torde lämpligen inleda samtalet med förklaring att anledningen till Edert kontakttagande är ^{en viss} ~~vi~~ indirekt genom en Dr. Rivo underrättats om att Weissenberger varit cellkamrat med honom i Moskva fängelset Lefortovskaja och därvid synes ha upprätthållit knackningsförbindelse med gramcellen där en svensk skulle ha befunnit sig. Bekräftas dessa uppgifter fråga efter svenskens namn. Om de ej bekräftas försök ~~klara ut hur Rivo kunnat inblanda Weissbergers namn i berättelsen.~~ Darest Weissenberger känner Rivo personligen äro vi tacksamma erhålla en utförlig karakteristik av honom till ledning för bedömandet av de uppgifter han lämnat vår sagesman. Ytterst angeläget att snarast erhålla Edert svar.

Cabinet.

TELEGRAM

182 capetown 9 26 1105 imperial

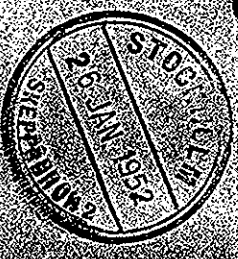
cabinet st km

main office air command
1430 1st Air Force

6 alert 2 flyer pretoria idag - giste

INK, UTRIKES DEPT			
D. No 44-81			
28 JAN 1952			
AVD	GR	MB	MB
cm	g	cm	cm

Stall

BI 200
11947

Exp 10

Dissemination stamp: 14/5 570000

Kod Kopp. P. 2 kont. Mkt 28/1
136 28.1.52.

Wien den 24 januari 1952.

R 18

Personligt. Strängt förtroligt.

11.9.
Kopia överl. i handl. till
Kom. Samtals 30/1 (h-splad)
S.S.

Broder,

./.
a/m

Härmed får jag översända P.M. över ytterligare ett
samtal i ärendet Wallenberg.

S.S.

Samtidigt vill jag meddela Dig, att jag själv på väg
till Paris om cirka 10 dagar avser att taga kontakt med Jose
Herzinger i Raubling (se P.M. 31.12.51 rörande samtal om
general Moser punkt E) samt eventuellt även med fru Gleiss-
ner i Memmingen (samma P.M.) och ingenjör Städler i München
(säkerhetschefers i Linz lista namn nr 2). En av mina medar-
betare kommer dessförinnan att per tåg uppsöka Johann Gröbel
och Kaspar Bundschuh, båda i närheten av Lindau, samt doktor
Hans Fiek i Innsbruck (alla tre upptagna på österrikiska
Suchdiensts med mitt handbrev den 16 ds översända lista),
vidare apotekaren, magister Kleewein, Innsbruck, (se P.M. nr
1 angående samtal med ingenjör Kunz av den 9 ds) och den i
dagens P.M. omnämnde Laichner i Telfs.

Jim Fingione
K-1. Belfrage

Utrikesrådet S. Dahlman,
Kungl. Utrikesdepartementet,
S t o c k h o l m.

Kopia mottagen i London
till Kom. Danielson (Hörsled)
S.E.
Mak. 28/1
den 24 januari 1952.

P.M.

Samtal med f.d. majoren Jiras.

Källa: F.d. Majoren Jiras, boende Puffergasse 5, Wien
XXI. (Nr. 14 på säkerhetsdirektörens i Linz lista)
Datum: 24 januari 1952.

J. tillfångatogs år 1943 vid Stalingrad och fördes däri-
från till Moskwa-fängelset Lefortovskaja där han vistades i
4 månader. Här kom han inte i kontakt med några som helst fång-
ar och deltog icke heller i "Fängelsetelegrafer" vilken han emel-
lertid hörde. Från Lefortovskaja flyttades J. sommaren 1943 till
lägret Krasnogorsk där han vistades i stort sett i ett sträck
fram till sitt frigivande år 1948. I Krasnogorsk vistades J. i
zon 1. Beträffande karantänen visste J. att där hållits dip-
lomater icke endast från Berlin utan även från andra huvudstä-
der. Alla diplomaterna flyttades någon gång vintern 1946 - 1947
plötsligt till ett annat läger eller fängelse vars namn J. se-
nare kommer att meddela. Beträffande kontakten mellan karantä-
nen och zon 1 bekräftade J. att ryssarna endast släppt in ett
litet fåtal krigsfångar, som de ansågo pålitliga av typen Spira.
Han kände emellertid till åtminstone en person, vilken arbetat
i lägrets tvättstuga och som man absolut kunde lita på. Dennes
namn är Hugo Laichner boende i Telfs (Tirol). Denne borde även
känna till namnet på den frisör, som brukade få klippa karantär-
fångarnas hår och därunder ju måste ha kommit i personlig berö-
ring med desamma.

P.S. 25.1. Enligt i dag ingånget meddelande flyttades dip-
lomaterna vintern 46-47 till ett kloster vid namn Oranki och
därifrån till Monastirka (av namnet att döma även ett kloster)

AVD.	GR.	MÅL.
P	2	En ^I

Telegram iblankett chiffer från

Pretoria

Avsant den 28/ 1 1952 kl. 18.30

Ankom den 29/ 1 1952 kl. 08.00

Utskrivet i 3 exemplar.

Detta är originalet.

hkr. Engfeldt sett.

H. G.

H. G.

1. Edert chiffer 2.

Passbyråchefen vid tyska beskickningen här, Karl Weissenberger, som jag icke tidigare träffat, berättade idag följande:

Han hade tillfångatagits av ryssarna i Bukarest 1944 tillsammans med Laarman, Gregori och Dietl med flera. Han skildes emellertid redan i Bukarest från detta sällskap, som, enligt vad han sedan hört, fördes till Moskva. Själv hade han aldrig varit i Moskva. Han sade sig icke minnas någon Rivo eller de Rivo. Det vore möjligt, att annan person i Moskva-fängelset hade använt Weissenbergers namn. Han tillade, att enligt vad han visste, hade några italienska diplomater, som tillhört det till Moskva förda sällskapet, nyligen återkommit till Rom. Dessa kunde kanske lämna upplysningar om förhållandena i Moskva-fängelset. När jag mot slutet av samtalet nämnde Raoul Wallenbergs namn, sade han sig icke minnas ha hört detta tidigare

Gisle

Röd lapp.

12 lmi 4. 29/1

120

29.1.52

KUNGL.

SVENSKA BESKICKNINGEN

Bonn, p.t. Köln den 28 januari 1952.

Personligt och strängt förtroligt.

2 bil.

28-1-52 Kopia överl.
30/1 Tui Rom. Danielsson.
S.S.

Broder,

./. S. I anslutning till mitt handbrev den 23 januari ber jag härmed få närsluta två PM av Damgren, innehållande dels texten till det telefonmeddelande, som Du mottog i fredags, dels några kompletteringar till detta meddelande.

Jag ber att få tillägga, att vi beträffande överste Dietl igångsatt efterforskningar genom en instans i München; det kan emellertid dröja något, innan besked därifrån är att förvänta.

Din tillägs
W. Dahlman

Herr Utrikesrådet D a h l m a n,
S t o c k h o l m.

PM nr 1

(intelefonerad till utrikesrådet Dahlman den 25 januari 1952 kl. 12.20).

12.20

Karl Weissenberger (ej Weissberger), för närvarande konsultssekreterare vid tyska generalkonsulatet i Pretoria, synes icke vid ifrågavarande tidpunkt ha tjänstgjort vid tyska legationen i Bukarest men befann sig mot slutet av kriget med greve Adelman i Ploesti, kom sedan med Adelman till Kronstadt (i Siebenbürgen), varifrån Adelman bortfördes österut och alltjämt är saknad, medan Weissenberger fördes till det rumänska lägret Ghencea (i närheten av Bukarest), varifrån han efter cirka två år frigavs av rumänerna.

Bonn, p.t. Köln den 25 januari 1952.

K. A. Dahlman

PM nr 2.

12.2
I anslutning till dagens PM nr 1, vars text i dag på middagen intertelefonerades av mig från beskickningskansliet i Bonn direkt till utrikesrådet Dahlman får jag härmed tillägga följande:

1. På Auswärtiges Amts personalavdelning i Bonn fick jag sedermera bekräftat, att Karl Weissenberger (ej "dr" och ej "Weissberger") sedan omkring ett halvår tillbaka tjänstgör som konsultssekreterare vid generalkonsulatet i Pretoria, där han emellertid tidigare aldrig tjänstgjort (vederbörande tjänsteman uppläste för mig de orter, där Weissenberger tidigare tjänstgjort).

2. Den greve Adelman, som omnämndes i kriminalkommissarie Danielssons PM den 16 januari 1952 och i min PM nr 1, skall enligt Auswärtiges Amts informationer år 1950 ha befunnit sig i fångläger (eller möjligen i fängelse) i Lublino i Ryssland.

3. De i PM nr 1 lämnade uppgifterna om Weissenberger lämnades mig av en förutvarande legationssekreterare vid tyska beskickningen i Bukarest, som i min närvaro per telefon erhöll dem från en tjänsteman i Auswärtiges Amt, vilken själv befunnit sig tillsammans med Weissenberger i det rumänska lägret Ghencea och samtidigt med honom frigivits därifrån.^{x)}

Bonn, p.t. Köln den 25 januari 1952.

K. A. Dahlman

x) P.S. den 26.1.52: Jag har i dag fått uppgifterna bekräftade av ifrågavarande tjänsteman själv.

KUNGL.
SVENSKA BESKICKNINGEN

Röd lapp.

171 29.1.52

Bonn, p.t. Köln den 28 januari 1952.

§ bil.

Personligt och strängt förtroligt.

A.F.

Broder,

1. Åberopande Ditt handbrev den 18 innevarande månad
ber jag härmed få översända avskrift av ett handbrev från
Lagerfelt i Frankfurt angående samtal med Georg Ph. Mahle.
De hit översända fotografierna återställas härjämte.

2. Jag har från Michael Müller, Possartstrasse 26,
München, i rekommenderat brev mottagit närslutna förteckning
över ur rysk fångenskap frigivna personer. En avskrift av
förteckningen har av oss behållits för den händelse instruk-
tioner beträffande kontaktagande skulle behöva lämnas tele-
grafiskt.

Din Tillsägelse
V. Scheerlin

Herr Utrikesrådet D a h l m a n,
S t o c k h o l m.

Obs. inneliggende
fotos tagne i
ansesrute 2/12 -55
B.

For in dokument.

Avskrift av personligt och strängt förtroligt handbrev från vicekonsul friherre Lagerfelt, Frankfurt am Main, till envoyén Kumlin, Bonn, p.t. Köln, daterat den 26 januari 1952.

Bil. 8 fotografier.

I anslutning till mitt handbrev den 14 och med anledning av beskickningens remisskrivelse den 22 januari 1952, ber jag få meddela, att jag igår kväll åter hade ett samtal med Georg Ph. Mahle i Frankfurt am Main.

Mahle visades därvid ett efter ett de 8 fotografierna av Raoul Wallenberg och andra personer. Mahle uppgav då att intet föreställde den person av svensk eller ungersk nationalitet, med vilken han sammanträffat på Krasny-Press-fängelsets gård.

På fråga, om Mahle igenkände någon av personerna på de 8 fotografierna, utpekade Mahle tre fotografier. Dessa ha utmärkts med ett litet kryss i övre vänstra kanten på fotografiernas baksida. Mahle uppgav att personerna på dessa tre fotografier liknade personer han träffat, icke i något Moskva-fängelse, men i läger i Nordosttryssland. Då ett av dessa var det med 3 utmärkta fotografiet av Raoul Wallenberg, frågade jag Mahle, om han visste vem det var. Härpå svarade Mahle, att fotografiet liknade en rysk kapten han sammanträffat med och som på grund av några förseelser sänts till läger i Nordosttryssland.

Härmed torde det kunna anses konstaterat att Mahle icke sammanträffat med Raoul Wallenberg.

A b s c h r i f t.

23.1.52.

Nachstehend eine Reihe von Heimkehrern, die 1945 / 46 im Lager Krasnogorsk bei Moskau, das die Nr. 7027 gehabt hat, gewesen sind, damit diese gegebenenfalls nach dem Verbleib Ihres Freundes befragt werden können:

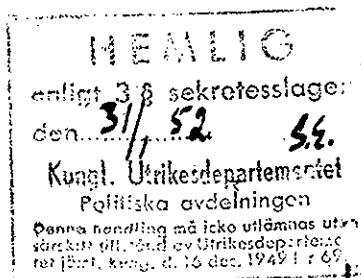
T i t z e , Werner (13a) Schwandorf, Haydnstr. 8
M a i s n e r , Robert (13b) Stefanskirchen bei Mühldorf a. Inn
R e g n e t , Johann (13a) Freystadt, Kirchenstr. 55
P a n c y , Fritz (13a) Würzburg, Pimparestr. 12
B a u e r , Alwin (14a) Stuttgart - Vaihingen, Händelstr. 4
M ü l l e i n , Herbert (17a) Karlsruhe, Waldring 4
K e r n , Wilhelm (17b) Gaggenau - Rastatt, Michelbacherstr. 6
B e s s e r e r , Heinz (17a) Karlsruhe - Durlach, Auerstr. 50
H a u c k , Karl (17a) Neckarau - Mannheim, Angelstr. 28
S c h i l l i n g , Albert (14a) Kirchheim / Nürtingen, Wilhelm-
str. 36

Heimkehrer die später im Gefängnis Butyrka gewesen sind, fanden wir leider nicht registriert.

Vad lopp.

31/1-52

5 bil.

25 exemplar överlämnat
i handen till Kommisarie
Danielson 31/1.
S.S.

P.M.

angående Raoul Wallenberg.

Vakuum o. politiskt.

Denna promemoria har utarbetats på grundval av det omfattande material om Raoul Wallenberg, som finnes tillgängligt inom utrikesdepartementet. En mängd uppgifter av såväl positiv som negativ natur rörande Wallenbergs öde efter hans försvinnande i början av 1945 i Budapest ha under årens lopp inkommit. Endast det material, som bedömts vara viktigt eller särskilt belysande, har emellertid medtagits i denna promemoria, i vilken huvudsakligen blott själva utredningsresultaten redovisats.

Materialiet har ordnats i kronologisk ordning enligt särskild innehållsförteckning (bil. 4). Därvid har redogörelse först lämnats för positiva spår och uppgifter, därefter för negativa. Till underlättande av bedömningen bifogas en karta, varå vissa platser, som omnämnas i promemorian, ha utmärkts. (bil.1).

1. Vice utrikeskommissarien Dekanosov meddelade i en skrivelse den 16 januari 1945 dåvarande svenske ministern i Moskva, Söderblom, följande:

"Enligt meddelande från Budapest har i den av sovjettrupperna erövrade delen av staden vid Benczurgatan påträffats svenske undersåten herr Raoul Wallenberg, som uppgav sig vara den sekreterare vid svenska beskickningen i Ungern, varom Ni underrättat mig i Edert brev av den 31 december förra året. Enligt uppgift av herr R. Wallenberg befinna sig övriga medlemmar av svenska beskickningen i stadens västra del. Åtgärder till skydd av herr R. Wallenberg och dennes egendom hava vidtagits av de sovjetiska militärmyndigheterna."

Sedermera förnekade ryska vederbörande som bekant

(161)

kännedom om Wallenbergs uppehållsort. Det skedde i en skrivelse den 18 augusti 1947 från utrikesminister Vysjinski till envoyén Sohlman. I skrivelsen, som bifogas i avskrift (bil. 2) meddelas bland annat, att verkställda undersökningar givit vid handen, "att Wallenberg icke finnes i Sovjetunionen och att han är okänd för oss". Efter mottagandet av skrivelsen den 18 augusti 1947 upphörde diskussionen med ryska vederbörande rörande Wallenberg. ./.

2. Wallenbergs verksamhet omkring mitten av januari 1945 har numera i viss mån klarlagts. Det är utrett, att han den 11 eller 12 januari anlände i bil tillsammans med sin chaufför, Wilhelm Langfelder, till Benczurgatan 16 i Pest (Pest är den del av Budapest, som ligger öster om Donau). I detta hus hade en formellt under internationella rödakorskommittén i Budapest lydande transportavdelning sitt kvarter. Avdelningen bestod av ett antal judar, som utförde transporter för röda korsets räkning. Genom att engagera sig i dess tjänst hade dessa judar undgått ghettot och deportation. Transportavdelningens chef, en dr. Georg Wilhelm, för närvarande bosatt i Bryssel, samt två av hans medarbetare, Béla Revai (Havana) och André Véres (Kanada) ha hörts om Wallenbergs besök på Benczurgatan 16, varvid följande framkommit.

Då Wallenberg kom till Benczurgatan, väntades ryssarna dit när som helst. Den 13 januari på morgonen observerades ryska soldater på gatan och mitt på dagen kommo de första ryssarna in i huset. För en av dem, "som såg bättre ut och hade någon grad", förmodligen en officer eller underofficer, som var från Bessarabien och talade rumänska, förklarade Wallenberg genom Revai, som behärskade rumänska, att Benczurgatan 16 var schweiziska röda korsets och svenska legationens lokaler. Wallenberg talade om att han var svensk diplomat och bad om skydd för lokalerna. I det sammanhanget synes Wallenberg ha bett att få tala med någon ansvarig person. Något senare samma dag kom en rysk major vid namn Demtschinkov dit - det har dock icke kunnat utrönas, om han kom på grund av Wallenbergs nyssnämnda begäran eller ej. Wallenberg visade sin på fyra språk, däribland ryska, utfärdade legitimationshandling för Demtschinkov och sade, att han ville taga kontakt med den ryske marskalken Malinovski (befälhavare för den ryska armé öster om Donau, som belägrade Budapest). Hos Malinovski ämnade Wallenberg av allt att döma inhämta tillstånd att sörja för vidare hjälp till de nödlidande judarna i Ungern. Demtschinkov godtog uppenbarligen Wallenbergs förklaring och satte ut två vakter framför huset. På kvällen samma dag ordna-

des enligt Veres en middag i köket, varvid den ryske majoren höll ett tal och även Wallenberg höll ett litet konventionellt tal.

Både Wilhelm och Veres ha uppgivit, att Demtschinkov tillsammans med Wallenberg och Langfelder den 14 januari lämnade Benczurgatan 16, enligt Veres för att bege sig till det ryska högkvarteret, enligt Wilhelm till marskalk Malinowski.

I detta sammanhang erinrar man sig den komplettering till vice utrikeskommisarien Dekanosovs skrivelse den 16 januari 1945 som utrikesminister Vysjinski lämnade i sin skrivelse den 18 augusti 1947 till envoyén Sohlman av innehåll, att "Sovjetunionens utrikesministerium den 14 januari 1945 erhöll ett kort meddelande grundat på indirekta uppgifter från en av befälhavarna vid en truppstyrka, som deltog i striderna i Budapest, om att Wallenberg skulle ha påträffats på Benczurgatan" (se bil. 2.).

Av Wilhelms och Revais berättelser framgår vidare, att Wallenberg och Langfelder efter den 14 januari kommo tillbaka en gång till Benczurgatan 16 och avreste därifrån i bil med rysk eskort till marskalk Malinowski, som då antagligen var i Debrecen. Revai har bekräftat den tidigare godtagna uppgiften, att Wallenbergs definitiva avresa från Benczurgatan 16 ägde rum den 17 januari 1945, medan Wilhelm är osäker beträffande datum. Före avfärden hade Wallenberg sagt till Wilhelm, att han under sin frånvaro bott på Drottning Elisabethgatan i något ryskt kommando, att han och Langfelder fått bo i var sitt rum och icke fått tala med varandra. Han hade också sagt, att han icke visste, om han var ryssarnas gäst eller fånge. På Wallenbergs begäran fingo de två ryska vaktposterna, som Demtschinkov satt ut, stanna för att skydda de kvarvarande.

Enligt vad ungraren dr. György Gergely (Sydney) uppgivit, medföljde han och en annan ungrare dr. Laszlo Pétó (okänd adress) Wallenberg vid avfärden, åtföljda av tre ryska militärer på motorcykel (två sutto på motorcykeln och en i sidovagnen). Då Gergely såg, att Wallenberg hade mycket bagage i bilen och frågade om anledningen hade han erhållit svaret, att ryssarna i flera dagar lovat taga

honom till marskalk Malinovskis högkvarter och att Wallenberg ville ha allt i ordning för omedelbar avfärd. Resan hade närmast gått till det svenska sjukhuset vid Tatragatan nära Donau och där-
efter tillbaka in i Pest, där de båda ungrarna stego av.

Det må noteras, att Wilhelm på särskild fråga, innan Gergelys uppgifter inkommit till utrikesdepartementet, uppgivit, att ingen av herrarna Gergely och Pétö följde med vid avfärden från Benczurgatan (såsom uppgives i författaren Philipps bok om Wallenberg /s. 174/). Vid bedömningen av de motstridiga uppgifterna bör man taga hänsyn till, att en datumförväxling mycket väl kan ha ägt rum - Wallenberg var ju under flera dagar borta från Benczurgatan 16 och Wilhelms sällskap, medan Gergely hade sin bostad (dit även en hjälporganisation var förlagd) på samma gata, nr 35.

3. Nästa uppgift om Wallenberg föreligger från en portvakt i Budapest. Denne har berättat följande. Till källaren i huset nr 8-10 på Madach Imre-gatan (Pest), där vederbörande varit portvakt under de senare krigsåren, hade under loppet av januari månad 1945 - måhända redan under slutet av december 1944 - förts ett antal av de ryska trupperna tillfångatagna bulgariska diplomater ävensom "en diplomat, som räddat många judar". Källaren användes som provisoriskt fängelse under två till tre veckor. Vart fångarna därefter förts hade portvakten ingen aning om.

Man har genom en ungersktalande person närmat sig portvakten utan att denne fått vetskap om att det här möjligen kunde röra sig om Raoul Wallenberg, vars namn portvakten för övrigt av allt att döma aldrig hört omtalas. Av sju fotografier av Wallenberg och andra personer med liknande utseende, som företetts för portvakten, utpekade denne just de två, som föreställde Wallenberg, såsom liknande en person han iakttagit i källaren.

En ungersk polisöverste vid namn Vertech alias Weinberger har uppgivit, att han den 21 januari 1945 såg Wallenberg, om vars namn och verksamhet han tydligen varit underrättad, tillsammans med några ryska officerare i närheten av det s.k. "Klubbkaféet", som fortfarande existerar och ligger mellan västra stationen i Budapest och den bro, som leder från Pest till Margaretha-ön. Några ytterligare upplysningar från översten ha icke stått att erhålla.

4. Några månader efter Wallenbergs försvinnande inbjöd Sovjetunionens sändebud i Stockholm, Madame Kollontay, dåvarande utrikesmi-

nister Günthers maka till sitt hem och meddelade henne bland annat, att Wallenberg fanns i livet i Sovjet och behandlades väl. En liknande försäkran har enligt uppgift i februari 1945 lämnats hans moder, fru Maj von Dardel, av Madame Kollontay..

46 5. En för närvarande i Salzburg bosatt ungersk flykting Alexander Ujvary, som vid tidpunkten för ryssarnas erövring av Budapest var föreståndare för en av internationella röda korsets underavdelningar i Tövis utca 5 B (Buda) och som hade till uppgift att taga hand om vissa barnhem, har uppgivit, att han under denna sin verksamhet sammanträffat med Wallenberg minst tjugu gånger. Sålunda träffades de i Pest den 17 december 1944. Därefter återsåg Ujvary Wallenberg troligen i slutet av januari eller början på februari 1945 i Eötvös Kollegium i Buda, där "Schwedisches Hilfswerk" hade en avdelning. Denna uppgift har bestyrkts genom ett beedigat intyg från en vid mötet närvarande dr. Stefan von Pözel (Kanada). Några dagar efter sammanträffandet i Eötvös Kollegium kom Wallenberg till Ujvarys kansli i Tövis utca 5 B. Enligt vad man kunnat utröna var detta den 7 februari 1945. Man kom därvid överens om att Wallenberg skulle bege sig till chefsdelegaten för internationella röda korset i Budapest, Fritz Boorn, och försöka få honom att hjälpa till vid anskaffandet av läkemedel och livsmedel till barnhemmen, där tyfus utbrutit. Wallenberg begav sig iväg i bil och en stund senare följde Ujvary och en jur. dr. Stefan Biro efter. När Ujvary och Biro närmade sig Széna Ter (Hötorget) i Buda fingo de se en bil, omgiven av soldater i vita skyddskläder, som senare visade sig vara ryssar. Då man kom fram till bilen såg Ujvary, att Wallenberg stod intill den och viftade med något dokument. Sedan alla närvarande under en stund måst söka skydd på grund av häftig eldgivning från någon plats i närheten, begav sig några av de ryska soldaterna och Wallenberg iväg i riktning västerut, där den ryska sydvästfronten befann sig.

Då erövringen av Budapest några dagar därefter fullbordats, försökte Ujvary spåra Wallenberg. Ujvary uppsökte, enligt uppgift, NKVD:s kontor på Lovözházutca i närheten av

den plats, där han sett Wallenberg den 7 februari och frågade där om något var känt om Wallenberg. Följden blev att Ujvary arresterades och inspärrades i en källare under tre nätter. Vid ett av de toalettbesök, som fångarna varje morgon tillätos göra under bevakning, mötte han Wallenberg på ett avstånd av högst 1 meter, varför Ujvary anser att misstag på person är uteslutet. Denna händelse skulle ha inträffat omkring den 18 - 19 februari 1945.

I februari 1947 arresterades Ujvary av ryssarna, möjligen på grund av namnförväxling med en antikommunistisk redaktör. I samband med anhållandet gjorde ryssarna husrannsakan och funno en del handlingar, vari Wallenbergs namn förekom. Under de cirka tjugu dagar, som Ujvary satt arresterad, hördes han om sin kännedom om Wallenberg, vilken ryssarna påstodo vara "spekulant och spion". Vid ett tillfälle kastade förhørsledaren fram en tjock dossier och förklarade, att där funnos bevisen på att Wallenberg var spion. Ujvary frigavs den 13 mars 1947 och flydde därefter till Österrike.

Ujvarys skildring av incidenten den 7 februari på Hötorget, som ligger ett stycke från Borgen i Buda, är ur tidssynpunkt plausibel, då Borgen föll först den 12 februari.

Det må tilläggas, att kommissarie Danielsson och författaren Philipp, som hört Ujvary, ha ett mycket positivt intryck av honom.

Sammanfattningsvis kan om Ujvarys vittnesmål sägas, att Wallenberg synes ha undandragit sig rysk kontroll efter avresan från Benczur-gatan den 17 januari för att vid en senare tidpunkt, sannolikt den 7 februari, åter komma i rysk hand. Måhända kan detta förhållande vara en bidragande förklaring till att han sedermera råkat i svårigheter.

6. Att Wallenberg såväl efter den första som den andra tidpunkten omhändertagits av ryssarna framgår av olika upplysningar från en mängd personer.

Sålunda berättade den ungerske professorn och nobelpristagaren Szent Györgi vid besök den 23 maj 1945 hos envoyén Sohlman i Moskva, att han omhändertagits av de ryska trupperna vid ungefär samma tid som Wallenberg. Han sammanträffade ej med denne bakom de ryska linjerna men han hörde nyheten om Wallenbergs påträffande och förklarade, att man inom marskalk Malinovskis högkvarter glatt sig åt att den förste svensken påträffats.

En tysk medborgare vid namn Prade - för närvarande chaufför vid svenska beskickningen i Bonn - som under sista fasen av striderna i

Budapest uppehållit sig på svenska beskickningen där, har rapporterat, att han flera gånger efter Budapests fall varit i förhör hos ryssarna, som frågat, om Prade kunde omtala storleken av det belopp Wallenberg erhållit av Himmler för sin verksamhet. Vid ett tillfälle skall från rysk sida ha yttrats, att man "diesen Vogel (Wallenberg) damit so gut versorgt hatte, dass er keinen Pass mehr ausstellen wird und dass er nie mehr Ungarn oder Schweden sehen wird".

Lars Berg, chef för svenska beskickningens skyddsmaktsavdelning i Budapest, har i en av honom den 2 maj 1945 avgiven rapport berättat, att ryssarna efter stadens intagande flera gånger inkallat honom och andra tjänstemän vid beskickningen till förhör och därvid sagt sig hysa starka misstankar om att beskickningen arbetat för tyskarna och bedrivit spioneri för deras räkning. Man sökte pressa tjänstemännen att vidgå detta och utpekade särskilt Wallenberg och Berg själv såsom tyska "spionchefer".

Vid ett samtal om detta sommaren 1951 har Berg uppgivit, att ryssarna från början nog torde ha antagit, att någon av beskickningens avdelningar sysslade med spionage för tysk räkning, men senare gingo snarare deras misstankar i den riktningen, att just Wallenbergs avdelning varit något amerikanskt spionageinstrument, detta väl huvudsakligast på grund av att Wallenbergs verksamhet finansierats med amerikanska pengar.

Den 28 augusti 1945 inrapporterade beskickningen i Bern, att direktören för ungerska nationalbanken Takacsy meddelat en namngiven person, att Wallenberg vore vid liv. Wallenberg hade med alla sina anteckningar tagits av ryssarna. Dessa hade för avsikt att utnyttja anteckningarna vid stundande rättegångar mot komprometterade ungrare. Takacsy ansåge officiella démarcher vara lönlösa. Då någon svensk representation vid ifrågavarande tidpunkt ännu icke fanns i Budapest, ombad utrikesdepartementet amerikanska vederbörande att höra Takacsy. Svaret blev emellertid, att denne icke hade någon information att lämna beträffande Wallenberg. Han trodde emellertid, att Wallenberg ännu levde - samtalet med amerikanerna torde ha ägt rum i november 1945 - och att han tillfångatagits av ryssarna utan att ha beretts tillfälle

att identifiera sig. Enligt en uppgift i Aftonbladet den 15 juli 1947 av författaren Rudolph Philipp skulle Takacsy senare ha häktats av ryssarna som sabotör.

En holländska, fröken Boom, som på sin tid tjänstgjorde hos röda korset i Budapest, har hörts genom beskickningen i Paris, varvid hon uppgivit, att en rysk journalist, Rivonoff, hade sagt henne 1946 i Budapest, att han på sin tid passerat en plats i Ryssland, troligen nära Moskva, där enligt Rivonoff Wallenberg hölls internerad. Miss Boom hade också träffat en annan ryss i Budapest, en medlem av ryska kontrollbyrån, Karpucin. Denne hade sagt henne, att Wallenberg bortförts från Budapest samtidigt med den schweiziske diplomaten Feller.

Schweiziske legationssekreteraren Feller och kanslisten Meier ha på utrikesdepartementets begäran hörts av schweiziska utrikesministeriet. De häktades den 16 respektive den 10 februari 1945, hölls i förvar några dagar i Budapest, varefter de via en by norr om Budapest transporterades till Moskva. De sammanträffade icke med Wallenberg under fångenskapen. (Denna varade till den 25 januari 1946. Någon anledning till kvarhållandet uppgavs aldrig från rysk sida.) Karpucins påstående, att Wallenberg bortförts samtidigt med Feller har sålunda icke kunnat direkt styrkas. Däremot lägger man onekligen märke till, att tidpunkten för Meiers och Fellers arrestering faller nära tidpunkten för Wallenbergs försvinnande den 7 februari. Det är också av intresse att notera uppgiften av polske medborgaren Adolphe Kon (se närmare här nedan) i en skrivelse den 22 juli 1947 till envoyén Westman i Paris, enligt vilken Wallenberg berättat för Kon, att en rysk officer ur säkerhetstjänsten vid tiden för Wallenbergs arrestering i Budapest meddelade honom, att även en schweizisk diplomat arresterats.

I ett meddelande den 12 december 1946 till utrikesdepartementet uppgav legationsrådet Arfwedson, Budapest, att Wallenberg enligt en uppgift, vars riktighet icke kunde kontrolleras, skulle befinna sig i "Sovjets fångläger nr 1156". På förfrågan har Arfwedson senare meddelat, att denna uppgift härstammar från en ryss, tillhörande hemliga polisen och knuten till sovjetryska beskickningen i Budapest. Denne hade en ungersk väninna, anställd på amerikanska beskickningen. Hon kände till att Wallenberg efterforskades från svenskt håll. En kväll, då ryssen varit berusad, hade hon passat på att fråga honom, om han visste någonting om Wallenberg. Ryssen hade då sagt, att Wal-

lenberg befunne sig i fånglägret ifråga.

En brittisk medborgare, Mr. Dickinson, (för närvarande i Köpenhamn), som samarbetat med Wallenberg i Budapest, har på förfrågan meddelat, att NKVD-ryssar i mars 1945 infunnit sig i svenska beskickningens byggnader för att samla ihop beskickningsmedlemmarna enligt en medförd lista. Utan att vilja draga någon bestämd slutsats därav nämnde Dickinson, att Raoul Wallenbergs namn stod först på listan, understruket med rött.

7. Den ungerske gränspolislöjtnanten Hodosi uppgav i september 1946 för beskickningen i Budapest, att han från den 25 mars till den 27 maj träffat Wallenberg, som varit fånge i samma lokaler som Hodosi. De hade varit i fängsligt förvar hos ett NKVD-förband, som följt efter fronttrupperna allteftersom de framryckt och till följd härav ofta bytt kvarter. Den 25 mars hade förbandet legat i Banhida, 80 km från Budapest, den 30 mars i Nagy-Igmand, den 2 april i Györ, den 5 april i Magyarovar, den 10 april i Bruck, därefter i Bratislava, Strasshof och slutligen i Deutsch-Winterthal i Tjeckoslovakien, dit förbandet anlant den 7 maj. Hodosi hade frigivits den 27 maj och sedan dess icke sett Wallenberg. Fem av Hodosi uppgivna medfångar ha hörts, men någon direkt bekräftelse beträffande Wallenberg har icke kunnat erhållas.

En av medfångarna var den svenske bankiren Engeström. Denne har bekräftat, att han under tiden februari till juni 1945 jämte Hodosi och andra av ryssarna fängslade personer vistats på ett flertal platser, möjligen även Winterthal, men under denna tid varken sett eller hört Wallenberg omtalas. Engeström, som vid den tidpunkt beskickningen i Bern hade kontakt med honom - juli 1946 - enligt uppgift hade stora ekonomiska intressen att bevaka i Ungern, kan förmodas ha haft intresse av att då hålla sig väl med ryssarna. Han skall därför höras på nytt.

En annan av medfångarna, österrikaren Eisenharth von Rothe, hade från den 25 april - 12 maj 1945 suttit tillsammans med Hodosi i Strasshof. Någon person med namnet Wallenberg fanns icke i samma cell, varför uppgiften, att Wallenberg skulle ha befunnit sig som fånge i samma lokaler

som Hodosi. Ända till dess denne frigivits måste vara felaktig. Däremot kan Wallenberg, enligt Eisenharth von Rothe, ha varit Hodosis medfånge till omkring den 25 april 1945, då Eisenharth togs i förvar i samma cell som Hodosi. Det gick nämligen just den dagen ett rykte i Strasshof-lägre, att ett stort antal prominenta medfångar skulle ha blivit överförda till ett annat läger. En av dessa skulle ha varit en kusin till Eisenharth von Rothe, en österrikisk baron Butler-Ellenbergs. Utrikesdepartementets undersökningar ha givit vid handen, att den sistnämnde ännu icke återkommit från rysk fångenskap.

En sudettysk vid namn Eichinger synes emellertid vid jultiden 1948 ha berättat för Butler-Ellenbergs moder, att Ellenberg, som Eichinger sammanträffat med i Ryssland, efter sin häktning den 12 april 1945 i Wien hållits av ryssarna i olika läger eller fängelser i närheten av denna stad. En tid hade han därvid vistats på en plats, där man talade ett främmande språk.

Den sista tidpunkt, vid vilken Wallenberg kan ha varit i Strasshof, är således dagarna före den 25 april. Om man utgår härifrån erhålles ett naturligt tidssammanhang vid jämförelse med de av den österrikiske baronen von Maasburg lämnade uppgifterna.

8. Von Maasburg, som efter "Anschluss" vistats utomlands men under kriget tjänstgjort som officer, samtidigt som han enligt egen uppgift arbetade inom den österrikiska motståndsrörelsen, blev efter Wiens erövring av ryssarna häktad den 22 april 1945 och fördes den 4 maj till slottet Čeklis nära Bratislava, där han kvarhölls till den 4 juni. Bland medfångarna i Čeklis var en engelsman vid namn Sir Reginald Barrat, som skulle ha arbetat för Secret Service. (Det har konstaterats, att en engelsk officer med ifrågavarande namn fortfarande efterlyses av britiska vederbörande). Denne Barrat hade berättat för Maasburg, att en svensk diplomat suttit (eller satt) inspärrad på slottet. Vid ett tillfälle, då några andra fångar voro på marsch över det öppna området mellan slottet Čeklis och badstugan, dit fångarna fördes en gång i veckan, hade någon - Maasburg kan icke säkert säga vem - pekat ut för honom en lång mager man, som skulle ha varit "den svenske konsuln".

Kort tid efter det att Maasburg lämnat sina första uppgifter till beskickningen i Wien (december 1946) upprättades kontakt med den gamle slovakiske bonde, som hade hand om vattentillförseln i badstugan, Karol Putera, vilken endast kunde bekräfta, att "civilpersoner" hållits fängslade på slottet under tiden maj - juli 1945. En annan vid slottet

sedan länge anställd person, Frantisek Cvergel, som skötte om eldningen, har också bekräftat detta. Han kunde dock icke säga, om även utlänningar befunnit sig bland civilpersonerna. Då ett fotografi av Wallenberg uppvisades för honom förklarade han spontant ("ohne vielem Prüfen und Erwägen") att han sett ifrågavarande person bland fångarna. Då man frågade honom, hur han kunde säga detta så säkert, förklarade han, att han då hade fäst sig vid vederbörandes utseende ("erklärte er es in dem Sinne, der betreffende sei ihm damals aufgefallen").

Av intresse i sammanhanget kan vara, att de civila fångarna i Čeklis, enligt Cvergels utsago, samtliga torde ha överförts till Wien i juli 1945. Maasburg fördes redan den 4 juni till Wien, närmare bestämt till NKVD:s fängelse Theresianum, varifrån han kort därefter lyckades fly. En i ärendet Hodosi i september 1951 hörd medfånge, ungraren greve Ladislaus Somssich (New York) har som sin mening framhållit, att sannolikheten talade för att Wallenberg befunnit sig i Strasshof (eller Mühltal i Ober-Österreich, dit Somssich flyttats från Strasshof den 6 maj 1945). Ryssarna flyttade nämligen enligt Somssich mycket tidigt sin s.k. "Abwehrzentrale" till Österrike och domstolen förlades först till Strasshof och därefter till Mühltal. Det ryska högkvarterets förläggning till Wien var anledningen till att ryssarna från Ungern förde sina fångar till lägren i Strasshof, varifrån emellertid "alla svåra fall" mycket snart utsorterades och återsändes till Wien (Theresianum?).

Utredningen i fallen Hodosi och Maasburg synes kunna sammanfattas på följande sätt. Varken Hodosis eller Maasburgs uppgifter ge tillräckligt starkt underlag för dragandet av bestämda slutsatser. Det synes emellertid ligga inom möjligheternas gräns, att Wallenberg fått medfölja det av Hodosi omtalade NKVD-förbandet norrut och före den 25 april förts bort från Strasshof via Čeklis till Wien. Man kan också tänka sig, att han redan före Strasshof skilts från Hodosi-transporten och hamnat i Čeklis för vidare befordran till Wien. Av visst intresse i sammanhanget är även Kons uppgift (se närmare nedan), att Wallenberg vid årsskiftet 1945-1946 skulle ha befunnit sig i Černovice i Tjeckoslovakien.

De viktigaste spåren i Wallenberg-affären komma från Moskva med omnejd.

9. Finske medborgaren Paul Nordström, som troligtvis någon gång under 1944 kom till Krasnigorsk-lägre, cirka 28 km utanför Moskva, har berättat följande. Lägre bestod i själva verket av tre olika avdelningar (benämnda zon I, zon II och zon III enligt vad som senare utrönt), belägna på ett avstånd av 2.5 à 3 km från varandra. Zon II var ett s.k. omskolningsläger. I zon I började någon tid efter det Nordström anlant avspärrningsarbete för en av barackerna, där enligt Nordström därefter "professorer och generaler" inspärrades under mycket sträng bevakning och isolering från övriga fångar. Nordström vistades i zon III till någon tidpunkt på sommaren 1946. Under sin vistelse i zon III hade han av någon hört berättas, att det fanns en man vid namn Wallenberg i rysk fångenskap. Vem denne någon var kunde Nordström icke erinra sig och han kunde icke med säkerhet säga, när han hört det berättas. I lägre hade han talat med den svenske journalisten Edward af Sandeberg, som en tid satt fängslad där, men med honom hade han icke diskuterat fallet Wallenberg. Nordström uppgav, att hans sagesman visserligen icke sagt, att Wallenberg befann sig i Krasnigorsklägre men han utgick ifrån, att Wallenberg måste ha befunnit sig där och närmare bestämt i baracken för "professorer och generaler." Vid ytterligare samtal med Nordström har denne uppgivit, att det var en svensk vid namn Erlandsson, som sagt, att Wallenberg befann sig i rysk fångenskap. (Jfr punkt 10).

10. Svenske medborgaren f.d. sjömannen Karl Einar Erlandsson (Stockholm), som våren 1945 befriats ur tyskt fängelse men av ryssarna förts till Krasnigorsk-lägre, dit han anlände den 21 juni 1945, har nyligen hörts om sin vistelse i lägre. Därvid har framkommit, att, troligen i mitten på augusti 1945, två personer berättat för honom, att, innan den från Tyskland till Krasnigorsk-lägre kommande svenskgruppen (vari bl.a. ingick redaktör af Sandeberg) anlände till lägre, en lång mager svensk funnits där (jämför Maasburgs uppgift). Erlandssons sagesmän äro en ungrare och en tjeck. Anstalter ha vidtagits för att om möjligt upprätta kontakt med dessa personer, som numera återvänt till sina hemländer. Erlandsson kan icke erinra sig,

om namnet Wallenberg nämndes, men detta är icke helt utslutet. Vid den tidpunkten sade honom namnet Wallenberg icke mycket, varför han ej haft anledning att lägga det på minnet. Det torde ha varit så, att Erlandsson, såsom Nordström berättat, varit den som uppgivit namnet Wallenberg, vilket han förmodligen hört av ungraren och tjecken. Saken är den, att Nordström icke behärskar tyska språket, vilket Erlandsson däremot gör. Man torde kunna utgå ifrån, att ungraren och tjecken talat tyska och att Erlandsson omedelbart översatt för Nordström, som talar svenska. Med hänsyn till Nordströms fåordighet och tröga reaktionsförmåga kan man tämligen säkert utgå ifrån, att han icke själv lagt till något i berättelsen. Förhållandet är det, att man nästan måste draga ut ord för ord vad Nordström vet. Först vid tredje samtalet kom han fram med namnet Erlandsson.

11. Redaktör Edward af Sandeberg, som med den s.k. svenskgruppen från Berlin inklusive nyssnämnde Erlandsson den 21 juni 1945 anlände till Krasnijgorsk-lägre, zon I, har berättat följande.

Gruppen inkvarterades först i zon I. Där fanns fortfarande den av Nordström angivna specialbaracken, där bl.a. 4 à 500 tyska generaler befunno sig. Sandeberg fördes den 16 augusti 1945 till Butyrkafängelset i Moskva, där han fick stanna till den 24 november 1945, då han återfördes till Krasnijgorsklägre, zon III, den s.k. arbetszonen. I Butyrkafängelset fick Sandeberg en medfånge i tysk militäruniform med efternamnet Hille. Redan i början av samvaron med Hille hade denne frågat Sandeberg, om han kände en landsman vid namn Raoul Wallenberg och dennes chaufför. Hille berättade, att han i ett av de båda fängelserna Ljubljanka eller Lefortovskaja suttit i samma cell som Raoul Wallenberg.

På grundval av de uppgifter Hille lämnat om sig själv har man kunnat identifiera honom som en viss Erhard Hille, förutvarande redaktör i National Zeitung, Berlin. Han har ännu icke återkommit från rysk fångenskap.

Sandeberg fördes den 2 april 1946 från Krasnijgorsklägre till Moskva, där han fick stanna en vecka i en kasern, som utgjorde något slags genomgångsläger för skilda kategorier folk, som väntade på transport. Sandeberg blev där be-

kant med en rumän, kallad Carl. Så snart Carl fick reda på att Sandeberg var svensk, frågade han, om Sandeberg kände Raoul Wallenberg, som Carl sammanträffat med i Ryssland. Ehuru varken Carls fullständiga namn eller adress var känd av Sandeberg, har man lyckats identifiera och lokalisera mannen, vars fullständiga namn är Stefan Carl, bosatt i Cluj i Rumänien. Våren 1951 har en indirekt kontakt kunnat upprättas med Stefan Carl, som under nuvarande förhållanden i Rumänien icke vågar sammanträffa med någon svensk representant. Stefan Carl hade därvid i huvudsak berättat följande.

Vid de tyska truppernas ankomst till Rumänien flydde Stefan Carl, som är jude, till Sovjetunionen, där han under hela kriget utförde krigsviktigt arbete. Efter krigets slut sökte han återvända till Rumänien och besökte i sådant syfte en tid nästan dagligen en repatrieringsbyrå i Moskva. I väntrummet, där ett flertal personer alltid uppehöllo sig, hade han en dag samtalat med en man, som sade sig vara svensk och heta Wallenberg. Samtalet hade förts på tyska. Wallenberg kom från ett arbetsläger utanför Moskva och var åtföljd av vakter därifrån. Stefan Carl hade träffat Wallenberg blott vid detta enda tillfälle. Sammanträffandet skulle ha ägt rum på sommaren 1946. Härtill må anmärkas, att tidsuppgiften - sommaren 1946 - icke torde vara riktig, då han redan under veckan 2 - 9 april samma år berättat om Wallenberg för Sandeberg. Med reservation för Sandeberts på grund av undernäring svaga minne må påpekas, att Sandeberg vill förlägga tidpunkten för Carls sammanträffande med Wallenberg till början av 1946. Det må tilläggas, att Stefan Carl, då han i Moskva träffade Wallenberg, aldrig förut hört denne omtalas. Han saknade likaledes kännedom om Wallenbergs verksamhet i Budapest.

Försök pågå alltjämt att upprätta ny kontakt med Stefan Carl för att klarlägga vissa punkter.

12. Den ungerske flyktingen, Johann von Korody-Katona (Schweiz) har i april 1951 uppgivit, att han i ett fängelse i Budapest sammanträffat med den ungerske politikern Bela Lukacs, som berättat, att flera ungerska politiker, däribland greve Bethlen, och högre officerare någon gång år 1946 varit i ett koncentrationsläger omkring 100 km från Moskva. Lägrets namn började på "K" - mer kom Korody-Katona icke längre ihåg. Lukacs hade vid ett av samtalen med Korody-Katona fällt orden:

"den svenske legationssekreteraren Wallenberg var också där". Av yttrandet hade dock ej framgått, om Lukacs själv råkat Wallenberg eller hur han eljest visste om dennes därvaro.

Lukacs befinner sig för närvarande i ett fängelse i Vac, 45 km från Budapest.

I Moskvas närhet finns, såsom redan nämnts, ett läger med begynnelsebokstaven "K", nämligen Krasnijgorsk-lägre. Enligt vad som erfarits genom tyske medborgaren dr. jur. Willy Zinkahn (Duisdorf) finns cirka 100 km nordväst om Moskva ett annat läger med begynnelsebokstaven K, nämligen Klin, dit Zinkahn kom i maj 1947. Möjligen kan Lukacs och dennes medfångar ha suttit just i Klin dessförinnan (1946).

13. En österrikisk baron Kurt von Holzhausen, Salzkammergut, som från januari 1946 till september 1947 vistats i ett krigsfängelägar i Tjerepowitz i Ryssland, hade där ofta talat med en österrikisk reservkapten, Martin Weiss (som ännu icke återkommit från krigsfångenskapen). Denna hade sommaren 1944 tillfångatagits i Lublin i Polen tillsammans med sin chef, general Moser. Någon gång 1944 hade de förts till Butyrkafängelset i Moskva, där Weiss stannat i nio månader till omkring mitten av 1945. Där hade han sammanträffat med en svensk diplomat, Holzhausen ville t.o.m. minnas, att Weiss nämnt namnet Wallenberg.

Ej heller Moser, som möjligen även sammanträffat med den svenske diplomaten, har återvänt från krigsfångenskapen. Hustrun har uppgivit, att generalen hösten 1944 fördes med flyg från Lublin till Moskva, där han under någon tid förvarades i Ljubljankafängelset, således icke Butyrka, som Weiss uppgivit.

14. En polsk jude vid namn Adolphe Kon (för närvarande i Belgien) har uppgivit, att han från december 1946 till den 18 mars 1947 varit cellgrame till Raoul Wallenberg i Brygitkifängelset i Lwow (Lemberg). Fångarna hade kunnat tala med varandra (på engelska) genom fängelsefönstren. Wallenberg hade berättat om sin ställning vid svenska beskickningen i Budapest och hur han där varit i tillfälle att rädda tusentals judar. Sista dagen hade en jude lämnat honom en portfölj med mycket värdefulla smycken, guldmünt och utländska

sedlar. När han kort därpå blev tagen av ryssarna hade såväl den värdefulla portföljen som hans eget armbandsur frångått honom. Han hölls inspärrad först i Budapest, sedan i Bukarest, därpå i Černovice (Tjeckoslovakien) för att hamna i Lwow någon tid före Kon.

Det finns ingenting som tyder på att Kon, som redan i juli 1947 frivilligt uppsökte svenska beskickningen i Paris i ärendet och som helt nyligen åter kontaktats genom utrikesdepartementets försorg, varvid han vidhöll sin berättelse från år 1947, skulle vara provokatör. Ehuru hans uppgifter om Wallenberg icke passa in i den samlade bild man får av övriga källor, kan det icke anses helt uteslutet, att Wallenberg verkligen suttit i Lwow under angiven tid. Det är nämligen känt, att ryssarna ofta flytta sina fångar från ett fängelse till ett annat, ibland avlägset beläget, för att efter en tid åter flytta vederbörande tillbaka till det första fängelset. Ända upp till 20-talet förflyttningar ha omnämnts av fångar, som återvänt från Ryssland. Vid den tidpunkt, varom här är fråga (slutet av 1946 och början av 1947) hade mycket energiska démarcher i Wallenberg-frågan gjorts i Moskva. Det är måhända icke för djärvt att antaga, att vissa ryska instanser med hänsyn härtill kan ha funnit det lugnast att under en tid flytta Wallenberg långt bort från Moskva.

15. I oktober 1950 anmodade utrikesdepartementet beskickningen i Rom att genom italienska utrikesministeriet låta utfråga nio nyligen från fångenskap i Ryssland återkomna italienska diplomater, huruvida de hört något om Raoul Wallenberg i Ryssland. Italienska utrikesministeriet svarade den 14 november 1950, att ingen av dem visste något härom.

I slutet av 1951 och början av innevarande år ha emellertid uppgifter framkommit, som visa, att icke alla nio italienska diplomater utfrågats. Tre av dem, tjänstemannen i italienska utrikesministeriet, dr. Claudio de Mohr, kanslisten vid italienska generalkonsulatet i Alger, Ronchi, samt tjänstemannen vid italienska konsulatet i Hamburg, Romeo Moschetti, ha bekräftat, att Wallenberg enligt deras övertygelse suttit fången i Lefortovskajafängelset i Moskva. Ingående förhör ha hållits med Mohr och Moschetti av kriminalkommissarie Otto Danielsson tillsammans med författaren Rudolph Philipp.

Ronchi har icke förhört men har förklarat sig instämma i Mohrs vittnesmål.

Dr. de Mohr har uppgivit i huvudsak följande.

Mohr, som på hösten 1944 tjänstgjort vid italienska legationen i Sofia, omhändertogs i slutet av september 1944 av ryssarna och fördes tillsammans med övriga italienska diplomater i Sofia till Lefortovskajafängelset i Moskva. Genom knackningsförbindelse med granncellerna kunde Mohr fastställa, att vissa namngivna tyskar befunno sig i dessa celler. Den 20 eller 21 april 1945 infördes nya fångar i en av granncellerna. Det visade sig, att de voro svenske medborgaren Wallenberg och tyske medborgaren Roedel. Den sistnämnde upptog knackningsförbindelse med en av Mohrs cellkamrater, som visade sig vara en bekant till Roedel. Mohr fick veta, att Wallenberg blivit arresterad i Budapest av ryssarna i januari 1945 och att han var svensk diplomat, vilket mycket förvånade Mohr. Wallenberg hade på fråga svarat, att han icke visste varför han blivit arresterad. Han hade emellertid meddelat, att han tjänstgjort i Budapest för att skydda judarna. Mohr har framhållit, att den svåra kommuniceringsmetoden i förening med den stränga övervakningen gjorde, att man nöjde sig med att söka komma underfund med vilka fångarna voro och endast lämnade varandra viktiga meddelanden, såsom t.ex. att kriget slutat eller att något annat viktigt eller betydelsefullt inträffat.

Wallenberg och hans tyske cellkamrat flyttades efter några månader en trappa högre upp till fjärde våningen av fängelset. Kommunikeringen hade fortsatt men givetvis blivit ytterligare försvårad. På direkt fråga hur länge Wallenberg och tysken förvarats i cellen/^{bredvid} förklarade Mohr, att det måste ha varit åtminstone 1 1/2 år, vilket innebär en motsägelse av hans först lämnade uppgift om att de vistats där endast några månader.

Mohr flyttades själv till olika celler. Den 30 juli 1949 infördes han i en ny cell, där en tysk medborgare vid namn Bergemann, som då var cirka 65 år gammal, befam sig. Denne hade varit anställd vid tyska ambassaden i Bukarest och sysslat med passärenden. Bergemann hade förklarat, att han tidigare suttit i en cell i fjärde våningen och under

vistelsen där hade han erfarit, att en svensk diplomat vid namn Wallenberg befunnit sig i en cell bredvid Bergemanns.

Mohrs vittnesmål har bedömts av kriminalkommissarien Danielsson i den här i avskrift närslutna handlingen (bil.3).

./.

Beträffande Ronchi har Danielsson anfört, att denne icke kan yttra sig om tiden för Wallenbergs vistelse i Lefortovskajafängelset i annan mån, än att Wallenberg skulle ha införts i Mohrs granncell den 20 april 1945. Enligt utsago från Moschetti voro såväl dr. de Mohr som Ronchi i ett mycket deprimerat tillstånd då de frigåvos.

1944

Moschetti häktades av ryssarna den 24 september/i Bukarest, där han tjänstgjorde som legationssekreterare. Han fördes i ryskt militärflygplan till Moskva, inspärrades i Lefortovskajafängelset, där han fick sitta huvudsakligen i en och samma cell till sommaren 1949. I september samma år flyttades han över till en annan cell, dit några dagar senare ytterligare en fångeinfördes, ungerske medborgaren fil.(?) dr. Zoltan Rivo, eventuellt de Rivo. Rivo var vid den tidpunkten ungefär 34 år gammal. Han hade tjänstgjort vid universitetet i Bukarest och där omhändertagits av ryssarna samt blivit förd till Moskva, där han fängslats. I början av samvaron i cellen hade Rivo varit mycket tillbakadragen och nästan skygg. Moschetti hade även själv varit försiktig i sitt uppträdande, ty han var alltid på sin vakt mot sådana som kunde tänkas vara ryska cellspioner. Så småningom hade emellertid Rivo berättat en del om sig själv och om sina fängelsekamrater.

Under samtalen med Rivo erfor Moschetti även, att Rivo genom knackningar från en granncell fått reda på, att en svensk befann sig i granncellen. Denna svensk hade enligt vad Rivo hört sänts i något offentligt uppdrag från Sverige till Budapest 1942-1943 för att skydda judarna mot tyskarna. Herr Moschetti förklarar, att han skrivit ned denna anteckning just så som dr. Rivo uppgivit, men vid närmare eftertanke sade han sig förstå, att tidsuppgiften måste vara felaktig, när tyskarna kommo till Budapest först i april 1944. Herr Moschetti hade utan att reflektera skrivit ned vad Rivo yttrat, och detta anser han vara ett bevis på att det icke är någon efterkonstruktion av honom själv, ty i så fall hade han icke gjort sig skyldig till en sådan tankelapsus. Rivo hade icke sagt, att det var något diplomatiskt uppdrag i egentlig mening eller att svensken skulle ha varit någon diplomat. Om Rivo nämnt svenskens namn kunde herr Moschetti icke erinra sig. I varje

fall sade honom namnet Wallenberg intet. Några ytterligare detaljer om den okände svensken hade Rivo icke meddelat Moschetti.

Bland Rivos cellkamrater hade en del tyskar befunnit sig, och det var dessa som uppehållit kontakt med granncellen, där den okände svensken skulle ha befunnit sig. En av tyskarna hette dr. Albert Laarmann, född 1898. Han hade uppgivit sig vara radiotelegrafist, men det hade sedan blivit klart för Moschetti, att Laarmann varit chef för informationstjänsten vid tyska beskickningen i Bukarest, där han tillfångatagits av ryssarna 1944. En annan av tyskarna hette Dietl och var överste.

Rivo torde ha suttit tillsammans med Laarmann 8 - 12 månader. Moschetti utgår från, att det måste ha varit någon aman än dr. Rivo, som tagit emot signalerna från granncellen, ty Rivo var säkerligen ej lämpad för dylika uppgifter. Den som varit mest lämpad därför borde ha varit just Laarmann, som ju gällde för radiotelegrafist. Det var Moschettis uppfattning, att den sista delen av den tid, som kan komma ifråga för den okände svenskens vistelse i Rivos granncell, måste ha inträffat under första hälften av 1949. Moschetti sade dock, att han icke alldeles bestämt kunde fixera tidpunkten.

Av intresse är, att en av Moschetti erhållen uppgift om att den okände svensken förvarats i en cell i översta (fjärde) våningen sammanfaller med Mohrs uppgift, när han talar om att han genom tyske medborgaren Bergemann erfarit, att en svensk diplomat vid namn Wallenberg suttit i en cell i fjärde våningen.

Genom en av utrikesdepartementet företagen undersökning har fastställts, att Laarmann ännu icke återkommit från Ryssland. Undersökningen beträffande Dietl pågår alltjämt. Icke heller Rivo själv torde ha återkommit.

Det må tilläggas, att Moschetti omedelbart efter återkomsten till Rom gjorde upp en förteckning, upptagande ett sextiototal namn på tyskar, som befunno sig i Lefortovskaja- eller Butyrkafängelserna. Som sista punkt på denna lista upptog han den okände svensken. Den ordagranna lydel-

sen är: "Ein Schwede, dessen Name ich nicht kenne, Zellenachbar eines Ungarn Dr. Zoltan Rivo, welcher später in Jahren 1949-1950 mein Zellen-kamerad war. Dieser Schwede wurde 1942-1943(?) nach Budapest geschickt um sich nach Möglichkeit dem Schutz von Juden gegen die deutschen Rassengesetze zu widmen."

Listan överlämnades av Moschetti till italienska utrikesministeriet antingen i slutet av oktober eller i början av november 1950. Trots detta erhöll svenska beskickningen i Rom i mitten av november meddelandet, att ingen av de återkomna italienska diplomaterna hört talas om Raoul Wallenberg.

16. I Wallenberg-ärendet förekomma även negativa utsagor. Dessa bygga emellertid på mer eller mindre lösliga antaganden, som icke kunnat styrkas. Några av dem må emellertid här anföras som exempel.

I juni 1947 berättade en ungrare vid namn Litke, som förmodligen var dåvarande ungerske finansministerns sekreterare, för en av svenska Moskva-beskickningens medlemmar, att en av hans vänner sett Raoul Wallenbergs lik. Wallenberg skulle tillsammans med en del tyskar och ungrare ha inspärrats av ryssarna i ett vid Gödölö (nordost om Budapest) beläget fångläger. Wallenberg hade dött av svält. Försök ha gjorts från utrikesdepartementets sida att spåra Litkes sagesman, ehuru utan resultat.

En folksdomstol i Budapest avkunnade hösten 1948 domar ifråga om vissa ungerska pilkorsare. I dessa domar fastställdes, att Wallenberg sannolikt dödats på Buda-sidan i mitten av januari 1945 på order av en namngiven ungersk pilkorsledare. Denna teori grundades på ett vittnesmål från en person, som uppgivit sig ha varit närvarande, när ifrågavarande order gavs. Efter granskning av utrikesdepartementet av hitsant processmaterial visade sig emellertid vad som domstolen sålunda fastställt icke vara hållbart.

En ungersk flykting i Salzburg, furst Ladislaus von Lonyay, som enligt egen uppgift varit adjutant hos den ungerska militärbefälhavaren i Budapest under slutstriderna om staden, uppgav i juli 1951, att den 17 eller 18 januari 1945 rapport ingått till den ungerska militärledningen, att en nära vän till Lonyay, en tysk löjtnant Karl Schandl tillsammans med en amerikansk flygare samt "två herrar från en neutral beskickning" lyckats taga sig över från Pest-sidan till den av ryssarna erövrade Buda-sidan i avsikt att med en bil, som ifrågavarande beskickning skulle haft väntande på andra stranden, begiva

sig till Debrecen. (Vid ifrågavarande tidpunkt befunno sig de centrala delarna av Buda ännu i tysk-ungersk hand.) Ryssarna på Buda-sidan hade tagit väl emot dem. Hela sällskapet hade anmodats begiva sig till närmaste ryska överkommando, troligen i Stuhlweissenburg (väster om Budapest). Som eskort hade de fått en underofficer och två man. De hade emellertid aldrig nått fram till Stuhlweissenburg utan överfallits av sin eskort, dödats och berövats samtliga tillhörigheter samt lågo nu tillsammans med åtta à tio andra lik nedgrävda vid en liten plats vid namn Siofok vid stranden av Balatonsjön. Genom undersökningar, som skola ha företagits av ungerska underjordiska organisationer, hade Schandls grav återfunnits och hans lik identifierats.

17. Till kategorien negativa spår kunna även diverse antaganden hänföras, som icke heller kunnat styrkas.

Sälunda tillkännagavs den 8 mars 1945 i den ungerska Kossuth-radion (organ för den nya med ryssarna samarbetande ungerska regeringen), att Wallenberg samolikt mördats av Gestapo-agenter. Vid en närmare granskning av lydelsen av ifrågavarande meddelande har emellertid kunnat konstateras, att det i allt väsentligt byggt på uppgifter, som lämnats av svenske lektorn Langlet i Budapest. Att Langlet skulle grundat sin mening på något konkret faktum har icke framkommit.

Den tidigare omtalade schweiziske kanslisten Meier har med stöd av sina erfarenheter i Budapest och Moskva uttalat den uppfattningen, att man med till visshet gränsande sannolikhet måste antaga, att Wallenberg icke längre vore i livet. Hans uppfattning är, att Wallenberg antingen omkom i stridsområdet, då han var på väg till ryssarna (i Pest), att han dödats av eldgivning, eller att Wallenberg, som enligt uppgift fört med sig ytterst vädefulla smycken, dödats av någon plundrande rysk soldat. Meier kan också tänka sig, att han förts till Sovjetunionen, där han med tiden säkerligen dukat under..

En för närvarande i Durban bosatt jugoslavisk affärsman vid namn Jamnik, som under kriget var representant för Svenska Tändsticks AB. i Budapest, har i augusti 1951 uppgivit, att

han sista gången såg Wallenberg den 6 januari 1945, då denne begav sig över Donau från Buda till Pest. Wallenberg medförde en kappsäck, innehållande bland annat en avsevärd summa i dol-larsedlar och ett stort antal smycken. Jamnik kände till genom vänner, som bott tillsammans med Wallenberg i en källare i Pest, att de den 17 januari 1945 sett Wallenberg för sista gången. Han var då i sällskap med ryska soldater, vilka tvingade in honom i en Studebaker-lastbil och körde bort honom. Enligt Jamniks åsikt rådde intet som helst tvivel om att ryssarna mördat Wallenberg och stulit hans pengar och juveler.

Som sammanfattning av de ovan redovisade negativa spåren och obestyrkta antagandena rörande Wallenbergs öde torde kunna sägas, att de mot bakgrunden av mångfalden spår i positiv riktning, vilka i stort sett ge en sammanhängande bild av händelseförloppet, icke kunna tillmätas någon större betydelse.

18. Slutligen må nämnas, att ytterligare fyra personer påstått sig sitta inne med bestämda uppgifter rörande Wallenbergs uppehålls-ort utan att verkställda undersökningar kunnat ge något stöd för dessa uppgifter. Personerna ha uppträtt under namnen Ossian Ericson, (svensk?), Uno Lillträsk (finsk medborgare), Stachowiak (polsk medborgare?) och Vas (rumänsk medborgare). De tre förstnämnda uppträdde under åren 1947-1948, den sistnämnde år 1951. Anledning torde saknas att närmare gå in på vederbörandes berättelser om Wallenberg och de åtgärder, som med anledning därav vidtagits av utrikesdepartementet i och för verifiering. I några av dessa fall har emellertid ett synnerligen omfattande, tidsödande och kostsamt arbete nedlagts. Man har icke kunnat komma till någon bestämd uppfattning om motiven till deras närmanden till utrikesdepartementet. I några om icke alla fall torde det dock säkerligen röra sig om bedragare, som sökt personlig vinning. Stachowiak var utan tvivel engagerad i hemlig rysk tjänst, ehuru tveksamhet kan råda om han handlat på ryskt uppdrag. Beträffande Vas tala vissa omständigheter starkt för att han är anställd i den rumänska hemliga polisen, ehuru även hans motiv kunna ha varit personliga. - Ett av kommissarie Danielsson avgivet sammanfattande yttrande i ärendet Wallenberg bifogas (bil. 5).

Stockholm den 30 januari 1952..

Stig Engfeldt
(Stig Engfeldt.)

Avskrift.

Ö v e r s ä t t m i n g .
(Vapen)

Moskva den 18 augusti 1947.

SOVJETUNIONENS
UTRIKESMINISTERIUM.

Ärade Herr Envoyé,

I samband med att Ni vid samtal med biträdande utrikesministern J.A. Malik den 12 juni innevarande år berörde frågan om Raoul Wallenbergs vistelseort har jag verkställt förfrågningar hos vederbörande myndigheter. Som resultat av noggrann undersökning har fastställts, att Wallenberg icke finnes i Sovjetunionen och att han är okänd för oss.

Det är riktigt, att Sovjetunionens utrikesministerium den 14 januari 1945 erhöll ett kort meddelande, grundat på indirekta uppgifter från en av befälhavarna vid en truppstyrka, som deltog i striderna i Budapest, om att Wallenberg skulle ha påträffats på Benczurgatan.

Det var vid den tidpunkten omöjligt att verifiera meddelandet, enär efter ^{detta} striderna om staden, vilka voro förbittrade, fortsatte ytterligare ungefär en månad, och den Sovjetiska Armén fick herravälde över staden först den 12 februari 1945.

Senare ha, i syfte att verifiera meddelandet av den 14 januari 1945 angående Wallenberg, noggranna undersökningar och efterforskningar efter Wallenberg verkställts, vilka emellertid icke lett till positiva resultat, och den sovjetiske officer, som lämnat meddelandet om Wallenberg, har icke återfunnits. I lägren för krigsfångar och internerade har Wallenberg icke heller påträffats.

Det var med stöd av ovanstående som medlemmen av Sovjetunionens utrikesministeriums kollegium, K.V. Novikov redan den 30 januari 1947 vid samtal med svenska sändebudet herr Hägglöf förklarade, att vederbörande sovjetiska myndigheter under avsevärd tid sysslat med ärendet Wallenberg, men att deras försök att finna honom icke krönts med framgång. Härvid framhöll K.V. Novikov, att man naturligtvis icke finge lämna

ur sikte, att Wallenberg befann sig inom ett område, där sovjetiska trupper funnos, under en period av häftiga strider i Ungern, då alla slags tillfälligheter kunde inträffa - Wallenberg kunde på eget bevåg avlägsna sig från de sovjetiska trupernas område, fientliga flyganfall kunde förekomma, Wallenberg kunde omkomma genom fientlig beskjutning o.s.v.

Alla ytterligare åtgärder, som vidtagits efter den 30 januari innevarande år för undersökning av meddelandet angående Wallenberg och för efterforskning av honom, ha icke krönts med framgång. Det återstår endast att förmoda, att Wallenberg under striderna i staden Budapest omkommit eller blivit tillfångatagen av Szalasis anhängare.

I det jag bringar ovanstående till Eder kännedom, ber jag Eder, Herr Envoyé, mottaga försäkringar om min utmärkta högaktning.

(undert.) A. Vysjinski.

Bedömning

av italienske medborgaren, dr. Claudio de Mohrs vittnesmål.

Ehuru man måste ställa sig mycket skeptisk till dr. de Mohrs vittnesmål utgår jag dock ifrån, att det måste ligga någon grund till påståendet, att han påstår sig ha suttit i cellen bredvid Wallenberg. Vad jag dock i första hand är särskilt skeptisk emot, är påståendet, att Wallenberg verkligen suttit i granncellen under så lång tid, som de Mohr velat göra gällande. Med hänsyn till att dr. de Mohr namnger såväl Supprian som Roedel, vilka man kan räkna med, att de skola återkomma en dag, utgår jag ifrån att det måste ligga något bakom hans påstående, detta såvida han icke visste, att dessa båda herrar äro dömda till så långvariga fängelsestraff, att de icke kunna beräknas återkomma inom rimlig tid. Mitt intryck är icke, att de Mohr är en avsiktlig bedragare, men det är icke alldeles uteslutet, att han på grund av obetänksamhet kommit in i ett tvångsläge, ur vilket han anser sig icke kunna komma med hedern i behåll. Med hänsyn till vad författaren Philipp nu upplyst om vittnet Moschetti enligt vilken dr. de Mohr skulle ha varit såväl fysiskt som psykiskt nere vid återkomsten från Ryssland, måste man i ännu högre grad vara försiktig med värderingen av dr. de Mohrs vittnesmål. Sedan det även nu är känt, att det var Moschetti, som på sin lista över fångar i Ryssland tagit upp "en svensk, vilkens namn han icke kunde erinra sig", frågar jag mig, om dr. de Mohr måhända, när han i januari eller februari 1951 talade med Signor Tiberi, såg den av de övriga kamraterna upprättade listan och därvid observerade uppgiften under punkt 61 om den okände svensken, och att detta är grunden till hans påstående om att Wallenberg suttit i Lefortovskajafängelset. Man torde väl kunna antaga för visst, att dr. de Mohr verkligen granskat listan som stöd för sitt eget minne, då det gällde att namngiva sina medfångar. Intressant är att vid samtal med Moschetti få höra, om han och dr. de Mohr diskuterat Wallenbergs eller rättare sagt

den okände svenskens person. Har en dylik diskussion ägt rum försvagas värdet av dr. de Mohrs vittnesmål ytterligare. Min uppfattning är, att man icke kan sätta allt för stor tillit till de Mohrs vittnesmål utan man får taga det mera som en indikation, att Wallenberg kan ha varit i Lefortovskajafängelset. Dock bör man icke taga fasta på den tidsangivelse, som dr. de Mohr velat fixera.

Stockholm den 3 januari 1952.

(undert.) Otto Danielsson.

kriminalkommissarie.

Innehållsförteckning.

I. Positiva spår och uppgifter.

1. Dekanosovs "kvitto".
2. Dr. Georg Wilhelm, Béla Revai och André Véres.
3. Portvakten och polisöversten i Budapest.
4. Madame Kollontays samtal med fru Günther.
5. Alexander Ujvary och Dr. Stefan von Pözel.
6. Szent-Györgi, Lars Berg, Takacsy, Boom (Rivonoff och Karpucin), Feller och Meier, Adolphe Kon, "Fångsläger nr 1156", Mr. Dickinson.
7. Hodosi (von Engeström, Eisenharth von Rothe, Butler-Ellenberg, Eichinger).
8. von Maasburg (Sir Reginald Barrat, Karol Putera, František Cvergel, Ladislaus Somssich).
9. Paul Nordström.
10. Karl Einar Erlandsson (en ungrare, en tjeck).
11. Redaktör Edward af Sandeberg (Hille, Stefan Carl).
12. Johann von Korody-Katona (Béla Lukacs, Willy Zinkahn).
13. Kurt von Holzhausen (Kapten Martin Weiss, General Moser).
14. Adolphe Kon.
15. Claudio de Mohr, Ronchi och Romeo Moschetti (Zoltan Rivo, Laarmann, Dietl).

II. Negativa spår och uppgifter.

16. Litke, Ladislaus von Lonyay.
17. Kossuth-radion, Meier, Jamnik.
18. Äventyrare (Ericson, Lillträsk, Stachowiak, Vas).

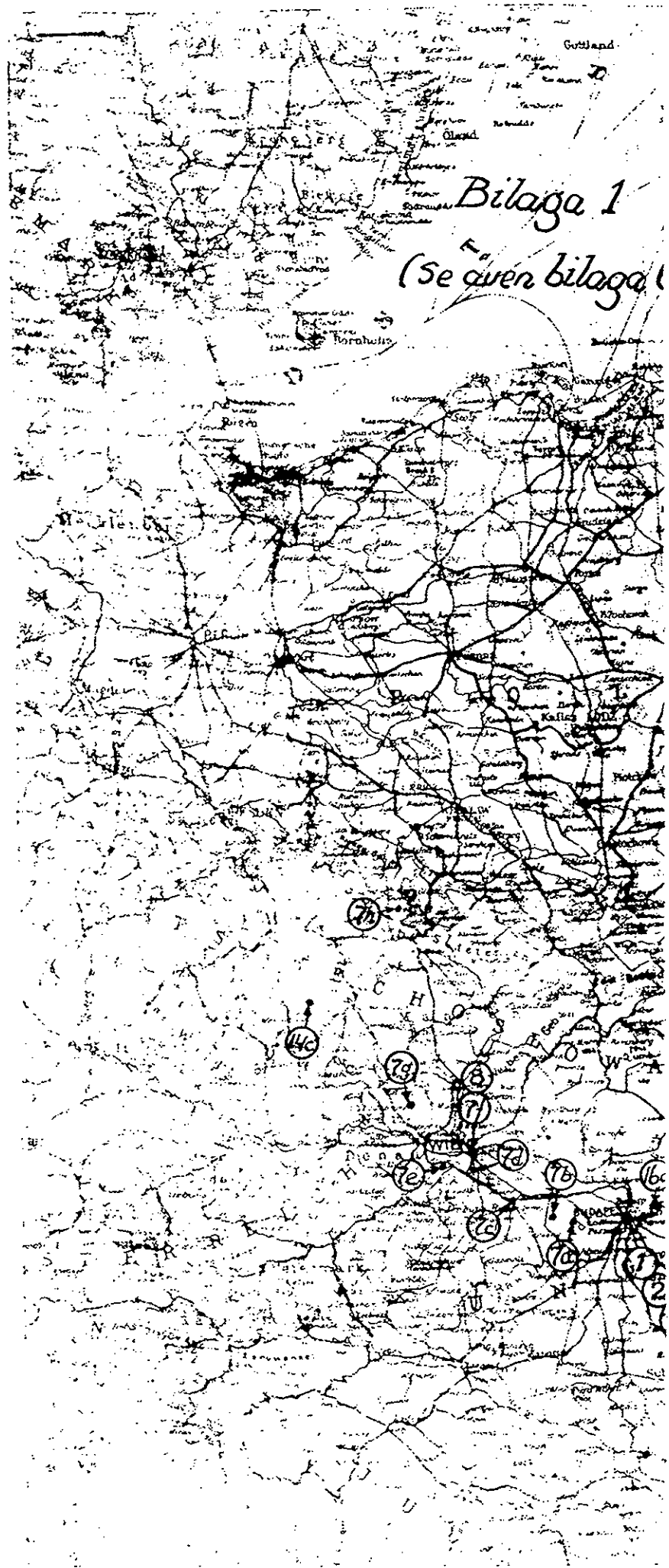
Undertecknad, som tagit del av det hos utrikesdepartementet samlade materialet i fallet Wallenberg och som i vissa fall varit i tillfälle att höra de åberopade vittnena, får som min mening uttala, att de hittills vidtagna ansträngningarna drivits så långt som man med hänsyn till de förhållanden som omständigheterna kan begära. Det torde ligga inom möjligheternas gräns att ytterligare uppgifter inkomma, för den händelse ryssarna komma att frigiva några flera fångar. På olika vägar ha ansträngningar gjorts att få in uppgifter om sådana fångar, som i framtiden komma att frigivas från Ryssland.

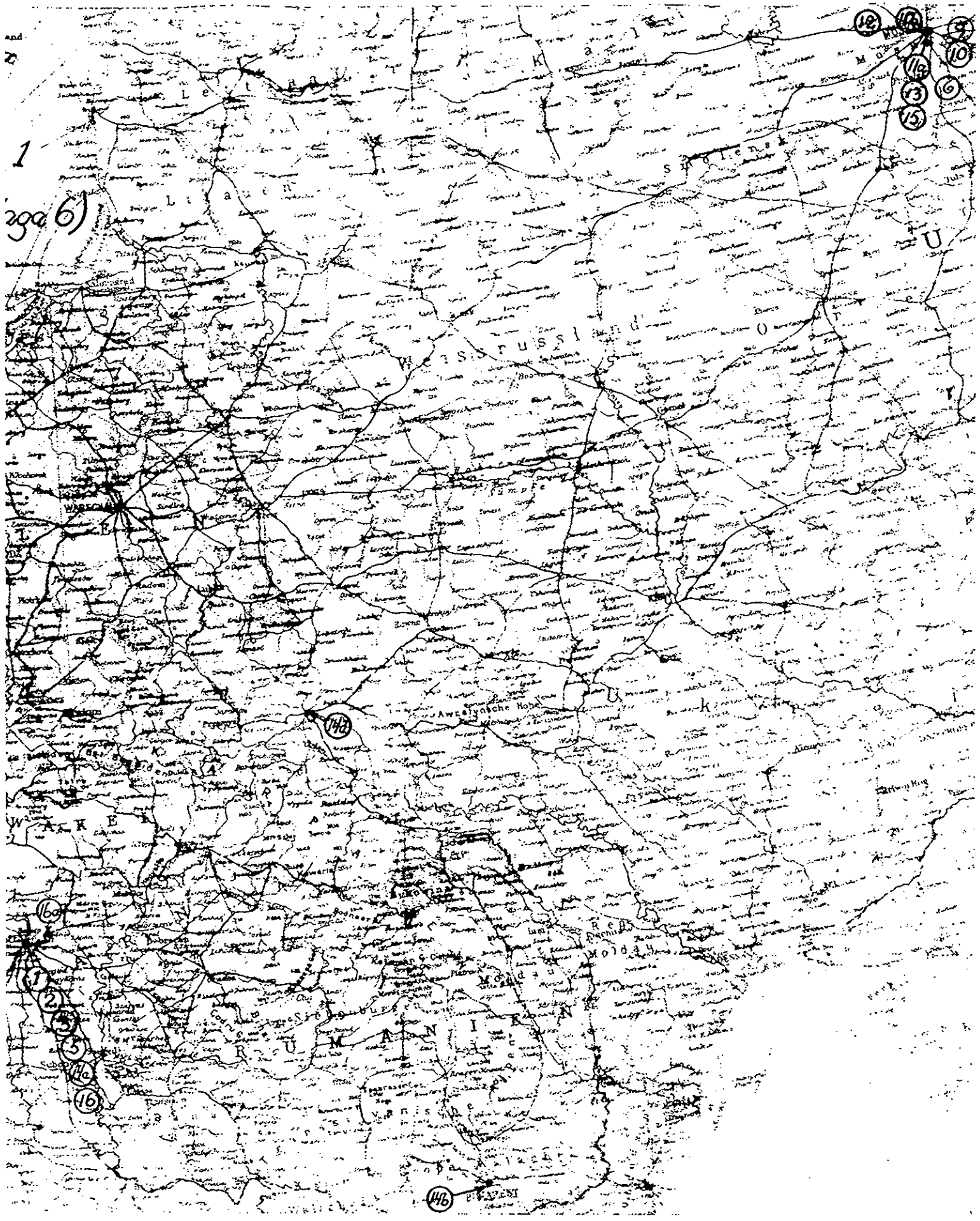
Beträffande de vittnen, som åberopats i denna promemoria, förhåller det sig tyvärr så, att intet av vittnena varit i tillfälle att vara tillsammans med Wallenberg så att vittnet kunnat berätta sådana detaljer, som otvetydigt tala för att Wallenberg varit på den eller den platsen eller i det eller det fängelset, men med hänsyn till att så många personer, helt okända för varandra, kunna lämna uppgifter, vilka i kronologisk följd kunnat sammanflätas till en övertygande bild, måste deras utsago tillmätas en mycket stor betydelse. Då det gäller detaljerna i de olika vittnenas berättelser måste man dock ständigt ha för ögonen, dels att i många fall lång tid förflutit från händelsen till den tidpunkt, då berättelsen avgavs, och dels att vittnenas minnesbild kan ha suddats ut eller grumlats på grund av undernäring under den ryska fångenskapen. Att minnet försvagas på grund av undernäring har bestyrkts i ett flertal fall. Reservation måste därför iakttagas både då det gäller data och platser. I ena fallet gäller detta kanske ett alltför bestämt påstående och i andra ett utelämnande av vissa förhållanden.

Stockholm den 30 januari 1952.

(Otto Danielsson.)

Kriminalkommissarie.

HÄNVISNINGAR TILL KARTAN (Bilaga 1)

De på kartan angivna nummerbeteckningarna hänvisa till de i motsvarande avsnitt i promemorian omnämnda platserna.

N:r	Plats	Uppgiftslämnare	Tidpunkt
1	Budapest	Skrivelse från Dekanosov	16/1-45
2	"-	Wilhelm - Véres	11-12/1 & 16-17/1 1945
3	"-	Portvakt - Vertech	21/1-45
5	"-	Ujvary	7/2 & 18-19/2- 1945
6	Interneringsläger nära Moskva	Rivonoff	----
7a	Banhida	Hodosi	25/3-45
7b	Nagy-Igmand	"-	30/3-45
7c	Györ	"-	2/4-45
7d	Magyarovar	"-	5/4-45
7e	Bruck	"-	10/4-45
7f	Bratislava	"-	----
7g	Sirasshof	"-	----
7h	Datsch-Winterthal	"-	7 - 27/5-45
8a	Čeklis, (Bratislava)	Maasburg	Maj - juli 1945
8b	"- "-	Overgell	"-
9	Krasnijgorsk-lägret 28 km utanför Moskva	Nordström	-----
10	"-	Erlandsson	före 21/6 1945
11a	Ljubljanka el. Le- fortovskaja i Moskva	af Sandeberg - Hille	före sept. 1945
11b	Arbetsläger utanför Moskva	af Sandeberg - Carl	början av 1946?
12	Läger 100 km från Moskva	Korody - Katona - Lukacs	någon gång 1946
13	Butyrkafängelset i Moskva	Holzhausen - Weiss	senast mitten av 1945
14a	Budapest	Kon	-----
14b	Bukarest	"-	-----
14c	Černovice	"-	-----
14d	Brygitkifängelset i Lwow (Lemberg)	"-	dec.-46 - 18/3- 1947
15	Lefortovskaja i Mosk- va	de Mohr - Moschetti	20 el. 21/4-45 (?) ?-första halvåret 1949
16a	Gödöllő	Litke	död i jan.-45
16b	Budapest	Dödad på order av pilkors- ledare.	jan.-45

31/1 52
Utrikesdepartementet
Förhållanden
Förhållanden
Förhållanden

P 2607
i öklapp. P 2
Jan 52
5 bil.
31/1-52
Dypl.
å loss.

P.M.

angående Raoul Wallenberg.

P 9

114

Denna promemoria har utarbetats på grundval av det omfattande material om Raoul Wallenberg, som finnes tillgängligt inom utrikesdepartementet. En mängd uppgifter av såväl positiv som negativ natur rörande Wallenbergs öde efter hans försvinnande i början av 1945 i Budapest ha under årens lopp inkommit. Endast det material, som bedömts vara viktigt eller särskilt belysande, har emellertid medtagits i denna promemoria, i vilken huvudsakligen blott själva utredningsresultaten redovisats.

./. Materialet har ordnats i kronologisk ordning enligt särskild innehållsförteckning (bil. 4). Därvid har redogörelse först lämnats för positiva spår och uppgifter, därefter för negativa. Till underlättande av bedömningen bifogas en karta, varå vissa platser, som omnämnas i promemorian, ha utmärkts. (bil. 1).

1. Vice utrikeskommisarien Dekanosov meddelade i en skrivelse den 16 januari 1945 dåvarande svenske ministern i Moskva, Söderblom, följande:

"Enligt meddelande från Budapest har i den av sovjettrupperna erövrade delen av staden vid Benczurgatan påträffats svenske undersåten herr Raoul Wallenberg, som uppgav sig vara den sekreterare vid svenska beskickningen i Ungern, varom Ni underrättat mig i Edert brev av den 31 december förra året. Enligt uppgift av herr R. Wallenberg befinna sig övriga medlemmar av svenska beskickningen i stadens västra del. Åtgärder till skydd av herr R. Wallenberg och dennes egendom hava vidtagits av de sovjetiska militärmyndigheterna."

Sedermåra förnekade ryska vederbörande som bekant

kännedom om Wallenbergs uppehållsort. Det skedde i en skrivelse den 18 augusti 1947 från utrikesminister Vysjinski till envoyén Sohlman. I skrivelsen, som bifogas i avskrift (bil. 2) meddelas bland annat, att verkställda undersökningar givit vid handen, "att Wallenberg icke finnes i Sovjetunionen och att han är okänd för oss". Efter mottagandet av skrivelsen den 18 augusti 1947 upphörde diskussionen med ryska vederbörande rörande Wallenberg. ./.

2. Wallenbergs verksamhet omkring mitten av januari 1945 har numera i viss mån klarlagts. Det är utrett, att han den 11 eller 12 januari anlände i bil tillsammans med sin chaufför, Wilhelm Langfelder, till Benczurgatan 16 i Pest (Pest är den del av Budapest, som ligger öster om Donau). I detta hus hade en formellt under internationella rödakorskommittén i Budapest lydande transportavdelning sitt kvarter. Avdelningen bestod av ett antal judar, som utförde transporter för röda korsets räkning. Genom att engagera sig i dess tjänst hade dessa judar undgått ghattot och deportation. Transportavdelningens chef, en dr. Georg Wilhelm, för närvarande bosatt i Bryssel, samt två av hans medarbetare, Béla Revai (Havana) och André Véres (Kanada) ha hörts om Wallenbergs besök på Benczurgatan 16, varvid följande framkommit.

Då Wallenberg kom till Benczurgatan, väntades ryssarna dit när som helst. Den 13 januari på morgonen observerades ryska soldater på gatan och mitt på dagen kommo de första ryssarna in i huset. För en av dem, "som såg bättre ut och hade någon grad", förmodligen en officer eller underofficer, som var från Bessarabien och talade rumänska, förklarade Wallenberg genom Revai, som behärskade rumänska, att Benczurgatan 16 var schweiziska röda korsets och svenska legationens lokaler. Wallenberg talade om att han var svensk diplomat och bad om skydd för lokalerna. I det sammanhanget synes Wallenberg ha bett att få tala med någon ansvarig person. Något senare samma dag kom en rysk major vid namn Demtschinkov dit - det har dock icke kunnat utrönas, om han kom på grund av Wallenbergs nyssnämnda begäran eller ej. Wallenberg visade sin på fyra språk, däribland ryska, utfärdade legitimationshandling för Demtschinkov och sade, att han ville taga kontakt med den ryske marskalken Malinovski (befälhavare för den ryska armé öster om Donau, som belägrade Budapest). Hos Malinovski ämnade Wallenberg av allt att döma inhämta tillstånd att sörja för vidare hjälp till de nödlidande judarna i Ungern. Demtschinkov godtog uppenbarligen Wallenbergs förklaring och satte ut två vakter framför huset. På kvällen samma dag ordna-

des enligt Veres en middag i köket, varvid den ryske majoren höll ett tal och även Wallenberg höll ett litet konventionellt tal.

Både Wilhelm och Veres ha uppgivit, att Demtschinkov tillsammans med Wallenberg och Langfelder den 14 januari lämnade Benczurgatan 16, enligt Veres för att bege sig till det ryska högkvarteret, enligt Wilhelm till marskalk Malinowski.

I detta sammanhang erinrar man sig den komplettering till vice utrikeskommisarien Dekanosovs skrivelse den 16 januari 1945 som utrikesminister Vysjinski lämnade i sin skrivelse den 18 augusti 1947 till envoyén Sohlman av innehåll, att "Sovjetunionens utrikesministerium den 14 januari 1945 erhöll ett kort meddelande grundat på indirekta uppgifter från en av befälhavarna vid en truppstyrka, som deltog i striderna i Budapest, om att Wallenberg skulle ha påträffats på Benczurgatan" (se bil. 2.).

Av Wilhelms och Revais berättelser framgår vidare, att Wallenberg och Langfelder efter den 14 januari kommo tillbaka en gång till Benczurgatan 16 och avreste därifrån i bil med rysk eskort till marskalk Malinowski, som då antagligen var i Debrecen. Revai har bekräftat den tidigare godtagna uppgiften, att Wallenbergs definitiva avresa från Benczurgatan 16 ägde rum den 17 januari 1945, medan Wilhelm är osäker beträffande datum. Före avfärden hade Wallenberg sagt till Wilhelm, att han under sin frånvaro bott på Drottning Elisabethgatan i något ryskt kommando, att han och Langfelder fått bo i var sitt rum och icke fått tala med varandra. Han hade också sagt, att han icke visste, om han var ryssarnas gäst eller fånge. På Wallenbergs begäran fingo de två ryska vaktposterna, som Demtschinkov satt ut, stanna för att skydda de kvarvarande.

Enligt vad ungraren dr. György Gergely (Sydney) uppgivit, medföljde han och en annan ungrare dr. Laszlo Pétö (okänd adress) Wallenberg vid avfärden, åtföljda av tre ryska militärer på motorcykel (två sitta på motorcykeln och en i sidovagnen). Då Gergely såg, att Wallenberg hade mycket bagage i bilen och frågade om anledningen hade han erhållit svaret, att ryssarna i flera dagar lovat taga

honom till marskalk Malinovskis högkvarter och att Wallenberg ville ha allt i ordning för omedelbar avfärd. Resan hade närmast gått till det svenska sjukhuset vid Taträgatan nära Donau och därefter tillbaka in i Pest, där de båda ungrarna stego av.

Det må noteras, att Wilhelm på särskild fråga, innan Gergelys uppgifter inkommit till utrikesdepartementet, uppgivit, att ingen av herrarna Gergely och Pétö följde med vid avfärden från Benczurgatan (såsom uppgives i författaren Philipps bok om Wallenberg /s. 174/). Vid bedömningen av de motstridiga uppgifterna bör man taga hänsyn till, att en datumförväxling mycket väl kan ha ägt rum - Wallenberg var ju under flera dagar borta från Benczurgatan 16 och Wilhelms sällskap, medan Gergely hade sin bostad (dit även en hjälporganisation var förlagd) på samma gata, nr 35.

3. Nästa uppgift om Wallenberg föreligger från en portvakt i Budapest. Denne har berättat följande. Till källaren i huset nr 8-10 på Madach Imre-gatan (Pest), där vederbörande varit portvakt under de senare krigsåren, hade under loppet av januari månad 1945 - månaden redan under slutet av december 1944, - förts ett antal av de ryska trupperna tillfångatagna bulgariska diplomater ävensom "en diplomat, som räddat många judar". Källaren användes som provisoriskt fängelse under två till tre veckor. Vart fångarna därefter förts hade portvakten ingen aning om.

Man har genom en ungersktalande person närmat sig portvakten utan att denne fått vetskap om att det här möjligen kunde röra sig om Raoul Wallenberg, vars namn portvakten för övrigt av allt att döma aldrig hört omtalas. Av sju fotografier av Wallenberg och andra personer med liknande utseende, som företetts för portvakten, utpekade denne just de två, som föreställde Wallenberg, såsom liknande en person han iakttagit i källaren.

En ungersk polisöverste vid namn Vertech alias Weinberger har uppgivit, att han den 21 januari 1945 såg Wallenberg, om vars namn och verksamhet han tydligen varit underrättad, tillsammans med några ryska officerare i närheten av det s.k. "Klubbkaféet", som fortfarande existerar och ligger mellan västra stationen i Budapest och den bro, som leder från Pest till Margaretha-ön. Några ytterligare upplysningar från översten ha icke stått att erhålla.

4. Några månader efter Wallenbergs försvinnande inbjöd Sovjetunionens sändebud i Stockholm, Madame Kollontay, dåvarande utrikesmi-

nister Günthers maka till sitt hem och meddelade henne bland annat, att Wallenberg fanns i livet i Sovjet och behandlades väl. En liknande försäkran har enligt uppgift i februari 1945 lämnats hans moder, fru Maj von Dardel, av Madame Kollontay.

5. En för närvarande i Salzburg bosatt ungersk flykting Alexander Ujvary, som vid tidpunkten för ryssarnas erövring av Budapest var föreståndare för en av internationella röda korsets underavdelningar i Tövis utca 5 B (Buda) och som hade till uppgift att taga hand om vissa barnhem, har uppgivit, att han under denna sin verksamhet sammanträffat med Wallenberg minst tjugu gånger. Sålunda träffades de i Pest den 17 december 1944. Därefter återsåg Ujvary Wallenberg troligen i slutet av januari eller början på februari 1945 i Eötvös Kollegium i Buda, där "Schwedisches Hilfswerk" hade en avdelning. Denna uppgift har bestyrkts genom ett beedigat intyg från en vid mötet närvarande dr. Stefan von Pözel (Kanada). Några dagar efter sammanträffandet i Eötvös Kollegium kom Wallenberg till Ujvarys kansli i Tövis utca 5 B. Enligt vad man kunnat utröna var detta den 7 februari 1945. Man kom därvid överens om att Wallenberg skulle bege sig till chefsdelegaten för internationella röda korset i Budapest, Fritz Boorn, och försöka få honom att hjälpa till vid anskaffandet av läkemedel och livsmedel till barnhemmen, där tyfus utbrutit. Wallenberg begav sig iväg i bil och en stund senare följde Ujvary och en jur. dr. Stefan Biro efter. När Ujvary och Biro närmade sig Szena Ter (Hötorget) i Buda fingo de se en bil, omgiven av soldater i vita skyddskläder, som senare visade sig vara ryssar. Då man kom fram till bilen såg Ujvary, att Wallenberg stod intill den och viftade med något dokument. Sedan alla närvarande under en stund måst söka skydd på grund av häftig eldgivning från någon plats i närheten, begav sig några av de ryska soldaterna och Wallenberg iväg i riktning västerut, där den ryska sydvästfronten befann sig.

Då erövringen av Budapest några dagar därefter fullbordats, försökte Ujvary spåra Wallenberg. Ujvary uppsökte, enligt uppgift, NKVD:s kontor på Lovöházutca i närheten av

den plats, där han sett Wallenberg den 7 februari och frågade där om något var känt om Wallenberg. Följden blev att Ujvary arresterades och inspärrades i en källare under tre nätter. Vid ett av de toalettbesök, som fångarna varje morgon tillätos göra under bevakning, mötte han Wallenberg på ett avstånd av högst 1 meter, varför Ujvary anser att misstag på person är uteslutet. Denna händelse skulle ha inträffat omkring den 18 - 19 februari 1945.

I februari 1947 arresterades Ujvary av ryssarna, möjligen på grund av namnförväxling med en antikommunistisk redaktör. I samband med anhållandet gjorde ryssarna husrannsakan och funno en del handlingar, vari Wallenbergs namn förekom. Under de cirka tjugu dagar, som Ujvary satt arresterad, hördes han om sin kännedom om Wallenberg, vilken ryssarna påstodo vara "spekulant och spion". Vid ett tillfälle kastade förhørsledaren fram en tjock dossier och förklarade, att där funnos bevisen på att Wallenberg var spion. Ujvary frigavs den 13 mars 1947 och flydde därefter till Österrike.

Ujvarys skildring av incidenten den 7 februari på Rötorget, som ligger ett stycke från Borgen i Buda, är ur tidssynpunkt plausibel, då Borgen föll först den 12 februari.

Det må tilläggas, att kommissarie Danielsson och författaren Philipp, som hört Ujvary, ha ett mycket positivt intryck av honom.

Sammanfattningsvis kan om Ujvarys vittnesmål sägas, att Wallenberg synes ha undandragit sig rysk kontroll efter avresan från Benczurgatan den 17 januari för att vid en senare tidpunkt, sannolikt den 7 februari, åter komma i rysk hand. Måhända kan detta förhållande vara en bidragande förklaring till att han sedermera råkat i svårigheter.

6. Att Wallenberg såväl efter den första som den andra tidpunkten omhändertagits av ryssarna framgår av olika upplysningar från en mängd personer.

Sålunda berättade den ungerske professorn och nobelpristagaren Szent Györgi vid besök den 23 maj 1945 hos envoyén Sohlman i Moskva, att han omhändertagits av de ryska trupperna vid ungefär samma tid som Wallenberg. Han sammanträffade ej med denne bakom de ryska linjerna men han hörde nyheten om Wallenbergs påträffande och förklarade, att man inom marskalk Malinovskis högkvarter glatt sig åt att den förste svensken påträffats.

En tysk medborgare vid namn Prade - för närvarande chaufför vid svenska beskickningen i Bonn - som under sista fasen av striderna i

Budapest uppehållit sig på svenska beskickningen där, har rapporterat, att han flera gånger efter Budapests fall varit i förhör hos ryssarna, som frågat, om Prade kunde omtala storleken av det belopp Wallenberg erhållit av Himmler för sin verksamhet. Vid ett tillfälle skall från rysk sida ha yttrats, att man "diesen Vogel (Wallenberg) damit so gut versorgt hatte, dass er keinen Pass mehr ausstellen wird und dass er nie mehr Ungarn oder Schweden sehen wird".

Lars Berg, chef för svenska beskickningens skyddsmaktssavdelning i Budapest, har i en av honom den 2 maj 1945 avgiven rapport berättat, att ryssarna efter stadens intagande flera gånger inkallat honom och andra tjänstemän vid beskickningen till förhör och därvid sagt sig kysa starka misstankar om att beskickningen arbetat för tyskarna och be drivit spioneri för deras räkning. Man sökte pressa tjänstemännen att vidgå detta och utpekade särskilt Wallenberg och Berg själv såsom tyska "spionchefer".

Vid ett samtal om detta sommaren 1951 har Berg uppgivit, att ryssarna från början nog torde ha antagit, att någon av beskickningens avdelningar sysslade med spionage för tysk räkning, men senare gingo snarare deras misstankar i den riktningen, att just Wallenbergs avdelning varit något amerikanskt spionageinstrument, detta väl huvudsakligast på grund av att Wallenbergs verksamhet finansierats med amerikanska pengar.

Den 28 augusti 1945 inrapporterade beskickningen i Bern, att direktören för ungerska nationalbanken Takacsy meddelat en namngiven person, att Wallenberg vore vid liv. Wallenberg hade med alla sina anteckningar tagits av ryssarna. Dessa hade för avsikt att utnyttja anteckningarna vid stundande rättegångar mot komprometterade ungrare. Takacsy ansåge officiella démarcher vara lönlösa. Då någon svensk representation vid ifrågavarande tidpunkt ännu icke fanns i Budapest, ombad utrikesdepartementet amerikanska vederbörande att höra Takacsy. Svaret blev emellertid, att denne icke hade någon information att lämna beträffande Wallenberg. Han trodde emellertid, att Wallenberg ännu levde - samtalet med amerikanerna torde ha ägt rum i november 1945 - och att han tillfångatagits av ryssarna utan att ha beretts tillfäl

att identifiera sig. Enligt en uppgift i Aftonbladet den 15 juli 1947 av författaren Rudolph Philipp skulle Takacsy senare ha häktats av ryssarna som sabotör.

En holländska, fröken Boom, som på sin tid tjänstgjorde hos röda korset i Budapest, har hörts genom beskickningen i Paris, varvid hon uppgivit, att en rysk journalist, Rivonoff, hade sagt henne 1946 i Budapest, att han på sin tid passerat en plats i Ryssland, troligen nära Moskva, där enligt Rivonoff Wallenberg hölls internerad. Miss Boom hade också träffat en annan ryss i Budapest, en medlem av ryska kontrollbyrån, Karpucin. Denne hade sagt henne, att Wallenberg bortförts från Budapest samtidigt med den schweiziske diplomaten Feller.

Schweiziske legationssekreteraren Feller och kanslisten Meier ha på utrikesdepartementets begäran hörts av schweiziska utrikesministeriet. De häktades den 16 respektive den 10 februari 1945, hölls i förvar några dagar i Budapest, varefter de via en by norr om Budapest transporterades till Moskva. De sammanträffade icke med Wallenberg under fångenskapen. (Denna varade till den 25 januari 1946. Någon anledning till kvarhållandet uppgavs aldrig från rysk sida.) Karpucins påstående, att Wallenberg bortförts samtidigt med Feller har sålunda icke kunnat direkt styrkas. Däremot lägger man onekligen märke till, att tidpunkten för Meiers och Fellers arrestering faller nära tidpunkten för Wallenbergs försvinnande den 7 februari. Det är också av intresse att notera uppgiften av polske medborgaren Adolphe Kon (se närmare här nedan) i en skrivelse den 22 juli 1947 till envoyén Westman i Paris, enligt vilken Wallenberg berättat för Kon, att en rysk officer ur säkerhetstjänsten vid tiden för Wallenbergs arrestering i Budapest meddelade honom, att även en schweizisk diplomat arresterats.

I ett meddelande den 12 december 1946 till utrikesdepartementet uppgav legationsrådet Arfwedson, Budapest, att Wallenberg enligt en uppgift, vars riktighet icke kunde kontrolleras, skulle befinna sig i "Sovjets fångläger nr 1156". På förfrågan har Arfwedson senare meddelat, att denna uppgift härstammar från en ryss, tillhörande hemliga polisen och knuten till sovjetryska beskickningen i Budapest. Denne hade en ungersk väninna, anställd på amerikanska beskickningen. Hon kände till att Wallenberg efterforskades från svenskt håll. En kväll, då ryssen varit berusad, hade hon passat på att fråga honom, om han visste någonting om Wallenberg. Ryssen hade då sagt, att Wal-

lenberg befanne sig i fånglägret ifråga.

En brittisk medborgare, Mr. Dickinson, (för närvarande i Köpenhamn), som samarbetat med Wallenberg i Budapest, har på förfrågan meddelat, att NKVD-ryssar 1 mars 1945 infunnit sig i svenska beskickningens byggnader för att samla ihop beskickningsmedlemmarna enligt en medförd lista. Utan att vilja draga någon bestämd slutsats därav nämnde Dickinson, att Raoul Wallenbergs namn stod först på listan, understruket med rött.

7. Den ungerske gränspolislöjtnanten Hodosi uppgav i september 1946 för beskickningen i Budapest, att han från den 25 mars till den 27 maj träffat Wallenberg, som varit fånge i samma lokaler som Hodosi. De hade varit i fängsligt förvar hos ett NKVD-förband, som följt efter frontrupperna allteftersom de framryckt och till följd härav ofta bytt kvarter. Den 25 mars hade förbandet legat i Banhida, 80 km från Budapest, den 30 mars i Nagy-Ignand, den 2 april i Györ, den 5 april i Magyarovar, den 10 april i Bruck, därefter i Bratislava, Strasshof och slutligen i Deutsch-Winterthal i Tjeckoslovakien, dit förbandet anlant den 7 maj. Hodosi hade frigivits den 27 maj och sedan dess icke sett Wallenberg. Fem av Hodosi uppgivna medfångar ha hörts, men någon direkt bekräftelse beträffande Wallenberg har icke kunnat erhållas.

En av medfångarna var den svenske bankiren Engeström. Denne har bekräftat, att han under tiden februari till juni 1945 jämte Hodosi och andra av ryssarna fängslade personer vistats på ett flertal platser, möjligen även Winterthal, men under denna tid varken sett eller hört Wallenberg omtalas. Engeström, som vid den tidpunkt beskickningen i Bern hade kontakt med honom - juli 1946 - enligt uppgift hade stora ekonomiska intressen att bevaka i Ungern, kan förmodas ha haft intresse av att då hålla sig väl med ryssarna. Han skall därför höras på nytt.

En annan av medfångarna, österrikaren Eisenharth von Rothe, hade från den 25 april - 12 maj 1945 suttit tillsammans med Hodosi i Strasshof. Någon person med namnet Wallenberg fanns icke i samma cell, varför uppgiften, att Wallenberg skulle ha befunnit sig som fånge i samma lokaler

... som Hodosi. Ända till dess denne frigivits måste vara felaktig. Däremot kan Wallenberg, enligt Eisenharth von Rothe, ha varit Hodosis medfånge till omkring den 25 april 1945, då Eisenharth togs i förvar i samma cell som Hodosi. Det gick nämligen just den dagen ett rykte i Strasshof-lägrat, att ett stort antal prominenta medfångar skulle ha blivit överförda till ett annat läger. En av dessa skulle ha varit en kusin till Eisenharth von Rothe, en österrikisk baron Butler-Ellenbergs. Utrikesdepartementets undersökningar ha givit vid handen, att den sistnämnde ännu icke återkommit från rysk fångenskap.

En sudettskyk vid namn Eichinger synes emellertid vid jultiden 1948 ha berättat för Butler-Ellenbergs moder, att Ellenberg, som Eichinger sammanträffat med i Ryssland, efter sin häktning den 12 april 1945 i Wien hållits av ryssarna i olika läger eller fångelser i närheten av denna stad. En tid hade han därvid vistats på en plats, där man talade ett främmande språk.

Den sista tidpunkt, vid vilken Wallenberg kan ha varit i Strasshof, är således dagarna före den 25 april. Om man utgår härifrån erhålles ett naturligt tidssammanhang vid jämförelse med de av den österrikiske baronen von Maasburg lämnade uppgifterna.

8. Von Maasburg, som efter "Anschluss" vistats utomlands men under kriget tjänstgjort som officer, samtidigt som han enligt egen uppgift arbetade inom den österrikiska motståndsrörelsen, blev efter Wiens erövring av ryssarna häktad den 22 april 1945 och fördes den 4 maj till slottet Čeklis nära Bratislava, där han kvarhölls till den 4 juni. Bland medfångarna i Čeklis var en engelsman vid namn Sir Reginald Barrat, som skulle ha arbetat för Secret Service. (Det har konstaterats, att en engelsk officer med ifrågavarande namn fortfarande efterlyses av britiska vederbörande). Denne Barrat hade berättat för Maasburg, att en svensk diplomat suttit (eller satt) inspärrad på slottet. Vid ett tillfälle, då några andra fångar voro på marsch över det öppna området mellan slottet Čeklis och badstugan, dit fångarna fördes en gång i veckan, hade någon - Maasburg kan icke säkert säga vem - pekat ut för honom en lång mager man, som skulle ha varit "den svenske konsuln".

Kort tid efter det att Maasburg lämnat sina första uppgifter till beskickningen i Wien (december 1946) upprättades kontakt med den gamle slovakiske bonde, som hade hand om vattentillförseln i badstugan, Karol Putera, vilken endast kunde bekräfta, att "civilpersoner" hållits fängslade på slottet under tiden maj - juli 1945. En annan vid slottet

sedan länge anställd person, Frantisek Cvergel, som skötte om eldningen, har också bekräftat detta. Han kunde dock inte säga, om även utlänningar befunnit sig bland civilpersonerna. Då ett fotografi av Wallenberg uppvisades för honom förklarade han spontant ("ohne vielem Prüfen und Erwägen") att han sett ifrågavarande person bland fångarna. Då man frågade honom, hur han kunde säga detta så säkert, förklarade han, att han då hade fäst sig vid vederbörandes utseende ("erklärte er es in dem Sinne, der betreffende sei ihm damals aufgefallen").

Av intresse i sammanhanget kan vara, att de civila fångarna i Čeklis, enligt Cvergels utsago, samtliga torde ha överförts till Wien i juli 1945. Maasburg fördes redan den 4 juni till Wien, närmare bestämt till NKVD:s fängelse Theresianum, varifrån han kort därefter lyckades fly. En i ärendet Hodosi i september 1951 hörd medfänge, ungraren greve Ladislav Somssich (New York) har som sin mening framhållit, att sannolikheten talade för att Wallenberg befunnit sig i Strasshof (eller Mühltal i Ober-Österreich, dit Somssich flyttats från Strasshof den 6 maj 1945). Ryssarna flyttade nämligen enligt Somssich mycket tidigt sin s.k. "Abwehrzentrale" till Österrike och domstolen förlades först till Strasshof och därefter till Mühltal. Det ryska högkvarterets förläggning till Wien var anledningen till att ryssarna från Ungern förde sina fångar till lägren i Strasshof, varifrån emellertid "alla svåra fall" mycket snart utsorterades och återsändes till Wien (Theresianum?).

Utredningen i fallen Hodosi och Maasburg synes kunna sammanfattas på följande sätt. Varken Hodosi eller Maasburgs uppgifter ge tillräckligt starkt underlag för dragandet av bestämda slutsatser. Det synes emellertid ligga inom möjligheternas gräns, att Wallenberg fått medfölja det av Hodosi omtalade NKVD-förbandet norrut och före den 25 april förts bort från Strasshof via Čeklis till Wien. Man kan också tänka sig, att han redan före Strasshof skilts från Hodosi-transporten och hamnat i Čeklis för vidare befordran till Wien. Av visst intresse i sammanhanget är även Kons uppgift (se närmare nedan), att Wallenberg vid årsskiftet 1945-1946 skulle ha befunnit sig i Černovice i Tjeckoslovakien.

De viktigaste spåren i Wallenberg-affären komma från Moskva med omnejd.

9. Finske medborgaren Paul Nordström, som troligtvis någon gång under 1944 kom till Krasnijgorsk-lägrät, cirka 28 km utanför Moskva, har berättat följande. Lägrät bestod i själva verket av tre olika avdelningar (benämnda zon I, zon II och zon III enligt vad som senare utröntes), belägna på ett avstånd av 2.5 å 3 km från varandra. Zon II var ett s.k. omskolningsläger. I zon I började någon tid efter det Nordström anlant avspärrningsarbete för en av barackerna, där enligt Nordström därefter "professorer och generaler" inspärrades under mycket sträng bevakning och isolering från övriga fångar. Nordström vistades i zon III till någon tidpunkt på sommaren 1946. Under sin vistelse i zon III hade han av någon hört berättas, att det fanns en man vid namn Wallenberg i rysk fångenskap. Vem denne någon var kunde Nordström icke erinra sig och han kunde icke med säkerhet säga, när han hört det berättas. I lägrät hade han talat med den svenske journalisten Edward af Sandeberg, som en tid satt fängslad där, men med honom hade han icke diskuterat fallet Wallenberg. Nordström uppgav, att hans sagesman visserligen icke sagt, att Wallenberg befann sig i Krasnijgorsklägrät men han utgick ifrån, att Wallenberg måste ha befunnit sig där och närmare bestämt i baracken för "professorer och generaler." Vid ytterligare samtal med Nordström har denne uppgivit, att det var en svensk vid namn Erlandsson, som sagt, att Wallenberg befann sig i rysk fångenskap. (Jfr punkt 10).

10. Svenske medborgaren f.d. sjömannen Karl Einar Erlandsson (Stockholm), som våren 1945 befriats ur tyskt fängelse men av ryssarna förts till Krasnijgorsk-lägrät, dit han anlände den 21 juni 1945, har nyligen hörts om sin vistelse i lägrät. Därvid har framkommit, att, troligen i mitten på augusti 1945, två personer berättat för honom, att, innan den från Tyskland till Krasnijgorsk-lägrät kommande svenskgruppen (vari bl.a. ingick redaktör af Sandeberg) anlände till lägrät, en lång mager svensk funnits där (jämför Maasburgs uppgift). Erlandssons sagesmän äro en ungrare och en tjeck. Anstalter ha vidtagits för att om möjligt upprätta kontakt med dessa personer, som numera återvänt till sina hemländer. Erlandsson kan icke erinra sig,

om namnet Wallenberg nämndes, men detta är icke helt utslutet. Vid den tidpunkten sade honom namnet Wallenberg icke mycket, varför han ej haft anledning att lägga det på minnet. Det torde ha varit så, att Erlandsson, såsom Nordström berättat, varit den som uppgivit namnet Wallenberg, vilket han förmodligen hört av ungraren och tjecken. Saken är den, att Nordström icke behärskar tyska språket, vilket Erlandsson däremot gör. Man torde kunna utgå ifrån, att ungraren och tjecken talat tyska och att Erlandsson omedelbart översatt för Nordström, som talar svenska. Med hänsyn till Nordströms fåordighet och tröga reaktionsförmåga kan man tämligen säkert utgå ifrån, att han icke själv lagt till något i berättelsen. Förhållandet är det, att man nästan måste draga ut ord för ord vad Nordström vet. Först vid tredje samtalet kom han fram med namnet Erlandsson.

11. Redaktör Edward af Sandeberg, som med den s.k. svenskgruppen från Berlin inklusive nyssnämnde Erlandsson den 21 juni 1945 anlände till Krasnijgorsk-lägre, zon I, har berättat följande.

Gruppen inkvarterades först i zon I. Där fanns fortfarande den av Nordström angivna specialbaracken, där bl.a. 4 à 5000 tyska generaler befunno sig. Sandeberg fördes den 16 augusti 1945 till Butyrkafängelset i Moskva, där han fick stanna till den 24 november 1945, då han återfördes till Krasnijgorsklägre, zon III, den s.k. arbetszonen. I Butyrkafängelset fick Sandeberg en medfänge i tysk militäruniform med efternamnet Hille. Redan i början av samvaron med Hille hade denne frågat Sandeberg, om han kände en landsman vid namn Raoul Wallenberg och dennes chaufför. Hille berättade, att han i ett av de båda fängelserna Ljubljanka eller Lefortovskaja suttit i samma cell som Raoul Wallenberg.

På grundval av de uppgifter Hille lämnat om sig själv har man kunnat identifiera honom som en viss Erhard Hille, förutvarande redaktör i National Zeitung, Berlin. Han har ännu icke återkommit från rysk fångenskap.

Sandeberg fördes den 2 april 1946 från Krasnijgorsklägre till Moskva, där han fick stanna en vecka i en kasern, som utgjorde något slags genomgångsläger för skilda kategorier folk, som väntade på transport. Sandeberg blev där be-

kant med en rumän, kallad Carl. Så snart Carl fick reda på att Sandeberg var svensk, frågade han, om Sandeberg kände Raoul Wallenberg, som Carl sammanträffat med i Ryssland. Eftersom varken Carls fullständiga namn eller adress var känd av Sandeberg, har man lyckats identifiera och lokalisera mannen, vars fullständiga namn är Stefan Carl, bosatt i Cluj i Rumänien. Våren 1951 har en indirekt kontakt kunnat upprättas med Stefan Carl, som under nuvarande förhållanden i Rumänien icke vågar sammanträffa med någon svensk representant. Stefan Carl hade därvid i huvudsak berättat följande.

Vid de tyska truppernas ankomst till Rumänien flydde Stefan Carl, som är jude, till Sovjetunionen, där han under hela kriget utförde krigsviktigt arbete. Efter krigets slut sökte han återvända till Rumänien och besökte i sådant syfte en tid nästan dagligen en repatrieringsbyrå i Moskva. I väntrummet, där ett flertal personer alltid uppehöll sig, hade han en dag samtalat med en man, som sade sig vara svensk och heta Wallenberg. Samtalet hade förts på tyska. Wallenberg kom från ett arbetsläger utanför Moskva och var åtföljd av vakter därifrån. Stefan Carl hade träffat Wallenberg blott vid detta enda tillfälle. Sammanträffandet skulle ha ägt rum på sommaren 1946. Härtill må anmärkas, att tidsuppgiften - sommaren 1946 - icke torde vara riktig, då han redan under veckan 2 - 9 april samma år berättat om Wallenberg för Sandeberg. Med reservation för Sandeberts på grund av undernäring svaga minne må påpekas, att Sandeberg vill förlägga tidpunkten för Carls sammanträffande med Wallenberg till början av 1946. Det må tilläggas, att Stefan Carl, då han i Moskva träffade Wallenberg, aldrig förut hört denne omtalas. Han saknade liksom kännedom om Wallenbergs verksamhet i Budapest.

Försök pågå alltjämt att upprätta ny kontakt med Stefan Carl för att klarlägga vissa punkter.

12. Den ungerske flyktingen, Johann von Korödy-Katona (Schweiz) har i april 1951 uppgivit, att han i ett fängelse i Budapest sammanträffat med den ungerske politikern Bela Lukacs, som berättat, att flera ungerska politiker, däribland greve Bethlen, och högre officerare någon gång år 1946 varit i ett koncentrationsläger omkring 100 km från Moskva. Lägrets namn började på "K" - mer kom Korödy-Katona icke längre ihåg. Lukacs hade vid ett av samtalen med Korödy-Katona fällt orden:

"den svenske legationssekreteraren Wallenberg var också där".
Av yttrandet hade dock ej framgått, om Lukacs själv såg på
Wallenberg eller hur han eljest visste om dennes därvaro.
Lukacs befinner sig för närvarande i ett fängelse i
Vac, 45 km från Budapest.

I Moskvas närhet finns, såsom redan nämnts, ett läger
med begynnelsebokstaven "K", nämligen Krasnijgorsk-lägret.
Enligt vad som erfarits genom tyske medborgaren dr. jur.
Willy Zinkahn (Duisdorf) finns cirka 100 km nordväst om
Moskva ett annat läger med begynnelsebokstaven K, nämligen
Klin, dit Zinkahn kom i maj 1947. Möjligen kan Lukacs och
dennes medfångar ha suttit just i Klin dessförinnan (1946).

13. En österrikisk baron Kurt von Holzhausen, Salz-
kammärgut, som från januari 1946 till september 1947 vis-
tats i ett krigsfängelägar i Tjerepowitz i Ryssland, hade
där ofta talat med en österrikisk reservkapten, Martin Weiss
(som ännu icke återkommit från krigsfångenskapen). Denna ha-
de sommaren 1944 tillfångatagits i Lublin i Polen tillsammans
med sin chef, general Moser. Någon gång 1944 hade de förts
till Butyrkafängelset i Moskva, där Weiss stannat i nio
månader till omkring mitten av 1945. Där hade han sammanträffat
med en svensk diplomat, Holzhausen ville t.o.m. minnas,
att Weiss nämnt namnet Wallenberg.

Ej heller Moser, som möjligen även sammanträffat med
den svenske diplomaten, har återvänt från krigsfångenskapen.
Hustrun har uppgivit, att generalen hösten 1944 fördes med
flyg från Lublin till Moskva, där han under någon tid förva-
rades i Ljubljankafängelset, således icke Butyrka, som Weiss
uppgivit.

14. En polsk jude vid namn Adolphe Kon (för närvarande
i Belgien) har uppgivit, att han från december 1946 till
den 18 mars 1947 varit cellgranne till Raoul Wallenberg i
Brygitskifängelset i Lwow (Lemberg). Fångarna hade kunnat ta-
la med varandra (på engelska) genom fängelsefönstren. Walle-
berg hade berättat om sin ställning vid svenska beskickning
i Budapest och hur han där varit i tillfälle att rädda tuse-
tals judar. Sista dagen hade en jude lämnat honom en port-
följ med mycket värdefulla smycken, guldmynt och utländska

sedlar. När han kort därpå blev tagen av ryssarna hade såväl den värdefulla portföljen som hans eget armbandsur frantagits honom. Han hölls inspärrad först i Budapest, sedan i Bukarest, därpå i Černovice (Tjeckoslovakien) för att hemna i Lwow någon tid före Kon.

Det finns ingenting som tyder på att Kon, som redan i juli 1947 frivilligt uppsökte svenska beskickningen i Paris i ärendet och som helt nyligen åter kontaktats genom utrikesdepartementets försorg, vervid han vidhöll sin berättelse från år 1947, skulle vara provokatör. Ehuru hans uppgifter om Wallenberg icke passa in i den samlade bild man får av övriga källor, kan det icke anses helt uteslutet, att Wallenberg verkligen suttit i Lwow under angiven tid. Det är nämligen känt, att ryssarna ofta flytta sina fångar från ett fängelse till ett annat, ibland avlägset beläget, för att efter en tid åter flytta vederbörande tillbaka till det första fängelset. Ända upp till 20-talet förflyttningar ha omnämnts av fångar, som återvänt från Ryssland. Vid den tidpunkt, varom här är fråga (slutet av 1946 och början av 1947) hade mycket energiska démarcher i Wallenberg-frågan gjorts i Moskva. Det är måhända icke för djärvt att antaga, att vissa ryska instanser med hänsyn härtill kan ha funnit det lugnast att under en tid flytta Wallenberg långt bort från Moskva.

15. I oktober 1950 anmodade utrikesdepartementet beskickningen i Rom att genom italienska utrikesministeriet låta utfråga nio nyligen från fångenskap i Ryssland återkomna italienska diplomater, huruvida de hört något om Raoul Wallenberg i Ryssland. Italienska utrikesministeriet svarade den 14 november 1950, att ingen av dem visste något härom.

I slutet av 1951 och början av innevarande år ha emellertid uppgifter framkommit, som visa, att icke alla nio italienska diplomater utfrågats. Tre av dem, tjänstemannen i italienska utrikesministeriet, dr. Claudio de Mohr, kanslisten vid italienska generalkonsulatet i Alger, Ronchi, samt tjänstemannen vid italienska konsulatet i Hamburg, Romeo Moschetti, ha bekräftat, att Wallenberg enligt deras övertygelse suttit fången i Lefortovskafängelset i Moskva. Ingående förhör ha hållits med Mohr och Moschetti av kriminalkommissarie Otto Danielsson tillsammans med författaren Rudolph Philipp.

Ronchi har icke förhörts men har förklarat sig instämma i Mohrs vittnesmål.

Dr. de Mohr har uppgivit i huvudsak följande.

Mohr, som på hösten 1944 tjänstgjort vid italienska legationen i Sofia, omhändertogs i slutet av september 1944 av ryssarna och fördes tillsammans med övriga italienska diplomater i Sofia till Lefortovskajafängelset i Moskva. Genom knackningsförbindelse med granncellerna kunde Mohr fastställa att vissa namngivna tyskar befunno sig i dessa celler. Den 20 eller 21 april 1945 infördes nya fångar i en av granncellerna. Det visade sig, att de voro svenske medborgaren Wallenberg och tyske medborgaren Roedel. Den sistnämnde upptog knackningsförbindelse med en av Mohrs cellkamrater, som visade sig vara en bekant till Roedel. Mohr fick veta, att Wallenberg blivit arresterad i Budapest av ryssarna i januari 1945 och att han var svensk diplomat, vilket mycket förvånade Mohr. Wallenberg hade på fråga svarat, att han icke visste varför han blivit arresterad. Han hade emellertid meddelat, att han tjänstgjort i Budapest för att skydda judarna. Mohr har framhållit, att den svåra kommuniceringsmetoden i förening med den stränga övervakningen gjorde, att man nöjde sig med att söka komma underfund med vilka fångarna voro och endast lämnade varandra viktiga meddelanden, såsom t.ex. att kriget slutat eller att något annat viktigt eller betydelsefullt inträffat.

Wallenberg och hans tyske cellkamrat flyttades efter några månader en trappa högre upp till fjärde våningen av fängelset. Kommunikeringen hade fortsatt men givetvis blivit ytterligare försvårad. På direkt fråga hur länge Wallenberg och tysken förvarats i cellen ^{bredvid} förklarade Mohr, att det måste ha varit åtminstone 1 1/2 år, vilket innebär en motsägelse av hans först lämnade uppgift om att de vistats där endast några månader.

Mohr flyttades själv till olika celler. Den 30 juli 1949 infördes han i en ny cell, där en tysk medborgare vid namn Bergemann, som då var cirka 65 år gammal, befann sig. Denne hade varit anställd vid tyska ambassaden i Bukarest och sysslat med passärenden. Bergemann hade förklarat, att han tidigare suttit i en cell i fjärde våningen och under

vistelsen där hade han erfarit, att en svensk diplomat vid namn Wallenberg befunnit sig i en cell bredvid Bergemanns.

Mohrs vittnesmål har bedömts av kriminalkommissarien Danielsson i den här i avskrift närslutna handlingen (bil.3). ./.

Beträffande Ronchi har Danielsson anfört, att denne icke kan yttra sig om tiden för Wallenbergs vistelse i Lefortovskajafängelset i annan mån, än att Wallenberg skulle ha införts i Mohrs granncell den 20 april 1945. Enligt utsago från Moschetti voro såväl dr. de Mohr som Ronchi i ett mycket deprimerat tillstånd då de frigävos.

1944
Moschetti häktades av ryssarna den 24 september/1 Bukarest, där han tjänstgjorde som legationssekreterare. Han fördes i ryskt militärflygplan till Moskva, inspärades i Lefortovskajafängelset, där han fick sitta huvudsakligen i en och samma cell till sommaren 1949. I september samma år flyttades han över till en annan cell, dit några dagar senare ytterligare en fange infördes, ungerske medborgaren fil.(?) dr. Zoltan Rivo, eventuellt de Rivo. Rivo var vid den tidpunkten ungefär 34 år gammal. Han hade tjänstgjort vid universitetet i Bukarest och där omhändertagits av ryssarna samt blivit förd till Moskva, där han fängslats. I början av samvaron i cellen hade Rivo varit mycket tillbakadragen och nästan skygg. Moschetti hade även själv varit försiktig i sitt uppträdande, ty han var alltid på sin vakt mot sådana som kunde tänkas vara ryska cellspioner. Så småningom hade emellertid Rivo berättat en del om sig själv och om sina fängelsekamrater.

Under samtalen med Rivo erfor Moschetti även, att Rivo genom knackningar från en granncell fått reda på, att en svensk befann sig i granncellen. Denne svensk hade enligt vad Rivo hört sänts i något offentligt uppdrag från Sverige till Budapest 1942-1943 för att skydda judarna mot tyskarna. Herr Moschetti förklarar, att han skrivit ned denna anteckning just så som dr. Rivo uppgivit, men vid närmare eftertanke sade han sig förstå, att tidsuppgiften måste vara felaktig, när tyskarna kommo till Budapest först i april 1944. Herr Moschetti hade utan att reflektera skrivit ned vad Rivo yttrat, och detta anser han vara ett bevis på att det icke är någon efterkonstruktion av honom själv, ty i så fall hade han icke gjort sig skyldig till en sådan tankelapsus. Rivo hade icke sagt, att det var något diplomatiskt uppdrag i egentlig mening eller att svensken skulle ha varit någon diplomat. Om Rivo nämnt svenskens namn kunde herr Moschetti icke erinra sig. I varje

fall sade honom namnet Wallenberg intet. Några ytterligare detaljer om den okände svensken hade Rivo icke meddelat Moschetti.

Bland Rivos cellkamrater hade en del tyskar befunnit sig, och det var dessa som uppehållit kontakt med granncellen, där den okände svensken skulle ha befunnit sig.

En av tyskarna hette dr. Albert Laarmann, född 1898. Han hade uppgivit sig vara radiotelegrafist, men det hade sedan blivit klart för Moschetti, att Laarmann varit chef för informationstjänsten vid tyska beskickningen i Bukarest, där han tillfångatagits av ryssarna 1944. En annan av tyskarna hette Dietl och var överste.

Rivo torde ha suttit tillsammans med Laarmann 8 - 12 månader. Moschetti utgår från, att det måste ha varit någon aman än dr. Rivo, som tagit emot signalerna från granncellen, ty Rivo var säkerligen ej lämpad för dylika uppgifter. Den som varit mest lämpad därför borde ha varit just Laarmann, som ju gällde för radiotelegrafist. Det var Moschettis uppfattning, att den sista delen av den tid, som kan komma ifråga för den okände svenskens vistelse i Rivos granncell, måste ha inträffat under första hälften av 1949. Moschetti sade dock, att han icke alldeles bestämt kunde fixera tidpunkten.

Av intresse är, att en av Moschetti erhållen uppgift om att den okände svensken förvarats i en cell i översta (fjärde) våningen sammanfaller med Mohrs uppgift, när han talar om att han genom tyske medborgaren Bergemann erfarit, att en svensk diplomat vid namn Wallenberg suttit i en cell i fjärde våningen.

Genom en av utrikesdepartementet företagen undersökning har fastställts, att Laarmann ännu icke återkommit från Ryssland. Undersökningen beträffande Dietl pågår alltjämt. Icke heller Rivo själv torde ha återkommit.

Det må tilläggas, att Moschetti omedelbart efter återkomsten till Rom gjorde upp en förteckning, upptagande ett sextiotal namn på tyskar, som befunno sig i Lefortovska- eller Butyrkafängelserna. Som sista punkt på denna lista upptog han den okände svensken. Den ordagranna lydelse

sen är: "Ein Schwede, dessen Name ich nicht kenne, Zellennachbar eines Ungarn Dr. Zoltan Rivo, welcher später in Jahren 1949-1950 mein Zellen-kamerad war. Dieser Schwede wurde 1942-1943(?) nach Budapest geschickt um sich nach Möglichkeit dem Schutz von Juden gegen die deutschen Rassengesetze zu widmen."

Is tan överlämnades av Moschetti till italienska utrikesministeriet antingen i slutet av oktober eller i början av november 1950. Trots detta erhöll svenska beskickningen i Rom i mitten av november meddelandet, att ingen av de återkomna italienska diplomaterna hört talas om Raoul Wallenberg.

16. I Wallenberg-ärendet förekomma även negativa utsagor. Dessa bygga emellertid på mer eller mindre lösliga antaganden, som icke kunnat styrkas. Några av dem må emellertid här anföras som exempel.

I juni 1947 berättade en ungrare vid namn Litke, som förmodligen var dåvarande ungerske finansministerns sekreterare, för en av svenska Moskva-beskickningens medlemmar, att en av hans vänner sett Raoul Wallenbergs lik. Wallenberg skulle tillsammans med en del tyskar och ungrare ha inspärats av ryssarna i ett vid Gödölö (nordost om Budapest) beläget fängläger. Wallenberg hade dött av svält. Försök ha gjorts från utrikesdepartementets sida att spåra Litkes sagesman, ehuru utan resultat.

En folksdomstol i Budapest avkunnade hösten 1948 domar ifråga om vissa ungerska pilkorsare. I dessa domar fastställdes, att Wallenberg sannolikt döddes på Buda-sidan i mitten av januari 1945 på order av en namngiven ungersk pilkorsledare. Denna teori grundades på ett vittnesmål från en person, som uppgivit sig ha varit närvarande, när ifrågavarande order gavs. Efter granskning av utrikesdepartementet av hitsant processmaterial visade sig emellertid vad som domstolen sålunda fastställt icke vara hållbart.

En ungersk flykting i Salzburg, först Ladislau von Lonyay, som enligt egen uppgift varit adjutant hos den ungerska militärbefälhavaren i Budapest under slutstriderna om staden, uppgav i juli 1951, att den 17 eller 18 januari 1945 rapport ingått till den ungerska militärledningen, att en nära vän till Lonyay, en tysk löjtnant Karl Schandl tillsammans med en amerikansk flygare samt "två herrar från en neutral beskickning" lyckats taga sig över från Pest-sidan till den av ryssarna erövrade Buda-sidan i avsikt att med en bil, som ifrågavarande beskickning skulle haft väntande på andra stranden, begiva

sig till Debrecen. (Vid ifrågavarande tidpunkt befunno sig de centrala delarna av Buda ännu i tysk-ungersk hand.) Ryssarna på Buda-sidan hade tagit väl emot dem. Hela sällskapet hade anmodats begiva sig till närmaste ryska överkommando, troligen i Stuhlweissenburg (väster om Budapest). Som eskort hade de fått en underofficer och två man. De hade emellertid aldrig nått fram till Stuhlweissenburg utan överfallits av sin eskort, döddats och berövats samtliga tillhörigheter samt lågo nu tillsammans med åtta à tio andra lik nedgrävda vid en liten plats vid namn Siofok vid stranden av Balatonsjön. Genom undersökningar, som skola ha företagits av ungerska underjordiska organisationer, hade Schandls grav återfunnits och hans lik identifierats.

17. Till kategorien negativa spår kunna även diverse antaganden hänföras, som icke heller kunnat styrkas.

Sälunda tillkännagavs den 8 mars 1945 i den ungerska Kossuth-radion (organ för den nya med ryssarna samarbetande ungerska regeringen), att Wallenberg samolikt mördats av Gestapo-agenter. Vid en närmare granskning av lydelsen av ifrågavarande meddelande har emellertid kunnat konstateras, att det i allt väsentligt byggt på uppgifter, som lämnats av svenske lektorn Langlet i Budapest. Att Langlet skulle grundat sin mening på något konkret faktum har icke framkommit.

Den tidigare omtalade schweiziske kanslisten Meier har med stöd av sina erfarenheter i Budapest och Moskva uttalat den uppfattningen, att man med till visshet gränsande sannolikhet måste antaga, att Wallenberg icke längre vore i livet. Hans uppfattning är, att Wallenberg antingen omkom i stridsområdet, då han var på väg till ryssarna (i Pest), att han döddats av eldgivning, eller att Wallenberg, som enligt uppgift fört med sig ytterst vädefulla smycken, döddats av någon plundrande rysk soldat. Meier kan också tänka sig, att han förts till Sovjetunionen, där han med tiden säkerligen duktat under.

En för närvarande i Durban bosatt jugoslavisk affärsman vid namn Jamnik, som under kriget var representant för Svenska Tändsticks AB. i Budapest, har i augusti 1951 uppgivit, att

han sista gången såg Wallenberg den 6 januari 1945, då denne begav sig över Donau från Buda till Pest. Wallenberg medförde en kappsäck, innehållande bland annat en avsevärd summa i dollarsedlar och ett stort antal smycken. Jannik kände till genom vänner, som bott tillsammans med Wallenberg i en källare i Pest, att de den 17 januari 1945 sett Wallenberg för sista gången. Han var då i sällskap med ryska soldater, vilka tvingade in honom i en Studebaker-lastbil och körde bort honom. Enligt Janniks åsikt rådde intet som helst tvivel om att ryssarna mördat Wallenberg och stulit hans pengar och juveler.

Som sammanfattning av de ovan redovisade negativa spåren och obestyrkta antagandena rörande Wallenbergs öde torde kunna sägas, att de mot bakgrunden av mångfalden spår i positiv riktning, vilka i stort sett ge en sammanhängande bild av händelseförloppet, icke kunna tillmätas någon större betydelse.

18. Slutligen må nämnas, att ytterligare fyra personer påstått sig sitta inne med bestända uppgifter rörande Wallenbergs uppehålls-ort utan att verkställda undersökningar kunnat ge något stöd för dessa uppgifter. Personerna ha uppträtt under namnen Ossian Ericson, (svenk?), Uno Lillträsk (finsk medborgare), Stachowiak (polsk medborgare?) och Vas (rumänsk medborgare). De tre förstnämnda uppträdde under åren 1947-1948, den sistnämnde år 1951. Anledning torde saknas att närmare gå in på vederbörandes berättelser om Wallenberg och de åtgärder, som med anledning därav vidtagits av utrikesdepartementet i och för verifiering. I några av dessa fall har emellertid ett synnerligen omfattande, tidsödande och kostsamt arbete nedlagts. Man har icke kunnat komma till någon bestämd uppfattning om motiven till deras närmanden till utrikesdepartementet. I några om icke alla fall torde det dock säkerligen röra sig om bedragare, som sökt personlig vinning. Stachowiak var utan tvivel engagerad i hemlig rysk tjänst, ehuru tveksamhet kan råda om han handlat på ryskt uppdrag. Beträffande Vas tala vissa omständigheter starkt för att han är anställd i den rumänska hemliga polisen, ehuru även hans motiv kunna ha varit personliga. - Ett av kommissarie Danielsson avgivet sammanfattande yttrande i ärendet Wallenberg bifogas (bil. 5).

Stockholm den 30 januari 1952.

Stig Engfeldt
(Stig Engfeldt.)

Avskrift.

Ö v e r s ä t t n i n g .

(Vapen)

SOVJETUNIONENS
UTRIKESMINISTERIUM.

Moskva den 18 augusti 1947.

Ärade Herr Envoyé,

I samband med att Ni vid samtal med biträdande utrikesministern J.A. Malik den 12 juni innevarande år berörde frågor om Raoul Wallenbergs vistelseort har jag verkställt förfrågningar hos vederbörande myndigheter. Som resultat av noggrann undersökning har fastställts, att Wallenberg icke finnes i Sovjetunionen och att han är okänd för oss.

Det är riktigt, att Sovjetunionens utrikesministerium den 14 januari 1945 erhöll ett kort meddelande, grundat på indirekta uppgifter från en av befälhavarna vid en truppstyrka, som deltog i striderna i Budapest, om att Wallenberg skulle ha påträffats på Benozurgatan.

Det var vid den tidpunkten omöjligt att verifiera meddelandet, ^{detta} enär efter striderna om staden, vilka voro förbitterade, fortsatte ytterligare ungefär en månad, och den Sovjetiska Armén fick herravälde över staden först den 12 februari 1945.

Senare ha, i syfte att verifiera meddelandet av den 14 januari 1945 angående Wallenberg, noggranna undersökningar och efterforskningar efter Wallenberg verkställts, vilka emellertid icke lett till positiva resultat, och den sovjetiske officer, som lämnat meddelandet om Wallenberg, har icke återfunnits. I lägren för krigsfångar och internerade har Wallenberg icke heller påträffats.

Det var med stöd av ovanstående som medlemmen av Sovjetunionens utrikesministeriums kollegium, K.V. Novikov redan den 30 januari 1947 vid samtal med svenska sändebudet herr Hägglöf förklarade, att vederbörande sovjetiska myndigheter under avsevärd tid sysslat med ärendet Wallenberg, men att deras försök att finna honom icke krönts med framgång. Härvid framhöll K.V. Novikov, att man naturligtvis icke finge lämna

ur sikte, att Wallenberg befann sig inom ett område, där sovjetiska trupper funnos, under en period av häftiga strider i Ungern, då alla slags tillfälligheter kunde inträffa - Wallenberg kunde på eget bevåg avlägsna sig från de sovjetiska truppers område, fiendliga flyganfall kunde förekomma, Wallenberg kunde omkomma genom fiendlig beskjutning o.s.v.

Alla ytterligare åtgärder, som vidtagits efter den 30 januari innevarande år för undersökning av meddelandet angående Wallenberg och för efterforskning av honom, ha icke krönts med framgång. Det återstår endast att förmoda, att Wallenberg under striderna i staden Budapest omkommit eller blivit tillfångatagen av Szalasis anhängare.

I det jag bringar ovanstående till Eder kännedom, ber jag Eder, Herr Envoyé, mottaga försäkringar om min utmärkta högaktning.

(undert.) A. Vysjinski.

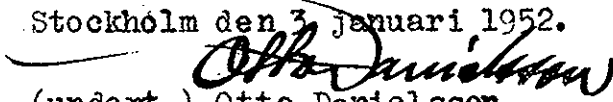
Bedömning

av italienske medborgaren, dr. Claudio de Mohrs vittnesmål.

Ehuru man måste ställa sig mycket skeptisk till dr. de Mohrs vittnesmål utgår jag dock ifrån, att det måste ligga någon grund till påståendet, att han påstår sig ha suttit i cellen bredvid Wallenberg. Vad jag dock i första hand är särskilt skeptisk emot, är påståendet, att Wallenberg verkligen suttit i granncellen under så lång tid, som de Mohr velat göra gällande. Med hänsyn till att dr. de Mohr nämner såväl Supprian som Roedel, vilka man kan räkna med, att de skola återkomma en dag, utgår jag ifrån att det måste ligga något bakom hans påstående, detta såvida han icke visste, att dessa båda herrar äro dömda till så långvariga fängelsestraff, att de icke kunna beräknas återkomma inom rimlig tid. Mitt intryck är icke, att de Mohr är en avsiktlig bedragare, men det är icke alldeles uteslutet, att han på grund av obetänksamhet kommit in i ett tvångsläge, ur vilket han anser sig icke kunna komma med hedern i behåll. Med hänsyn till vad författaren Philipp nu upplyst om vittnet Moschetti, enligt vilken dr. de Mohr skulle ha varit såväl fysiskt som psykiskt nere vid återkomsten från Ryssland, måste man i ännu högre grad vara försiktig med värderingen av dr. de Mohrs vittnesmål. Sedan det även nu är känt, att det var Moschetti, som på sin lista över fångar i Ryssland tagit upp "en svensk, vilkens namn han icke kunde erinra sig", frågar jag mig, om dr. de Mohr måhända, när han i januari eller februari 1951 talade med Signor Tiberi, såg den av de övriga kamraterna upprättade listan och därvid observerade uppgiften under punkt 61 om den okände svensken, och att detta är grunden till hans påstående om att Wallenberg suttit i Lefortovskafängelset. Man torde väl kunna antaga för visst, att dr. de Mohr verkligen granskat listan som stöd för sitt eget minne, då det gällde att namngiva sina medfångar. Intressant är att vid samtal med Moschetti få höra, om han och dr. de Mohr diskuterat Wallenbergs eller rättare sagt

den okände svenskens person. Har en dylik diskussion ägt rum försvagas värdet av dr. de Mohrs vittnesmål ytterligare. Min uppfattning är, att man icke kan sätta allt för stor tillit till de Mohrs vittnesmål utan man får taga det mera som en indikation, att Wallenberg kan ha varit i Lefortovskajafängelset. Dock bör man icke taga fasta på den tidsangivelse, som dr. de Mohr velat fixera.

Stockholm den 3 januari 1952.

(undert.) Otto Danielsson.

kriminalkommissarie.

Innehållsförteckning.

I. Positiva spår och uppgifter.

1. Dekanosovs "kvitto".
2. Dr. Georg Wilhelm, Béla Revai och André Véres.
3. Portvakten och polisöversten i Budapest.
4. Madame Kollontays samtal med fru Günther.
5. Alexander Ujvary och Dr. Stefan von Pözel.
6. Szent-Györgi, Lars Berg, Takacsy, Boom (Rivonoff och Karpucin), Feller och Meier, Adolphe Kon, "Fångsläger nr 1156", Mr. Dickinson.
7. Hodosi (von Engeström, Eisenharth von Rothe, Butler-Ellenberg, Eichinger).
8. von Maasburg (Sir Reginald Barrat, Karol Putera, František Cvergel, Ladislaus Somssich).
9. Paul Nordström.
10. Karl Einar Erlandsson (en ungrare, en tjeck).
11. Redaktör Edward af Sandeberg (Hille, Stefan Carl).
12. Johann von Korody-Katona (Béla Lukacs, Willy Zinkahn).
13. Kurt von Holzhausen (Kapten Martin Weiss, general Moser).
14. Adolphe Kon.
15. Claudio de Mohr, Ronchi och Romeo Moschetti (Zoltan Rivo, Laarmann, Dietl).

II. Negativa spår och uppgifter.

16. Litke, Ladislaus von Lonyay.
17. Kossuth-radion, Meier, Jamnik.
18. Äventyrare (Ericson, Lillträsk, Stachowiak, Vas).

Undertecknad, som tagit del av det hos utrikesdepartementet samlade materialet i fallet Wallenberg och som i vissa fall varit i tillfälle att höra de åberopade vittnena, får som min mening uttala, att de hittills vidtagna ansträngningarna drivits så långt som man med hänsyn till de förhåandenvarande omständigheterna kan begära. Det torde ligga inom möjligheternas gräns att ytterligare uppgifter inkomma, för den händelse ryssarna komma att frigiva några flera fångar. På olika vägar ha ansträngningar gjorts att få in uppgifter om sådana fångar, som i framtiden komma att frigivas från Ryssland.

Beträffande de vittnen, som åberopats i denna promemoria, förhåller det sig tyvärr så, att intet av vittnena varit i tillfälle att vara tillsammans med Wallenberg så att vittnet kunnat berätta sådana detaljer, som otvetydigt tala för att Wallenberg varit på den eller den platsen eller i det eller det fängelset, men med hänsyn till att så många personer, helt okända för varandra, kunna lämna uppgifter, vilka i kronologisk följd kunnat sammanflätas till en övertygande bild, måste deras utsego tillmätas en mycket stor betydelse. Då det gäller detaljerna i de olika vittnenas berättelser måste man dock ständigt ha för ögonen, dels att i många fall lång tid förflutit från händelsen till den tidpunkt, då berättelsen avgavs, och dels att vittnenas minnesbild kan ha suddats ut eller grumlats på grund av undernäring under den ryska fångenskapen. Att minnet försvages på grund av undernäring har bestyrkts i ett flertal fall. Reservation måste därför iakttas både då det gäller data och platser. I ena fallet gäller detta kanske ett alltför bestämt påstående och i andra ett utelämnande av vissa förhållanden.

Stockholm den 30 januari 1952.

(Otto Danielsson.)
Kriminalkommissarie.